

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: K. I. Kristensen: hjemstavn. — Herman Pedersen: Lumbj Sogns Vide og Vedtægt af 1825.
— Valdemar Bendigen: hvad en Oldtidslergrav kan fortælle. — Kasmus Hansen: Nogle Sagn fra forskellige Steder. — Gamle Sandfæger.

1. hæfte.

Januar 1933.

6. Årgang.

Alle Fynsk Hjemstavns Medarbejdere og Holdere, ogsaa Medlemmerne af de fynske Hjemstavnsforeninger, bedes modtage min oprigtige Tak for venlig Hjælp og Støtte i det svundne Aar samt de bedste Ønsker for Aaret 1933.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

»Det gamle Guld« gaar atter i Januar.

Den 1. og 2. December opførte Dilettanter fra F. H. f. K. o. O. Morten Korchs Bondeskuespil »Det gamle Guld« paa det lille Teater i Handels- og Kontoristforeningen. Det var ikke den sædvanlige Dilettantkomedie, hvor man sidder med Livet i Næven for, at det ikke skal gaa godt med denne eller hin af ens gode Venner deroppe paa Scenen. Her var en saadan Fasthed over alle de Rollehavende, at man hurtigt følte sig i et virkeligt Teater og kunde stikke den medbragte Velvilje under Stolen.

Selve Stykket er noget af det bedste, Morten Korch har præsteret som Forfatter, idet alle Typer er taget lige ud af Bondelivet paa Fyn, uden forlorne Kunster af nogensomhelst Art. Selv fremstillede Forfatteren den gamle slægtsstolte Bonde Dines Sværke paa en saadan Maade, at man ikke længer kan sige, hvem der er størst enten Skuespiller Korch eller Forfatteren Morten Korch. Stykket tog de mange Fynboer, der var tilstede begge Aftener, saaledes, at de virkelig gik op i dets Handling. Paa de alvorlige Steder blev der saa stille paa Tilskuerspladsen, at man skulde tro, at alle havde tabt Vejret, men det var blot Stilhed før Storm, thi under det fynske Vid brød Latter-salverne frem som Tordenskrald. Al Modstand var brudt, der sad ingen blaserter eller surmavede Kumpaner noget Sted i Salen, det var Fynboer, der grød og lo paa de rigtige Steder. Det blev en vældig Succes. Den første Aften havde Mesteren for Iscenesættelsen og Instruksionen, Skuespiller Chr. Schrøder, en lille Smule Feber paa sit Selskabs Vegne, men det fortog sig hurtigt, og den anden Aften udfoldede han sig i Ole Madsens Rolle som den store Skuespiller, han i Virkeligheden er. Han var i Sandhed den gamle ejegode, lidt »ræveblændte« Røgter, der ogsaa havde faaet sin Bid af Gullasch-tiden i Danmark.

Det maatte staa klart for de fleste af Bestyrelsen, at disse to Teateraftener ikke kunde slaa til efter den Begejstring, Tilskuerne lagde for Dagen. Fra flere Sider kom stærke Opfordringer om en Gentagelse. De udmærkede Dilettanter og den uforlignelige Instruktør har trodset de store Besværligheder og sagt Ja til en Forestilling engang i Slutningen af Januar, hvorom nærmere Meddelelse vil tilgaa Medlemmerne.

FORMANDEN.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.
H. C. FRYDENDAHL.

Vignetterne i dette Hæfte er udført af Herman Madsen.

Dankvart Dreyer: Bakker ved Assens.

HJEMSTAVN

AF K. L. KRISTENSEN

Nu aabner sig Glugger i Vinterens graat;
det blinker dér bag dem, uendelig blaat,
mens Skyerne skrider med Vind og med vaadt.

Nu løfter sig dæmringssvøbt Landet af Hav
mod Nyaarets Blaa, der har Gryskær som Rav,
mod Tiden, der kalder, af Tider, der tav.

Af Hav løftes Landet med Brinker og Næs,
med Marker og Skove, med Muldjord og Græs
med Byer og Bygder, med Haver og Hæs.

Der stiger et Bjærg, og der rinder en Aa,
der ligger en Dysse, stum, hedenoldsgraa,
paa Marken, som grænses af Bølgernes Blaa.

Og Kæmpekast-Stene og Knytte¹⁾ og Knold
og Helgsted og Helligvæld, sagnomsust Vold
forbinder vort Nu med den fjærneste Old.

Her ganger de Gærder af Muld og af Sten,
der sammen med Aaløb og Rende og Ren
gør Skel mellem Ætternes Eje og Len.

Her tegner sig Slægternes Tusindaars-Spor
i synlige Minder, i Sagenes Ord.
Her opleves Landet som livsmærket Jord.

Hvad Fædrene mærked med Stabel og Sten —
vi hører jo til det hver eneste en,
vi hører dertil som til Stammen dens Gren.

Dér inden for Skellenes livsskabte Spil,
der løndomsfuldt lagdes som Folkehu vil,
er dybest som Danske i Hjemstavn vi til.

Dér rejser sig magtfuldt og sænker sig mygt
dens Høje og Dale med Byer og Bygd,
saa tunge af Tider, saa favnende trygt.

Hvor Livsroden gror under Livsgrundens Væld
i Dalenes Dybder, paa Højenes Hæld,
det gælder at kendes ved Arv og ved Gæld.

Værg Livsgrundens Løndom, hvor Hjærte og Jord
er ét i det Ophav, hvor Grundroden gror,
af hvilken vor Stamme skal vokse sig stor.

Nu løfter sig Landet i Glugmaaneds Gry;
ny Tid kalder: fremad! med Gjald og med Gny;
men husk: af det gangne sig nærer det ny.

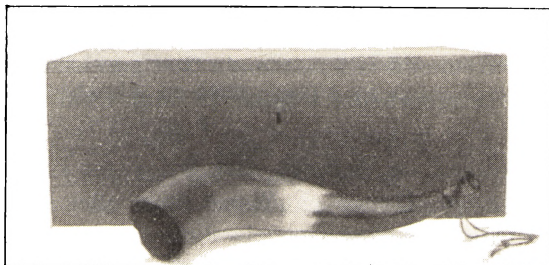
¹⁾ Ordet bruges (Hinsholm) om Høj med Dysse.

LUMBY SOGNS VIDE OG VEDTÆGT AF 1825

VED CAND. PHARM. HERMAN PEDERSEN

TILTRODS for Nutidens stærke Udvikling af det kommunale Styre, hvorved de gamle Bylav paa Landet har mistet det meste af deres tidligere Betydning, vedligeholdes endnu nogle Steder enkelte af de gamle Skikke.

I Lumby, Lumby Sogn ved Odense, holdes endnu adskilligt af det gamle i Hævd. Bylavet findes stadig, og alle Byens Gaardmænd skiftes efter Tur til at være Oldermænd. Oldermændene fungerer eet Aar ad Gangen. Der er ikke og har maaske heller ikke været noget Bystævne; men jeg har faaet opgivet, at man i gamle Dage samledes i Nærheden af Hospitalet for at drøfte Byens Sager. Sammenkomsterne indskrænker sig nu til to Oldermændsgilder om Aaret, hvor alle Bymændene — Gaardmændene — samles og

Lumby Bylavs Skrin og Horn.

beværtet af Oldermændene; efter en nyere Tradition bliver Bymændene ved samme Lejlighed vejede, og Vægtene indført i Protokollen. Det første Oldermændsgilde finder Sted hos den afgaaende Oldermænd den sidste Søndag i April, det næste den første Søndag i Maj Maaned hos den nye Oldermænd, der overtager Bylavets Ejendele, et Træskrin indeholdende Byhornet, nogle gamle Mønter og Papirer, en Protokol og Dokumenterne vedrørende en Sag, som Lodsejerne i Lumby for nogle Aar siden vandt ved Højesteret mod Odense By og derved afværgede Inddæmningen af Lumby Strand. Der medfølger ogsaa et »Copie Kort over Lumbye Bye og Jorder beliggende i Odense Amt, Lunde Herred, Lumbye Sogn tegnet efter Byens Udskiftnings Kort, Aar 1813 af C. Arnstrop«.

Da Bylavet har haft Indtægter ved Salg af Byens Grusgrav og Lergrav, og da Byen stadig hos forskellige Lodsejere i Stige inkasserer en Godtgørelse, der tilkommer Gaardmændene i Lumby for Jord udlagt til Stige Skole, medfølger ogsaa en Sparekassebog og Regnskab over Bylavets Indtægter og Udgifter.

Tidligere har der været opbevaret flere Dokumenter i Bykassen; men disse er i 1909 blevet indsendt til Landsarkivet i Odense, da Bymændene har haft en paaskønnelsesværdig Forstaaelse af, at disse Dokumenter, i Stedet for at udsættes for at gaa tabt, burde opbevares under mere betryggende Forhold.

Ifølge Landsarkivets Kvittering af 4. Maj 1909 har det som Gave modtaget følgende Lavet tilhørende Arkivalier:

- 1) Hegnets Inndeling mellem Jordbrugerne i Lumbye By, 2 Januar 1795.
- 2) Udtog af Landmaalingsforretningerne over Lumbye Præstegaards Jorder 25 Juli 1767 med Tilføjelse af Sognepræsten 1794.
- 3) Beregning over den Lumbyes Gaardmænd tilkommende Godtgørelse for udlagt Skolejord November 1791.
- 4) Fyns Stiftsamts Autorisation til Inddrivelse af en Lumbye Bymænd tilkommende Godtgørelse for afgiven Jord til Skolelærerembedet i Stige 17 Maj 1856.
- 5) Tiende Forretning for Lumbye Bye 10 Januar 1812, Afskrift.
- 6) Viide og Vedtægt eller Bylov for Lumbye, Taarup, Anderup, Stige, Hauge og Nisted Byer eller hele Lumbye Sogn, 24 Januar, Genpart.
- 7) Koncept (skrevet med Sognepræsten, Amtsprovst Lützens Haand) til en Henvendelse fra Fæstere i Lumbye til Herskabet, udateret.
- 8) Fundats for Peter Eilschouw og Hustrus Stiftelse paa Lumbye Hospital 28 Januar 1780. Udskrift af Landstingets Skøde- og Panteprotokol. Vedlagt en Skrivelse til Sognefogden i Lumbye af 7 Januar 1801.

Af ovennævnte Dokumenter gengives her den under 6 nævnte Bylov. Det Exemplar af Byloven, der nu opbevares paa Landsarkivet, er som angivet en Genpart, helt igennem skrevet med samme Haand, ogsaa for Underskrifternes Vedkommende; om det originale Exemplar findes, vides ikke.

I Byskrinet i Lumby opbevares imidlertid stadig et Exemplar, der er forsynet med de egenhændige Underskrifter af samtlige daværende Bymænd i Lumby — 15 Gaardmænd og 31 Husmænd. De to Exemplarer afviger imidlertid ret betydeligt fra hinanden. Exemplaret i Lumby er friskere affattet og mere kortfattet med kun 2 »Stykker«; Arkivexemplaret er mere detaljeret og mere »juridisk« affattet med 8 Paragraffer.

Da det ikke er sikkert, at Lumbyexemplaret stadig vil blive opbevaret, og da det er interessant sammenlignet med den endelig vedtagne Bylov som Exempel paa Udformningen af en saadan, gengives det hermed:

»Viide og Vedtægt eller Bylov
for Lumbye Taarup Anderup Stige Hauge og Nisted Byer
eller hele Lumbye Sogn
forfattet og eenstemmig vedtaget den 24 Junii 1825.
allerunderdanigst til allerhøjeste Confirmation

Allernaadigste Konge

Lumbye Sogne, der ene og alene bestaar af Selveiere, trykkes haardt og lider meget af den store Mængde Fattige, som nu i flere Decennier have tyet hertil fra alle omliggende Herregaarde og Odense ja selv fra andre Provinser. Under allehaande Skikkelser og Former kommer flere og flere Fremmede hertil Sognet saasom Beslægtede, Besvogrede, Forpagtere og Leiere samt Søfolk og Fiskere. — Naar de først ere her en kort Tid saa blive de her bestandig da Herregaarde og andre Commüner snildeligen veed at holde dem ude.

Da mange især i Stige indrette deres i den gyldne Tid opførte Pakhuse og Vaaninger til blotte Leiestuer, saa er det klart at her er Huusstuer nok for alle Indvandrende, men derimod ingen Næringsveie og følgelig blive disse Nykomne snart til Almissemlemmer og Sognet til Byrte med Børn og Afkom. —

Derved blive saa flere og flere Fortærere men mindre eller færre Ernærere, hvorover Sognets Fattigvæsen kom i en saa frygtelig Underballance, at Amtskassen aarligen maatte tilskyde flere 100drede Rbd. Men næsten er denne Hjælpekilde ganske stoppet og derved øines en sørgelig Fremtid, hvor de Ydendes Tal vil staa i omvendt Forhold til de Trængende.

For at sætte Grænse for denne ødelæggende Indvandring og gjøre det mueligt i Tiden at forsørge egne Fattige uden Amtets Hjælp, samt at kunne holde Herregodser og andre Commüner Modvægt have vi samtlige undertegnede Selveiere af Lumbye Sogn vedtaget og forbundet os til at holde og efterleve denne Bylov sigtende til Sognets Tarv og Bedste i Analogie med D:Lovs 3 Bogs 12 Kapitel 31 Artikel, og som vi nu i allerdybeste Underdanighed fordriste os til at nedlægge for vore allernaadigste Konge med allerunderdanigste Bøn om allerhøieste Confirmation.

Bylov for Lumbye.

1ste Stykke. Vi forbinde os herved til ikke mere at indtage fremmede Indvandrende og Ubekjendte som Indsiddere, Leiere, Forpagtere eller under hvilket som helst andet Navn med mindre vi stille Sognet antagelig og tilstrækkelig Sikkerhed for at disse Indvandrende ikke de første 10 Aar (naar undtages særdeles ulykkelige Tilfælde) skal komme Sognet til Byrde som Almissemlemmer; heller aldrig mere at bygge nye jordløse Huse til Salg Fæste Forpagtning eller Leie med mindre vi til-

lige til et saadant nyt Huus henlægger i det mindste 3 Tønder Land à 14000 Alen pr Tønde for at Sognet ikke skal opfyldes med næringsløse Huusbeboere; heller ikke at beholde liderlige løsagtige og lastefulde Tjenestetyende i flere Aar hvorved vores Ungdom fordærves og Sognet betynges med uægte Børn og forærgelige Mennesker; heller ikke at contrahere med nogen om Kjøb Salg Fæste Forpagtning eller Leie uden den udtrykkelige Betingelse i Contracten at den ny Mand forpligter sig til at efterleve denne Byelov hvorfor den Handlende staa Sognet til Ansvar, og saaledes i Et og Alt stedse at handle ikke alene til eget men ogsaa til Sognets Tarv og Bedste og aldrig til dets Ruin og Undergang.

2 det Stykke. Oldermændene og deres Stoelsbrødre i Sognets 5 Bylaug skulle staa Sognet til Ansvar for at denne Byelov bliver overholdt og efterlevet og til den Ende advare paaminde veilede og varetage Alt tilsigtende iblandt deres Bymænd til Sognets Tarv og Bedste og desaaarsag forpligte vi os herved at kalde Oldermanden med Stoelsbroder til herefter at overvære enhver ny Contract for at beja eller benægte den efter denne Byelov. Og skulde nogen af os værende eller tilkommende Beboere i Sognet handle imod denne Byelov, da skal de 5 Laugs Oldermænd med Stoelsbrødre af Sognet samles for med Sognefogden at gaa paa Læg, hvor de efter fleste Stemmer tilkjende og idømme den egennyttige Overtræder en efter Omstændighederne passende Mulkt fra 10 til 50 rbd. Sølv, der i Mangel af Betaling bliver af Sognefogden at udpante og Beløbet derefter at tilstille Sognets Fattigcommission mod Quitting i Annalogie med D:Lovs 3 Bogs 13 Kapitel 32 Artikel. Men skulde nu Oldemand, Stoelsbroder eller Sognefoged overtræde denne Byelov da bliver han af Lauget dispenseret og en anden udnævnt istedet hvorefter Læget som ovenmeldt tilkjende Overtræderen en passende Mulkt uden mindste Skaansel. —

Dets til Bekræftelse og Stadfæstelse have vi samtlige Beboere frivillig og egenhændig underskrevet dette og ladet Oldermændene forsegle det. —

Af Lumbye By.»

[Derefter følger de egenhændige Underskrifter af 15 Gaardmænd og 31 Husmænd.]

Byloven, der opbevares paa Landsarkivet, har følgende Affattelse:

» Viide og Vedtægt eller Byelov
for Lumbye, Taarup, Anderup, Stige, Hauge og Nisted Byer
eller hele Lumbye Sogn
forfattet og eenstemmig vedtaget den 24 Juni 1825
senere læst og protocolleret inden Lunde, Skam og Schoubye
Herreders Ret i Januar 1826.

Forerindring.

Da det kommer mere og mere i Brug at enkelte af dette Sogns Selveiere bortforpagte og bortleie nogle af deres Stuer og

Jorder paa aareviis, at andre fæste eller arvefæste smaa Stykker Jord eller Kaalhauger bort til Byggepladser og at atter andre indrette en Mængde Huusstuer til at leie bort, hvilket i Almindelighed altid skeer til fremmede Indvandrende fra Landets forskjellige Egne og Steder, hvor de formedelst Fattigdom eller af andre Aarsager paa Herregaarde og i samdrægtige Communer ikke saa let kunne faa Opholdssteder, saa følger deraf at Sognet opfyldes med allehaande Folk, som mangle Næringsveie og at saadanne Indsiddere, Forpagtere, Leiere eller jordløse Huusmænd snart tilsætter den ubetydelige Rest af deres Formue, hvorefter de med hele Familien kastes paa Fattigvæsenet til Sognets Byrde og Ruin. — For saa at sætte en liden Skranke for saadanne egennyttige og skadelige Spekulationer, ødelæggende Indvandringer og den deraf flydende aarlige Forøgelse af Fattigdommen have samtlige undertegnede Selveiere af Lumbye Sogn vedtaget at ville holde og efterleve denne frivillig antagne

Vedtægt eller Byelov for Lumbye Sogn

Vi forbinde os herved til

§ 1 ikke mere at indtage fremmede Indvandrende og Ubekjendte som Indsiddere, Leiere, Forpagtere eller under hvilket som helst andet Navn medmindre vi stille Sognet en antagelig og tilstrækkelig Sikkerhed forat slige Indtagne ikke de første 10 Aar (naar undtages af særdeles ulykkelige Tilfælde) skulle komme Sognet til Byrde som Almisselemmer. Denne Sikkerhed skal bestaa i 2-de vederhæftige Mænds Selvskyldnercaution, der deponeres i Sognekassen hos største Lodseier eller om vedkommende Huseiere er vederhæftige da deres egen Selvskyldnercaution.

§ 2 heller ikke mere at tage fremmede Indvandrende til Forpagtere eller Leiere med mindre Contracten afsluttes uopsigelig fra begge Sider paa 10 Aar og skrives paa behørig stemplede Papirer, der tinglæses; i modsat Fald at mindre Aar iagttages og opfyldes § 1 angaaende Sikkerhed for de første 10 Aar.

§ 3 heller ikke mere at fæste eller arvefæste til slige Indvandrende smaa Stykker Jord eller Kaalhauger for derpaa at opføre Stuehuse; og heller ikke selv at bygge nye jordløse Huse for at sælge, fæste, arvefæste eller leie bort til deslige Udensogns, medmindre vi til et saadant nyt Huus kunne henlægge i det allerringeste de allernaadigst anordnede 12 Skjæpper Land bedste boniterede Jord til Taxten 24 for at Sognet ikke skal opfyldes

med flere næringsløse Huusbeboere, dog kunne herfra undtages naar Nybyggeren var en bevislig duelig Haandværker, Professionist eller Capitalist; thi da forhaabes at slige Folk kunne ernære sig selv; men § 1 om 10 Aars Sikkerhed for Sognet bør lige godt iagttages og opfyldes eller og indgives Ansøgning til Sognet.

§ 4 heller ikke at holde omflakkende liderlige og løsagtige Tjenestetyende i flere Aar her i Sognet, hvorved vor Ungdom fordærves, og Sognet betynges med uægte Børn og forargelige Mennesker til Sædernes Fordærvelse.

§ 5 heller ikke at contrahere med nogen uden den udtrykkelige Betingelse i Contracten, at den nye Mand eller Beboer her i Sognet forpligter sig til ogsaa at efterleve denne Byelov og saaledes i alle Henseender at handle ikke allene til eget men ogsaa til dette fattige Sogns Tarv og Bedste og aldrig til dets Skade og Ruin.

§ 6 Oldermændene i Sognets fem Bylaug skulle hvert Aar ved Maidag og Mikkelsdages Tider oplæse og igjentage denne Byelov, samt modtage de stillede Cautioner til Sognekassen om de befinde dem antagelige og gyldige og saaledes i Et og Alt paa det nøiagtigste varetage alt tilsigtende i Lauget til Sognets Tarv og Bedste.

§ 7 Skulde desuagtet nogen af os værende eller tilkommende Beboere af Sognet overtræde og handle imod denne Byelov, da anmelde Laugets Oldermænd ved Stoelsbroderen det strax for Sognefogden, at Den og Den speculerer paa Sognets Skade ved i Sognet at inddrage nok en fattig eller liderlig Lem eller Familie, hvorefter Sognefogden indvarsler til Møde eller Oldermændene ved deres Stoelsbrødre i Sognets fem Bylaug for med dem og største Lodseiere at gaa paa Læg (Committee), hvor de efter fleste Stemmer tilkjender og idømmer den egennyttige Overtræder en efter Omstændighederne passende Mulkt fra 2 til 50 rbd. Sølv, der i Mangel af Betaling bliver ved Sognefogden at udpante og Beløbet derefter at tilstille Sognets Fattigcommission mod Quittering.

§ 8 Skulde en af de til Lægget eller Committeeen henhørende overtræde Byeloven, da bliver han af Lauget dispenseret fra sin Forretning i Lægget og en anden i hans Sted udmeldt, hvorefter han som ovenmeldt tilkjendes en passende Mulkt.

Iøvrigt holdende os de allernaadigste Love og Anordninger efterrettelige som allerunderdanigste troe og lydige Undersaatter. --

Og for at gøre denne Byelov stedse varende og mere forbindende, maa den uden videre Varsel til Tinge læses og protocolleres.

Dette til Bekræftelse og Stadfæstelse under vore egenhændige Underskrifter og Oldermænds Segl.

Lumbye den 24 Juni 1825.

Af Lumbye Bye. [Derefter følger Underskrifterne af 15 Gaardmænd og 31 Husejere.]

Af Taarup Bye. [17 Gaardmænds og 30 Husejeres Underskrifter.]

Af Anderup Bye. [Første Underskrift: Strøbech, Anderupgaard, samt 11 Gaardmænds og 43 Husejeres Underskrifter.]

Af Stige Bye. [Underskrevet af 9 Gaardmænd og 53 Husejere, deriblandt Marie Gjordemoder, 5 Enker, 2 Smede, 2 Vævere, 10 Skippere.]

Af Hauge Bye. [12 Gaardmænd og 23 Husejere, deriblandt 1 Skomager, 1 Tømmermand, 1 Bødker, 1 Væver, 2 Skippere og 4 Enker.]

At alle foranførte Selveiere af Lumbye Sogn have vedtaget og underkaste sig den i Bylaugskredsen vedtagne originale Byelov bevidnes og attesteres af alle undertegnede Oldermænd og Stoelsbrødre.

Gmd Rasmus Stephensen, Lumbye Gmd Knud Bentsen, ibd.

Gmd Niels Larsen, Taarup Gmd Stephen Jensen, ibd.

Gmd Niels Larsen, Anderup Gmd Anders Hansen, ibd.

Gmd Lars Jørgensen, Stige Gmd Anders Mathiesen, ibd.

Gmd Mads Hansen, Nisted Gmd Anders Hansen, ibd.

Denne Afskrifts Nøiagtighed efter Originalen attesteres
sign. Holm.◀

Derefter følger som yderligere Forklaring til Loven:

»Da der er forespurgt, hvad der forstaas i § 1 ved fremmede Indvandrende og Ubekjendte? Om man ikke maatte tage sin besvangrede Datter hjem? Hvor man nu skulde faa Indsiddere og Forpagtere fra? og om man nu ikke maatte gjøre sig sin Eiendom til Nytte som man bedst veed og kan?

Saa svares herpaa in Specie, at da denne Byelov kun har til Hensigt og Formaal at forebygge Misbrug og Speculationer, der kan blive til Skade og Byrde for de andre Beboere i Sognet, saa kan enhver Ret-sindig saavel som Spørgesyg deraf skjønne, at enhver Selveier kan som hidindtil gjøre sig sin Eiendom til Nytte paa alle de lovlige Maader han bedst veed og kan, naar han kun stiller sine Sognemænd Sikkerhed for

at han ei bringer dem en Byrde paa Halsen. — Og for at man ei skal misforstaa denne Byelovs § 1 saavel som 2—3 og 4 saa forklares de her ved noget nøiere:

§ 1 Efter denne Paragraf skal ethvert Mandfolk og Fruentimmer som ikke er fødte her i Sognet eller vel fødte her, men senere været i et andet Sogn i 3 Aar og nu kommer her blot for at sidde til Huse el-Leie uden at være i Stand til at kjøbe, forpagte eller fæste sig en Bopæl — ansees og betragtes som fremmede Indvandrede og Ubekjendte. — Iøvrigt kan enhver Gaard- og Huuseier gjerne tage sine Børn og besvangret Datter hjem skjøndt de have tjent udenfor Sognet i 3 Aar, naar de er i Forfatning og Velstand til at underholde dem, hvorimod denne Rettighed slet ikke kan indrømmes Indsiddere og Leiere ei heller Huuseiere, der selv nyde Almisse, at tage deres besvangrede Døtre hjem, der ikke retteligen tilhører dette Sogn, da slige Folk næppe kunne hjælpe sig selv langt mindre deres Børn. —

Desaarsag bliver det enhver Gaardmands og Huuseiers Pligt at staa Sognet til Ansvar for at de ikke leie deres Værelser ud-uden paa den udtrykkelige Betingelse, at Indsidderen eller Leieren ikke maa tage noget Menneske til Huse uden Eierens skriftlige Tilladelse. —

Efter § 2 handler enhver bedst i at dyrke sin Jord selv eller og at afhænde den som Forpagtning til Sognets Folk, men vil man endelig have en Udensogns eller en Udlænding til Forpagter saa iagttages hvad der er bestemt i Paragrafen om Contracten afsluttet og tinglæst paa 10 Aar.

Efter § 3 kan enhver Selveier som hidindtil bygge Huse med eller uden Jord til Sognets Folk, men ingenlunde til Udensogns som ikke retligen tilhører Sognet, med mindre den bestemte Jord tillægges Huset, saa at Nybyggeren kan leve der utrængt eller og Vedkommende stiller den bestemte tinglæste Selvskyldner Caution til Sognekassen.

Efter § 4 skal enhver Husbonde vogte sig for at tage liderlige, drikfældige og løsagtige Tjenestyender i Tjeneste som allerede har været her i 2 eller aller højst 2 $\frac{1}{2}$ Aar i Sognet, at de ikke skulle faa Hæft her paa Sognet til langvarig Forargelse og Byrde, hvorimod ethvert sædeligt og dygtigt Tjenestetyende kunne blive her saalænge dem lyster. —

De andre 4re §§ kan enhver nok forstaa.

Sluttelig bemærkes og igjentes at denne Byelov ingenlunde skal have til Hensigt at indføre noget Slags Stavnsbaand eller anden ubillig Tvang men ene og allene at forebygge de omhandlede Misbrug og at sætte dette Sogn istand til at holde sommige Sogne og Commüner Modvægt, samt at opmuntre og anspore Fliid, Vindskibelighed, Orden og Sædelighed til almindeligt Vel over hele Lumbye Sogn. —

Datum ut supra

Som et Bevis for denne Byelovs Nødvendighed tillades det at bemærke, at Stige og Hauge Byer der staar for en 36 Tønder Hartkorn tæller nu over 50 Indsiddere og over 60 jordløse Husmænd.

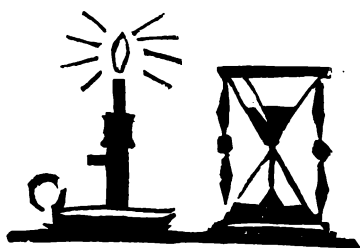
Afskriftens Rigtighed attesteres

sign. Holm.◀

Som det fremgaar af Indledningen til Byloven, har Anledningen til Vedtagelsen af denne været en stærk Tilflytning, særlig til Stige og Hauge, af fremmede Beboere, der i de daværende Krisetider efter Statsbankerotten ikke har kunnet ernære sig selv. Denne Tilflytning har antagelig paa Grund af særlige lokale Forhold været større til Lumby Sogn end til de fleste andre Landkommuner.

Medens Beboerne i Lumby, Taarup, Anderup og Nisted Byer dengang næsten udelukkende var beskæftiget ved Landbrug, ernærede en betydelig Del af Befolkningen i Stige og Hauge sig ved Skibsfart, Fiskeri og Haandværk. Før Kanalen blev aabnet til Odense (1805), var Stige desuden en Havneplads for denne By. I den livlige Handelsperiode i Slutningen af det attende og Begyndelsen af det nittende Aarhundrede er der, som det nævnes i Indledningen til Byloven, i Stige blevet opført »Pakhuse og Vaaninger«, som der senere efter Kanalens Aabning og Krisetidens Indtræden ikke har været Brug for til det oprindelige Formaal, og som derefter er blevet indrettet til Beboelse for Lejefolk. Da Størstedelen af disse Tilflyttere ikke har haft Kapital eller særligt Erhverv, hvormed de har kunnet ernære sig, og da der heller ikke har været Jord til Dyrkning til disse Lejehuse, er de fleste af disse Tilflyttere hurtigt faldet Fattigvæsenet til Byrde, og dette er kommet i en »frygtelig Underballance«. Sognets Grundejere har da gennem denne Bylov søgt at begrænse Tilflytningen. Initiativet til Vedtagelsen af Byloven er sikkert blevet taget udenfor Stige og Hauge. Lumbyexemplaret af Loven, der kan betragtes som et Udkast til den endelig vedtagne Bylov, kan tyde paa, at Byloven først er blevet behandlet og vedtaget af Bymændene i Lumby.

Det kunde være interessant at erfare, om man i andre fynske Sogne har søgt at begrænse Tilflytningen ved lignende Bylove.

HVAD EN OLDTIDSLERGRAV KAN FORTÆLLE

AF GDR. VALDEMAR BENDIXEN

VED plantning af frugttræer på Bakkehusets grund, Humle (matr. nr. Humle 5 f) i Oktober måned 1932 stødte jeg på kulturlag under plovlaget; ved nærmere undersøgelse viste det sig at være en lergrav fra oldtiden. Min søn, Frøde Bendixen, udgravede den, men i forståelse med arkæologen Jens Winther i Rudkøbing, som har været her og bedømt det fremdragne materiale.

Sådanne oldtidslergrave er ikke helt sjældne; de er ganske sikkert benyttet, for at man kunde få materiale til lerkar og hytteklining. Når man ikke mere havde brug for dem, fyldte man dem, og det materiale, man fyldte dem med, var mest aske og udkastning fra husene — nærmest hvad vi vilde kalde fejeskarn. Mellem dette stof, der i sig selv ikke har nogen interesse, findes ofte et og andet, som kan vise os, fra hvilken tid lergraven stammer, og som kan kaste strejflys over livet, der rørte sig i de huse, som for så mange århundreder siden er jævnet med jorden.

Den nævnte lergrav var ikke stor, ca. 2 meter i tværmål og godt 1 meter dyb. Den var, som oldtidslergrave almindeligvis er det, fyldt med den slags, jeg før nævnedes. I dette stof fandtes:

1. Skår af lerkar, som viste, at graven stammede fra tiden lige før eller lige efter Kristi fødsel. At graven stammer fra denne periode, er ret naturligt, da der på bakken Harnbjærg — beliggende 400 meter fra lergraven — er undersøgt ca. 60 grave, der efter J. Winthers bestemmelse hidrørte dels fra tiden lige før og dels fra tiden lige efter Kr. f. For to år siden undersøgte vi også i bakkens uniddelebare nærhed en betydeligt større lergrav.
- 2) Stykker af en kværnsten. Den er i oldtiden slået i flere stykker, der fandtes spredt i graven, men ved at sammenstille dem fik man en komplet kværnsten med den almindelige hulning. Den er ca. 1 meter lang og $\frac{3}{4}$ meter bred. Der er en egen frydefuld følelse ved at sammenstille, hvad der er slået istykker og adspaltet i oldtiden.
- 3) Tre håndstore sten, afslidt på kanterne, måske benyttet til kornknusning.

- 4) Nogle stykker husklining med hvittekalk, hvilket tyder på, at der har ligget et hus nær ved graven, og at man allerede dengang har hvittet husene.
- 5) En jernslagge, fremkommen ved udsmeltning af jern. — Det er egentlig forekomsten af denne slagge, der får mig til at skrive denne lille artikel. Det er jo ikke så sjældent at finde spor af jernudsmeltning fra gammel tid, men det er ofte vanskeligt at tidsbestemme fundet; her er man så heldig at kunne det ved hjælp af lerkarskårerne. Selvfølgelig kan dette fund ikke bevise, hvor langt tilbage jernudsmeltning har været drevet her i landet; men man ser altså, at den i hvert fald har været benyttet kort efter Kr. f. Den fundne slagge kan nemlig være fra før Kr. f., men ellers er den fra tiden umiddelbart efter.

Da der kom en del vand, nåede vi ikke helt til bunds i graven. Der synes at være en del husklining og lerkarskår tilbage endnu. Når dette materiale til sommer kan tages op, bliver det måske muligt at afgøre, om det er tiden lige før (den førromerske jernalder) eller tiden lige efter Kr. f. (den romerske jernalder), fundet stammer fra.

Den fundne Slagge hidrører utvivlsomt fra en Jærndvinding. Dens største Tværmaal er 75 mm. Den viser tydelige Aftryk efter smaa Trækulstykker.

Dette Fund maa betegnes som meget værdifuldt, idet man ud fra det kan følge Jærndvindingen tilbage til Tiden omkring Kristi Fødsel, d. v. s. noget længere tilbage, end noget tidligere Fund fra den fynske Øgruppe muliggør. I det hele taget har hidtil kun faa fynske Jærndvindingsfund givet Grundlag for Tidsfæstelse.

H. C. F.

NOGLE SAGN FRA FORSKJELLIGE STEDER

AF FRISKOLELÆRER RASMUS HANSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER
MODTAGET FRA HANS SØN, BRYGGER CHR. HANSEN, TVED

1.

FOLK, der ved Nattetider har gaaet fra Aaby efter Veistrup, har tit maattet gaa tilbage igjen, for det har seet ud for dem, som om der var en Port af Ild lige fra Jorden og heelt op til Himlen. Det har ikke nyttet at forlade Veien, for det samme Syn stod for dem endda.

2.

To Mand gik en Nat fra Aaby efter Skaarupøer. Som de nu gik i deres bedste Snak, blev der en gruelig Knagen i Gjærdet bag dem. De vendte dem tilbage begge to. Den ene kunde intet see; men den anden saa en hovedløs Kalv staaende lige for dem og han skyndte sig, at faa sin gode Ven bort fra det farlige Sted.

3.

I min Moders Ungdom tjente der i Gudme, i den yderste Gaard efter Storkehave, en Pige, der havde det slemme Ord paa sig, at hun fødte i Dølgemaal, og det næsten hvert Aar. Børnene aflivede hun, ved at drukne dem i en Vandgrav, som var længst nede i Haven. Men det blev ligegodt aabenbaret, for mange, mange Mennesker hørte spæde Børn græde i Haven om Natten. Og saa vidste Folk jo nok, hvordan det havde sig, for det var jo bekjendt nok, hvad Kvind hun var. Da hun nu hørte Snakken, der gik om hendes Færd, tog hun Sagen paa en anden Maade. Og det var, at hun slog de Spæde ihjel paa en stor Steen, der laa ret udenfor Bryggersdøren. Men Alt bliver jo aabenbaret med Tiden, og, det blev dette ogsaa: Blodpletterne blev siddende paa Stenen, og de sidder der endnu, for hverken hun eller andre har kunnet faaet dem af. Hun bar saa ellers de stakkels Uskyldige om i Kirkegaarden, og det var i Grunden net gjort af hende, det Skarn, for saa kom de dog i Kristenjord, saa jamrede de heller ikke længer. En anden Pige, som hun fik til at følge sig en Nat i saadant Ærinde, har fortalt, at, baade men de gik frem og tilbage og imens de forrettede, hvad de skulde paa Kirkegaarden, gik Klokkerne med en Klang, som de ellers aldrig gjorde, uden over Lig. Denne Pige lovede Gud og hver Mand, hun skulde aldrig lade sig fore snakke til saadant noget mere; og sig selv, lovede hun, at sky og fly de Veie.

4.

Min Farmoders Fader boede i Gudbjerg. Han var Hyrde om Sommeren; om Vinteren gjorde han enten Træsko, eller gik i Skovene og slog Stabber op, og brændte til Kul. Naar han nu gik ved Milerne om Natten, saa han tit Ellefolkene; de kom heelt hen til Ilden og stod og varmede sig. De var ikke høiere end Børn paa en halv Snes Aar, men saa urimeligt godt ud, saalænge de vendte Fooren til; men saasnart de vendte sig at

gaa, var de forskrækkelige at see bagtil: Somme af dem vare hule ligesom et Deigtrug, andre sad i et Troske, og istedetfor Fødder havde de allesammen en Elletrumbe, saa det kan slet ikke snakkes om, at de kan gaa, de maa jo hoppe.

5.

Paa Gudme Mark, mellem Skjelmose og Tangaamølle, er en lille Skov, som kaldes Ellerods Torne. Der rundt om var i gamle Dage grumme store Ellemoser, og her boede Ellefolkene. Saalænge nogen veed, har ingen seet noget til dem. Men det træffer sig tit, at hele Skoven bliver hængt over med alleslags Linned og Baand, og paa saadanne Tider er det ikke godt at komme der. Skjønt der ikke er noget at see, høres der en sær Puslen, og Jorden gaaer op og ned, som der var noget og skjulte sig. Somme af dem der har seet det, er bleven smaatossede en Tid. Folk mener og, at Ellefolkene nok boer nede i Jorden, siden Folk har ødelagt Moserne for dem.

6.

Paa Hesselagermark, ned efter Stokkebæk, er en Mose, der kaldes Tangeskjær, her kunde Folk i mange Aar, til visse Tider om Dagen, træffe en Hare, der gik og listede omkring. Folk troede tilsidst det var en eller anden Hex, der gik og luskede i Hareham og mange var forskrækkelig bange for ham. Skytten fra Hesselagergaard havde skudt paa ham tyve Gange saa godt som ene uden Nytte. Men saa falder det ham ind, at komme en Sølvknep i Bøssen. Han traf. Haren var dog ikke at finde; og ingen har seet ham siden. Men en Kone, Folk troede alleslags om, laa samme Dag i sin Seng og fik sit Laar brækket.

Hermed slutter den Række efterladte Optegnelser af Rasmus Hansen, hvoraf der hidtil har været et Afsnit i hver Aargang af FHj. H. C. F.

GAMLE SANDSAGER

BRUD

Jeg havde læst H. M. Velschows Artikel Om Bryderne, en egen Classe af den danske Bondestand i Middelalderen. Ved et Besøg i mit Hjem i Dreslette Sogn talte jeg med min Fader derom; vi har jo Byen Brydegaard i

Dreslette Sogn. Han kom da til at nævne, at han fra sin Drengetid i 70erne kunde huske, at de gamle i hans Fødeby Sønderby kaldte Markernes Inddeling i Skifter eller Læg: Braa (udtales uden Stød), f. Eks.: »Vi hae Røu i de Braa i Fiovr« (Vi havde Rug i det Skifte i Fjor). Et Brud; af at bryde?

L. P. Pedersen, Lærer, Torøhuse.

Læsere, der kender Ordet, dets Betydning eller Oprindelse, bedes sende udfyldende Oplysninger.

H. C. F.

BILLESHULE

Paa Aalsbo Mark i Rørup Sogn er der et Sted, der kaldes Billeshule efter Steen Eriksen Bille til Kærsgaard og Billesbølle. Da han i 1672 døde, skulde han have været begravet i Brænderup Kirke; men da Ligfølget naaede Brænderup Aa med Steen Billes Lig, blev Kisten rent ustyrlig, det var umuligt at bære den over Aaen, hvorfor Følget vendte om og drog helt tilbage og begravede ham i den nævnte Billeshule.

J. Sørensen, Næstved.

ET BROGET KRETUR

Ved Barrehøj Ledhul i Aastrup har det tidt spøget om Natten. Den gamle, nu afdøde Væver Hans Peter Christensen, »Bløesvævri« kaldet, fordi han boede ved Blødes Bæk, har fortalt mig, at han en sen Aften har set et broget Kretur (en Ko) komme ud af Ledhullet. Han kom den Aften fra Høstgilde paa »Søeskjærgaard«, og han var i Følge med »Kokkonen« Ma Holm (Maren Holm). Kreaturet blev ved at gaa rundt om dem fra Ledhullet til »Holgi« (Bybrønden), hvor de skiltes.

Den gamle Væver mente, at Fænomenet maaske kunde sættes i Forbindelse med en Selvmorder, som just den Aften laa Lig.

V. Würden Pedersen, Lærer, Aastrup.

JØRGEN BANKE: VORHERRES NIELS

(Hasselbalchs Forlag.)

Bogen har til Undertitel »Hans Slægt og hans Ungdoms glade Dage«. Naar Jørgen Banke tager sig for at skildre en Slægt, tilmed sin egen Slægt, venter man sig noget ekstra. Banke kan jo fortælle som faa. Han har Sproget i sin Magt, ikke blot som Taler, men ogsaa som Skribent. Det maa ogsaa siges om denne Bog, der handler om den store og dygtige Familie i Høllændergaarden i Voldbro ved Assens, hvorfra en Gren føres over til Skaane, at det er en ualmindelig levende og livligt skrevet Bog. Især synes jeg, at Gammelfar, den stærke Hans Hansen, og hans Søn, den handlekraftige Storbønde Mikkil Hansen staar lyslevende for Læseren. Den store Børnefloks Kærlighedsaffærer er det lidt vanskeligere at holde sammen paa. Den af Sønnerne, som Bogen har faaet Navn efter, maa man vente bliver Hovedpersonen i den Fortsættelse, som Bogen forudsætter. Det vestfynske Folkeliv for et Par Slægtled siden med hele dets Friskhed og Humør, ogsaa dets svage Sider, som der ikke lægges Skjul paa, giver Bogen naturtro Skildringer af. Men hvem kan ogsaa give Vestfyn og Vestfynboen bedre end Jørgen Banke?
H. C. F.

LEO SWANE: FAABORG MUSEUM

(Gads Forlag.)

Som et nyt Led i Bogrækken »Kunst i Danmark« er udsendt en meget smuk Bog om Faaborg Museum med over 70 fortrinlige Gengivelser af Mu-seets Kunstskatte og med Tekst af Leo Swane.

Faaborg Museum indtager en ganske særegen Stilling blandt danske Kunst-samlinger, baade efter sin Art og efter sin Oprindelse. Det samler sig om et bestemt kort Tidsafsnit, vort Aarhundredes første Snæs Aar, og om en be-stemt Kunstnerkreds, den fynske. Museet skyldes et lykkeligt Indfald, virke-liggjort med enestaaende Beslutsomhed og Handlekraft af Etatsraad Mads Rasmussen, der derved skænkede sin By et kosteligt Klenodie.

I Teksten gør Leo Swane paa en udmærket Maade Rede for det vellyk-kede Samarbejde mellem Mæcen, Arkitekt (Carl Petersen) og Kunstnere. Han giver en klar og god Vurdering af Kunstnerne og deres Arbejder, navnlig samlende sig om de betydeligste: Kai Nielsen, Fritz Syberg, Peter Hansen og Johannes Larsen.
H. C. F.

PAA DET INDBETALINGSKORT

der udsendes sammen med dette Hæfte, er der ikke opført noget Beløb. Ad-skillige Holdere ønsker nemlig at indbetale for et helt Aar ad Gangen. Hol-derne kan nu efter Ønske indbetale for et Aar (5 Kr.) eller for et eller flere Kvartaler. — Dette gælder selvfølgelig ikke Medlemmer af »Fynsk Hjem-stavnsforening for København og Omegn«.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagæl-dende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget til-lader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det til-sendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværn-drup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

De gamle fynske Dialektstykker Bjærregaarden og Bröu fraa Maaren Knövdaatter

af K. H. With — med Forord af *Hans P. Lunde*
er udkommet. — Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1,50,	med Skindryg Kr. 2,50
To Aargange samlet.....	— - 2,00,	— - 3,00
Tre Aargange samlet.....	— - 3,00,	— - 4,00
Fire Aargange samlet.....	— - 4,00,	— - 5,00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Fynsk Hjemstavns

Maanedsskrift: for: den: fynske: O:gruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: P. Larsen: Af Espe Præstegaards historie. — Hans P. Lunde: Vestsjællænder-Øjen i Røner-
Sköni. — H. C. Frydendahl: Fynsk hjemstavnsforening i København i 1932. — Svend Jespersen:
Nogle folkeminder fra Vends herred. — Gamle Sandfager.

2. hæfte.

februar 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING

FOR

KØBENHAVN OG OMEGN

(Stiftet den 30. Oktober 1930)

Har til Formaal:

- at pleje Hjemstavnsfølelsen hos sine Medlemmer,
- at knytte et Baand mellem Fynboer i København og Omegn,
- at støtte Hjemstavnsbevægelsen paa Fyn og
- at vise gennem Tale og Skrift, hvad det særlige fynske Element har udrettet og udretter i dansk Kulturliv.

Kontingentet er for Enkeltmedlemmer 6 Kr., for Ægtepar 8 Kr. og
===== for hvert efterfølgende Familiemedlem 1 Kr. aarlig. =====

Alle Fynboer i København og Omegn
bør være Medlemmer.

Indmeldelse sker, og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til

Direktør L. ANDERSEN,
Rudersdalsvej 44, Holte. — Telf. Holte 923.

I „DEN FRIE Udstilling“

udstiller Målerne

Holger Havrehed, Niels Hahn og Harald Gils

en stor Samling Malerier, Akvareller og Tegninger.

Fynsk Natur paa alle Aarstider.

Aaben fra og med 8.—20. Februar, Kl. 10—6.

Alle hjemstavnsinteresserede Fynboer bør se Udstillingen.

Espe Præstegaard o. 1920.

Hvor de gamle Længer og Gaardspladsen laa indtil Branden 1916.
er nu et smukt Haveanlæg.

AF ESPE PRÆSTEGAARDS HISTORIE

EFTERLADTE OPTEGNELSER AF LÆRER P. LARSEN, VANTINGE

VED H. C. FRYDENDAHL¹⁾

ESPERÆSTEGAARD bestod i 1844 af 4 sammenbyggede Længer:
1. En Længe i Vest og Øst, indrettet til Stuehus, 28 Fag, med en Udbygning imod Nord, 5 Fag, indrettet til Folkestue, Spisekammer og Mælkekammer. En gammel Bygning med meget indgjærdet Lejlighed.

2. En Længe i Nord og Syd, ud til Landevejen, 27 Fag. I den nordre Ende en stor Stue, et Gæstekammer og et Studerekammer. Det øvrige af Længen indrettet til Høsehus, Lo og 2 Lad.

3. En Længe i Vest og Øst, 22 Fag, indrettet til Faarhus, en mindre Stald, Karlekammer, Kostald, 1 Lo og 3 Lad. 18 Fag af denne Lade har af Pastor Agerbæk været nedrevet og paa ny opbygget.

4. En Længe i Syd og Nord, ud imod Haven, 23 Fag, i den nordre Ende et Gæstekammer, det øvrige indrettet til Brændehus,

¹⁾ For modtagne Oplysninger og Laan af Billeder skylder jeg Sognepræst J. Rossel, Espe, og Pastor emer. Johs. Fog, Birkerød, Tak.

H. C. F.

Huggehus, Vognport, Karlekammer, Hestestald. En gammel simpel Bygning.

Assuransesummen 1844: 3490 Rbd. Indløsningssum: 500 Rbd.

Ved Præstegaardssynet 1846 blev Længen ud mod Haven kasseret, og i 1847–48 blev den nedrevet og opbygget til Stuehus, som blev forsynet med Tegltag. Af Stiftets offentlige Midler fik Pastor Hansen et Laan paa 2800 Rbd., men desuden lagde han til af egne Penge 516 Rbd. Samtidig bekostede han en Del ved Udbygningerne, dels Ombygning, dels Tilbygning, ialt for 284 Rbd. Brolægning i Gaarden ca. 80 Rbd. Som sin Ejendom lod han tillige uden for Gaarden opføre et Svinehus. Pastor Hansen lod ogsaa Præstegaardens Have udvide og omlægge. Den blev beplantet med en stor Del Frugttræer og Sirbuske. Dammen i Haven lod han rense og grave større. Haven er noget sid og fugtig, men frugtbar. — I 1892 blev Køkkenhaven betydelig udvidet mod Øst, idet et Stykke af Engens Nordspids blev inddraget i Haven. Engen i Haven blev i 1910 delvis planeret til Overrisling. Den lange Gang langs Havens Østgrænse kaldes fra gammel Tid »Lange Linie«, den forener Lysthusene »Storkereden« i Nord med »Thule« i Syd, hvor den smukke Hængeask har sin Plads.

28. Juli 1916, Kl. 6 $\frac{1}{2}$ Morgen opstod der Ildløs i Præstegaardens nordre Længe, i Nærheden af Forpagterboligen. Ildens Aarsag blev ikke oplyst. Man mente, at en Vagabond havde overnattet i Laden og forvoldt Ilden. I Løbet af kort Tid nedbrændte alle Udbygningerne; men Stuehuset blev reddet. Længerne blev ikke genopførte, paa Pladsen er der nu et smukt Anlæg. Derimod blev der i 1918 et Stykke syd for Præstegaarden rejst Ladebygninger, som kostede over 23000 Kr.

I det nordvestlige Hjørne af Haven, ud mod Landevejen, blev der den 29. November 1908 afsløret en Mindesten for Pastor Agerbek. Stenen er en ca. 4 Alen høj Granitblok fra Bornholm. Den har en Indskrift, taget af et Mindedig over Agerbek, i sin Tid forfattet af Vilhelm Birkedal i Ryslinge, saalydende:

»En Fader var han for Guds smaa
og aabned dem sin Kirkes Laage;
de stimled til fra nær og fjern,
Han stod for dem som Skjold og Værn,
han aabned dem sit Hus i Trængsel,
mens andre kasted dem i Fængsel.«

Mindestenen blev bekostet af de Midler, som blev tilovers fra Tilvejebringelsen af en større Mindesten, der Aaret forud blev rejst paa Agerbeks Grav paa Øster-Hæsinge Kirkegaard.

I Planen for Espe Bys Udskiftning, der fandt Sted 1798, hedder det om Præstegaardens Lod:

» . . . blev bestemt at tage sin Begyndelse fra det nordøst Hjørne af hans første Løkke og strækker sig i lige Linie over Sandgraven paa Flæde Gaasebjergs Agre til Hoved Agrene No. 8 paa store Stens-Agre, hvor Linien da slaar en Bugt og strækker sig i Øster omtrent til den

Fra Espe Præstegaard o. 1910.
I Forgrunden Agerbeks Mindesten og »Kirkelaagen».
Længen bagved var Forpagterbolig.

søndre Ende af Engen for Herringe-Holmen. Herved er altsaa den østre Linie for Lodden bestemt, hvilken bliver urykkelig i alle Maader; men derimod den Nordre fra Hoved-Ageren til Herringe-Holmen bevægelig ved sidst meldte Sted. — Den venstre Side af Lodden følger Svendborg Landevej, dog at denne Vej fra Byen til røde Bro bliver for Eftertiden lige og den øvrige Strækning af Vejen uforandret. Præstens Lod strækker sig altsaa sønder paa til omtrent ved Stenløshøjs-Agre, hvorpaa den i lige Linie fra Vejen til Herringe Markeskel og derpaa til Herringe-Holmen i Nord ganske er beskrevet, og bekommer Præstegaarden herved af de saakaldte Sprogsholms Agre en à to Tønder Land. I denne Lod modtager Præstegaarden Vederlag for al den Jord, han tilforn har haft tilfælles med Bønderne, efter at derfra er draget $4\frac{1}{2}$ Skp. Land, reduceret til 10 til de almindelige Veje. Hvad Skolelodden angaar, da bliver samme uforrykket, saaledes som den sig førend Udskiftningen befandtes. Over Præstegaardens Havelod er det nødvendigt, at der paa Sprogsholms-Agre langs Herringe ny Markeskel bliver udlagt en Vej af 8 Alens Bredde, hvilken Udflytteren i Feldborg Krogen havde til Skovvej til David-Holmes Hauge.«

»Præstegaarden faar 2 Huse i Byen, hvilke før Udskiftningen hver har faaet 10 Skp. Land af Præstegaardens Grund, hvilke de nu ved Udskiftningen tillægges i Præstegaardens ny tildelte Lod, og herforuden var Præsten villig til at ville tillægge enhver af dem 10 Skp Land, hvilket ud i alt udgør til begge Lodderne 5 Tdr. Land geometrisk. Huslodderne bliver beliggende i den søndre Ende af Præstegaardens Lod og tager sin Begyndelse fra Landevejen og strækker Øster paa til Herringe Mark.« Husmændene var villige til at svare til Præsten 15 Mk. aarlig foruden den forhen aarlige Afgift.

Til Espe Præstegaard, hvis Hartkorn oprindelig har været 10 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 $\frac{1}{2}$ Alb., hørte omkring 1800 61 Tdr. Land Pløjjord foruden et Hus paa 2 $\frac{1}{2}$ Td. Land (Matr. Nr. 26), som var bortfæstet, ialt staaende for Hartkorn 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. samt en Skov (Præsteriis), ca. 2 km fra Præstegaarden, paa 20 $\frac{3}{4}$ Td. Land (Hartkorn 2 Skp. 3 Fdk.). Ved Siden af Præsteskoven laa Kirkeskoven (Kirkehaugen) paa 10 $\frac{5}{8}$ Td. Land, som Præstekaldet fra gammel Tid har haft visse Rettigheder til, f. Eks. Græsning og Gærdselshugst¹⁾; men disse Rettigheder bortfaldt 1819, da Skoven blev solgt for 200 Rbd., og derefter i 40 Aar ejedes af Gmd. Otto Diderik Knudsen fra Staverlund, Espe Sogn, og Jørgen Andersen i Heden. Paa Udskiftningskortet nævnes følgende Navne paa Præstegaardens Jorder: Præste Skifte, Søbeks Skiften med Gaase-Bjerg, Dagskors-Stykkerne, Store Steen Agre og Rødemaes Hütte. I Aaret 1853 blev Præstegaardens Hus (Matr. Nr. 26) med Have bortsolgt til Husmændene Jørgen Madsen og Johan Frederik Thomsen for 400 Rbd., og Jorden lagt ind under Præstegaarden. — Jorden til Præstegaarden er af god Bonitet, og Skoven maa betragtes som »en Herlighed til Embedet«, en af de bedste Præstegaardsskove paa Fyn. — Præstekaldet ejede tillige et Mensallus i Espe (Matr. Nr. 25) paa 2 $\frac{8}{14}$ Td. Land (Hartkorn 2 Skp. 3 Fdk. 2 $\frac{3}{4}$ Alb.), som var bortlejet, samt en An-

1) Præsten Jens Rasmussen skriver i en Indberetning 1690: »Gamle Mænd fortæller, at Præsten fordum haver haft den Frihed, at der, den Stund Espe Kirke var under kongl. Maj. Patrocinio, brændtes Svin paa begge forbemeldte Skovsparter med Kirkens Brænde(mærke), som er S+, og saa have Svinene gaaet fri iblandt de andres. Men jeg haver ikke nydt den Frihed nu paa 30te Aar, jeg har været her. Olden, Ildebrand og Græsning haver jeg nydt af begge Skovsparter fri og uden Betaling i alle Patroners Tider og endnu, men Svinene er blevne brændte med Patronernes Brænde(mærke).«

nexgaard i Vantinge, 42 Tdr. Land (Hartkorn 5 Tdr. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.). I Aaret 1858 købte Annexgaardens Fæster, Niels Knudsen, den for 5500 Rbd. og en aarlig Afgift af 15 Tdr. Byg (dog til hans Forældres Død kun $7\frac{1}{2}$ Td.) efter Kapiteltakst. Pastor Hansen begrundet Salget med følgende:

»Ved Afhændelsen af denne Fæstegaard vil Espe Præstekald erholde en ikke ubetydelig forøget aarlig Indtægt. Kaldet har nu i nogle og fyrrer Aar, foruden Tienden og de faa fastsatte Kornægter og Gangdage,

Fra Espe Præstegaards Have.

Det store Træ er et Valnøddetræ. Broen er bygget af Pastor Johs. Fog. der var Sognepræst i Espe 1891—1916.

aldeles ingen Indtægt haft af denne Gaard, men tværtimod Udgifter, idet jeg i Krigsaarene maatte betale over 40 Rigsdaler i Krigsskat af den. Skønt Kaldet ved en af Fæsterens gamle Forældres dødelige Afgang sidste Aar nu tilfalder det halve af den aarlige Landgilde og Hoveripengene, og der er Udsigt til, at det om ikke ret længe vil erholde det hele, — thi saa længe Fæsterens gamle Forældre lever, er Fæsteren fritaget for den aarlige Landgilde og Hoveripenge, — saa er dog denne Afgift for intet at regne, og efter Fæsterens og hans Kones Alder er der heller ingen Udsigt til, at Gaarden ved Fæsteledighed skulde bringe Kaldet forøget Indtægt. Af Gaardens 42 Tdr. Land er vel 19 Tdr. Land beliggende $\frac{1}{2}$ Mil fra Gaarden. At denne lange Afstand saaledes vanskeliggør og fordyrer Gaardens Drift, maa vel ogsaa noget nedsætte dens Pris.«

Indfæstningssummen var 300 Rbd., Landgilde 5 Tdr. Byg, Hoveripenge 3 Rbd. 2 Mk. $2^3 \frac{1}{4}$ Sk. pr. Td. Hartkorn. Desuden 3 Kørsler paa 2 Mil og 4 Dages Arbejde med 1 Karl paa Præstens Kost. — De 19 Tdr. Land paa Marken afhændede Niels

Knudsen i 4 Parceller, hvoraf der skulde svares 7 Tdr. 4 Skp. Byg, medens Hovedparcellen maa udrede 7 Tdr. 4 Skpr. — I Aaret 1862 solgtes Huset Matr. Nr. 25, Huset med Have for 300 Rdl. til Michael Larsen og Lodden til Bødker Anders Nielsen for 630 Rdl. og 1 Td. Byg aarlig. — 1910 købte Gmd. R. Rasmussen, Espe, af Præstegaardens Jord ca. 16 Tdr. Land for 10624 Kr., hvorefter Embedets Embedskapital var 29696 Kr. Endvidere blev i 1910 bortsolgt 8 Tdr. Land til 500 Kr. pr. Td. Land + $\frac{1}{2}$ Td. Byg, der dog blev omregnet i Penge, til Hmd. Jørgen Pedersen. — Desuden blev der afgivet lidt af Præstegaardens Jord til Udvidelse af Landevejen (1841), hvilket blev godtgjort med 44 Rd. 39 Sk.

Først i September s. A., som Bygningerne til Præstegaarden nedbrændte, indsendtes til Ministeriet et Forslag om at sælge indtil 33 Tdr. Land af Præstegaardens Jord samtidig med, at der byggedes Økonomilejlighed ved Præstegaarden og fornøden Bygning til de til Embedet blivende 5 à 8 Tdr. Land. Dette Forslag forkastedes af Ministeriet, som ønskede Bygningen genopført. — I Februar Maaned 1917 indsendtes Klage fra Forpagteren til Stiftsøvrigheden over, at Byggeriet ikke fremmedes. I Slutningen af Februar svarede Stiftsøvrigheden, at Sagen var overgivet til en Arkitekt, som skulde lave Tegninger til nye Udbygninger og Forpagterbolig. Den 12. Maj havde Arkitekten Forslaget færdigt, men da det lød paa 50 000 Kr. paa Grund af de store Stigninger paa Byggematerialer i Krigstiden, blev Forslaget forkastet, fordi Embedet ikke kunde bære saa stor en Gæld. Først i Juni fik Sognepræsten Anmodning om at genoptage Salgsforhandlingerne fra 1916; men da viste det sig, at ingen turde vove at byde mere end 5 à 600 Kr. pr. Td. Land paa Grund af de vanskelige Byggeforhold, og Salget maatte opgives. Først i Juli indsendtes imidlertid et nyt Forslag, udarbejdet af Sognepræsten. Efter dette skulde der opføres Udbygninger til Præstegaarden ude paa Marken, ca. 300 Alen syd for den gamle Gaardsplads, med eventuelt Bortsalg af 30 à 33 Tdr. Land for Øje. Der skulde ikke bygges Stuehus til Forpagteren. Inde ved Stuehuset paa den gamle Nordlænges Plads skulde der opføres et lille Udhus til Præstens Brug. Tegning og Overslag, som var udarbejdet af en Haandværker i Espe, lød paa 19000 Kr. Den 20. August kom dette Forslag tilbage fra Ministeriet. Selve Planen var antaget; men Ministeriet ønskede, at Arkitekten,

som havde udarbejdet det første Forslag, ogsaa skulde udarbejde det nye. Arkitektens Overslag lød paa 26048 Kr. 43 Øre. Ved Ministeriets Skrivelse af 5. November 1917 blev Embedslaan paa nævnte Sum bevilget. I Løbet af Foraar og Sommer 1918 blev Byggearbejdet udført. Den endelige Udgift blev 27327 Kr. 38 Øre. — 1920 blev der af Præstegaardens Jorder bortsolgt ca. 27 Tdr. Land, hvoraf der oprettedes 3 Statshusmandslodder. Resten, ca. 14 Tdr. Land, forblev ved Embedet. 1924 blev Bygningerne reducerede og omlavede og Forpagterbolig indrettet. Der bevilgedes hertil et Laan paa 4440 Kr.

1690 havde Præsten foruden Præstegaarden, som stod til 6 Tdr. 3 Skp. 2 Alb. Hartkorn, følgende Indtægter: ¹⁾ $\frac{1}{3}$ af Korn-tienden, dog uden Deling af Ærter, Boghvede, Hør og Hamp, ²⁾ $\frac{1}{3}$ af Midsommerstienden, dog uden Deling af Føl og Bier, ³⁾ Offer, ⁴⁾ Paaske Rente af begge Sogne. Jens Rasmussen fortæller 1690: »De gamle Breve paa Espe Præstegaards Frihed og andre Tilliggender blev af Ridefogden tagne paa et Skiftes Forhandling og førte til Fjællebro, hvor jeg har set dem i Mængde, og derfra til Hvedholm, hvor de med Borgegaarden blev lagte i Aske.«

Præstens Indtægt 1845: Sognekaldets gamle Ansættelsessum 170 Rdl. ¹⁾ Korntiende 635 Rdl., ²⁾ Annex og Mensalgods 43 Rdl. 5 Mk., ³⁾ Kvægltiende 26 Rd. 5 Mk. 14 Sk., ⁴⁾ Smaaredsel (Paaskerente: 1¹/₂ Snes Æg af hver Gaard i Espe og 1 Snes Æg og 1 Brød af hver Gaard i Vantinge) 22 Rdl. 2 Mk. 12 Sk., ⁵⁾ Pengeeffekter 24 Rdl. 3 Mk. 14 Sk., ⁶⁾ Offer og Accidenser 215 Rd. 3 Mk. 1 Sk., ⁷⁾ Avlingens Udbytte, anslaaet til 16 Tdr. Byg pr. Td. Hartkorn, 390 Rd. Naar Renter og Afdrag er fra-draget, bliver Indtægten 1204 Rdl. 2 Mk. 11 Sk.

1865 er Indtægten 3240 Rdl. 5 Mk. 12 Sk., og Udgiften 367 Rdl. 3 Mk. 8 Sk.

VESSENBJÆR-GYJEN I RÖUER-SKÖUI

(EFTER ET SAGN)

AF HANS P. LUNDE

Vessenbjær,
ja Visnæbyergh!
dæ æ höe Banker,
diu Däle, Slænk og Slau,
Sköu ve Sköu dænj Dau i Dau,
Heen mæ Brombær-Ranker.

Stoure, skaamle Skö.u
vaa dæ hær i faadoms Tij
og en Gyj saa möerk og sij,
vo en Bande rö.u.

Kön og gou og döjde,
de vaa ri'e Knivs Mari,
og hun gjoure, va hun vi,
vaat'e næm aa töjde.

Næ i Gyjens Möerken
Mærkes-Bönj'er köre nee,
ga en Klokke tijt Beskee,
klår, te Röuer-Stöerken.

Ri'e Knuv hå fröjde
faa sinn Doters faste Blek,
næ hun, som hun hâe faa Skek,
snagge om hans Røjde.

Klokken hinj i Snouren,
dæ vaa öw'er Gyjen spænj.
Buwni fek en blouet Sænj
faa enj Naet — 'o Jouren.

Kom henj Kærste, Ö.u,
i hans Gor en Awt'entstuvn,
blew hå furet som i Huvn:
Knuv sku uv aa rö.u!

De vaa E'nens »Jætter«,
Mænj mæ Boul i Vessenbjær,
dæ gi uv 'o Röuerfær
i di möerke Nætter.

— — Röuer-Klokken rinj'er.
Føste Maanj æ Piens Får.
Kuski — Ö.u — hå æ klår:
slor, saa Blouet sprinj'er . . .

Disse Jætters Gy'er?
— Kön vaa ætter Sa'net ein,
som en Rouse frisk og rein
ætter miele By'er.

Slor sinn gamle Fjenj'e,
ri'e Röuer Knuv, ijæl . . .
Naa æ dæ gjo Ræit og Skæl,
Væ.i frij te henj'e. --

Vessenbjær,
ja Visnæbyergh,
dæ æ höe Banker,
diu Däle, Slænk og Slau,
Röuersköu dænj Dau i Dau,
Heen mæ Brombær-Ranker.

Vissenbjerg, gml. Form 1385: Visnæbyergh (Trap). diu, dybe. Slænk og Slau, Smaadale, Lavninger. sij, dyb. rö.u, røvede. hinj, hængte. Buwni fek en blouet Sænj, Bonden fik en blodig Seng. Boul, Bol (Smaagaarde, Bolssteder); ens i Ental og Flertal. Gy'er, Gyger, Jættekvinder i Jotunheim; nogle skildres som skrækkelige Uhyrer, andre som »fortryllende skønne«. döjde, dygtig. vi, vilde. töjde, tumle. Ö.u, Ove. Væ.i frij, Vejen fri.

Cirkumflex over a: en aafarvet Lyd, der altsaa ligger lavere end det dybe a. Prik mellem to Vokaler er Længdetegn for den første Vokal. Et Tontegn ' over aa kræver Nasalering af dette Bogstav, f. Eks. a.åre.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING I KØBENHAVN I 1932

VED H. C. FRYDENDAHL.

MED de maanedlige Referater paa FHj.s Omslag som Grundlag skal der her gives en Oversigt over den Række Møder og Fester, Foreningen har holdt i 1932.

Det første Møde beredte desværre Ledelsen en Skuffelse. Der skulde d. 5. Januar i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler, hvor ogsaa de fleste af efternævnte Møder har fundet Sted, afholdes en stor og festlig Mindeaften for den afdøde fynske Komponist Carl Nielsen. Festen holdtes ogsaa, og det lodige Program gennemførtes paa en Maade, der var den store Kunstner værdig. Professor Erik Abrahamsen holdt et fortræffeligt Foredrag om Carl Nielsen, og Operasangerinde Frk. Else Schiødt og Operasanger Lars Boe, begge Fynboer, sang smukt Carl Niensenske Sange. Men den store Sal var trykkende tom, og Festen gav ikke det store Overskud til Carl Nielsen Mindet i N. Lyndelse, man havde ventet.

Fastelavnsfesten 23. Februar samlede derimod fuldt Hus, op imod 400 af Foreningens Medlemmer havde givet Møde, og Aftenen bares af en ægte fynsk Stemning. De to Landsbyspille-mænd »Jyde-Peter« og Carl Andersen spillede herlige gamle Melodier. Chr. Schrøder høstede livligt Bifald med sit Digt »Storki«. Derefter Kaffe med Boller og sluttelig Dans.

Den 8. April var der efter Opfordring fra en Mængde Medlemmer »Medbragt Madkurv Aften« under de sædvanlige hyggelige og tvangfri Former. Efter Maaltidet fortalte Formanden, Jørgen Banke, interessant om Oplevelser paa Rejse i Sverige og illustrerede Fortællingen med en Mængde udmærkede Lysbilleder. Derefter udfoldede den fynske Gemytlighed sig ved Kaffen og Dansen.

12. Maj foregik den nu hævdvundne Nattergaletur til Holte. Det blev ogsaa en højst vellykket Aften. 300 Deltagere var der. Ved »Fællesbordet« bød Jørg. Banke velkommen. Der blev desuden talt af Morten Korch, Lars Andersen, Per Larsen og Chr. Schrøder. Saa Spadsretur til Furesøen, hvor baade Lars Boe og Nattergalen sang. Efter Spadsereturen Sang af Frk. Aase Møller og saa Dans.

I Juli skulde der have været Sommerudflugt til Faaborg, hvor Hjemstavns museet, Den gamle Gaard i Holkegade, indviedes.

og hvor der holdtes en stor Midsommerfest. Paa Grund af for lille Tilslutning maatte Turen dog aflyses. Derimod gennemførtes med Glans en Midsommerfest ved Frederiksdal d. 14. Juli. Det blev en herlig Aften med Baal ved Furesøen, med Båaltale af Formanden, med Mindetale af Morten Korch om Chr. Winther og H. V. Kaalund, der havde levet i disse Egne, og med friske Hilsener fra Fyn ved Morten Korch og Foreningens Aiderspræsident, Rentier H. C. Larsen. Dansen og den smukke

De optrædende i »Det gamle Guld«.

Sejltur paa Søen bidrog ogsaa til at gøre Turen til en herlig Oplevelse.

Høstfest holdtes 19. September. Først Fællesspisning med medbragt Mad. Derefter fortalte Formanden morsomt om Rapsens Betydning for Fyn forhen. Senere fortalte Chr. Engeltoft morsomme Historier. Der blev kraftigt slaaet til Lyd for at faa et Sangkor oprettet samt for at faa genoptaget de Dilettantøvelser paa Morten Korchs »Det gamle Guld«, der tidligere paa Grund af Sygdom maatte indstilles. Der sluttedes med Dans.

10. Oktober holdtes Generalforsamling. Sogneraadsformand Clausen, Holte, ledede. Formanden aflagde Beretning. Han omtalte især, hvad Bestyrelsen havde søgt gennemført for at vise det fynske Element i dansk Kulturliv. Noget af dette skulde løses af »Fynsk Hjemstavn«. Efter en længere Forhandling vedtoges det med stort Flertal at beholde det som Medlemsblad.

Kassereren, Direktør L. Andersen, aflagde Regnskabet, der balancerede med 2063 Kr. 85 Øre. Derefter vedtoges nye Love. Formanden og de afgaaende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes. Bestyrelsen bestaar altsaa vedblivende af L. Andersen, Jørgen Banke, Fru Hjelm, Morten Korch, Per Larsen og Chr. Schrøder. Til Suppleant valgtes Overlærer Boas. Til Revisorer nyvalgtes Havearkitekt Tholle og Sogneraadsformand Clausen med Overlærer Boas som Suppleant.

30. Oktober holdtes Stiftelsesfesten. Ved Fællesspisningen holdt Formanden Festtalen. Der blev desuden talt af H. C. Larsen, Morten Korch og Chr. Schrøder. Senere holdt Morten Korch et Foredrag, som han kaldte »Potpourri over fynske Dialekter«. Festen sluttede med Dans.

Foreningen sluttede Aarets Virksomhed med Opførelsen af Morten Korchs »Det gamle Guld« 1. og 2. December. Det blev igen to »store« Aftener. Stykket hører til Forfatterens bedste Arbejder, og det fik en fortrinlig Udførelse under Chr. Schrøders Ledelse. Forfatteren spillede selv Dines Sværke, og Chr. Schrøder Røgteren Ole. Stykket tog de mange Tilskuere, saa de virkelig gik op i Handlingen, og Begejstringen var stor begge Aftener.

Det maa til Slut nævnes, at Bestyrelsen ogsaa har ladet afholde Klubaftener i den første Del af Aaret.

NOGLE FOLKEMINDER FRA VENDS HERRED

OPTEGNET EFTER LÆRER MARIUS RASMUSSEN, STAARUP VED NYKØBING S.
AF STUD. MAG. SVEND JESPERSEN

1.

VED Nygaard i Skrillinge fandtes en Plet i Haven, hvor der ingen Ting kunde gro. Der skulde være en Kræmmer begravet, som var blevet slaaet ihjel i Gaarden. Hver Aften, før man gik i Seng, laasede man alle Døre, baade de udvendige og de indvendige, og om Natten havde de et Par store Hunde — vi Børn kaldte dem Blodhunde — gaaende løse ved Gaarden. Der kunde om Natten komme kørende en Vogn ind i Gaarden med sorte Heste for; en sort Hund med en gloende Tunge ud af Halsen løb mellem Baghjulene. I Udhusene kunde ogsaa være Uro; Hakkelsemaskinen kunde gaa, saa det »fløjtede efter«; men naar Karlen kom derud, var der ikke noget at se.

2.

Før i Tiden laa der i Skrillinge, hvor Vejen fra Tværvejen drejer ned efter Sølyst, en Gaard. Aavrekok, nedbrændt omkr. 1840—50. Ved Siden af den var en Mergelgrav, og her ved den gik en Mand ved Nattetid med Hovedet under Armen. Man sagde, at der var slaaet en Kræmmer ihjel i Gaarden, fra ham skulde Gaardens Formue stamme. Gaarden blev brændt af af en sindssyg Søn.

NB. De to her omtalte Kræmmere blev altid sagt var Knipplingskræmmere fra Tønder.

3.

Pastor Aschanius (Præst i Vejlbjy mell. 1830—40) var synsk og kunde mane. Præsten var engang ude at køre en Tur til Kustrup. Pludselig giver han sig til at le og bliver ved dermed. Kusken vender sig om og spørger: »Hvad ler vor Far ad?« Lidt efter fortæller Præsten: »Det er Lillepigens, som staa hjemme i Kælderen med sin ene Finger i Taphullet paa mit lille Anker, og nu kan hun ikke komme derfra, saa løber Øllet«. Da Præsten kommer hjem, beder han Lillepigens hente et Krus Øl af hans lille Tønde. »Ja, gerne«, siger Pigen. Da hun kommer igen, siger han: »Har du nu faaet Tappen sat godt i«. »Ja, jeg har«. »Nej, du har ikke«, siger han, »for her er Tappen«.

4.

Lars »Åst«, Stodderkonge i Kavslunde, fortæller:

En Dag, vi var til Præst hos Aschanius, skete det, medens vi sad i Koret, at nogle af Præstebørnene blev blege af Skræk, idet de saa et Genfærd staa nede i Kirken. Præsten blev det var, og ogsaa han saa da Genfærdet. Han førte da Børnene til Døren og sagde: »Gaa hjem i Jesu Navn, Børn«, hvorefter han lukkede Døren efter dem. Hvad der skete i Kirken, meldes der intet om. Senere blev en à to Herremandskister flyttet ud af Kirken og gravet ned udenfor Kirkedøren. Det hedder sig, at i dem ligger der to Brødre fra Billeshave, som havde ligget i stor Strid med hinanden.

5.

Vejstrækningen mellem Billeshave og Vejlbjy var før i Tiden urolig om Natten, idet her færdedes Genfærd. — Og synske Mennesker saa Ligtoget drage af Sted mod Kirken.

6.

Om Vejlbhy Kirke fortælles, at den oprindelig paabegyndtes i Røjle: men alt man byggede om Dagen, spredtes om Natten. En klog Mand gav det Raad, at man skulde spænde to Kvier for en ny Vogn og lade dem gaa, hvorhen de vilde, og hvor de standsede, skulde man bygge Kirken. Kvierne gik ad Vejlbhy til, hvor Køretøjet blev siddende i en Sump, og her blev Kirken bygget.

7.

Ved Vejen, der fører til Hingsavl, laa en Dam, her er engang en Herremand væltet ned med sit Firspand.

8.

I Stavrby, i Nærheden af det Sted, hvor Andelshøjskolen nu ligger, var en Sump, kaldet Gungerne. Her er en ung Pige gaaet til Bunds, da hun, der var sendt hjem til sine fattige Forældre med et Brød fra sin Madmoder, smed Brødet og traadte paa det for ikke at snavse sine Sko til.

9.

Søren Hansen, Stavrby Mark (Guldagergaard), død o. 1860, sang 1. Vers af Elverskudsvisen:

Hr. Oluf, han rider saa vide om Land,
han vilde nok byde de Herrer til Gæst,
imens Dansen, den gaar saa let gennem Lunden.

NB. Kender nogen af Læserne denne Vise? Eller har De hørt den synge af ældre? Oplysninger herom modtages gerne.

10.

I Bro (Brænderup Sogn) staar et stort Asketræ, der var Genstand for stor Veneration.

11.

I Bro Skov var en Bro over en Vandrende, ad hvilken man ikke kunde gaa med et tændt Lys.

12.

Tæt op ad Statsbanen — paa Søndensiden — mellem Gelsted og Aarup ligger en Gaard, Hellershule (1787: Hellevadshule), ved Foden af en stor Bakke; et Afsnit af denne Bakke hedder Tophøj (tåb'høj). Her boede Ellefolk. Man saa en Aften en Ellepige komme ud at hente Vand i en Sølvkande i Mosen oven for Bakken.

13.

Samme Sted, tæt ved den gamle Gaard, skal der i Skoven være et Voldsted efter en Herregaard. Paa den Herregaard boede engang en meget ugudelig Herremand, som havde et Barn med sin Søster. Da han blev ked af Søsteren, bandt han hende til Halen af en Hest og red hende ihjel paa Voldstedet. (NB. Fortællingen her uklar). Han red derpaa om til Hellevadshule, hvor Barnet var i Pleje hos en gammel Kone, som hed Hedvig. Hende tog han Barnet fra, rev det i Stumper og kastede disse for sine Hunde. Da han døde, og man førte hans Lig til Kirken, gav han sig til at sparke i Kisten, og Hestene stod stille, de var ikke til at faa af Stedet. Da red hans Broder, Ritmester ved de danske Husarer, op paa Siden af Vognen og sagde: »Stille, Broder; thi du har syndet mod Gud, og du er ikke værdig til, at de hellige Klokker skal ringe over dig.« Derpaa satte han Sporerne i Hestens Sider og red i Firspring op til Kirken og fik dem til at holde inde med Ringningen — hvorpaa Begravelsen kunde foregaa. — Saaledes har Rasmussens Mor fortalt, hun var født ved Hellevadshule. — Den onde Herremand skulde være Eiler Brockenhuus, Søndergaard; han døde 1607 som Fange paa Dragsholm i Odsherred.

14.

I Nærheden af Erholm laa der oppe paa en Bakke et Kapel, som hed Trøstesløs Kirke (trøj-sdøsløjs 'kærgø); meget brøstfældigt, blev dog holdt vedlige fra Erholm, saa det kunde staa; thi hvis det faldt, vilde der blive Spøgeri paa Erholm.

15.

Det hedder, at Svenskerne har ødelagt Skoven paa Fønsskov (Fønssodde).

16.

Rasmussens Mor har fortalt: To Mænd lovede hinanden, at den af dem, der døde først, skulde vende tilbage en bestemt Aften paa Aaret og fortælle den anden, hvorledes der var i Dødsriget. Den ene døde; og paa den aftalte Aften var den tilbagelevende altid meget urolig og gik udenfor.

17.

En Mand havde gemt sine Penge i Skorstenen. Efter sin Død spøjte han saa længe, til man fandt Pengene.

(Meddelelsen husker ikke nærmere).

18.

Et Sted, hvor der var Gengangere, havde man engang Skrædder. Denne skulde sove sammen med en Dreng i en Stue, som ellers ikke blev benyttet. Gengangeren var i levende Live Mand paa Stedet, og Skrædderen havde kendt ham. Om Natten kom den afdøde gennem Stuen. Skrædderen saa ham og kendte ham og sagde: »Hvor er du nu?« Gengangeren svarede: »Jeg er i Guds Rige«; men saa tog han fat paa Skrædderen og havde nær kvalt ham i Sengen; for man skal jo ikke gøre Spørgsmaal til de døde.

19.

Ude ved Gamborg Fjord ligger et gammelt Voldsted, kaldet Højeborg ('høj'bår'ø). Derfra førte en Løngang over til Svinø; ingen kender den dog. Et Sted ude i Vandet kan man støde en Aare mod Bunden, og det lyder da, som man slaar paa noget hult.

GAMLE SANDSAGER

OM »BRUD«

I FHj.s sidste Hæfte findes et lille Stykke, »Brud«, af Hr. Lærer L. P. Pedersen, Torøhuse, og der anmodes om Oplysninger til Belysning af Ordet.

Mon ikke Forklaringen til Ordet »Braa« som Betegnelse for et Jordstykke, et Markskifte, simpelt hen ligger i dets naturlige Udledning: at bryde, nemlig opbryde et Stykke Jord, lægge et nyt Stykke under Kultur.

Med Hensyn til Ordets Anvendelighed — i ovennævnte Betydning — da er dette absolut ikke begrænset til Sønderby Sogn alene, men er ialtfald sikkert almindeligt over hele Vestfyn, det var saaledes i min Barndom — og er det endnu — meget almindelig anvendt i Føns og Omegn.

Hvad Brydegaard — den egentlige Brydegaard — i Dretslette Sogn angaar, da betvivler jeg meget, at »bryde« i dette Navn har nogen egentlig Forbindelse eller noget med den anden Udlægning at gøre. Brydegaard har jo været større, end den nu er, har saaledes haft hele Agernæs og store Arealer langs Hornbugten som Tilliggende og har sikkert været Bopæl for en Bryde, en Kongsbryde.

P. Bylund, Hjørring.

TO GAMLE GÆKKEVERS OG ET TAKKEVERS FOR GÆKKEBREV

1.

Jeg sender dig en Gave,
 En Blomst fra Edens Have.
 Jeg fandt den paa en stille Vej,
 Det er en simpel Blomst, forsmaa den ej.
 Lykken krone dig min Veninde.
 Stedse har jeg dig i Minde.
 Skæbnen aldrig ramme dig.
 Lev bestandig lykkelig.

2.

Vi som Venner nu i Skolen gaa
 Og saa megen Lærdom faa.
 Vi som Venner gennem Livet vandre,
 Vi bestandig elske vil hverandre.
 Derfor jeg dig gækker.
 Ej den Spøg vort Venskab svækker.
 Jeg sender ej min Gæk til dig,
 For den skal dig bedrage;
 Men som et Venskabs pant af mig
 Du den kun maa modtage.
 Unge gode bedste Pige,
 Hvad skal jeg vel ønske dig?
 Fryd og Glæde uden Lige,
 Lev bestandig lykkelig!

3.

Tak for de Blomster, du mig sendte.
 De haver ret fornøjet mig.
 De kom mig saa helt uventet,
 Det kan jeg fast forsikre dig.
 Jeg havde aldrig tænkt derpaa,
 Jeg saadan en Foræring skulde faa.
 Jeg dem med Glæde mon betragte,
 Da Blomst det er en Lyst for mig,
 Og disse just det Budskab bragte,
 At Sommeren den nærmer sig.

Fra Humle Sogn.

Ved Hanne Christoffersen, Humle.

DET GAMLE SKEMANDSHAANDVÆRK

De af Fynsk Hjemstavns Læsere, der kender noget til det gamle, specielt vestfynske Skemandshaandværk, bedes indtrængende sende Oplysninger om Gloser og Udtryk, der knytter sig til det, og Navne paa de Redskaber, man benyttede. Adresser paa Skemænd — især saadanne, der kender Forholdene i gammel Tid — modtages ogsaa gerne. En vejledende Liste til Brug ved Optegnelse kan paa Forlangende faas tilsendt.

Alle Oplysninger vil blive modtaget med Tak af

Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

NYE BØGER OG HÆFTER

Poul Andersen: Beretning om Udvalg for Folkemaals Virksomhed 1909—32. Særtryk af Fortid og Nutid.

Jørgen Banke: Vorherres Niels.

L. E. Christensen: Fyns ældste Seminarium. Skaarup Statsseminariums Elevforenings Aarsskrift 1931—32.

Rolf Falck-Muus: Vårt bergtekniske undervisningsvesens historie 1757—1932. Særtryk af Tidsskrift for kjemi og bergvesen 1932.

August Hahr: Uppsala slott och dess rikssal.

Holger Hjelholt: Ansættelsen til mølleskyld i Christian Vs matrikel. Særtryk af Historisk Tidsskrift.

Axel Lange: Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter. Særtryk af Fynsk Hjemstavn.

Rasmus Mortensen: Jærnudvindingen. Nogle nye Fund i Vejle Amt. Særtryk af Vejle Amts Aarb. 1932.

John Nihlén: Studier rörande äldre svensk järntillverkning med särskild hensyn till Småland.

F. Ohrt: Gamle Tiders Finland.

Christine Reimer: Tamper-Dagene. Hjemmets Almanak og Wisbechs Almanak 1933.

Christine Reimer: Fra Kornhøstens Dage i ældre Tid. Hjemmets Almanak og Wisbechs Almanak 1933.

Leo Swane: Faaborg Museum.

Johannes Tholle: Havedyrkningen paa Mors. Særtryk af Hist. Aarb. f. Mors.

Johannes Tholle: Kaal og Kaalgaard. Særtryk af Danske Studier.

Johannes Tholle: Løvfaldet. Særtryk af Gads danske Magasin.

Johannes Tholle: Skæbne-Træer. Særtryk af Gads danske Magasin.

K. H. With: Bjerregaarden og Bröu fraa Maaren Knøvdaatter. Med et Forord af Hans P. Lunde.

Budkavlen. 1932, Nr. 3.

Danske Folkemaal. 1932. Hefte 5—7.

Folkminnen och folktankar. 1932, Häfte 3 og 4.

Fortid og Nutid. 9. Bind, 3.—4. Hæfte.

Hjemstavnsliv. 1932, Nr. 3 og 4.

Køng Højskoles Årsskrift. 1932.

Langelænderen. Nr. 65, 66 og 67.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50		
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

Heri findes samlet den Artikelrække, der har været offentliggjort i FHj. 1928 32. Men Illustrationsstoffet er øget en Del. Desuden er der tilføjet et udførligt Register over alle de anførte Plantenavne, Sygdomme o. s. v. Registeret, der indeholder over 2400 Navne, gør Bogen til en værdifuld Haandbog for enhver, der interesserer sig for Fyns Flora, Folkemaal og Folkeminder.

Af Anmeldelserne kan anføres:

»Bogen vil sikkert kunne bringe Glæde til en Mængde Mennesker. . . Saa indeholder Bogen desuden en Mængde Billeder, der i mange Tilfælde er af helt fortryllende Natur.«
Berlingske Tidende.

»Med en behagelig Blanding af Videnskabsmandens Grundighed og den trænedes Fortællers Lune giver han sine Læsere Besked om de forskellige Planters Særegenskaber, samtidig med, at han ved talrige Meddelelser om tidligere Tidens Overtro eller overtroprægede Vedtægter og Folkeskikke fæstner de ældre Tidens Særpræg hos Landets Bønder.«
Aftenbladet.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Gruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Herman Madsen: M. Jensen-hindevad. — Marie Christine Strøm: Et Bøndebrøllup
i Marlev 1855. — Gamle Sandsager.

3. hæfte.

Marts 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Aftenunderholdningen den 3. Februar 1933.

Det var med en vis Ængstelse, at Bestyrelsen indbød til denne Aftenunderholdning i en Krise- og Influenzatid, som vi jo var inde i; men der blev god Tilslutning til Festen, der denne Gang fandt Sted i Borgernes Hus. Foreningens to kendte Medlemmer, Koncertsangerinden Frk. Aase Møller og Koncertsangeren Hr. Peder Jacobsen, der begge tidligere har glædet Medlemmerne med deres smukke Sang, underholdt med Akkompagnement af Fru Koncertsanger Jacobsen under livligt Bifald Tilhørerne. Forfatteren Morten Korch læste — ligeledes under stærkt Bifald — to af sine nyeste, endnu utrykte Fortællinger i fynsk Dialekt. Efter Underholdningen samledes man i de hyggelige Lokaler omkring Kaffebordene og opfriskede Minderne. Derefter spillede Foreningens populære Musikdirigent, Hr. Johs. A. Gerhardt, op til Dans under stærk Tilslutning af ældre som yngre. Der var flere, der sagde, at det var en af de bedste Aftener, Foreningen længe har haft, og det var vist rigtig.

L. ANDERSEN.

Morten Korchs Sølvbryllup og Forfatterjubilæum.

I Anledning af Morten Korch og Hustrus Sølvbryllup og Morten Korchs 35 Aars Forfatterjubilæum 21. Februar har Venner indenfor Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn iværksat en Indsamling blandt Medlemmerne til en Gave. Resultatet blev 2 Malerier, der paa Sølvbryllupsdagen overrakte Sølvbrudeparret af en Deputation bestaaende af Fru Olga Marstrand, Postmester J. C. Baade, Forfatteren, Overbetjent Kjængsdal og Direktør L. Andersen med sidstnævnte som Ordfører. Foruden Direktør Andersen talte Hr. Baade og Hr. Kjængsdal smukt for Sølvbrudeparret og for Forfatteren Morten Korch, og man fremhævede særlig den store Betydning, Morten Korch har haft for F. H. F., af hvilken han er et skattet og æret Bestyrelsesmedlem. Ogsaa Fruens store Interesse for sin Mands fynske Landsmænd og for Hjemstavnsforeningen blev stærkt fremhævet. — Morten Korch takkede bevæget paa Hustruens og egne Vegne og fremhævede gentagne Gange sin store Glæde over hans Landsmænds smukke Tanke.

Nye Medlemmer optages,

og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til
Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.
H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK KUNST I KØBENHAVN

	HERMAN MADSEN og ERIC COHRT:	
	MALERI OG SKULPTUR	
	Binger. Palægade 8. - 1.—14. Marts.	

Alle Fynboer i København og Omegn indbydes til
at bese denne Udstilling.

Tørvpram i Vierne Mose.

M. JENSEN-HINDEVAD

EN FYNSK HJEMSTAVNSMALER

AF HERMAN MADSEN

KOMMER man ad Landevejen fra Langesø mod Hindevad, forandrer Landskabet med eet Karakter, Langesøs venlige Skovdyller afløses af stort svungne Bakker afbrudt af Mosedrag og spredte Smaaskove, man staar paa en Gang midt i Jensen-Hindevads Motivverden, i den jævne, men saa ægte fynske Natur, han har skildret i saa mange stilfærdige og i deres kunstneriske Sanddruhed saa ægte Billeder. Jensen-Hindevads Kunst har ikke det store vidtspændende Drag, men er i al sin enkle Stilfærdighed afledt af den Natur, hvori han er opvokset, og som saa stærkt har talt til hans Sind. Værdien af hans Kunst bunder netop i denne inderlige Tilegnelse af det nære og hjemlige, den er Hjemstavnskunst i Ordets oprindeligste Betydning. Andre fynske Malere har dyrket det fynske Landskab som Hel-

hed, Jensen-Hindevad har koncentreret sig om det lille Stykke Natur, han allerede gennem sin Barndom var saa dybt fortrolig med, og det er blevet hans kunstneriske Styrke.

Marius Jensen-Hindevad er født i Hindevad d. 17. Februar 1885. Hans Fader var Lærer, og hans Morfader havde været Lærer det samme Sted. Han var eneste Søn. Faderen døde tidligt, og da en Lærerenke kun havde en saare beskedne Pension, søgte hans Moder Stillingen som Centralbestyrerinde i Hindevad og ledede Telefoncentralen i en Aarrække.

Allerede tidligt viste han Lyst til Tegning, og som saa mange andre Malerspirer kom han paa Teknisk Skole i Odense, hvor han som Tegnelærer fik A. C. Tersløse, en Kunstner, som har haft en overordentlig stor Betydning for den unge fynske Kunst. Tersløse lærte sine Elever den redelige og nøgterne Naturiagttagelse, og Jensen-Hindevad blev vel ogsaa en af de unge Kunstnere, som kom til at staa Tersløse nærmest i hele sin kunstneriske Udtryksform.

Gennem den Betydning, Tersløse fik for Jensen-Hindevad, kom denne til at staa det, man kalder den fynske Malerskole, fjernere. Tersløse stod i hele sit Kunstnernaturel overordentlig nær ved L. A. Ring, og det blev denne Gruppe, Jensen-Hindevad sluttede sig til; her lærte han Stofgivningens Betydning; Tersløse saa bestandig mere paa Stofgivingens end egentlig paa Farven; man skulde næsten haandgribeligt mærke, hvilken Karakter Tingenes Overflade havde. Og alt dette faldt uden Tvivl i god Jordbund hos Jensen-Hindevad, allerede her fik han lagt et kunstnerisk Grundlag, som det senere Akademiophold og hele hans videre Udvikling ikke har formaaet at udslette eller forandre.

Fra Teknisk Skole i Odense blev han altsaa forberedt til Akademiet. Her fik han Viggo Johansen til Lærer, men uden at det øvede mærkbar Indflydelse paa hans Kunst. Mere Betydning havde dengang de jævnaldrende Kammerater Billedhuggeren Aksel Poulsen (Genforeningsmonumentets Skaber), Maleren Sophus Paulsen, den odenseanske Maler og Tegner Juel Madsen, der omkom under det store Jordskælv i Japan, samt Maleren Aage Øbro. Disse Kammerater havde samtidig deres »Sturm und Drangtid« i København, og her grundlagdes et Venskab, som stadig holder ved.

Omkring 1920 købte han den gamle Rytterskole i Hindevad,

den samme Skole, hvor baade Faderen og Morfaderen havde været Lærere, og i denne Skole, hvor han stadig bor, indrettede han sig Atelier. Kort Tid efter giftede han sig; hans Hustru, Marie f. Klivager, er fra Skovkrogen ved Snave i Nærheden af Assens, og det medførte naturligvis, at denne Del af det fynske Land ogsaa blev indesluttet i hans Motivverden.

Høstlandskab.
Fra Skovkrogen ved Snave.

Og nu følger en lang Række produktive Aar, hvor han for Alvor dyrker det særprægede Landskab omkring Hindevad, til Udlandet er han aldrig naaet, han har tilsyneladende nok i Fyn, nærmere begrænset i Hindevad og den nærmeste Omegn. Det er heller ikke sandsynligt, at Studieophold i Udlandet vilde have indvirket synderligt paa hans Kunst; han har det rimeligvis som Tersløse; da han engang var kommen til Italien, skyndte han sig hjem igen — for ham var det af den største Betydning at være dybt fortrolig med sit Emne; kun det, som fra Barndommen havde talt til hans Hjerte, var for ham værd at skildre. Og Jensen-Hindevad har taget en hel Del af dette i Arv, han er nøjere forbundet til sin Hjemstavn, end han egentlig selv gør sig det klart.

Jævne og beskedne er hans Motiver, ofte et lille Stykke Landevej med et Par spredte Huse. Men med størst Forkærlighed maler han i de smaa Moser, der ligger spredt omkring Hindevad. En Del af hans bedste Billeder har vist disse fordringsløse Motiver, et Mosehul omgivet af Siv og i Baggrunden de flade Marker med det lidt forblæste Præg, man nok kan finde i denne højtliggende Egn. Med en egen Nænsomhed opfatter

Skærveslageren.

han et saadant Motiv, som han har behandlet mangfoldige Gange og i mange Variationer, smukkest vel, naar Solen giver de visne Siv sit straalende gyldne Skær mod det dybblaa Mosevand, som Blæsten kruser i utallige Smaabølger. Han interesserer sig i saadanne Billeder stærkt for alle Forgrundens Enkeltheder, i det hele taget giver han i Reglen sine Billeder et stærkt forskydende Perspektiv, giver Forgrunden en stor Plads paa Baggrundens Bekostning. I den Retning er han fuldstændig upaavirket af de maleriske Impulser fra de nyere Strømninger i dansk Malerkunst.

Ogsaa de gamle bindingsværks Gaarde har han malet med den dybeste Ærbødighed for selve Karakteren, for selve de gamle Bygningers Patina og deres særegne Stemning. I en lang Række Billeder har han vist Arbejdet paa de nære Marker, Roearbejderne, der langsomt kravler langs de spæde grønne Rækker, der skinner med lysegrønne Glimt i den soltørrede brune Muld, Saa-

tid og Høsttid har han vist, Kornets tunge Fylde over de bølgende Agre. En Gren af Arbejdet i Marken har gennem de senere Aar haft hans store maleriske Interesse, det er Dræningen. Her har han fundet Linier og Farver, som har interesseret ham: de strittende Linier i de lange Drænsrender, de teglgule og rødlige Farver i Rørene, der ligger spredt langs Renden, og de arbejdende i deres blaa Bluser. Alt dette har interesseret ham rent malerisk, og mellem disse Arbejder finder man en Del af hans kunstnerisk betragtet bedste Frembringelser.

I nogle Billeder har han vist Skærveslagningen ved Landevejen i den mørke Novemberluft. Tungt og ensformigt graat er det hele, men det er opfattet med en egen Nænsomhed. Hans tunge Maade at arbejde paa kommer i fuldt Maal til sin Ret i saadanne Arbejder, og den Interesse, han vier det

Selvportræt.

rent stoflige, gør, at han f. Eks. kan løse den ret vanskelige Opgave at male en Skærvebunke, saa man virkelig faar et overbevisende Indtryk af baade de enkelte Stens Karakter og selve Bunkens Fylde. Den tunge Stemning, et saadant Arbejde ejer, finder man ogsaa i mange af hans vinterlige Billeder, en Udsigt over de flade Agre, hvor Plovfurerne stikker frem af den sparsomme Sne. Uendelig lidt skal der til, for at Jensen-Hindevad kan finde et Motiv her. Ofte giver de mest enkle af hans Billeder det stærkeste Indtryk af den Fordybelse, hvormed han stedse betragter sine Motiver. Et stærkt Indtryk af hele Vinterens Karakter faar

man af Billedet med den forglemte Plov paa de flade, trøstesløse Marker, Sneen er ved at tømme, og den fjerne mørke Skov er hyllet i det blaalige Skær, man kan finde i denne Tøvejrsluft. Det er en storladent Opfattelse af et simpelt og ganske almindeligt Motiv, men det lever i Kraft af den Aandfuldhed, hvormed det er opfattet.

Ogsaa Jensen-Hindevads Portrætter bør nævnes, skønt dette er et Omraade, han har dyrket forholdsvis lidt. Portræterne af Moderen er baade dybe og inderlige i deres Karakteristik.

I det hele tåget har han dyrket alt det nære, alt det, han var fortrolig med, Interiørerne, Stuerne Præg af Behoelse og Liv, Blomsterne i Haven, Høsegaarden, og hvad ellers han fandt i sin Nærhed. Forholdet til alt dette nære har mere end ydre Paavirkning bidraget til at udforme ham som Kunstner, han er Hjemstavnskunstner i Ordets egentlige Betydning.

Hans Produktion staar overordentlig helt, lige fra sin tidligste Ungdom har han været klar over baade sin kunstneriske Udtryksform og sin Emnekreds. Tidligt har han fundet sig selv, derfor finder man saare faa Eksperimenter i hans Kunst, den har været saa helt bestemt af hans ærlige nøgterne Syn og den nære Tilknytning til den Hjemstavns, der er hans.

ET BONDEBRYLLUP I MARSLEV 1855

BESKREVET AF PASTORINDE MARIE CHRISTINE STRØM

VED ARKIVAR HANS ELLEKILDE

Denne ypperlige Beskrivelse af et fynsk Bondebryllup i Marslev o. 1855 skyldes Pastorinde Marie Christine Strøm 1857 og findes i Svend Grundtvigs store Samlinger af danske Folkeminder i Dansk Folkemindesamling.

Hun havde været Præstefrue i Marslev fra sit Bryllup d. 18. Maj 1849. Hun var, dengang hun foretog sin Beskrivelse, 27 Aar gammel; hun var født i Lumby ved Odense d. 29. September 1830; hendes Fader var Kancelliraad Hans Müller, Kasserer ved Odense Fattigvæsen og Fyns Stifts Sparekasse. Hun var Præstefrue i Marslev til 1897, og hun døde d. 19. September 1898.

Fra Pastorinde Strøms Haand stammer ogsaa den fortrinlige Skildring af Indgangsgilde i Bylavet (fra September 1857), som er trykt i E. T. Kristensen: Jysk Almueliv IV, Nr. 104. De til nærværende Bryllupsbeskrivelse hørende Skaffertaler (optegnet Februar 1858) er i noget forkortet Skikkelse trykt i Jysk Almueliv IV, Nr. 187. Af hendes Bryllupsskildring har kun den sidste lille Oplysning om, hvad der gik

til, været trykt i Jysk Almueliv IV, Nr. 209. De ligeledes af hende optegnede Skaffertaler fra Barsel og Begravelse i Marslev findes trykt i Jysk Almueliv IV, Nr. 232 og 278.

Dansk Folkemindesamling vilde gerne have Oplysning fra saa mange Egne af Fyn som muligt om Bryllupsskikke, svarende til de af Pastorinde M. Strøm beskrevne; ogsaa om, hvornaar de gamle Skikke ophørte, og hvorledes Nutidens Bryllupsskik former sig. Hans Ellekilde.

Naar der skal være Bryllup, holdes først »Jagilde« hos Brudens Forældre. Brudgommen og hans nærmeste Slægt komme kjørende henimod Aften om Lørdagen, førend der skal lyses. Brudgommen og to bosiddende Mænd, i Almindelighed hans og Brudens Fader, gaa da til Præsten og bestille Tillysningen. Naar de komme tilbage, beværtet med Suppe, Kjød, Steg og Kage, og man drikker Brudefolkenes Skaal.

Gildet staar en Lørdag, og otte Dage forud sendes Skafferen omkring at »byde til Gilde«. Han indbyder hele Bylaget og Brudens Familie (i Almindelighed: Søkende, Søkendebørn og Forældres Søkende) samt hele Brudgommens Bylag og Familie, Brudgommens Skaffer ikke at forglemme, da han skal kunne rangere Brudgommens Familie og Bylag rigtig, saa ikke en ringere skal komme for højt til Bords eller omvendt. Byens Piger bydes til at »smykke Kirke« og de unge Karle til at »ride Brudgommen i Møde«. Brudens Moder beder nu de fire nærmeste Nabokoner til at hjælpe hende at »gaa for Borde«. Det er en stor Fornærmelse, om nogen af dem forbigaas. Ligeledes bydes en Karl fra hver af disse Gaarde til »Skjænker«. Det er »Forgangskonerne« Sag at overtrække Loerne, hvor der skal spises og danses, med Lagener, at opstille og dække Bordene, og de maa selv skaffe alt, hvad der skal bruges mere, end der er i Gildesgaarden, baade af Lagener, Dækketøj, Sølvtoj, Porselæn, Knive og Gaffler m. v. Skafferen hjælper dem.

Om Mandagen hentes Kogekonen, og denne Aften bringe Byens Piger Mælk og faa da Smørrebrød og Kaffe.

Om Tirsdagen bages der, og da der i Almindelighed forbages en 6—7 Tønder Hvede til et Gilde, foruden al Kagen, er dette intet ringe Arbejde. Hele den Dag hjælpe Forgangskonerne med Bagningen og faa saa hver to Hvedebrød hjem med.

Næste Dag (Onsdagen) skulle Forgangskonerne hen at tørre Brød.

Om Torsdagen kommer Folk med »Foring« (∩: Føring).

De, som ere bosiddende Folk af hele Brudens Familie og Brudgommens Søskende, men ikke andre af hans Familie, samt Byens Folk give »Foring«. Den fra Byen bringes af Pigerne, som hver faar et Hvedebrød hjem med i Kurven og beværtes i Gildesgaarden med Smørrebrød, Kage og Kaffe. De af Slægten derimod, som komme med »Foring«, faa Suppe, Kjød og Kage. Brudens Slægt leverer hver, foruden den øvrige »Foring«, 1 Tønde godt Gildesøl.

Om Fredag Eftermiddag pynte Byens Piger Kirken. I Korsdøren anbringes i Almindelighed en Æresport med en Kraus i Midten. Inden i den er anbragt et Ark Papir, hvorpaa er tegnet Brudefolkenes Navne med en hel Del Vers under, omgivet af maledede Blomster. Om det ogsaa er midt om Sommeren, pyntes Kirken kun med Papirsblomster. Naar Bruden kan tænke, at de ere færdige, gaar hun derop, »for at se, hvor pæn den er«, med en stor Kurv af alle Slags Kjødvarer, Brød, Smør og Brændevin. Pigerne, Ringeren og hun selv holde da Maaltid enten i Kirken eller, for det meste, i Vaabehuset, og indbyder dem saa allesammen til at følge med til Gildesgaarden. Brudens Fader lader om Eftermiddagen »tude«; og naar Bymændene saa ere samlede paa »Stævnet«, beder han dem næste Dag at tage mod de fremmede Heste og Vogne, og indbyder dem saa til at følge med sig hjem. De faa Suppe, Steg og Kage, og Gjæsterne ere: Bymændene, Forgangskonerne, Skjænkerne, Smykkepigerne og Folkene i Gaarden. Den Aften »gaar Bruden for Borde«.

Lørdag Morgen samles Brudgommens Lag og Slægt i hans Gaard for »at tage Brudgommen ud«. Der beværtes da med kold Skinke, Sylte, Smørrebrød (alle Tider, hvor der beværtes med Smørrebrød, er det ved dækkede Borde, og Gjæsterne skære selv), Vin, Brændevin og Kaffe. Brudgommen og »Næstemændene« (hvilke ikke ere de samme som Forloverne) faa varm Mad. Saa kjøre de: Musikken foran paa den forreste Vogn, paa den næste sidder Brudgommen alene paa det forreste Sæde, begge »Næstemændene« paa det bagerste; og derefter de øvrige Vogne. Et Brudefølge maa aldrig kjøre ad en Bivej, om de saa maa gjøre aldrig saa lang Omvej for at undgaa det.

I Gildesgaarden er imidlertid Bruden bleven »smykket«. Hun har i Almindelighed en sort Silkekjole, undertiden ogsaa en ulden, og Roser og Myrter paa Haaret. (I ældre Tid brugtes en Brudekrone). Af hvad Bruden har paa, er for det meste kun

Kjolen og Sjalet hendes eget; det øvrige maa den levere, som »smykker« hende, og faar det saa tilbage om Aftenen. De unge Karle fra Byen ride Brudgommen i Møde, og der er nu et Vædderidt frem og tilbage, op og ned ad Vejen, da det er en Ære, jo stærkere de kan ride. Ind ad Gildesgaardens Port ride de 2 og 2 foran Vognen. Saa snart Brudfølget kan øjnes, begynde Klokkerne at kime, og det varer ved, indtil Brudgommen er gaaet ind i Huset. I den Anledning er der hele Formiddagen en Karl fra hver af Nabogaardene i Taarnet; og for at styrke dem, forsynes de da med en dygtig Madkurv. Der kimes saa igjen, fra Bruden forlader Brudehuset, til hun gaar ind i Kirken, og fra Kirken hjem. I Gildesgaarden staa Musikanterne foran Døren og modtage Brudgommen med Musik. Hans egne Musikantere blæse naturligvis ogsaa, det bedste de kan. Bruden gaar ham i Møde i Døren og hilser paa ham og den nærmeste Familie, som hun derpaa tager med ind i et mindre Værelse, hvor de beværtet med varm Mad. De øvrige og Byens Folk, som efterhaanden bænkes, beværtet ved dækkede Borde i den store Stue med kold Frokost. Til Kirken gaa først alle Musikanterne og blæse til Kirkedøren, hvor de opstille sig og blæse videre, medens Følget gaar ind; saa de unge Piger og Karle parvis, saa Brud og Brudgom, saa »Næstemænd« og »Næstekoner«, saa de øvrige Mænd og Koner, alle med hinanden under Armen. De unge Folk opstille sig inde i Kirken: Pigerne ved den ene, Karlene ved den anden Side og lade Brudeparret og Næstefolkene gaa igjennem op i de øverste Stole. Naar Brud og Brudgom gaa op til Alteret, gaa Næstekonerne med og staa bag ved dem under Vielsen. Mændene blive i Stolene, men staa op. Naar de gaa op at ofre, gaa først Brudeparret, saa Næstefolkene parvis, og først naar de ere komne ind i Stolene igjen, gaa de andre. Da de ogsaa her skulle have hinanden under Armen, men Mandfolkestolene jo ere paa højre Side, giver dette naturligvis en ubeskrivelig Forvirring. De gaa ud af Kirken i samme Orden, og i Gildesgaarden opstiller Musikken sig saa nærmest Døren, derpaa Karle og Piger i to lange Rækker, som Brudfølget passerer. Brudens Forældre ere aldrig med i Kirken. Faderen gaar hele Dagen i Skjorteærmer og ser til, at der bliver skjænket. Moderen gaar i sit Søndagstøj, men aldrig pyntet som de andre, med Træsko paa i Køkken og Bryggers, leverer ud og gemmer hen. Der er i Almindelighed 6 Musikanter, som komme nogen

Tid før og bede, om de maa spille. Der gaar en Tallerken rundt ved Bordet for dem; og om Aftenen, naar Dansen er forbi, betaler enhver Karl og Mand, der har danset; Folkene i Gildesgaarden betaler intet.

Brudeparret sætter sig nu paa Hæderspladsen midt for Bordet tillige med Næstefolkene; ved Brudens Side Næstekonerne, ved Brudgommens Næstemændene. Bruden lægger sit Lommetørklæde foran sig, og nu gives der Brudegaver, idet enhver af Gjæsterne efter Rang og Familie gaar hen til Brudefolkene, giver dem Haanden og siger: »Til Lykke og Velsignelse!« og giver derefter atter Brudefolkene og alle Næstefolkene Haanden. Ved Gilder paa en 300 Personer er dette naturligvis en meget langvarig Forretning, da det gaar for sig med største Sindighed. Præsten og Degnen og deres Koner skulle i Grunden sidde med og give Haanden. Det varer for det meste en 4—5 Timer, før end Maden kommer paa Bordet, og i den Tid gaar en Del af Gjæsterne omkring i Byen. Hver Gang nogen kommer ind ad Porten, modtages de med Musik.

Nu sætter Skafferen Folk til Bords, nøjagtig efter deres Rang og Hartkorn. Brudgommens Slægt kommer først, saa Brudgommens ugifte Byfolk, saa Brudens, Forgangskonerne, Brudens Søstre, og Skafferen sætter nu Maden ind, hvorpaa Skafferen læser til Bords. Suppefadene skulle bæres omtrent fulde ud igjen, ellers gaar det knapt til. Derfor hældes fra Tid til anden store Skaaler med Suppe i Terrinerne. Stegene lægges jo flere jo bedre paa hvert Fad i en stor Pyramide, saa det er en formelig Kunst at skære for, uden at det halve falder omkring paa Bordet. Musikanterne spille imellem hver Ret, og naar Stegen kommer paa Bordet, gaar Tallerkenen rundt. Naar der er læst fra Bordet i den øverste Stue og takket for Mad, følger Brudeparret med Skafferen omkring i de andre Stuer og Loer og staar ved Siden ad ham, medens han læser fra Bords, og takker saa for Mad (der siges altid »Tak for Mad!« og aldrig: »Velbekomme!«).

Nu gaa Gjæsterne omkring i Byen, medens de, som gik for Borde, spise, og samles saa en Times Tid efter for at drikke Kaffe. Det er en Ære, som er Præstekonen forbeholdt, at skjænke Kaffe. Der er ingen Dug paa Bordet, og der skjænkes glat væk til 200 Mennesker i de samme 20 Spølskaale. Kaffen skjænkes af store blanke Kobberkjedler. Saa snart en er tom, bringes en anden.

Retterne ved Gildet ere: første Dag: Suppe med Kjød og Melboller, og saa meget Fedt paa som muligt; Kjød med Peberrod med en Mængde Saffran i; alle mulige Slags Steg og Kage. 2den Dag undertiden ligedan, ellers Sagosuppe, Steg, Kjødsuppe, Peberrodskjød og Kage.

Naar Kaffedrikningen er forbi, flyttes Bordene bort, og Dansen begynder. I de andre Stuer spilles gjærne Kort. Skafferen valser gjærne først nogle Gange rundt med Bruden og afleverer hende derpaa til Brudgommen, som danser nogle Gange rundt med hende og leverer hende saa til en af Næstemændene, medens han selv byder en af Næstekonerne op. Saaledes vedblive de en Stund, til der er en halv Snes Par paa Gulvet. Da gaar Bruden ud og faar Konehuen paa. Om Aftenen beværtet med Puns og Kage, samt Smørrebrød og Kaffe, naar de tage bort.

Næste Dag gaar det ganske ligedan til. Brudeparret gaar som »unge Folk« i Kirke med Musikken foran samt Piger og Karle, der opstille sig paa samme Maade baade ud og ind. De gaa ud af Kirken under den sidste Salme, saa snart Velsignelsen er forbi. Der er en Overtro imod at blive i Kirken den Dag, til der er læst i Kårsdøren, men Meddelelsen ved ikke, hvori den bestaar. Gildet er ogsaa som forrige Dag, kun at Skaffertalen er lidt anderledes.

3die Dag er kun Byens Folk og alle deres Børn til Gilde.

Der bringes hver Dag Mad til alle Syge i Byen, og alle Fatige faa Mad den sidste Dag. Enhver, der har givet Brudegave, kan gaa med alle tre Dage, eller ogsaa sende en anden i sit Sted.

Ved et Gilde i 1855 paa 244 Personer brugtes efter Brudens Opgivende: 10 Gæs, 5 Grise, 1 Svin, 20 Høns, 11 Lam, 2½ Ko, 15 Ænder, 7 Tønder Hvede, 7 Tønder Øl, 200 Flasker Vin, ½ Tønde Brændevin, 20 Kander Ekstrakt, 10 Kander Rom, 30 Snes Æg, 2 Fjerdinger Smør, 2 Lispund Kaffe og 4 Lispund Sukker.

SKAFFERTALER

1ste Dag.

Saa vil vi nu læse til Bords:

Gud og Fader i dit Navn

her forsamlede vi ere!

Lad det vorde os til Gavn,

lad det vorde dig til Ære.

Giv, vi føle det med Glæde:
 du er selv blandt os til Stede.
 I Jesu Navn gaa vi til Bords
 at spise og drikke paa dit Ord,
 Dig til Ære og os til Gavn,
 saa faa vi Mad i Jesu Navn.
 Vor Disk og Dug er alt bered,
 o, Gud for sin Barmhjærtighed
 velsign os disse Gaver saa,
 at vi kan Legems Styrke faa.

Gud mæt en hver, som hungrig er
 og Suk for Brød til Himlen bær.
 Giv Fred og Frugt udi vort Land,
 velsign vor Jord, med Luft og Vand,
 bevar vor kristen Øvrighed,
 giv os vor Næring af vor Sved.
 Velsigne os Gud Fader! velsigne os Gud Søn!
 velsigne os Gud den Helligaand, Amen!
 Og værer nu saa god at tage til Takke!

*

»Dersom I saa ere færdige, Folk, ville vi læse fra Bords« :
 I Jesu Navn saa har vi ædt,
 af Øl og Mad er vi nu mæt.
 O Herre, giv os deraf Gavn,
 at vi kunne love og prise dit hellige Navn!
 Herrens hellige Navn være lovet og priset,
 som os haver skabt, forløst og bespiset.
 Nu have vi alle sammen drukket og ædt,
 nu maa den Herre Jesu Navn ej heller være forgjæt,
 hannem ske Lov og Tak, Hæder og Ære
 for Øl og Mad, for sit salige Ords Lære,
 for Hus og for Klæder, for Rolighed og Fred,
 for al sin Godhed og Barmhjærtighed,
 for sin uskyldige Død;
 hjælp os Herre Jesus af al vor Nød.
 Hav Tak, o Gud, vor Skabermænd,
 for Næring ud af Land og Vand.
 Hav Tak, o Jesu, for din Død,
 hav Tak, du rette Livsens Brød.

Tak Helligaand! oplys vort Sind.
 O Gud, vort Hjærte til dig bind!
 Gud, tænk dog paa vi arme smaa,
 som ved dit Forsyns Øje staa,
 du ved, hvordan vor Lykke og Brød
 skal skæres for os, indtil vor Død.
 Giv Helbred, Lykke, Liv og Gavn,
 giv Salighed i Jesu Navn.
 Velsigne os Gud Fader, velsigne os Gud Søn,
 velsigne os Gud den Helligaand, Amen!

Derpaa synges en Salme, enten: »Vort Maaltid til Ende«, eller: »Vi takke dig, vor Fader, vi prise dig, vor Gud!« Skafferen eller Degnen synger for, og Musikken spiller til.

Derpaa vedbliver Skafferen:

Lyksalig Ægtepar,
 Hvor to til et forenet bliver;
 som vise sig i Løftet tro,
 det de hverandre giver,
 hvor fælles Omsorg ytrer sig
 for begges Vel omhyggelig
 af et oprigtigt Hjærte.
 Gud dem raadfør, som tænke paa
 i Ægtestand at træde,
 at alle Ting udfalde maa
 til Eders sande Glæde.

Gode Venner og velkomne Gjæster! Nu lader denne velagte Mand M. M. saa vel som hans Hustru og dernæst dette vores nærværende Brudepar Eder alle paa det venligste og kjærligste takke for den Ære, som I have bevist i Dag, idet I have ladet Eder indfinde her i Huset og fulgt dem til Kirke, hvor I have hørt paa en christelig og gudelig Brudevielse, ofret med dem paa Herrens hellige Alter og været dem behjælpelige med Eders gudelige Bønner, at deres nu begyndte Ægteskab maatte i Gud begyndes og i Gud fremdrages: dem til Glæde og til Gavn og andre deres Medmennesker til et godt Eksempel. De lade Eder takke, at I igjen have ladet Eder indfinde her i Huset, hvor I have ofret dem Eders Skjenk og Brudegave, og idet I have forblivet her og taget Del i dette deres Bryllupsmaaltid, som til er lavet, som vi af Gud annammet have. Skulde noget være forsømt,

enten med Mad, paa Fad, Skjænk eller Sæde, da er det ikke deres Skyld, som til skulde lade eller lave, men min og mine Medhjælperes, som frem skulde bære og Tilsyn skulde have. Men saa love vi, at vi vil oprette det i Aften med en villig Skjænk, baade med Øl og Brændevin, saa I skal alle sammen faa en glad og fornøjelig Aften med Guds Hjælp. Hvad Huset formaar er enhver vel undt med Kjærlighed og al god Vilje. Ja, det er ogsaa deres Begjæring, om I vil forblive i deres Selskab en Timestid eller to, fire eller seks, enhver Person efter sit eget Behag og Vilje. Saa lade de og enhver af Eder bede, om I vil være saa god at møde her igjen i Morgen Kl. 12 uden videre Bud eller Tiltale. Saa love disse Folk nu, eller ogsaa jeg paa deres Vegne, at de vil være enhver af Eder igjen redebon til saadan Tjeneste paa en anden Tid, om de derom blive anmodede. Dog helst paa Glædskabs Vegne.

Videre ved jeg for denne Gang ikke at tale,
nu vil jeg enhver den gode Gud befale.

Gud Faders Naade og Kjærlighed, og Sønnen Jesu Kristi Vær(d)-skyld og Fortjeneste, og den Helligaands Sainfund og Deltagelse være og forblive hos os alle i Tid og Evighed!

Og vær nu saa god at tage til Takke og velbekomme dem alle, (undertiden tilføjes) baade de tykke og de smalle.

*

2den Dag.

Saa vil vi nu læse til Bords:
Hjælperige Gud, vær rede
til at lindre alles Nød!
Lad den arme Flok ej lede
alt for nøjsomt efter Brød.
De, som har i Overflod,
og giv, de skjøne, Gud er god,
saa de bruge deres mere
til at hjælpe andre flere.
Gud og Fader i dit Navn
o. s. v. ligesom 1ste Dag.

Efter Bordet ligeledes, indtil Salmen er sunget:

Da Ægtestanden er af Gud,
 saa tør vi den og ære,
 ethvert os givet Lærdomsbud
 maa højt og helligt være.
 Velsignelse i Ægtestand
 af Gud der ikke ventes kan,
 om I ham ej adlyde.
 I tage det, der falder ind,
 hvad der jer nu skal møde,
 med lige nøjsomt Sjæl og Sind,
 det sure med det søde.
 Den ene er den anden kjær,
 det onde rør' jer lige nær,
 og Glæden, fælles Glæde.

I gode og velkomne Gjæster kjære
 I takkes alle for den Ære,
 som I beviset har i Gaar,
 idet I var saa fromme
 til Kirken først at følge med
 og siden her at komme.
 Ja for Skjænk og Brudegave
 derfor I og Tak skal have,
 I takkes ogsaa for i Dag,
 I gode Gjæster fromme,
 fordi I efter vort Behag
 hid til os ere kommen.
 Jeg takker Eder alle saa
 for Eders store Umage,
 at I et Maaltid Mad med os
 til Takke nu har taget.
 Enhver vil jeg nu bede om,
 om de hos os vil blive,
 en Times Tid, tre, fire, fem
 vil vi med Lyst fordrive.
 Da skal det være os ganske kjært,
 om I vil danse, drikke og snakke,
 og dermed værer nu saa god at tage til Takke!

*

3die Dag.

Nu takke vi vor Vært for Mad,
 og det foruden Liste.
 I Gaar da spiste vi, mens vi gad,
 i Dag har vi ikke mistet.
 Drik Jer nu alle en fuldgod Rus,
 før I gaa ud af dette Hus,
 men drik dog alle Jer selv til Gavn,
 at I kan gaa hjem i Jesu Navn!

GAMLE SANDSAGER

LYGTEMANDEN VED SØHOLM

Ved Søholm Sø i Nærheden af Glamsbjerg findes en lille Lund, som kaldes Gaarstæet, her har Søholm Slot ligget. For faa Aar siden fandtes Gravene endnu, og Spor af Kældere var tydelige. I første Del af det attende Aarhundrede laa Gaarden der endnu; omkring Midten af det nittende Aarhundrede flyttedes den til den nordlige Ende af Søen.

I min Barndom kunde man om Natten høre Raab og Støj fra Gaarstæet; det var de hedengangne Herremænd, som fortsatte deres Leben ved Nattetid, og mange har set Lygteemanden derovre.

Min Svigermor tjente nogle Aar hos Læge Bisgaard, senere Distriktslæge i Faaborg, og hun har ofte fra Lægeboligens Vinduer set Lys der ovre om Natten. Da hun senere hen fortalte sin Mand derom, fandt hun ikke Tiltro; men en Aften fik han Troen i Hænde. De kørte til Køng med Barselmad til en Slægtning, og paa Hjemturen, lidt sent, udbrød hun, da de var i Nærheden af Søen: »Kaa du sej, da æ ha(n)«. Han mente, det var et Herskabskøretøj med Lygte, men blev dog holdende stille. Pludselig begyndte Lyset at hoppe omkring mellem Trærne, og Svigerfar siger da: »Vis je hae i Spoe, vi je sku over aa grau.« Lygteemanden kom nærmere, følgende Hegnet, og saa sad han som et stort skinnende Lys bag Gærdet. Hun var saa angst, at hun ikke kunde tale, blot sparke sin Mand over Benene, men han sad og gentog: »De æ kjønt, de æ kjønt, va de saa æ«. Pludselig sad Lygteemanden paa Vognens Bagsmæk og brændte klart. Da siger Svigerfar: »Saa kjør vi i Jesu Navn!« Straks hoppede Lygteemanden tilbage, og før de naaede Vejsvinget ved Sjøkkensø, var han atter paa Plads. R. Askholm, Lærer, Lyø.

DET GAMLE SKEMANDSHAANDVÆRK

De af Fynsk Hjemstavns Læsere, der kender noget til det gamle, specielt vestfynske Skemandshaandværk, bedes indtrængende sende Oplysninger om Gloser og Udtryk, der knytter sig til det, og Navne paa de Redskaber, man benyttede. Adresser paa Skemænd — især saadanne, der kender Forholdene i gammel Tid — modtages ogsaa gerne. En vejledende Liste til Brug ved Optegnelse kan paa Forlangende faas tilsendt.

Alle Oplysninger vil blive modtaget med Tak af

Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

Heri findes samlet den Artikelrække, der har været offentliggjort i FHj. 1928 32. Men Illustrationsstoffet er øget en Del. Desuden er der tilføjet et udførligt Register over alle de anførte Plantenavne, Sygdomme o. s. v. Registeret, der indeholder over 2400 Navne, gør Bogen til en værdifuld Haandbog for enhver, der interesserer sig for Fyns Flora, Folkemaal og Folkeminder.

Af Anmeldelserne kan anføres:

»Bogen vil sikkert kunne bringe Glæde til en Mængde Mennesker. . . Saa indeholder Bogen desuden en Mængde Billeder, der i mange Tilfælde er af helt fortryllende Natur.«
Berlingske Tidende.

»I ca. 25 Aar har Hr. Lange med Støtte fra Carlsbergfondet gennempløjet en meget omfattende Litteratur, indsamlet Bunker af Planter fra Mark, Skov og Have og ved Korrespondance med en Række Fagfolk og Folkemindedyrkere i hele Landet tilvejebragt et ganske uvurderligt Materiale, af hvilket han altsaa nu har uddraget den Del, der har særlig Tilknytning til Fyn og omliggende Øer. Med en behagelig Blanding af Videnskabsmandens Grundighed og den trænede Fortællers Lune giver han sine Læsere Besked om de forskellige Planter Særegenskaber, samtidig med, at han ved talrige Meddelelser om tidligere Tidens Overtro eller overtroprægede Vedtægter og Folkeskikke fæstner de ældre Tidens Særpræg hos Landets Beboere.«
Aftenbladet.

»Det er en interessant Bog, der indeholder en Rigdom af folkelige Navne paa Planter og Oplysninger om Planternes praktiske Anvendelse i Husholdningen saa vel som om de Vejrvarsler, man tog af Planterne. Af mest Interesse er dog maaske Bogens Bidrag vedrørende Folkemedicinen, idet vi her ikke alene træffer en hel Del overtroiske Forestillinger, men ogsaa en Mængde Oplysninger om Planternes Anvendelse som virkeligt Lægemiddel.«

C. Klitgaard i Jyllandsposten.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931,
Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder.

Den gamle danske Landsby.

Gamle danske Borge.

Strejftog gennem Fyn.

Fra Baaring Vig til Horne Bugt (Vandringer i Vestfyn).

OLAF ANDERSEN, Solvang, Tommerup St.

===== AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN =====

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: H. C. Frydendahl: Christine Keimer. — Valdemar Vaaben: Tjle foror. — P. Bplund: Kronprinsens ledvogter. — Olaf Andersen: En Brandtaksation over Landmålergården 1828. — N. Jensen: herremandsvælde og Stovsbaand paa Vestsyn. — D. Valerius: Af Provst J. N. Lassens efterladte Optegnelser om Koerndrup Sogn. — Gamle Sandsager.

4. hæfte.

April 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Rentier H. C. Larsen 75 Aar.

Fastelavns Mandag fyldte Rentier H. C. Larsen, Julius Blomsgade 6, 75 Aar. Han er, saavidt vides, vor Forenings næstældste Medlem. Han er født i et Smaakaarshjem i Aa ved Ebberup. Han lærte Skomagerhaandværket i Køng og blev her saa stærkt paavirket af Højskolebevægelsen, at han altid siden har været præget deraf. Efter at han var kommet til København, arbejdede han sig godt frem og blev efterhaanden en velstaaende Mand. Men han glemte aldrig sin fynske Hjemstavn. Endnu gæster han ofte det kære Vestfyn. — Af vor Forening er Larsen et interesseret og skattet Medlem. Han svigter aldrig ved vore Sammenkomster. Ofte fortæller han en lille Pisalike eller synger en gammel Sang for os. Idet vi her — om end lidt sent — bringer ham en Lykønskning, vil vi samtidig bringe ham en hjertelig Tak for den trofaste Støtte, han yder vor Forening.

L. A.

Det gamle Guld.

Efter mange Forhindringer og Udsættelser kommer endelig den Opførelse af »Det gamle Guld«, som har været ventet saalænge.

Opførelsen finder Sted Fredag den 7. April i Den gamle Frimurerloge, Klerkegade 2 (Palælokalerne), hvor et stort velindrettet Teater staar til Foreningens Raadighed.

Forestillingen var først berammet til Søndag den 9. April, men, da det er Konfirmationssøndag og Palmesøndag, har en stor Del Medlemmer ønsket at faa Dagen ændret, hvilket nu er lykkedes.

Altsaa, Fredag den 7. April. Mød selv og tag Deres Venner og Paarørende med. Teatret rummer Plads til 600 Personer, og vi skulde gerne have fuldt Hus. Efter Forestillingen er der Bal til Kl. 2. — Billetter gældende for saavel Forestilling som Bal faas hos Kassereren, Direktør L. Andersen, Holte, Telf. Holte 923, Forfatter Morten Korch, Telf. Ordrup 1871, Niels Kjongsdal, Telf. Amager 6342 V, Fru Marstrand, Telf. Byen 8112, Fru Ebstrup, Telf. Vester 9318 y, efter Kl. 5.

M. K.

Aftenunderholdning.

Søndag den 19. Marts afholdt F. H. f. K. og O. Aftenunderholdning i Borgernes Hus. Kgl. Skuespiller Rasmus Christiansen gav Medlemmerne en ypperlig Underholdning ved Recitation af muntre og fortræffelige Historier og Smaastykker. — Grosserer Hjelm spillede Klaverstykker og Sange, som Publikum sang med, hvorefter der var Dans til Kl. 1.

M. K.

Klicheen til Christine Reimers Portræt Side 52 er velvilligt udlant fra Fyns Tidende.

NYE BØGER OG HÆFTER

August F. Schmidt: Jeppe Aakjær. Nogle Oplysninger om hans Forfatterskab.

Det 10. danske Hjemstavnstævne i Køge og Omegn.

Askov Lærlinge. Aarsskrift 1932.

Danske Folkemaal. 1932. Hefte 8.

Gymnastikhøjskolens Aarsskrift. 1932.

Langelænderen. Nr. 68 og 69.

Præstehistoriske Samlinger. 8. Hefte.

Turisten. Februar og Marts 1933.

Christine Reimer i sit Hjem i Odense.

Ved det gamle Chatol, der ogsaa har tjent hendes Fader til Skrivebord, er hendes Værk Nordfynsk Bondeliv blevet til. Over Chatollet hænger Faderens Billede.

CHRISTINE REIMER

1858 — 15. APRIL — 1933

AF H. C. FRYDENDAHL

DEN, der i den foreliggende Litteratur søger fynske Folkeminder eller Træk til Belysning af Fyn og Fynboen, kommer ikke uden om Christine Reimer. Hun har her gjort en Indsats, der sikrer hende en Plads ved Siden af Vedel Simonsen og Rasmus Hansen. De tre er væsensforskellige. Herremanden Vedel Simonsen er den lærde Gransker og Samler, der har siddet i sin stille Stue paa Elvedgaard og tilvejebragt et uvurderligt Materiale til sin Hjemstavns Historie. Den af Bonderod rundne sydfynske Friskolelærer Rasmus Hansen har, dybt fortrolig med og delende Bondens Tænke- og Væremaade og ud fra Slægtsminder, der rækker langt tilbage i Tiden, levende skildret Bonden, navnlig som han var for et Par Slægtled siden, skildret ham som Bondens Jævnlig, den, der brugte hans Sprog og delte

hans Opfattelse, kunde gøre det. Christine Reimer er Kvinden, der, opvokset blandt nordfynske Bønder, opmærksomt har iagttaget dem i Arbejde, Hjemliv og ved Højtider og flittigt har samlet Træk efter Træk, indtil hun var i Stand til grundigt og omhyggeligt at skildre nordfynsk Bondeliv, idet hun med sine særlige Forudsætninger især havde Øje for de gode Egenskaber hos den brave, flittige og nøjsomme Bondekone.

Signe Christine Antoinette Manna Reimer er født 15. April 1858 i Haarslev Skole, hvor hendes Fader, Hans Berthel Reimer, der var Købmandssøn og født 1800 i Nysted paa Laaland, var Lærer og Kirkesanger fra 23. Oktober 1823 til sin Død 2. April 1872, de senere Aar med Hjælpelærer. Faderen var gift to Gange, først fra 1824 til 1851 med Margrethe Christine Lund, hvis Fader var Forpagter under Aalholm paa Laaland, dernæst fra 1857 med Kirsten Poulsdatter, der forud i seks Aar havde styret hans Hus. Hun var født i en Selvejergaard i Haarslev 1827. Hun overlevede ham og døde først 1920. Christine Reimer er eneste Barn af andet Ægteskab.

Reimer har sikkert været en dygtig Lærer. »Vi lærte godt hos gamle Ræmer,« har hans gamle Elever sagt, naar de siden over for hans Datter udtrykte deres Glæde over Minderne fra deres Skoletid. Han havde en poetisk Aare og skrev især mange Gravvers og Bryllupssange. Gennem disse og gennem hele sin øvrige Virksomhed knyttedes han med stærke Baand til Sognets Folk. Han og hans Hustru var ofte ude til Gilder. Det sidste, deres lille Pige sagde til dem, inden de gik hjemmefra, var gerne: »Faa noget gul Kage med hjem til mig«; den holdt hun særlig af. Allerede fra Barnsben blev hun fortrolig med Levemaaden blandt Bønderne. Det nøje Kendskab til Sæd og Skik i hendes Hjemstavn vedligeholdtes og uddybedes gennem mange Aars Samliv med Moderen, som hun siden i en lang Aarrække boede sammen med i Odense. Hun giver i Nordfynsk Bondeliv sine Forældre det smukkeste Eftermæle.

I den nære Præstegaard i Haarslev gik den lille Pige husvant ud og ind hos Sognepræst Joh. Chr. Balslev og Hustru, der tog sig kærligt af hende, ikke mindst da hendes Fader døde. Minderne fra dette gode Præstehjem blandede sig med hendes bedste Barndoms- og Ungdomsminder.

Efter at have faaet sin første Skolegang hjemme, blev hun

undervist i 5 Aar i et anset Pigeinstitut i Viborg, hvor hun kom til at bo hos sin Halvbroder Alexander Reimer, død 1898 som Kancelliraad, Kæmner og Branddirektør m. m. En ældre Halvbroder, Anton R., døde 1897 som Sognepræst i Vemmelev ved Slagelse. En endnu ældre Halvbroder var død som Dreng.

Senere, 1886—97, ledede Christine Reimer forskellige Sommerpensionater i Hornbæk og Hellebæk. Men dels af Helbredshensyn og dels for bedre at kunne samle sig om litterært Arbejde opgav hun denne Gerning. Hun har siden 1893 boet i Odense, indtil Moderens Død sammen med denne. Hun har stedse været ugift. Siden hun flyttede til Odense, har hun udfoldet en omfattende Skribentvirksomhed.

Det var egentlig allerede i Elleveaarsalderen, hun begyndte sin Skribentvirksomhed. Da skrev hun under Mærket C. R. Gaader i Holsts »Børnevennen«. 26. Juli 1889 fik hun sin første Bladartikel trykt. Siden den Tid har hun skrevet over halvfemte Tusinde Artikler. Og der gaar endnu næppe en Dag til Ende, uden hun er beskæftiget med et eller andet skriftligt Arbejde.

Først skrev hun Naturskildringer og samlede fynske Folke- maalsord. Dette sidste førte hende over til Folkelivsskildringer: Skikke, Husflid, Gilder o. lign., og dermed var hun inde paa det, der blev hendes egentlige Felt: Folkeminder af alle Slags. Ved Siden af dette har hun dyrket Særinteresser som Silkeavl, Dyrebeskyttelse, Planter, Huslighed, Dagens Begivenheder og Biografier. Af fynske Personer har hun især skrevet om Karen Brahe, Rasmus Kr. Rask, Vedel Simonsen og H. C. Andersens.

Denne store Produktion er fremkommet i en lang Række Dagblade, Tidsskrifter, Aarbøger og Almanakker, undertiden under Mærker som C. R. Dette har medført en omfattende Brevveksling med Redaktioner og Læsere. Hun har ved flere Lejligheder prist den ældre Slægt for dens Evne til at skrive indholdsrige Breve. Selv har hun i Aarenes Løb skrevet usædvanlig mange og ofte lange Breve. I sine Breve, og for øvrigt ogsaa i sine Artikler og Bøger, har hun ofte uden Omsvøb sagt sin Mening om, hvem og hvad der faldt for. Især har hun uddelt drøje Hug, naar hun hos andre Forfattere traf historisk Unøjagtighed eller litterært Ran. Den Slags er hende en Vederstyggelighed; selv er hun samvittighedsfuld og redelig som faa.

Det siger sig selv, at det kun er de færreste af hendes tusindtallige Artikler, der vil bevare umindsket Værdi gennem kommende Tider. Meget er skrevet som Billedtekster til Illustrationspressen og om aktuelle Emner, der hurtigt har mistet deres Aktualitet. Men adskilligt af det vil dog blive staaende som første-

Christine Reimer.

haands Arbejder, i flere Tilfælde som Kildesteder for de paagældende Emner. Her kan saaledes nævnes: Lidt om tre Odense-gaarde, Ejerinden og hendes Bedstemoders Silkeavl (Odense og Assens Amters Aarb. 1913 S. 41—49), Lidt om Rasmus Kristian Rask og hans Familie (Wisbechs Almanak 1914; Emnet igen behandlet i Fyns Tidende 6/11 1932), Humleavl paa Fyn (Danske Studier 1915 S. 174—184), Gamle Minder fra Østrupgaard og om Bondesønnen Peder Hostrup (Svendborg Amts Aarb. 1915 S. 89—101), Tællelyset (Festskrift til Evald Tang Kristensen 1917, Danmarks Folkeminder Nr. 17 S. 169—176),

Hans Christian Lund (Fynsk Hjemstavn 1930 S. 162—174).

I 1908 fremkom Christine Reimers første større Arbejde, Hjemmets Bog, hvoraf en svensk Udgave udkom i Stockholm 1909. I denne Bog fremlagde hun sin Viden og Erfaring med Hensyn til Husførelsens Ordning, Husvæsenets Administration og Husgerningens Udførelse.

Da dette Arbejde var fra Haanden, samlede hun sig om det, der længe havde været forberedt, og som skulde blive hendes største Indsats som Forfatterinde: en Folkelivsskildring fra hendes Hjemegn. Det blev det store Værk Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde, der udkom i 5 Dele: I By og Bolig, Folkets Arbejdsliv og Husliv (1910); II Føde og Klæder, Husdyr og Husgerning (1912); III Aarstider, Fornøjelser og Fester (1913); IV Folkets Tro og Digtning, Folkets Maal og Minder (1919); V Om Egnens Minder og Egnens Mænd (Lokal- og Personal-

historie) (1919). Dette Værk har sikret hende en ærefuld Plads blandt Danmarks Samlere og Forskere af Folkeminder. H. F. Feilberg havde udgivet sin grundlæggende Folkelivsskildring *Dansk Bondeliv I—II*, der navnlig omhandlede Vestjylland, og Evald Tang Kristensen havde udgivet sine store *Materialesamlinger*, navnlig *Jysk Almueliv*. Men Fyn savnede endnu en stort anlagt og grundig Folkelivsskildring. Dette Savn har Christine Reimer afhjulpet.

Nordfynsk Bondeliv er, hvad Forf. selv gentagende beklager, præget af den stykkevise Tilblivelse, der skyldtes Krigsaarenes Forstyrrelser og et længere Sygeleje. Værket lider af en Del Gentakelser, og det kunde ved en samlet Udarbejdelse have faaet en mere fast Opbygning. Adskillige Steder breder Forfatterinden sig desuden for meget og kommer ind paa Emner, der ligger uden for det Omraade, Bogens Titel angiver. Flere Afsnit burde i hvert Fald ikke være fremkommet i denne Bog. Men disse Smaaændringer betyder kun lidt over for den Kendsgerning, at Christine Reimer her har skænket os en saare værdifuld Forøgelse af vor Folkemindelitteratur. Gang efter Gang søger andre Forfattere tilbage til hendes Bog som Kildeskrift, og som saadant vil det gennem kommende Tider bevare sin Plads.

Christine Reimer har med dette Værk sat de ældre Slægtled af Bønder i hendes Hjemstavn det smukkeste Minde. De gamle Dyder: Fromhed, Flid, Udholdenhed og Nøjsomhed, navnlig som de fandtes hos Kvinden i de stille Bondebyer, fremhæver hun stærkt. Men hun forbigaar heller ikke Skyggesider som Overtro, Vankundighed og Mistænksomhed. I det hele taget er hun i sin Maade at skildre paa stærkt ræsonnerende, ofte moraliserende. Hun vil ikke alene fortælle ædrueligt, hun vil tillige virke opdragende.

I *Nordfynsk Bondeliv* findes et Afsnit om Folkemaalet. Det er blevet gjort meget mindre, end Forf. fra først af havde planlagt det. Ikke fordi hun manglede Stof. Nej, hendes Stof var paa dette Omraade blevet saa omfangsrigt, at det helt kunde have sprængt Bogens Rammer. Hun valgte da at lade det meste ligge, til hun siden kunde faa det sammenarbejdet til et særskilt Hæfte indeholdende Bondemaalet i Nordfyn, Udtryk, Mundheld, gamle Ord i Folkemunde samt Ordsprogssamlinger. Dette særskilte Hæfte er imidlertid ikke kommet. Hun har siden overgivet Samlingen, 5000 Ord og Ordsprog, til Udvalg for Folke-

maal og Dansk Folkemindesamling. Hun har ogsaa paa dette Omraade ydet det ypperlige. Hun har gengivet Ordene »i deres naturlige, hørte Sammenhæng, hvad der giver Samlingen et Præg af solid Ægthed og ofte belyser Ordenes Betydningsnuancer og Betydningsomraade skarpere end omstændelige Beskrivelser og Definitioner¹⁾«.

Christine Reimers store og værdifulde Arbejde paa mange forskellige Felter har i Aarenes Løb indbragt hende adskillige Æresbevisninger. Hun modtog for 25 Aar siden Dyreværneforeningen Svalens Emblem i Guld. Hun blev 1920 Æresmedlem af »Museumsforeningen for Bogense og Omegn« og 1921 Æresmedlem af »Selskabet for Silkeavl- og Morbærbuskdyrkning i Danmark af 1900«. Men den Æresbevisning, der har glædet hende mest, er, at Landsarkivar Wad i 1919 lod hendes Billede ophænge paa Landsarkivets Mindevæg. Denne Hædersplads, Pladsen blandt de betydeligste fynske Lokalhistorikere, har hun i fuldt Maal fortjent.

TIJLE FAARUOR

AF VALDEMAR VAABEN

Der, hvor Bækki løwer inj i Skowi
 baw ve Rasmus Jensens Piletrær,
 der stor Kabelejer tæt i Krowi,
 de er glæe for det goe Vær.
 Hør, hvor kønjt det klukker der i Bækki,
 Fowlesanji lyer rundt omkrinj.
 Der er manne Reer her i Hækki.
 Synj I kun — je gør jer ingentinj.

Je har hav enj Vinjter a de væste.
 Frosti bie mej hielt i Hjertet inj.
 Men no lower Blomsterne det bæste,
 Bækki synjer muntert i mit Sinj.
 Og de Fowle, de er ette vowe.
 »Kom, mi Ven«, de kajler hver for sej.
 »Her er godt me Glæe, ska je lowe!
 Her er Solskin nok til dej og mej.«

¹⁾ Poul Andersen i Fortid og Nutid IX S. 165.

KRONPRINSENS LEDVOGTER

AF P. BYLUND

FREDERIKSGAVE — det gamle sagnomspundne Hagenskov, Hvideætlingen, Ærkebiskop Jacob Erlandsens dystre Fangested, Bondeføreren Hans Lundes Waterloo, Landsføræderen Korfitz Ulfeldts Fødested, og Stedet for mange, mange flere kendte og til Historien knyttede Begivenheder — var som bekendt i Aarene 1841—47 Sommerresidens for Danmarks daværende Kronprins, den senere Frederik den Syvende.

Den jævne og folkelige Prins blev i disse Aar meget populær og vellidt af Egnens Befolkning. Han yndede meget at fare rundt til Hest og falde i Snak med tilfældigt mødende, og mangen gammel Bondemand eller Husmandskone har i de Dage faaet sig en hyggelig Passiar med Landets vordende Regent, ligesom han som bekendt ogsaa yndede meget — ikke altid lige lovprist herfor af Efterslægten — at grave og rode i alle de gamle Gravhøje og andre Fortidsminder, hvormed Egnen ialtfald paa daværende Tidspunkt var særdeles rigeligt udstyret.

Paa disse Rideture generedes han meget af alle de mange Led, der fandtes og for en stor Del endnu forefindes ved hvert eneste Markskel, Dige eller Hegn, det var ham derfor selvsagt ret kærkomment, naar en eller anden Knægt var villig til at springe lidt og aabne og lukke Leddene for ham, for hvad, selv om Prinsen jo nok førhen havde deltaget i Forhindringsløb, saa var det jo dog saa sin egen Sag, især med en smaat tiltagende Tyngde, at sætte over alle disse Led.

En af de Drengene, der altid var paa Stikkerne, naar Prinsen viste sig i Landskabet, og som Prinsen satte særdeles megen Pris paa formedelst hans altid lige store Villighed, var min Morfader, Niels Christian fra Aa, og mangen god Drikkeskilling, der var særdeles kærkommen i det fattige Hjem, erhvervede Niels Christian sig for sin Villigheds Skyld gennem sit fornemme Bekendtskab.

Niels Christian var født i Aaret 1839. Faderen hed Hans Sadelmager og var, som Navnet siger, Sadelmager. Huset, hvori han fødtes, havde Faderen selv bygget, det var opført af Materialerne af et paa samme Sted førhen beliggende gammelt Teglværk, der tilhørte Frederiksgave, og hvorpaa sikkert en stor Del af det Materiale, hvoraf Konferentsraad Niels Ryberg i

1775 opførte den nuværende Hovedbygning til Gaarden, er fremstillet. Hans Sadelmager havde af Herskabet faaet Tilladelse til at nedbryde Teglværket og af Materialerne at opføre et Hus for sig selv. Huset var ikke stort eller luksuriøst i nogen Henseende, 8—9 Alen paa hver Led var det hele, og Skillerum var der ingen af, Husets Indre var i eet, og midt i Rummet stod en Stolpe til Støtte for Taget, men rent og hyggeligt var der til alle Tider, og det gode Lune, Smilet og Tilfredsheden med Forholdene var altid til Huse.

En Dag stod Niels Christian nede paa »Fi« (Fedet) med en Fugl, han havde fanget i en hjemmelavet Fælde, da Prinsen tilfældigt kom ridende.

»Hvad har du der, Dreng?« siger Prinsen. — »I Føwl«, svarer Niels Christian. -- »Vil du sælge mig din Fugl, jeg hyder en en Mark«. — »Næ-eh«. — »2 Mark da!« — »Næ-eh«. — »3 Mark!« — Paany Afslag. — »Saa 5 Mark da!« — Niels Christian ved ikke rigtig, hvad han skal, han tør ikke vedblive at give Afslag, og Pengene frister, men —! — »Se her, Niels Christian«, siger Prins Frederik, »her har du 5 Mark, giv mig saa din Fugl«.

Niels Christian skotter til Prinsen og ser til Fuglen, han gaar ind paa Handelen, faar de 5 Mark i Lommen og overlader Fuglen til Kronprinsen. Aldrig saasart har denne dog Fuglen i sin Haand, førend han siger: »Se saa«, aabner Haanden, og »vips« er Fuglen borte.

Han smiler til Niels Christian, der maabende ser til, en saadan Letsindighed havde han dog ikke været ude for før, og han udbryder: »Nu er du da et Fæ«, et Svar den jævne folkelige Prins morede sig kosteligt over og heller ikke glemte.

Imidlertid gaar Tiden. Kringen truer igen, og Niels Christian og Kronprins Frederik, der nu er Konge, mødes atter i Stillingerne ved Dannevirke. De faar her Lejlighed til at genopfriske Bekendtskabet fra Frederiksgave.

En Dag staar Korporal Niels Christian Hansen i Spidsen for sit Mandskab, da Kongen inspicerer Tropperne. Kongen standser. »Goddag, Niels Christian«, siger han, »naah, i Dag fanger vi nok ikke Fugle«. »Nej, Deres Majestæt«, lyder Svaret, »nu gælder det større Vildt«, og han føjer til: »som jeg ikke haaber, Deres Majestæt igen lader flyve«. Kongen smiler. »Godt Folkens«, siger han og gaar videre. Men kort Tid derefter lød

Sørgeløkkernes Klemte Landet over ved den folkekære Drots pludselige Død.

— Niels Christian deltog i det sørgelige Tilbageog, da Stillingerne opgaves; han hørte til dem, der aldrig lærte at forstaa Nødvendigheden af dette Skridt.

Niels Christian overtog Hjemmet efter Forældrene, satte selv Bo, udvidede Hytten lidt og lod den forsyne med Skillerum, men det glade Smil, det lyse Sind, Tilfredsheden og det gode Humør vedblev fremdeles at være til Huse, selv om en halv Snes Børn i Tiden derefter kom til at fylde op i de snævre Rum. Naar nogen sagde til ham: »Du har for mange Børn, Niels Christian«, svarede han blot: »Maaske, men hvem skal jeg undvære, og ser de ikke godt nok ud allesammen«, og der var intet at indvende.

Altid var Niels Christian villig med gode Raad og en hjælpende Haand, som f. Eks. i Stormflodsaaret 1872, hvor han hin kolde Novemberrat sammen med en anden hjælpsom Nabo roede rundt i en lille skrøbelig Pram og reddede de betrængte ud af Gavlugerne fra de af Havet omsluttede Huse paa Fedet.

Niels Christian har forlængst lukket sine Øjne, hans Tue paa Sønderby Kirkegaard er forlængst sløjftet igen, som Hytten, hvori han fødtes og virkede, er jævnet med Jorden, falden for Tidens Krav; men en Søster til ham, Maren Hansdatter, er endnu ilive, omtrent 103 Aar gammel, og bor hos en Sønne-datter ved Snavedam i Dreslette Sogn¹⁾.

EN BRANDTAKSATION OVER LANDMÅLERGÅRDEN 1828

UDDRAG AF TAKSATIONS PROTOKOL FOR BÅG HERRED 1824—30

VED OLAF ANDERSEN

»Anno 1828 den 10de Juli er af undertegnede Branddirektør Schiøtz, Fuldmægtig S. M. Schiøtz og Taxationsmændene Henning Hendriksen af Høyberg, og Rasmus Pedersen Kiøng By Sognefogden foretaget følgende Taxation til Brandforsikring og indlemmelse i Landets almindelige Brandkasse efter de giældende Priser og Bygnings Tilstand og Beskaffenhed paa den Tid Taxationen skeedte - - - .

Kiøng Sogn Gummerup Bye. En Gaard tilhørende Peder Hansen Landmaaler som ^{Hoved Nr. 8} _{Bi Nr. 5} er indlemmet i Landets almin-

¹⁾ I Marts 1933, efter at nærværende Artikel var skrevet, døde gamle Maren. Hun blev baaret til Graven af seks unge Mennesker, hvis Oldemoder hun var (Fyns Tidende 12/3 33). H. C. F.

delige Brandkasse for den Summa 2990 Rbd. Sølv befandtes nu en Del forandret og ombygget til nye Omtaxation og Forsikring i Sølv saaledes:

a) Stuehuset. Sønder, Øster og Vester med Enderne 22 Fag $3\frac{3}{4}$ Al høj 11 al Vidde, Ege under, Fyrre over Tømmer, Muurede Vægge af Brændte Steen, Straatag. Indrettet til Beboelse med Bryghuus Østre Ende alt Fielleloft over. 6 Værelser med Fiellegulv, Resten Brændte Steen uden Bryghuuset Kampsteensgulv. — De fornødne Engelske Vinduer med Beslag og hollandske Døre som ere Jernhængslede og Laasebeslaet med Maskinhaandtag og Skilter. — Vinduer, Dørre og Loft ere

Frode Lund: Smøge ved Landmålergårdens østerlænge.

Maelet, Væggene aftrukne alt smukt og godt indrettet. 3de Skorsteene med Bagerovne af Brændte og ubrændte Steen som Taxationsmændene skønnede stod værd Rbd. 1290, der efter den nuværende Quartal Cours er i Sølv med Tillæg 1180.

b) det Vestre Hus; 16 Fag med Indkiørsels Port $3\frac{3}{4}$ al høj, $9\frac{1}{2}$ al Vidde. Ege under Fyrre over Tømmer, Muurede Vægge af brændte Steen, Straatag. Indrettet Korngulv, Tærskeloe, Indkiørsel og Wognport hvortil ere de fornødne Dørre og Porte som ere Jernbeslaede som Taxationsmændene skønnede Værd N. v. Rbd. 480 er Sølv med Tillæg Rbd. 440.

c) det Nordre Hus, 21 Fag, $7\frac{1}{2}$ al høj, $9\frac{1}{2}$ al Vidde af samme Slags, Materialier som forrige, og indrettet til Korngulv og Tærskeloe hvortil

ere de fornødne Dørre og Loeporte som er Jærnhængslede, som Taxationsmændene skønnede stoed i Rbd. 630 er Sølv med Rbd. 580.

d) det Østre Huus 22 Fag med Indkiørselsport $3\frac{3}{4}$ al høy 10 al Vidde, Ege under Fyrre over Tømmer, Væggene muuret af brændte Steen, Straaetag. — De fornødne Dørre og Porte som ere Jærnhængslede og Indrettet til Hestestald, Foderloe, Karlekammer, Fæehus samt Indkiørselsport, som Taxationsmændene skønnede stoed i 880 er Sølv med afdrag Rbd. 800

tilsammen Rbd 3000

Skriver Tre Tusinde Rigsbankdaler Sølv.

Er Forsvarlig mod Ildfare og før været forsikret som meldt for 2990 Rbd. Sølv. Det anbefalede Brandtøj befandtes.

Datum ut supra.

Paa Branddirektør Schiøtz Vegne S. M. Schiøtz, Fuldmægtig.
Rasmus Pedersen, Henning Hendriksen, Taxationsmænd.

Ovenstående Beskrivelse af Landmålergården i 1828 er ikke uden Værdi, selv om den ikke er så fyldig, som vi kunde ønske det. Den viser, at Landmålergården efter Opførelsen af det nye Stuehus 1826 i alt væsentligt havde samme Skikkelse og Indretning, som Vestfyns Hjemstavns gård efter de omfattende Ændringer i 1930. Dog har Kostalden, ligesom Hestestalden, haft sin Plads ikke i nordre, men i østre Længe. I den gamle Takationsforretning møder vi Billedet af den firlængede Gård, som den fremtræder nu, men uden de skønne Kviste på Stuehuset. Vinkelbygningen nævnes ikke, og må altså ligesom Kvisten være opført senere.

Een Ting falder i Øjnene: En Forhøjelse af Forsikringssummen med 10 Rbd. Sølv, det var alt hvad der kom ud af den hele Ståhej. I vore Dage vilde Ejeren sikkert ha følt sig skuffet over en sådan Omvurdering. Men i hine Tider er den jævne Afrunding sandsynligvis falden i god Jord.

HERREMANDSVÆLDE OG STAVNSBAAND PAA VESTFYN

EFTERLADTE OPTEGNELSER AF LÆRER A. JENSEN, SNAVE
VED SOPHIE LØRUP

BØNDERNE paa Fyn led vistnok ikke saa meget under Adelsvælden som deres Standsfæller paa Sjælland og de omliggende Øer. Træhesten, Hundehullet og andet lignende kom vistnok sjældent til Anvendelse paa Vestfyn, i alt Fald omtales de

ikke af de gamle, der heller aldrig har hørt det omtalt af deres Forfædre. Derimod var Arbejdet paa Hovmarken strengt, og naar enkelte Bondeplagere omtales i Sognene, saa nævnes de dog ikke i Forbindelse med at ride paa Træhest eller andre lignende Mishandlinger, men som Herrer, der undertiden i andre Retninger var vilkaarlige overfor Bonden og fordrede meget Arbejde.

Om Jørgen Brahe, »Kongen paa Fyn«, saaledes kaldt, fordi han ejede Brahesborg og Hvedholm og var Lensmand paa Hagenskov (det nuværende Frederiksgave), fortælles der, at da han lod Brahesborg opføre (1638—1657?), maatte Bønderne foruden Hoveriet ogsaa forrette al Kørselen og det meste andet Arbejde ved Opførelsen, og naar deres magre Krikker undertiden blev siddende i Mudderet uden at have Kraft til at slæbe sig af det, stod Herskabet oppe i Vinduerne og lo ad Bønderne og deres Helmissers Besværligheder.

Der haves ikke saa faa Eksempler paa, at en Gaardmand blev ked af alle de Afgifter, Hoveridage o. a., der paahvilede hans Gaard og Grund, og saa sin Regning ved at være Husmand, da han ikke af den Plet Jord, han havde i Fæste, forholdsviis skulde gøre saa mange »Ugedage« til »Gaarden«. At Godsejeren derfor ogsaa maatte tvinge en Husmand til at overtage en forfalden og øde Gaard, kendte man ogsaa her paa Egnen. En Husmand i Dreslette (han boede i det Hus, som Lars Povlsen nu ejer) blev saaledes tvungen til at tage en Gaard i Sønderby i Fæste.

Her paa Egnen var Begejstringen for Stavnsbaandets Løsning vistnok ikke stor. Det forstaas let, naar man betænker, dels at Bøndernes Kaar havde fremkaldt en Sløvhedens og Lige-gyldighedens Aand, der bevirkede, at man ikke kunde faa Øjnene op for de store Goder, en saadan Foranstaltning medførte, dels at Bøndernes Stilling var bedre her end paa de fleste andre Egne. Her havde man ikke i den Grad som paa mange andre Godser været underkastet vilkaarlig Behandling af Herremanden, ja, paa enkelte Godser, som Frederiksgave, i flere Aar haft et særdeles humant Herskab, der med megen Omhu og Iver varetog Bøndernes Tarv. Endelig boede man saa langt fra København og var derfor ikke Vidne til den Jubel og Begejstring over hin Forordning, som ved flere Lejligheder lagde sig for Dagen, saaledes ved Kronprinsens Indtog og ved Afsløringen af

Frihedsstøtten, en Glæde, som vel kunde have forplantet sig til de Bønder, som der var til Stede.

I et Brev af 6. August 1788 skriver en ung Mand (A. Zeltani?), Huslærer hos Konferentsraad Ryberg, Frederiksgave: »I Søndags blev Forordningen om Stavnsbaandets Ophævelse oplæst i Sønderby Kirke. Bønderne smilede især, naar der taltes om Straf paa Vand og Brød, og der, hvor det befales, at Lægdsmanden skal have Gang og Sæde over andre Bønder. For Resten har jeg ikke mærket nogen overordentlig Glæde over Forandringen. Hvor der er slette Proprietærer (Godsejere), kan den maaske gøre større Indtryk.«

AF PROVST J. A. LASSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER OM KVÆRNDROP SOGN

VED STUD. MAG. V. VALERIUS

Provst J. A. Lassen (sognepræst i Kværndrup 1825—1850) har efterladt sig et fortrinligt materiale til Kværndrup sogns topografi. Desværre er det afsluttede arbejde forsvundet. Men adskillige spredte optegnelser fandtes i sognets pastorsarkiv, hvorfra de er indsendt til Landsarkivet i Odense. Følgende har ikke før været offentliggjort. V. V.

I.

FLEMØLLE laa bag Nordtorp noget ovenfor Ikær ved Aaen. I Flæmølle blev en Svensker slaæet ihjel med en Bismær af et Fruentimmer, da han sloges med Mølleren.

II.

En Fæstebonde paa Falde¹⁾, hørende til Ravnholdt, forærede 3 Kløjte til Ravnholdts Ejer, da Ejeren døde, hentede han sine Kløjte igjen og lod ingen vide det, saa lod Forvalteren paa Ravnholdt ham hænge. Den hængtes Kone førte Proces, og blev frugtsommelig med den Prokurator, som førte hendes Proces. Barnet paa Loftet i en Tønde til det blev stort; hun skulde og straffes derfor, men Dommen faldt, at de skulde have ladet hende beholde sin Mand, saa var Ulykken ikke skeet, saa slap hun fri. Forvalteren blev dømt til at sanke den hængte Mands Been op og sige: En Tyv og Skelm sanker en ærlig Mands Been op.

¹⁾ Falle(-gård), jfr. P. Jensen i Svendborg Amt 1908. V. V.

III.

Nok et Folkesagn. En Jomfru Dorthea, som eiede Falle, kom i Strid med Bymændene om en Plet Jord, som hun falskeligen paastod var hendes. Efter den Tids Skik skulde to Mænd aflægge Eed paa Aastedet, at Jorden var hendes. Edsvidnerne havde forud forsynet sig i Træskoene med Jord taget af en af hendes Marker og aflagde nu med god Samvittighed Eed paa, at den Jord, hvorpaa de stod, var Jomfru Dorothés, hvorfor hun tildømtes at have Retten, [og] denne uretfærdigen erhvervede Mark er den nuværende Lillelykke, som endnu fra den Tid hører Fallegaarden til.

IV.

En af de gl. Præster, hvilken vides ikke, som var døv, og blev gift med en Enke, gjorde først efter Brylluppet den Opdagelse, at hans Kone var gebræklig. Derfor formanede han alle Ungkarle, som kom til ham for at forlange Vielse, at de skulde see dem vel for og søge i Tide at bringe i Erfaring om deres Brud var vanskabt eller ikke, at de ikke skulde blive narrede som han.

V.

Da Pesten rasede her, uddøde heele Qverndrup By norden for Aaen, men ingen paa den anden Side kom i Jordeklæderne (jeg erindrer den ikke ret).

V. Valerius fot. 1930.

Pesttorn ved Rokkergyden¹⁾
i Trunderup.

VI.

Hviletornen, beligg[ende] i Præstemarken (omtr. lige for Skovd[am], i Ped. Ped[er-sens] Jord), var en stor

Tornebusk, hvor der vare Steen ved en Side, som Malkepi-gerne altid hvilede paa, naar de gik fra Malkning i Trættes-og Grønbjergvænget hjem. Fra Rødhøj til Stejlebjerg var en Gangstie for Bjergfolk²⁾.

¹⁾ Iflg. P. Jensen (Svendborg Amt 1908 S. 114) opr. Rakkergyden.

²⁾ Jfr. P. Jensens samlinger i Stednavneudvalget.

V. V.

GAMLE SANDSAGER

SPØGELSEMØLLEN

Ved Landevejen Odense-Bogense, lidt syd for Sønderse Skov og øst for en Mosesænkning, som kaldes Fuglen (Føwli) ligger der en lille Vindmølle, Spøgelsemøllen kaldet. Navnet har den, fordi der skal være nøv så tøvle mæ Spøeri, saa der er ikke til at komme forbi mellem 12 og 1 om Natten.

Engang kom en Mand fra Sønderse kørende hjemefter. Han sad i sine egne Tanker og tænkte ikke paa noget. Saa lige som han er ud for Møllen, bliver Hestene staaende og er ikke til at faa ud af Flækken, hvor meget han saa slog ned paa dem. Til sidst stod han af Vognen og gik hen foran Hestene for at se, hvad der var i Vejen. Saa var der ligesom en tynd graa Mur tværs over Vejen. Han maatte saa blive holdende, til Kokki råvt Kl. 1. Saa kunde han køre igen. Chr. Nielsen, Krarup.

Efter Chr. Nielsen kan følgende yderligere oplyses:

Stedet er i Sønderse Sogn. Fuglen ligger i samme Slugt som den for Oldtidsfund berømte Vimose, o. 1 km vesten for og noget lavere end denne. Ogsaa i Fuglen er der tidligere gjort Oldtidsfund, bl. a. Vaaben. Sønderse Skov er fra gammel Tid berygtet som Røverskov.

H. C. F.

HOVERI TIL AGERNÆS

Helnæsbønderne maatte udføre Hoveriarbejde paa det til Godset, Frederiksgave, hørende »Avernæs«. Det var til Besvær og Ærgrelse for Husbonden, men til Glæde for Tjenestefolkene. En tidligere Tjenestepige, Marie Ellens, sagde: »At komme til Hove var som at komme til Førstedagsbryllup«.

Ladefogeden paa Avernæs sendte Bud til Varefogeden¹⁾ paa Helnæs, og denne tilsagde da Hovfolkene ved de fire Oldermænd, en for hvert Lag: Ovenbys-, Ellebæk-, Kile- og Bøgeskovlaget. Undertiden kom Tilsigelsen først om Morgen den Dag, man skulde møde. Karlene havde valgt fire Formænd af deres Midte, og de paasaa, at Arbejdet blev forsvarligt gjort. Var der noget at udsætte, saa idømte de Mulkt, 4, 8, 16 Skilling, alt efter Forseelsens Størrelse.

¹⁾ Det er den, der ved Hjælp af Oldermændene skal tilsige Hovfolkene eller underrette disse om at møde el. lign.

Den gamle Talemaade »vare til« betyder nemlig det foran nævnte. Endnu »varer man til«, naar der her paa Egnen skal være Mejerimøde, Sygekasse-møde o. s. v. Deraf det gamle Navn »Varefoged«.

Skaaren skulde have en vis Bredde, Skaarkamme taaltes ikke, Risgærddet skulde flettes, saa der ikke stak en Tvisme udenfor, ingen Stavere maatte stikke saa meget ovenfor, at der kunde tages ved dem o. s. v. Kappesriden gik saa vidt, at naar Karlene hentede »Skøv« til Gærdsel, blev der lagt et løst Knippe oven paa det bundne Læs, og medens Drengene kørte, huggede Karlene Stavere til. Det var ikke nemt for Drengene at give Karlene Risene tilpas.

»Ja, da fik vi lært at bestille noget og gøre det ordentligt!«

Havde Ladefogeden brudt Gennemkørsel i Hegnene, maatte han svare en eller to Mark i Mulkt.

Den første Gang en ung Karl var med til at slaa eller høste, maatte han give »Hønsepenge« til Karlernes Lag, og ved den Lejlighed blev de prøvet i, hvor meget de kunde drikke. Dermed var de optaget i Laget. Om en saadan nybagt Karl kom hjem fra »Hønsegildet« med en »Donnert«, blev det ikke betragtet som en Skam, men blev taalt af selv strenge og ordentlige Forældre. Det hørte sig til!

J. Runge, pens. Lærer, Helnæs.

HVAD HUNDEN RAABTE

I Birkum i Fravde Sogn boede en Høker, der hed Søren Madsen. Han boede for tæt paa Odense til, at han kunde faa Købmandshandel. Men saa flyttede han uden for halvanden Mils Pælen. Han havde en lille Hund, og naar Hunden kom farende ud i Lænken, raabte han: »Ve I ha Bitter, Bitter, ve I ha Bitter?«

Efter Murer Niels Chr. Andersen, Bellinge, ved H. C. F.

TÆLLEREMSER

1.

Udel dudel duf
fingel fangel fuf
uferane merikane
skulvuppen skulvappen
der slippen der slappen.

Fra Gudme Sogn.

2.

Tippe tippe tine
smaa Grise i Pine
i Halm og Flæg.
Brun Stud
rendt ud
og smidt paa Væg
Ulster fulster langsom stræk.

Ved Hans Lau, Gudme.

LØB OG LØBBINDING

Undertegnede, der arbejder paa en Afhandling om Løb og Løbbinding (Halmkurve og Arbejde), vil gerne have Oplysning om, hvor der paa Øerne findes ældre Folk, der laver eller har bundet Løb, ligesom jeg vil være taknemlig for Meddelelse om, hvilke stedlige Udtryk man har haft til Redskaberne, Arbejdet og de forskellige Former af Halmkurve.

Museumsforstander H. P. Hansen, Herning.

DET GAMLE SKEMANDSHAANDVÆRK

De af Fynsk Hjemstavns Læsere, der kender noget til det gamle, specielt vestfynske Skemandshaandværk, bedes indtrængende sende Oplysninger om Gloser og Udtryk, der knytter sig til det, og Navne paa de Redskaber, man benyttede. Adresser paa Skemænd — især saadanne, der kender Forholdene i gammel Tid — modtages ogsaa gerne. En vejledende Liste til Brug ved Optegnelse kan paa Forlangende faas tilsendt.

Alle Oplysninger vil blive modtaget med Tak af

Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Det er Glimt af gammelt fynsk Folkeliv, der lever op i »Fynske Plantenavne«. Den er en hel Fundgrube for Granskere af Folkemaal og Folkeminder. Og den er en fornøjelig og lærerig Bog at slaa op i for enhver, som har Sans for Folkemaalets Smidighed, Klang og Styrke. Dertil er den kønt udstyret og forsynet med en Del Billeder. — Forf. fortjener den Paaskønnelse, at hans Bog bliver købt og læst — først og fremmest af Fynboerne!«

Olaf Andersen i Fyns Venstreblad.

»Der er blevet en fin og anelig Bog derud af paa 150 Sider, prydet med mange tilsvarende Billeder, alt i omhyggeligt og godt Tryk. Det er selvfølgelig ikke saa lidt mere praktisk og formaalstjenligt at have disse spredte Træk samlet i en smuk Bog — end gaende igennem flere Aargange af »Fynsk Hjemstavn«, ikke alene i privat Eje, men i Særdeleshed til Biblioteksbrug til Udlaan, hvortil Arbejdet jo nu først egner sig under Bogform.«

Christine Reimer i Fyns Tidende.

»Hvad der i høj Grad forhøjer Skriftets Værdi i Brug er et udmærket Navneregister bagi, hvor man med Lethed kan finde enhver fynsk Plante og alt, hvad af Folkeminder der knytter sig til den. Det er en Bog, som alle Fynboer, der forstaa det fynskes Værdi, bør eje.«

J. Th. i Svendborg Avis.

»Naar Overgartneren ved Botanisk Have skriver, saa ved man, at det baade er godt, grundigt og paalideligt, det, der fremføres, og der er vel næppe et eneste Menneske i Landet, der har saa stort et Kendskab til de kultiverede Planter, ja de ukultiverede med, som Overgartner Lange. Den foreliggende Bog vidner da ogsaa om et stort Kendskab og en Samlers utrættelige Arbejde paa at skaffe alt frem om, hvad der vedrører Planteverdenen paa Fyn, baade af Navne og Beretninger, der knytter sig til de forskellige Plantearter.«

E. i Kristeligt Dagblads Landmandstidende.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).
Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931,
Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Hans Knudsen: Nogle historiske Oplysninger om „Den gamle Gaard“ i faaborg. — A. J. Pedersen: fra min Dræ(n)gjet i Orsløw. — Chr. Schröder: En Lærerslægt i Skovbjerg gennem 130 Aar. — Anders Nielsen: Om Spøget i Bråbe-Trolleborg Sogn.

5. hæfte.

Maj 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Ekstraordinær Generalforsamling.

Til Medlemmerne er udsendt følgende Bekendtgørelse:
I Henhold til Lovens § 12 indkaldes herved til ekstraordinær Generalforsamling, der afholdes i Palælokalerne, Klerkegade 2, Tirsdag den 2. Maj, Kl. 19^{1/3}, med følgende

Dagsorden:

- 1) Valg af et Medlem til Bestyrelsen.
- 2) Valg af Formand.
- 3) Valg af 2 Suppleanter til Bestyrelsen.
- 4) Valg af en Revisorsuppleant.

Medlemskortet giver Adgang til Generalforsamlingen.

København, den 15. April 1933.

BESTYRELSEN.

Nattergaletur.

Den 12. Maj er jo den traditionelle Nattergaledag for os Fynboer; der vil snarest tilgaa Medlemmerne Meddelelse om, hvorhen Turen i Aar skal gaa. — De kan godt begynde at forberede og glæde Dem dertil!
L. A.

»Det gamle Guld«.

I den festlige Teatersal i Palælokalerne, Klerkegade 2 (den gamle Fri-murerloge), gik »Det gamle Guld« for fuldt Hus over Scenen den 7. April. — Det var 3die Gang i denne Sæson, at Morten Korchs saa berømte Folkekomedie blev opført indenfor vor Forening. — Vore flinke Dilettanter spillede med Liv og Lyst, og de mange Fremkaldelser og Blomster vidnede om, at Publikum fandt Behag i saavel Stykket som dets Udførelse. — Efter Forestillingen var der Bal til Kl. 2 — d. v. s. Klokkeren blev 3, før Hr. Gerhardt med sit flinke Orkester fik Lov at tage hjem.

Det har ikke altid været lige let at faa Medlemmerne til at møde frem til vore Sammenkomster, men jeg tror, at vi gennem Dilettantkomedien har faaet fat i det rigtige, i noget der kan samle, og jeg henstiller derfor indtrængende til de Damer og Herrer, der har vist Evne til at kunne spille Komedie, ikke at slaa sig til Ro med de allerede vundne Laurbær, men snarest at gaa i Gang med noget nyt, saa vi til Efteraaret igen maa faa dem at se paa de skraa Brædder.
L. A.

Nye Medlemmer optages

og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til
Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.
H. C. FRYDENDAHL.

Klicheen til Billedet Side 68 er velvilligst udlaant fra I/S Amts-Historien.

Den gamle Gaard i Faaborg.

NOGLE HISTORISKE OPLYSNINGER OM »DEN GAMLE GAARD« I FAABORG

AF LANDSARKIVAR HANS KNUDSEN

SOM Læserne vil erindre fra Kæmner J. C. Juels Artikel FHj. 1932, 125 ff., erhvervede den nyoprettede »Faaborg Museumsforening« i 1931 den smukke gamle Reimerske Gaard i Holkegade og lod den restaurere og indrette til Hjemstavnsmuseum for Byen og Egnen. Museumsforeningens Formand, Overlærer J. Christophersen, har velvilligt overladt FHj. nærværende Artikel og ledsaget den med følgende indledende Oplysninger:

Efter Anmodning fra Faaborg Museumsforening har Hr. Landsarkivar Hans Knudsen, Odense, venligst udarbejdet Den gamle Gaards Historie. Først skal dog nævnes tinglæste Skøder efter Faaborg Dommerkontors Register: Agentinde Ploug Juni 1797. Kancelliraad Kannewurff Dec. 1825. Konsul Ploug Febr. 1842. Toldinspektør Chr. Carl Voigt Juli 1843. Simon Hempel Juni 1851. Købmand Niels Clemmensen Maegaard Dec. 1855. Slagtermester Asmus Reimers 1903—31. J. C.

Den ældste kendte Ejer efter Faaborg Dommerkontors Register var Fru Agentinde Ploug, hvis Skøde var tinglæst 1797 28. Juni. Dette Skøde var udstedt 24. Maj s. A. af Rasmus Nellesmann, som Arving efter hans Fader, Landvæsenskommissær Niels Nellesmann, til Agent Ploug, og Købesummen

var 1300 Rdlr. Niels Nellemann var dog allerede død 1791 15. Decbr.; men hans Enke døde 1795 7. Juli.

Nellemanns Adkomst var et Skøde, udstedt 1790 30. Juni af Madame Catharina Thorsen, Enke efter Konsumtionsinspektør Heintzelmann, og Købesummen var 1000 Rdlr.

Heintzelmanns Adkomst var et Skøde af 30. Nov. 1784 fra Sognepræst Henrik Rudolf Kannevorff, og Købesummen var 900 Rdlr. Sælgeren paaberaabte sig som Adkomst et Skøde, udstedt 1779 25. Maj af hans Svoger Peder Gommesen Erreboe til Katrup i Sjælland; men dette Skøde har ikke været at finde i Faaborg Skøde- og Pantebøger. Sognepræstens Kone, Margrethe Sophie Erreboe, og nævnte Peder Gommesen var Børn af Christen Erreboe, Købmand i Faaborg, der døde 1776 8. Aug. Efter ham findes et saare vidtløftigt Skifte, til hvilket bl. a. fremlagdes hans Lejekontrakt af 5. Jan. 1769 angaaende Gaarden i Holkegade, udlejet til Enkemajorinde Lüt-zow, født Christiana Bülow, som blev boende der til sin Død, 1784 20. August. Lejen var 40 Rdlr. om Aaret.

Peder Gommesen Erreboe havde købt Ejendommen paa Auktion efter Faderens Død 1777 18. Juni for 600 Rdlr. (Auktionsprotokollen Fol. 346). Ved Auktionen fremlagdes en Syns- og Taksationsforretning af følgende Indhold:

Gaarden er beliggende i Holkegade, assureret i Købstædernes Brandassurancekasse under denne Bys No. 34 for den Summa 1730 Rdlr. og bestaar i følgende Bygninger og tilliggende:

No. 1. Stuehuset, som staar Øster og Vester til Holkegaden med Kvist og Kammer ovenpaa, er 16 Fag i Længden med Portum, paa samme Hus ud til Gaarden 2de Kviste, hvoraf den ene er paa 3 Fag og den anden paa 1 Fag. Ved og i samme Hus er noget udbyggt til Gaarden, bestaaende af 6 Fag, hvorudi er indrettet til Køkken og Kammer 6 Fag.

2. Et Tværhus i Gaarden, staar Sønder og Nør, som er indbygget i det gamle Bryggerhus og er 2 Etager høj til den vestre Side, til den østre Side 1 Loft højt, i alt 3 Fag.

3. Til Bryggerhus og Vognport med Kvist paa, staar Sønder og Nør, brøstfældig, 7 Fag. I Bryggerhuset et lidet Udbyg til Vesten, 2 Fag.

4. Ladehuset staar Øster og Vester med Lade, Lo og Pakhus samt Staldrum til 5 Heste og 4 Kør og et Kammer til Karlen samt et Appartement for Folkene, hvilket alt har nødig at omlægges med Tag og Lægter, er bestaaende af 12 Fag.

Til Gaarden findes en liden anlagt Have, hvorudi er et Lysthus ud til Stranden, som er meget ruineret; samme bestaar af 4 Fag.

Gaarden takseredes derefter til 450 Rdlr.

Skønt Faaborg Skøde- og Pantebøger haves tilbage til 1713, dog med slette eller manglende Registre, er det ikke lykkedes at finde ældre Adkomster paa Ejendommen end Auktionen i 1777. Men paa Grundlag af Byens Skattetakster, i hvilke Ejendommene er anført til visse Beløb for Grund og Bygninger Aar for Aar, er det muligt at føre den meget længere tilbage. Samtlige Takster er blevet gennemgaaede, men herefter anføres som Regel kun de, der angiver Ejerskifter eller ændrede Takster.

	Grund	Bygning
1769 Christen Erreboe for Kancelliraad Beckers Gaard, som nu er forhøjet i Bygningstaksten 18 ¹ / ₃	20	195 ¹ / ₃
1768 Kancelliraad Becker	20	177
1767 Madame Læssøe.....	20	177
1759 Msr. Læssøes Gaard	20	177
1758 Morten Leths Gaard.....	20	177
1748 do.	20	177
1747 Sl. Hr. Bagers Enke.....	20	177
1742 do.	20	177
1741 Herr Hans Bager	20	177
1739 do.	20	177
1738 do.	20	200
1732 do.	20	200
1731 Madame Halck	20	200
1726 Peter Halcks Enke.....	20	200
1725 Tolderen Peter Halck.....	20	200
1721 Sr. Peiter Halck, Tolder	20	200
1719 Sl. Hans Wulfes Grund	20	0
1715 Sr. Hans Wulf.....	20	185
1707 do.	20	185

Da Rækken af Takster slutter i 1707, lader Ejendommen sig ikke med absolut Sikkerhed følge længere tilbage, selv om der haves Grundtakster fra 1682 og 1671, dog synes det, som denne og en tilliggende i 1682 udgør »sl. Rasmus Jørgensens Arvingers Gaard og Have med en anden indhegnet Byggeplads«: Bygninger 260, Grund 40.

Som foran meddelt, lader omstaaende Ejerskifter sig ikke nærmere dokumentere ved Skøde- og Pantebøger; men en Del skyldes dog Ægteskaber, saaledes ægtede 1767 22. Oct. Kancelliraad Bekker, Herredsfoged i Sunds-Gudme Herreder, Forvalter Læssøes Enke, Riborg Sophia Erreboe. Morten Leth, Forvalter paa Holstenschus, ægtede 1747 25. Jan. i Frørup Martha Lauritsdatter Schurmann, Enke efter Sognepræst

Den gamle Gaards Gaardside før Restaureringen.

Hans Bager i Faaborg. Mette Maria Jacobsdatter ægtede 1704 18. Nov. Hans Henrik Wulff, der blev begravet 1717 5. Feb., og derefter 1719 14. Aug. Tolderen Peiter Halck, der døde 1725 17. Marts, hvorpaa hun 1731 27. Juni indlod sig i et tredje Ægteskab med Hans Ancker og skilte sig af med Ejendommen.

Bygningshistorien lader sig i nogen Grad oplyse ved Takstationerne. Bygningerne var 1707—15 takseret til 185 Rdlr.; men derefter og til 1719 eller 1720 (Taksten for sidstnævnte Aar mangler) var der ingen Bygninger paa Grunden, hvilket stemmer med, at Hans Henrik Wulffs Ejendom var mellem de fire smukke velopbygte Gaarde, der stod i Lue Mikkelsdags Aften 1715 et halvt Kvarter Tid efter den Brands Opkomst, da der i

alt brændte 19 Gaarde og Huse. Det er da sandsynligt, at Tolder Peiter Halck har bygget de Bygninger, der stod paa Grunden i de følgende Tider uden større Forandringer, Bygningstakstens Ændring 1738--39 fra 200 Rdlr. til 177 betyder nemlig ikke nogen Forandring af Bygningerne, da de tilliggende Ejendommers Takster samtidig nedsættes. Derimod angiver Forhøjelsen med 18½ i 1769 en ny Tilbygning. I Brandtaksationen for 1761, da Søren Læssøe, Forvalter ved Stamhuset Hvedholm, var Ejer, nævnes ikke det ved Taksationen i 1777 under 2 omtalte Tværhus, der i Brandtaksationen 1771 anføres som en Tilbygning paa 3 Fag, 2 Etager, og andre 3 Fag, 1 Etage, til Bryggerhuset. Det synes altsaa at være opført ved Christen Erreboes Tiltrædelse af Ejendommen. De følgende Brandtaksationer fra 1781 og 1791 angiver ingen Forandringer af Bygningerne paa Grunden.

FRA MIN DRÆ(NG)JETI I ORSLEW

AF A. J. PEDERSEN

Åmkre(ng)i ve Orslew æ jæ kæ(ndt)j,
sønn miest i gamle Daue,
dæ leude jæ min Ti som Dræ(ng)i
i Faes Hus å Haue.

Se mit i Byi vå Huset lau
imejlle bægge Smene
mæ Trine Vættes ve Sien au,
så vi vå smæ(nd)tte så iene.

Ja, Huset vå et gammelt iet,
mæn næt å hålt velie;
væ Fåuoer blev de ættesiet
å stølbestryet i Tie.

Å dær omkre(ng)i dæ ræ(nd)ide jæ så
i Huset å i Haui;
mæn Arbe ve jette au dæ vå;
jæ leide hiele Dau.

Ve Kerken stow nonn høje Trær;
åm Audni vå di sourde.
Jæ trou, nå de vå Blæsevær,
a de vå dæm, dæ gjour de.

Jæ háuser gát vo Blámetræ,
 dæ hæne vo Bierne bow;
 dæ vá Soulsken, dæ vá Læ,
 á Blámerne vá gow.

Mæn náu a de, jæ háuser bæst,
 vá søddeni Auden stell,
 nå Soulen stou dæ uw i Væst,
 á Myggene då(n)jse á spell;

á Høstens Fålk sa(ng)j Soulen ner
 po Marken uw ve Ráui,
 á Faer kám jæm mæ vorre Geer
 trækje nerre fra Skáui.

Ja, de æ la(ng)jt tebai náu,
 á jæ æ ve á bliw æltre;
 mæn dæ æ nátte e(n)j ræle Háu,
 sám jæ ku ønsk mæj hælre,

en ám jæ lisse m po et Ur
 ku dræij de hiele tebae
 á så spasiere en Audentur
 dæ hæne po Orslew Gae.

EN LÆRERSLÆGT I SKYDEBJÆRG GENNEM 130 AAR

AF SKUESPILLER CHR. SCHRØDER

DA Førstelærer Niels Christian Pedersen, Skydebjerg Skole, den 31. Marts dette Aar vandrede af Gaarde for i den nærliggende lille Stationsby Aarup at nyde det haardt tiltrængte Otium, en 35-aarig opslidende Lærergerning gør sin Mand fortjent til, afsluttedes et sikkert enestaaende Kapitel i en Skoles, in casu Landsbyskoles, Historie. Hans Embede er nemlig uden Afbrydelse gaaet i Arv i samme Slægt i 130 lange Aar.

Det mærkeligste ved hele Historien er imidlertid det, at det ikke blev Mænd, der fulgte i Fædres Spor, men Kvinder, der fulgte i Mødres, idet Moder, Datter og Datterdatter leverede det, der skulde bruges af Skolelærerkoner i Skydebjerg Skole i det lange Spand af Tid.

I 1803 ansattes i Skydebjerg Skole Lærer Christiansen, født i Trøstrup-Korup ved Odense. Fødselsaar kendes ikke, da vedkommende Kirkebøger tilintetgjordes ved Brand. Han døde efter et lykkeligt Samliv med sin Hustru, Ingeborg

Nielsdatter, født i Korup 1779 (død 1855). I dette Ægteskab opstod en Datter, Lise, senere gift med en i vide Kredse kendt og skattet Kunstner, Billedskærer Schrøder, Middelfart.

Herren til Erholm, Kammerherre Cederfeld de Simonen, der dengang ejede Skydebjerg Kirke etc., og som besatte Lærerembederne, »henstillede i stor Venlighed« nogle Maaneder efter Christiansens Død til Enken og den i Mellemtiden tiltraadte Hjælpelærer, Jørgen Nielsen, at det, saafremt de to kunde »stemme sammen«, vilde være ønskeligt, om de snarest giftede sig. »Husk, lille Ingeborg«, sagde den gamle, velmenende Herremand, »at Du som Enke ingen Pension oppebærer, og at Du maa flytte ud, naar Nielsen flytter ind!« Og hvad havde stakels Ingeborg at gøre, kun et, at tage Kammerherrens venlige Henstillen ad notam — hun giftede sig — og fik aldrig Grund til at fortryde det! Senere i Livet udtalte hun ofte, »at den sidste Mand var meget villere, end den første«.

I Ægteskabet med Jørgen Nielsen, født i Aalsbo, Rørup Sogn, (død 1870), fødtes kun en Datter, Karen Margrethe, og en elskeligere Kvinde saa sjældent Dagens Lys. Gennem hende knyttedes Lærer Nummer tre til Skolen, idet hun 1847 ægtede den jævnaldrende Hans Eiler Nøiesen, der dette Aar efter sin Dimission fra Skaarp Seminarium var indtraadt som Hjælpelærer i hendes Fødehus. Han var ligesom sin Broder, Lærer Nøiesen, Aborre ved Assens, indvandret fra Sønderjylland, hvor de som Sønner af Lærer Andreas Peder Nøiesen fødtes i Simmerbølle, Mangstrup Sogn. I 10 Aar sad han som Hjælpelærer, før han 1857 kaldedes til Lærer og Kirkesanger i Skydebjerg, en Post han beklædte i 41 Aar, til han i 1898 tog sin Afsked i Naade og med Pension.

Denne højtbegavede, med høje »Fadermordere« forsynede Mand var i Udseende gammeldags at skue. I Hjertet var han derimod besjælet af en sjælden Forstaaelse af alt det ny, der kunde tjene til Bedste for hans Sognebørns Uddannelse og Opdragelse, og ikke mindst af denne Grund blev han det Plus for Sognets aandelige Udvikling, hvorom der tales den Dag i Dag.

Som enhver af de »ældre«, der er født paa Landet, vil vide, stod det i de Dage ikke saa »farligt« til med Lærdommen i Landsbyskolerne. Vanskelige Forhold med Hverandendags Skolegang og hyppige Anmodninger om yderligere Fridage til Hjælp i de smaa Hjem, gjorde Undervisningsudbyttet saa problematisk,

at Provster og Bisper paa Visitats ofte maatte knibe Ørerne til. Stavning, Læsning, Regning, udenadlærte Salmever og Bibelhistorie var alt, hvad der blev Raad til, og selv i de Fag var der Maade med Resultaterne. Men under »Nøiesen«, saaledes benævnet baade i Til- og Omtaleform, kom der med et Gang i Støvlerne! Ja, saa stærkt tog han fat, at mangen Morlille lod falde et Ord, »om det nutte var lie møe nok for de smaa saan lie paa ein Ga(ng)«! Men i den Retning kendte Nøiesen ingen Akkord. Stiv og stejl, netop saa stejl, som hans granvoksne, ranke, imposante Skikkelse lod ane, stod han paa sit, han var en streng Mand i sine Fordringer til sine Skolebørn, sin Husstand, sine andre Omgivelser og til — sig selv! Han har sikkert ikke altid været lige »nem at gaa i Spand med«; men trak et eller andet op til Forbedring og Fornyelse af den Gerning, han saa uselvvisk viede hele sit Liv, skiftede han Ham, Stivheden gled af ham, han blev lutter Forstaaelse, og morsomt var det for dem, der dagligt omgikkes ham, at se, hvor barnligt glad han smed sig ud i Diskussion, naar de nye Forbedringer kom paa Tale. Og Resultaterne af hans eminente Dygtighed og Nidkærhed forelaa relativt hurtigt. Bisper og Provster behøvede efter faa Visitatser ikke at tillukke Ørerne, de spidsede dem tværtimod! Mange Fag, Loven ikke foreskrev Landsbybørn at lære, blev daglig Kost i den lille Skole, og en Del af de bedst begavede og lærvillige Børn samlede han i ledige Stunder og om Aftenerne til saa svære Fag som Fysik, Matematik etc. Jeg husker endnu den Tort, jeg led, da hans egen Røgterdreng, som det dengang kaldtes, satte mig, der kom fra en Provinsbys bedste Skole, til Vægs baade i Algebra og Geometri.

Som Privatmand, blandt Venner og i festligt Lag, var han velset som vistnok ingen anden. Hans gode Forstand og charmerende Slagfærdighed gjorde ham til Selskabsmand par excellence. Den Nøiesen, Skolebørnene ved saadan Lejlighed saa i deres Hjem, betragtede de med største Opmærksomhed og Forbavselse, det var jo slet ikke den Nøiesen, de kendte fra Katederet.

Jeg kaster disse smaa Blomster paa hans Grav, fordi der endnu findes saa mange af hans gamle Venner, der mindes den nu afdøde med største Veneration og Kærlighed. Flere Slægtled vil gaa, før han og hans elskelige Kone, »gamle Tante Grethe«, vil gaa i Glemmebogen som et lysende Eksempel paa et Lærerpår af den gode, gamle Skole, pligtro i deres Gerning og der-

udover saa gæstfri, at de aldrig var gladere, end naar deres Stuer var fyldte med Sognets gode Mænd og Kvinder.

Ved sin Afsked i 1898 havde den gamle Hædersmand den Glæde at blive dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Med de to uddøde Lærerslægten i Skydebjerg Skole heldigvis ikke, men ogsaa i dette Tilfælde blev det Spindesiden, der gjorde Udslaget. Sønner var der, som i de forrige Slægtled, ingen af, men alligevel fortsatte Kongerækken ubrudt, idet den yngste af Ægteparrets tre Døtre, Christine Nøiesen, Tradi-

Skydebjerg Skoles Lærerbolig.
Ved Døren Lærer Pedersen og Hustru.

tionen tro, giftedes med den i 1893 tiltraadte Hjælpelærer, Niels Christian Pedersen, født 1863 i selve Skydebjerg By som Søn af Ane Cathrine Hansen og Gaardejer Lars Hansen.

Ikke for intet var Pedersen som Bysbarn opdraget i »den gamles« Skole, næsten med Modernælken havde han indsøgt Forstaaelsen af, hvad en Lærer kunde forlange af Eleverne, og hvad han skulde forlange af sig selv. Skoleforholdene har, siden han i 1893 dimitteredes fra Vordingborg Seminarium, undergaaet en rivende Udvikling; men nu, da han trækker sig tilbage, gaar han med sine Medborgeres Agtelse.

Som helt ung tænkte han paa at blive Militær, opgav saa dette og tog et Par Aars Oplevelser i De forenede Stater. Forholdene derovre passede ham imidlertid ikke. Som den Fuldblods-Fynbo, han var og er, længtes han, som alle gode Fyn-

boer, hjem til den lille, dejlige Ø, hvor han oven i Købet havde været saa heldig at tabe sit Hjerte til det prægtige Pigebarn, der havde arvet sin Moders elskelige Egenskaber, og som siden i Livet blev ham en fortræffelig Hustru.

Det meste af det gode, jeg lærte her i Livet, lad mig, for at være paa den rigtige Side, sige de 49 Procent, erhvervedes i Omgangen med Skolens Beboere i den yndige, idylliske By dernede i Hullet Syd for Smedens Bakke. Legen i Toften med Hønsene, om den gamle Skovrut med Stærekassen, i Maen med Lammene og ovre hos Stine Skrædders er længst forbi.

Da I den 31. Marts lukkede Gaardlaagen i for sidste Gang, tog Nornen sin skarpe Saks og klippede over den Traad, der gennem smaa halvandet Hundrede Aar bandt Dynastiet Ingeborg Nielsdatter til Stedet, et Dynasti, der let kunde være bevaret, om I lig den gamle Kammerherre »i stor Venlighed« havde henstillet til Jeres eneste Datter at »stemme sig sammen« med en Hjælpelærer i Stedet for med en Tandlæge.

OM SPØGERI I BRAHE-TROLLEBORG SOGN

AF GDR. ANDERS NIELSEN, KILDEVÆLD

HVAD der i det følgende fortælles, har jeg hørt i min Barndom i Lydingegaarde, Brahe-Trolleborg Sogn, for omkring 60 Aar siden. Jeg husker især meget fra min Moder, der var født i Lydingegaarde 1818. Det meste af det er passeret for henved 100 Aar siden.

1.

I den saakaldte Lygtegyde, som gaar gennem Lydingegaarde By efter Brændelydinge, var det helt galt med Spøgeri i gamle Dage. Men ved Lydingegaarde By var der ogsaa i gammel Tid et Vangeled, hvor Byens Mænd havde deres Stævne. Her blev alle Trætter og Tvistigheder paatalt og afgjort, og naar en Mand rigtig vilde stadfæste sine Ord, sagde han, at hvis han talte Løgn, saa vilde han ønske, at han efter sin Død skulde komme til at slide sin Jordeskjorte op der paa Stedet. Og saa kan det jo være, at det har været saadanne, som har løjet og derfor ikke kunde faa Ro i deres Grav, der har gaet og spøget i mørke Nattetimer.

2.

Manden i Kejsergaarden i Lydingegaarde, der var en meget modig Mand, kom en tidlig Morgen kørende der forbi; men

da han kørte i Staa ud for Stedet, blev han vred og pryglede Hestene. Men det skulde han ikke have gjort, for i det samme blev Vognen væltet helt om.

3.

Manden i Gaarden Grøndal i Lydingegaarde vilde en Aften ride sine Heste til Vands dernede, for der er Vandingsgrav lige ude for, hvor Vangeledet har været. Men da mærkede han noget helt underligt røre sig omkring ham. Da han kom hjem, begik han den Uforsigtighed at gaa ind i en oplyst Stue, og om Natten fortrak hans Mund sig om efter det ene Øre. Saa maatte der Bud efter den kloge Mand i Gestelevlunde, og det hjalp.

4.

Manden i Gavnboogaarden i Lydingegaarde stod en Aften og talte med en Karl paa Vejen i Nærheden af Vangeledet. Da pludselig ser de begge en stor Gris eller Hund komme dem imøde, og saa gik de begge to ind hver til sit, men fik ikke sagt Godnat. Men de gik straks i Seng, og saa gjorde det ikke noget.

5.

Mange Gange er det hændet, at Kærestefolk har mærket, noget underligt har rørt sig omkring dem, naar de har gaaet der eller staaet og talt sammen, og tit har de hastigt maattet forlade det Sted, hvor de var, for enten saa eller hørte de noget, som ikke var rigtigt, især i Nærheden af Vangeledet.

En Aften var de en hel Flok unge, der var ude at ramle, som de dengang sagde, og de sad nu ved en stor Bøgebusk tæt ved Vangeledet. Da kom der paa en Gang en underlig stærk Raslen i Busken. De for forskrækket til hver sin Side.

6.

En Aften kom et helt stort Læs Folk fra Krarup kørende fra Begravelse i Brændelydinge. Da de var kommen ind i Lygtegyden forbi Vangeledet, blev Hestene med et staaende stille og var ikke til, hverken med det gode eller det onde, at faa i Gang igen. Men paa Vognen befandt sig en gammel agtværdig Mand. Han stod af Vognen og gjorde Korsets Tegn for Hestene, og saa kunde de køre igen. Men for Eftertiden kom de aldrig mere den Vej ved Natten.

7.

Paa Udskiftningstiden omkring 1788 skete det ikke saa sjældent, at en Mand flyttede Skelpælene for at faa lidt mere Jord.

Det gjorde ogsaa en Mand i Haagerup. Men da han var død, kunde han ikke faa Ro i sin Grav, men kom saa en Nat gaende i sin Jordeskjorte til sin Søns Vindue og bad ham staa op og gaa med sig, og det gjorde Sønnen. Faderen viste det rette Skel, og Sønnen lovede at rette det, og saa fik han Ro.

8.

I Gaarden Blidegn i Haagerup var det helt galt med Uro om Natten. Hestene stod om Morgenen med sammenpiskede Manker og Haler og med den hvide Skum paa dem af bare Angst; men ingen kunde komme ind i en af Staldene om Natten med tændt Lygte. Saa blev Stalden flyttet og ombygget, og siden har der ikke været noget i Vejen.

I den samme Gaard spøgede det ogsaa ved Dagens Lys. En Dag kom Konen op i sin Storstue og vilde hente noget Tøj, men ser da til sin store Forskrækkelse henne ved et Bord en Skriverdreng siddende med Benene over Kors under Bordet og med grønne Klæder paa med Snore og blanke Knapper, og saa sad han og skrev noget uden at lade sig forstyrre. Saa forsvandt Konen skyndsomst.

Men ingen var for at tjene der eller gaa der forbi ved Natte-tide; thi der stod tit en hvidklædt Kvinde ved Porten.

9.

Ved det saakaldte Kejslerlung¹⁾, en Tørvemose, som ligger ved Kejsergaard i Lydingegaarde, var det ofte rent galt. Det var en gammel Kælling, som viste sig for forbipasserende ved maanelyse Nætter. En ældre Kone fra Lydingegaarde saa hende en Aften, og samme Nat blev Konen sindssyg af Skræk og maatte spærres inde, naar Anfaldene kom over hende, og saa var det altid den gamle Kælling, hun talte om.

10.

Paa Vejen, som fører fra Bøjden-Landevejen efter Espe, den saakaldte Lydingevej, var det ogsaa grueligt at vandre ved Nattetide. Men der har ogsaa før ligget et meget berygtet Hus ved Vejen paa den saakaldte Gavnboemark, og der skal temmelig sikkert være slaæet en Kniplingskræmmer ihjel og begravet i Brønden.

¹⁾ Om Kejslerlung se FHj. 1928, 155 ff.

En Metodistpræst kom engang i 1860erne ad den Vej. Men der ud for, hvor Huset laa, det saakaldte Singers Hus, kom en forunderlig Skikkelse hen til Præsten og vedblev at følge ham, lige til han naaede den nu afbrudte Smedie. Da maatte han kalde paa Smeden for at blive fri for Spøgelset.

En Kraftkarl fra Lydinge, som lige var kommen hjem fra Kongens Tjeneste, red en Nat der forbi paa sin graa Hest. Han skulde til Odense Marked og tog ad en Genskydevej over efter Haagerup. Men allerbedst som han var ud for Singers Hus, blev han kastet af Hesten, og han blev saa ræd, at ingen kunde senere formaa ham til at gaa der forbi ene ved Nattetide. Men nu er der bygget en ny Gaard, Enggaard, lige ved Siden af, hvor Huset laa, og nu er der aldrig noget mere at mærke. Men endnu er der dog mange af de ældre, som ikke gerne gaar der forbi ved Natten.

11.

I Gamle Egneborg, en gammel Gaard, som laa imellem Ny Egneborg og Gaarden Kildevæld, men som 1888 blev nedlagt og Jorden lagt ind under Ny Egneborg, der var det helt galt med Spøgeri forhen. Der var næsten ingen Nat, uden der var saadan en forfærdelig Uro alle Steder baade ude og inde. Hestene stod tit om Morgenen drypvaade af Angstens Sved med sammenfiltret Manke og Hale. Og det var tit, som om alting blev flyttet, baade Vogne og Brænde og alt, hvad der var flytteligt. En Nat blev det da saa forfærdeligt ude i Karlekammeret. Der laa nemlig noget Vogntræ, som var lovet en Datter til hendes Udstyr, til en ny Vogn; men da hendes Fader saa døde, blev Træet liggende. Men da var det tit, som nogen gik og flyttede det om Natten, og der hørtes af og til, som nogen jamrede sig. Men saa stod Karlene op og gik ind og sagde, at de nu hverken vilde eller kunde ligge der mere. Saa næste Dag blev Plankerne kørt bort til rette vedkommende, og saa blev der Ro. Men en stor Hund, som laa i Karlekammeret samme Nat, blev saa bange, at den løb ind i Bryggerset og op under den store Bryggerkedel, og de maatte bryde Kedelen ned for at faa den ud igen; men den døde nogen Tid derefter.

12.

En Mand kom hen til Gamle Egneborg en Dag og stod lige ved Porten. Det var midt paa Dagen. Da pludselig saa han

en Kone komme gaaende langs den ene Huslænge. Og da hun kom nærmere, ser Manden til sin Forundring, at det var den nylig afdøde Kone der i Gaarden. Han genkendte hende nøje; thi han var en Nabo til hende. Men Konen, som gik i sit Hverdagstøj, forsvandt lige for hans Øjne.

13.

De saakaldte Lygtemænd har der været set ret mange af her paa Egnen, som er fuld af Moser og sumpede Steder. En synsk Mand (det vil sige en, som er født paa en Søndag og kan se alt Spøgeri) paastod at have set en Lygtemand gaa og svinge sin Lygte foran ham, og han var klædt i graagrønne Klæder med røde Snore paa. Og det havde han set flere Gange.

14.

I den gamle Skyggelundgaard i Lydingegaarde var der altid en saadan Lygtemand, som stod inde i Køkkenet med sin Lygte om Natten. Men naar saa Folk kom hen til Vinduet for at se ham, saa pludselig forsvandt han. Men nu er Gaarden brændt af Lynet, og der er bygget en ny, saa nu er Lygtemanden forsvunden.

15.

En anden Art Underfundighed, som ogsaa har forskrækket mange Mennesker ved Nattelide, det er de saakaldte Varsler, som i Regelen gaar forud for Dødsfald eller andre særlige store Begivenheder.

For ikke mange Aar tilbage laa Konen i Gamle Egneborg for Døden af Mæslinger. Og samme Nat som hun døde, kom der oppe paa Loftet over Sengekammeret som en stor Mand, der gik hen over Loftet og var saa tung, at han traadte Loftet ned, saa alle troede, at det gik istykker. Men Loftet holdt godt nok. Men der var ingen paa Loftet. Men baade Konen og et lille Barn døde samme Nat.

16.

En nu afdød Mand i Lydingegaarde, som var meget synsk, mødte en Nat ved Gaarden Kildevæld en helt hvidklædt Kvindeskikkelse. Og samme Nat døde Datteren der i Gaarden.

17.

Afdøde Fritz Jørgensen, Lærer i Ludvigsmindes Skole i Haagerup i mange Aar, har selv berettet, hvorledes han en-

gang, mens han var Lærer i Rynkeby Skole ved Ringe, en Nat sidst i 1860erne gik hjem og vilde se til sin syge Fader, som da var Lærer i Ludvigsminde Skole, men som nu laa for Døden. Da han naaede Korsvejen ved Brændelydinge, saa han en stor Ligskare komme gaaende imod ham, og han kendte mange af dem, der var med. Og da hans Fader kort efter døde ¹⁾, var det akkurat den samme Ligskare, der fulgte hans Fader, som den, han havde mødt hin Aften.

Det er ikke saa faa Mennesker, som har mødt saadanne Ligskarer om Natten. Men Folk, som møder dem, maa altid gaa til Siden for at undgaa Sammenstød, ellers bliver de puffet til Siden.

18.

Manden i Gaarden Grøndal i Lydingegaarde, som døde fra sine smaa Børn, blev samme Aften, som han var begravet, set af en Nabo paa Vejen efter hans Hjem. Og den døde hilste Godaften paa den anden og sagde, idet han gik forbi ham: »Ja, jeg vil hjem og se til mine Børn«. Og dermed forsvandt han efter Hjemmet til.

19.

Paa Landevejen ved Trolleborg Kirke var det heller ikke godt at komme ved Nattetide. En Kone gik der en Aften, og da kom der saa mange smaa Grise løbende, at de var utallige.

20.

Manden fra Gaarden Blidegn og han Søn kørte en Nat forbi Trolleborg Kirke. Men de havde nær ikke kommet forbi. Hesten løb saa lige ned i den modsatte Vejgrøft og ind i den lille Granskov med Vognen. Men ingen af dem kom til Skade.

21.

Ved Lammehave Skov gik der forhen tit ved mørke Nætter en underlig Mand. Naar nogen kom i hans Nærhed, fulgte han altid ved Siden af dem. Han havde ingen rigtig Hoved. En Kone maatte en Nat følges med ham et langt Stykke, lige fra Lammehaveskoven til Gerup.

22.

En Kone fra Nyløkke havde, før hun blev gift, født tre Børn i Dølgemaal og ombragt dem. Da hun saa en Dag nogle

¹⁾ Rs. Jørgensen døde ^{21/8} 1869 efter at have været Lærer ved Ludvigsminde Skole i 27 Aar.

Aar efter vilde gaa til Alters, mødte hun paa Landevejen efter Kirken de tre smaa Børn, som kom hende imøde med hinanden i Haanden. Konen vendte om og gik hjem og kom aldrig senere i Guds Hus; thi de tre smaa Børn stod altid for hende.

23.

Ikke saa sjældent skete det forhen, at Folk mødte saadanne smaa ombragte Børn ved Nattetide, naar det var lyst Vejr. De smaa Børn, som kaldtes Grædebørn, løb gerne i en Hjulsnor, og det skulde være gruelig kedsomt at gaa og høre paa deres Jammerskrig. Og Børnene blev ved at vise sig, til Dølgsmålsfødselen var opklaret.

24.

I et Kammer sad en Aften to Kærestefolk og talte sammen. Men Pigen, som var blevet frugtssommelig ved en anden end ham, hun nu vilde have, og ikke havde fortalt ham, hvorledes det stod til med hende, blev utaalmodig, da Karlen ikke vilde forlade Kammeret, for hun mærkede, at nu skulde hun føde. Men da med eet blev det saa galt med Støj, som Kammeret var fuldt af Djævelskab. Og Karlen gik saa tilsidst. Men da havde Pigen allerede født, uden at Karlen havde mærket det. Hun behøvede ingen Jordemoder, der havde nok været anden Hjælp tilstede.

25.

En Karl fra Kildevæld gik en Nat hjem fra sin Kæreste, da der pludselig trak en Tordenbyge op, og Himlen blev sort, og Lynet glimtede. Da i et Nu blev Vejhegnene helt oplyste af St. Elms Ild, saa han gik som i en illumineret Alle et langt Stykke Vej. Men da han naede Lygtegyden, var det, som der kom to Mænd og kastede hver en Skovfuld gloende Kul hen for hans Fødder, og da blev han meget bange. Og da han kom hjem og i Seng, var det for ham, som der kom en og tog Hovedpuden fra ham, og han blev saa gruelig bange, indtil han senere fik at vide, at alt var naturligt, og at hans Frygt for Spøgeri var ugrundet.

LØB OG LØBBINDING

Undertegnede, der arbejder paa en Afhandling om Løb og Løbbinding (Halmkurve og Arbejde), vil gerne have Oplysning om, hvor der paa Øerne findes ældre Folk, der laver eller har bundet Løb, ligesom jeg vil være taknemlig for Meddelelse om, hvilke stedlige Udtryk man har haft til Redskaberne, Arbejdet og de forskellige Former af Halmkurve.

Museumsforstander H. P. Hansen, Herning.

DET GAMLE SKEMANDSHAANDVÆRK

De af Fynsk Hjemstavns Læsere, der kender noget til det gamle, specielt vestfynske Skemandshaandværk, bedes indtrængende sende Oplysninger om Gloser og Udtryk, der knytter sig til det, og Navne paa de Redskaber, man benyttede. Adresser paa Skemænd — især saadanne, der kender Forholdene i gammel Tid — modtages ogsaa gerne. En vejledende Liste til Brug ved Optegnelse kan paa Forlangende faas tilsendt.

Alle Oplysninger vil blive modtaget med Tak af

Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Det er Glimt af gammelt fynsk Folkeliv, der lever op i »Fynske Plantenavne«. Den er en hel Fundgrube for Granskere af Folkemaal og Folkeminder. Og den er en fornøjelig og lærerig Bog at slaa op i for enhver, som har Sans for Folkemalets Smidighed, Klang og Styrke. Dertil er den kønt udstyret og forsynet med en Del Billeder. — Forf. fortjener den Paaskønnelse, at hans Bog bliver købt og læst — først og fremmest af Fynboerne!«

Olaf Andersen i Fyns Venstreblad.

»Der er blevet en fin og anselig Bog derud af paa 150 Sider, prydet med mange tilsvarende Billeder, alt i omhyggeligt og godt Tryk. Det er selvfølgelig ikke saa lidt mere praktisk og formaalstjenligt at have disse spredte Træk samlet i en smuk Bog — end gaaende igennem flere Aargange af »Fynsk Hjemstavn«, ikke alene i privat Eje, men i Særdeleshed til Biblioteksbrug til Udlaan, hvortil Arbejdet jo nu først egner sig under Bogform.«

Christine Reimer i Fyns Tidende.

»Hvad der i høj Grad forhøjer Skriftets Værdi i Brug er et udmærket Navneregister bagi, hvor man med Lethed kan finde enhver fynsk Plante og alt, hvad af Folkeminder der knytter sig til den. Det er en Bog, som alle Fynboer, der forstaar det fynskes Værdi, bør eje.«

J. Th. i Svendborg Avis.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang.....	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931, Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.;

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: L. P. Pedersen: Dreflette Kirke. — Hans P. Lunde: faadoms Liu, faadoms Tjjer. —
Gamle Sandfager.

6. hæfte.

Juni 1933.

6. Hargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Generalforsamling.

Den 2. Maj holdtes ekstraordinær Generalforsamling med den i 5. Hefte af »Fynsk Hjemstavn« bekendtgjorte Dagsorden.

1. Forfatteren, Overbetjent N. H. Kjongsdal valgtes til Medlem af Bestyrelsen.
 2. Morten Korch blev Formand.
 3. Suppleanter til Bestyrelsen blev: Fru Tandlæge Marstrand, København, og Fabrikant Mølmark Drescher, Vedbæk.
 4. Til Revisor-Suppleant valgtes Fru Marie Berg Ebstrup, København.
- I Generalforsamlingen deltog ca. 75 Medlemmer. H. F. B.

Nattergaleturen.

Den 12. Maj var en livlig Dag i Ørholm. Ad Egnens skønne Veje og Stier saa man ved 5-Tiden en Mængde Mennesker vandre i Retning mod »Det danske Schweiz«. Det var Fynboerne fra København og Omegn, der her mødtes til fornøjeligt Samvær. Og det blev fornøjeligt.

I den landligt-hyggelege Hotelsal bænkedes de ca. 200 Deltagere ved den medbragte Mad. Foreningens Formand, Morten Korch, bød os i en smuk, poetisk Tale velkommen, og saa udfoldede det fynske Humør sig rigtigt. Hvert Øjeblik blev der slaaget paa Glasset, og saa fik vi en munter Historie: et stortartet Krydderi til »den medbragte«. Den utrættelige Direktør Andersen benyttede Lejligheden til at rette en kraftig Opfordring til Medlemmerne om at virke for forøget Tilslutning til Foreningen, og for at stimulere Virkelysten lovede han enhver, der inden 1. Juli skaffer 10 nye Medlemmer, en af Morten Korchs saa yndede Bøger, endda med Dedikation af Forfatteren. — Efter »Der er et yndigt Land« gik vi saa ud for at høre de Ørholm Nattergale. Det maa imidlertid indrømmes, at de ikke den Aften var ved Stemme; men Turen var alligevel dejlig, og da vi senere nød Kaffen, sang Frk. Aase Møller saa smukt for os, at vi deri fik rigelig Erstatning for det, Nattergalen muligvis kunde have præsteret. Efter Kaffen tog Musikken fat, og saa gik Dansen med Liv og Lyst, indtil et Ekstratog i den lyse Nat førte os bort fra dette yndige Sted. H. F. B.

Medlemskontingentet

for April—Juli Kvartaler bedes venligst snarest indsendt til *Postkonto Nr. 27759, Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn, Rudersdalsvej 44, Holte.*

Nye Medlemmer optages

og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til
Direktør *L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.*

Husk Emblemet!

1 Kr. pr. Stk. (+ Porto 20 Øre).

Bestilles hos Kassereren.

Til Medlemmer af *Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.*

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavn 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.
H. C. FRYDENDAHL.

Dreslette Kirke.

DRESLETTE KIRKE

AF LÆRER L. P. PEDERSEN, TORØHUSE

DRESLETTE KIRKE skulde ifølge Sagnet have ligget paa en Banke midt i Sagnet; men: de underjordiske, som ikke kunde lide Kirkeklokkernes Klang, nedbrød om Natten det Bygværk, man den foregaaende Dag havde opført. Man fandt da paa at sammenkoble to Stude, og der, hvor de saa lagde sig til Ro for Natten, der vilde man opføre Kirken. Saaledes gik det til, at Kirken blev bygget paa den Banke i Sognets nordlige Del, hvorpaa den nu ligger.

Det vides ikke, hvem der har bygget Kirken; intet gulnet Dokument, og ingen i Bygningsmaterialet indhugget eller indskaaret Beretning fortæller noget derom; kun ovennævnte Sagn lader ane, at Vanskelighed har været forbundet med Arbejdet. I de ældste Tider har der sandsynligvis ligget en hedensk Helligdom paa Kirkens Sted. Antagelig er denne Helligdom ved Kristendommens Komme blevet nedrevet, og en Trækirke opført i dens Sted. I Valdemarernes Tid, den store Kirkebygningslid, fra noget ind i 12. til henimod Midten af 13. Aarhundrede, er Trækirken antagelig forsvunden, og den nuværende Kirke opført, ogsaa paa samme Sted; thi man forlod kun nødig den en Gang viede Grund.

De forskellige til Bygningens Opførelse nødvendige Materialer har man hentet i den umiddelbare Nærhed eller i den nærmeste Omegn. De store røde Munkesten har man brændt i Teglovne i Kirkens Nærhed. Sporene af en saadan Teglovn, beliggende ca. 200 Meter nord for Kirken, fandtes i Vinteren 1916—17, da Gdr. H. Chr. Pedersen, Dreslette, der ejer Arealet, lod en Skovbevoksning rydde.

L. P. Pedersen fot. 1930.

Kirkelaagen med den gamle Døroverligger.

Der fandtes da i Muldlaget røde og rødblaa Murstensbrokker, der fortalte om en Virksomhed for Aarhundredreder siden.

Heller ikke vides det, til hvilken Helgen Kirken i den katolske Tid har været indviet, og hvis Navn den som Følge deraf har baaret. Et Billede fra Kirkens ældste Tid, uforgængeligt, fordi det er hugget i Sten, taler sit eget tavse Sprog til Beskueren. Dette Billede ses paa en romansk Døroverligger (Tympanon), der nu er anbragt over Laagen, hvorigennem man ad Stien fra Præstegaarden kommer ind paa Kirkegaarden. Døroverliggeren

har været anbragt over en af Kirkens Indgange, sandsynligvis den sydlige, thi den var sædvanligvis i vore Kirker den rigest udsmykkede. Paa den Side af Døroverliggeren, der vender mod Kirken, ses Billedet (i Relief), der forestiller den tronende Kristus mellem en tilbedende Mand og Kvinde; desuden ses en velsigende Haand og et Røgelsekar; dette sidste viser, at Døroverliggeren hører den katolske Tid til. Der er intet til Hinder for den Antagelse, at det er Kirkens Bygherre og hans Hustru, man her ser afbildet. Det er dog ogsaa muligt, at det ikke er noget Mindesmærke, men kun et Billede, der til det Menneske, der gik ind ad Kirkens Dør, skulde tale om Tilbedelsen.

Dreslette (1420 Dreyslæte) Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn og 2 Korsfløje. Den er udvendig rødkalket med hvide Blendinger og hvidtede, pudsede Gesimser. Den ældste Del udgør Skibets nordre og søndre Mur. Udvendig er den nederste Del nærmest Taarnet af Kvadersten og har profileret Sokkel. Iøvrigt er kun de gamle Materialer bevaret ved at være indmuret overalt i Bygningen. Udvendig over Hvælvingerne er begge Langsider af utilhugget Granit, og i søndre Mur, hvor Korsfløjens vestre Mur støder til, ses et oprindeligt Vindue med rundbuet Overligger. Koret er forneden af gammelt Granitmateriale (Kvadersten, Sokkelsten og brudte Sokkelsten). Disse Sokkelsten er store, buede og stærkt profilerede; de stammer sikkert fra en Apsis, som har staaet der, hvor Koret nu staar. Apsiden og det oprindelige Kor er sandsynligvis nedrevet i 14.—15. Aarhundrede. Ved den Lejlighed er Koret forlænget mod Øst, og Kirken forsynet med Hvælvinger. Grunden til denne Udvidelse af Kirken er rimeligvis den, at Sognets Folketal i de Tider har faaet en betydelig Tilvækst. Koret er foroven af Munkesten i Blokforbandt, Skibet er foroven i Løbeskifter vekslende med Blokskifter, Korsfløjene af Mursten paa gammel Granitsokkel. I Kirkegaardsdiget findes forskelligt gammelt Materiale, saaledes en Buesten, der nu er anbragt over Laagen, hvorigennem man sydfra kommer ind paa Kirkegaarden, ved østre Side af nævnte Laage findes i Diget en Vinduesoverligger.

Biskop Jakob Madsen skriver 1589 om Dreslette Kirke¹⁾: »Templum tornet. Kirken met Tegel alt vden noget Bly offuer Choret paa norder Side. 1 Capel ved Synderside. 2 Cloker. Huellinger 4 i Kirken, 2 offuer Choret, 1 offuer Capellet. Tafflen: oblatio Magorum, officiose fabrifacta²⁾.«

Taarnet er forneden af Granitkvadre, foroven af Munkesten. I den katolske Tid skal Helnæs have hørt til Dreslette Sogn; i Vibergs Præstehistorie nævnes i denne Forbindelse Aarstallet 1509, og i Danske Atlas VI Side 656 fortælles, at den ene af Udbygningerne ved Dreslette Kirke forud var bygget for Beboerne paa Helnæs. Helnæs fik egen Kirke 1617.

Dreslette Kirke nævnes første Gang 1372, da Odensebiskop-

1) A. Crone: Den tredie fynske evangeliske Biskops, Mester Jakob Madsens, Visitatsbog. Odense 1853. Side 345. Jfr. A. R. Idums Udgave af samme 1929 ff. Side 320 f.

2) Vismændenes Ofring, passelig forfærdiget.

pen Erik Johansen Krabbe, ifølge Pontoppidans Kirkehistorie II 220, gav den Afladsprivilegium¹⁾. Den har sandsynligvis som Landets øvrige Kirker staaet under den højere Gejstligheds Administration og Raadighed. Efter Reformationen tilhørte Kirken Kongen, men blandt de jura patronatus, som Kronen ved Skjøde, dateret København 15. Juni 1686, i Afdrag til afgaaede Statholder Christoffer Gabels Tilgodehavender overdrog til dennes Svigersøn, Major af Livgarden til Hest, Jørgen Rantzau, var Dreslette Kirke. Ved Skjøde, dateret København 5. December 1687, solgtes den til Admiralitetsassessor Hans Knudsen til Sandagergaard, der ved Skjøde, dateret Frederiksgave 27. Maj 1695, solgte den til Fru Mette von der Kuhla, sal. Christian Banners Enke til Frederiksgave. Saaledes kom Dreslette Kirke til at høre under Frederiksgave Gods.

Blandt dette Gods Besiddere er der her især Grund til at dvæle ved Niels Ryberg, der overtog det 1764 eller 1766²⁾. Han var i Besiddelse af betydelige Evner baade som Købmand og som Godsejer. Ved Handelen, der fik en stærk Opblomstring under Frederik den Femtes Regering, havde denne Mand, der var bondefødt, tjent en saa betydelig Formue, at han var i Stand til at købe Frederiksgave, der paa den Tid var en af Landets største og bedste Gaarde. Han var grebet af sin Tids Ideer paa Oplysningens og Udviklingens Omraade, hvilket havde til Følge, at han gjorde meget for at fremhjælpe sine Bønder, ikke blot i materiel, men ogsaa i aandelig Henseende. Vedel Simonsen siger om Niels Ryberg og Sønnen Johan Christian Ryberg, der arvede Gaard og Gods ved Faderens Død 1804: »Rybergerne saavel Fader som Søn have intet sparet for at sætte Gaard og Gods i den bedste Stand, og have endogsaa viist særdeles Opmærksomhed for deres Kirke, især for Dreslette«³⁾.

Niels Rybergs særlige Interesse for Dreslette Kirke hænger

¹⁾ Der er atter i 1397 og 1445 udstedt Afladsbreve til Kirken (Kirkehist. Saml. 3. R. 2. B.), hvilket antagelig staaer i Forbindelse med foretagne Udvidelser eller Ombygninger. H. C. F.

²⁾ Om N. Ryberg se: Lahde og Nyerup: Samling af fortiente danske Mænds Portraiter med biografiske Efterretninger. København 1798.

³⁾ Vedel Simonsen: Samlinger til Hagenskov Slots, nuværende Frederiksgaves Historie. Odense 1842.

muligvis sammen dermed, at Dewitzerne (de tidligere Ejere af Frederiksgave) havde ladet indrette deres Gravkapel i Sønderby Kirke, der er Sognekirke til Frederiksgave; i Dreslette Kirke var der før Rybergs Tid intet Gravkapel for nogen herskabelig Familie. Muligvis har ogsaa Kirkens Beliggenhed bidraget til at vække hans Interesse for den. Man fortæller, at han lod borthugge saa mange Træer af Skoven, at han fra Slotets Vinduer var i Stand til at betragte Kirken.

I Aarene 1785—91 lod Niels Ryberg, som da tituleredes Conferentsraad, Dreslette Kirke undergaa en gennemgribende Restauration, hvorved den fik det fra vore Landsbykirker saa afvigende Udseende, den nu har. I Lahde og Nyerups Biografi af N. Ryberg hedder det Side 37: »At Religiositet er et Hovedtræk i Rybergs Karakter skjønnes saavel af hans flittige Kirkegang, som af den Omsorg han bærer for sine Godsers Kirkers Istandsættelse og Forskjønnelse. Kjøng Kirke i Sieland og Dreslette Kirke i Fyen ere indrettede med en Smag og Elegants, som ikke giver nogen Købstadkirke noget efter.« 1787 lod han Altertavlen, Jesus i Gethsemane, bekoste, ligesom han ogsaa samme Aar lod opføre en Altan (Platform med Rækværk og en lille Overbygning, der øverst oppe bærer en Vindfløj med Bogstaverne N. R. og Aarstallet 1785) paa Kirkens ca. 20 Meter høje Taarn, hvorfra der især mod Syd og Sydvest er en meget smuk ca. 3 Miles Udsigt; man ser herfra over største Delen af Sognet, over Frederiksgave til Assens og over Bæltet til Als og Sønderjylland. Kirken har fra gammel Tid været benyttet af Fiskere og Søfolk som Sømærke; i Danske Atlas VI Side 656 hedder det: »Sø-Folkene betiene sig af Kirken til et Mærke«.

Ved denne store Restauration blev Vaabenhuset, som da var paa Skibets Nordside, og som »dannede et lidet Udbyg«, nedrevet; de to oprindelige Indgange, hvoraf man endnu ser tydelige Mærker i Muren, tilmuredes, og en ny blev aabnet i Taarnets Vestside. I Stedet for det nedrevne Vaabenhus opførtes det nordre Kapel, der har samme Størrelse som det lige overfor liggende søndre Kapel. Kirken vandt derved Form af en regelmæssig Korskirke. Den derved vundne Udvidelse bevirkede, at den kan rumme ca. 450 Mennesker. Til Indgangen eller Portalen i Taarnets Vestside fører en høj Granittrappe. Selve Portalen er af Sandsten. Gulvet i Taarnet forsynedes med gule og graa Murstensfliser og ved Indgangen med gullandske Fliser.

1791 lod Conferentsraad N. Ryberg en Gravhvælving indrette for sig og sin Familie under Gulvet i det søndre Kapel, og over Døren til denne lod han følgende Vers anbringe:

Ej Dødens Rædsel, Gravens mørke Bolig
 kan skrække den, som frygter Gud,
 fra Sorger fri han slumrer sødt og rolig,
 indtil ham vækker Almagtsbud.
 Frimodig skal han frem for Dommen træde,
 forsonet Gud ham dømme skal,
 for ædel Daad skal evig Fryd og Glæde
 belønne ham blandt frommes Tal;
 o, gid enhver, som denne Grav skal gemme,
 maa leve Gud og Dyden troe
 og andres Gavn som eget Vel forfremme,
 saa skal han døe i Fred og Roe.

Joh. V Cap. XXVIII Vers.

A. o MDCCLXXXI.

N. Ryberg.

Foran Kapellets Indgang ser man den smukke i norsk Marmor af Wiedewelt udførte Mindestøtte, som N. Ryberg lod opstille i Frederiksgave Have til Minde om sin i Aaret 1767 afdøde purunge Hustru. Under Kunstnerens Signatur ses Aars-tallet 1785 og paa Søjleskafet Indskriften:

Den beste Ægtefælle
 Margareta Dorothea Otte
 Fød MDCCXLIX
 Død MDCCLXVII
 Helliget
 af
 N. Ryberg

Paa Mindestøtten er i en Niche i Fodstykket anbragt en Vase med Indskriften: »Hisset!« Støtten flyttedes til Kirkegaarden 1842.

Inde i Gravkapellet er i Væggen midt for Indgangen anbragt en Marmortavle med Navnene paa de af Familierne Ryberg og Falbe her begravede Medlemmer.

1804 døde Conferentsraad N. Ryberg, 79 Aar gl., og blev begravet i Gravkapellet i Dreslette Kirke. Agent Johan Christian Ryberg, der overtog Gaard og Gods 1804, har i Aaret 1806 ladet foretage en Forandring ved Kirketaarnets Overbyg-

ning; thi hans og hans Frues, Engelke Charlotte Falbes, Navne fandtes anbragt i Blyet i Taarnets Tag; men disse Navne og Aarstallet findes ikke der mere, uvist af hvilken Grund.

1824 kom Dreslette Kirke igen i Kongens Eje. Krigen med England 1807—14 havde saa aldeles ødelagt Etatsraad Johan Christian Rybergs Handel, at Kongen 1824 maatte overtage Gaard og Gods. 1832 døde Etatsraad Joh. Chr. Ryberg og blev begravet i Gravkapellet i Dreslette Kirke. Hans Enke døde 1846. Efter Ansøgning fra hende af $\frac{2}{3}$ 1841 approberede Kongen, at Begravelsen 20 Aar efter hendes Død skulde tilbagegives Kirkebygningen, de i samme da værende Ligkister nedsættes under Stengulvet, og det til Begravelsens Vedligeholdelse oprettede Legat fra da af anvendes til fattige Skolelærerenker. Først 1882 sænkedes Kisterne, syv ialt. Kisterne, som staar ca. 1 Alen under Jordoverfladen, var store og vægtige og meget massive Egekister ¹⁾. Gravkapellet anvendes nu til Ligkapel.

Fra »Vestfyn«.

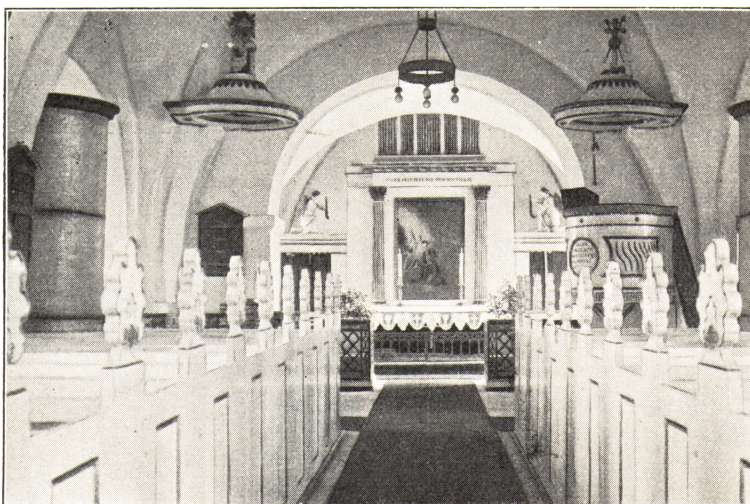
Mindestøtten for N. Rybergs Hustru.

Det gamle Orgel, som var anbragt over Alteret, skænkedes 1787 af Conferentsraad N. Ryberg; dette Aarstal samt Bogstaverne N. R. findes over Orgelpiberne. Altertavlen er anbragt i en Fyrretræsindfatning i klassisk Stil. Til Siderne for Altertavlen fører 2 Døre ind til Præsteg og Degnestol, og over Gesimsen over Dørene ses 2 knælende Englefigurer, holdende Guirlander. Alterstagerne er af Messing og stærkt profilerede. Altertavlen har afløst en med Billedhuggerarbejder prydet Altertavle, der har Aarstallet 1611 (Danske Atlas VI Side 656), og denne har afløst den af Jakob Madsen omtalte.

Af Kirkens Inventarium findes anført i Kirkeregnskabet af

¹⁾ J. C. A. Carlsen-Skiødt: Nogle historiske Oplysninger om Dreslette Sogn. (Aarb. f. Hist. Samf. f. Odense og Assens A. 1930).

1644 som det vigtigste: »1 Kalk og Disk af Sølv, vog 48 Lod. 1 mindre do. til Sygebesøg, vog 12½ Lod.« Paa Kirkens nuværende Kalk, Disk og Oblatæske, der er skænket af Etatsraad Joh. Chr. Ryberg, findes Indskriften: »Dreslette Kirke 1806«. Kirkens Sygekalk, der er glat og uden Prydelser, er skænket 1812 af Engelke Charlotte Ryberg. I Provst Seidelins Manuskript om Dreslette Sogn, der er skrevet 1831, og som nu findes paa Landsarkivet i Odense, hedder det Side 183, »at i

L. P. Pedersen fot. 1930.

Dreslette Kirkes Indre.

1816 bekostede Kirkeejeren et nyt Døbefad af Kobber, stærkt forgyldt, til Priis 146 rbd., og i Aaret 1817 lod han Kirkeklokken (mrk. Aaret 1597) omstøbe, som kostede 600 rbd.«

Prædikestolen, der er hvidmalet og forgyldt, er i klassisk Stil og fra 18. Aarh. Slutning. Den bærer Indskriften: »Salige ere de, som hører Guds Ord og bevarer det«. Paa den gamle Prædikestol, der ligesom Alertavlen var prydet med Billedhuggerarbejder, stod Aarstallet 1599. Over Prædikestolen ses en rund med Perlekrans og Bladkrans smykket Himmel, hvorover en Dekoration med et Kors og en Krans m. m. Desuden en Indskrift: I. N. R. I. Prædikestolen staar paa Hjørnet mellem Kor og søndre Tværskib.

I Hjørnet mellem Koret og nordre Tværskib staar Fonten, over hvilken er anbragt en rund Himmel af ganske lignende

Udseende som Himlen over Prædikestolen; over Himlen ses Jehovas Tegn. Fontens Kumme er den gamle romanske i Granit huggede, prydet med en snoet, rund Stav foroven og med en bred, romansk Planteslyngning derunder. Kummen, der er formet som et overskaaret Æg, er sat paa et med Rifler prydet, cylindrisk Fodstykke fra Slutningen af 18. Aarh. Saavel Kumme som Fod er nu ligesom hele Kirkens Inventarium malet i Hvidt og Guld. Daabsfadet, der som ovenfor nævnt er af Messing, er glat og uden Prydelser. 1589 stod Fonten i Taarnet. Jakob Madsen, der oplyser dette i sin Visitatsbog, tilføjer: »skal ind vdj Capellet«. Fonten er omgivet af et Trægitter fra ca. 1800. Lignende Gitre omgiver et Par smaa Stolestader i Korbuen (i sin Tid indrettet til et Børnekor), og Prædikestolstrappen har et lignende Udseende.

Stolestaderne er hvidmalede. Ved en Reparation, der blev foretaget i Aarene 1917—18, blev der lagt Bræddegulv i Stolestaderne, og selve disse blev delvis fornyede. Endestykkerne er foroven kammuslingformet udskaarne fra 18. Aarh. Slutning. Fra samme Tid stammer et til Herskabsstol indrettet Pulpitur i Kirkens Vestende, baaret af 2 glatte Søjler. Da Kirken 1916 fik et nyt Orgel, anbragtes det paa dette Pulpitur. Samme Aar indlagdes elektrisk Lys. I Koret findes en jærnbunden Kirkeblok med Bogstaverne R. B. (o: Ryberg) og Aarstallet 1792. 1926 ophængtes i Kirken en Tavle med »Series pastorum« fra 1430. En Sølvkrans, som Menigheden skænkede til Sognepræst J. D. V. Holmes Baare, findes ophængt paa Skibets Nordvæg.

1854 købte den daværende Ejer af Flenstofte, Proprietær P. N. Damsbo, Dreslette Kirke for 19250 Rdl. Dennes Søn, Proprietær Adolf Damsbo, solgte den 1916 til et Konsortium, og 1. Juni 1929 gik Kirken over til Selveje. Kirkens Tiendeafløsningssum er 58200 Kr., der i Tiendeobligationer er pantsat for 30000 Kr. Menighedsraadet overtog Kirken for de 25625 Kr., der er fastsat til dens Vedligeholdelse og Drift. Renten heraf er 4 pCt. p. a.

Af Dreslette Kirke, som ifølge Jakob Madsens Visitatsbog i 1589 havde 70 Tiendeydere, havde Kirketiendejeren 1831 følgende Indtægter: 1. Korntiende: 70 Tdr. 7 Skp. $3\frac{1}{2}$ Fdk. Rug, 103 Tdr. 0 Skp. $2\frac{1}{4}$ Fdk. Byg og 81 Tdr. 6 Skp. $\frac{3}{4}$ Fdk. Havre samt 4 Skp. $2\frac{1}{2}$ Fdk. Ærter og 6 Skp. $1\frac{5}{8}$ Fdk. Boghvede. 2. Kirkens Anpart i Kvægtiende var 15 Rdl. 3. Ringpenge ved

Lig, 3 Mark hver Gang, nyder Bælgetræderen for Tilsyn med Klokkerne. 4. Stolestadepenge af jordløse Husmænd og Inderster à 8 Skilling, ca. 3 Rdl. 4 Mark. — Kapitelstaksten i Fyn var 1831: Rug 5 Rdl. 46 Skl., Byg 3 Rdl. 49 Skl. og Havre 1 1 Rdl. 84 Skl.

I Taarnet findes som nævnt 2 Klokker, begge mod Syd og begge af Malm. Paa den østligste, som er den største, findes Aarstallet 1639 og en Indskrift foroven i 2 Linier:

M · POVEL · ANDERSØN · PASTOR · VDI · ASSENS ·
PROVEST · VDI · BOGHERRET · H · HANS · MIKKELSØN ·
RAFN · SOGN · PRÆST · ALEXANDER · VON · KVKOLEVM ¹⁾

H · IENS · POVELSØN · KAPELLAN · PETER ·
LAVRITSØN · LAVRIDT · HANSØN · KIRKEVERGE ·
SOLI · DEO · GLORIA · ANNO 1639

Paa den Side af Klokken, der vender ud mod Sydaabningen, staar midt paa Klokkelegemet i et firkantet Felt: BALTZER · MELCHIOR · ME · FECIT ²⁾. Paa modsatte Side af den, der vender mod Sydaabningen, ses midt paa Klokkelegemet et Mærke, der vistnok er et Støbemærke; det forestiller Kristus paa Korset; paa hver Side af Korset ses 2 Kvindeskikkelser med de foldede Hænder løftede op foran Brystet, om Hovedet har begge Glorie, øverst paa Korset ses Bogstaverne: INRI. Paa den mindste Klokke stod, som ovenfor nævnt, Aarstallet 1597; den er omstøbt 1817 ifølge Provst Seidelins Manuskript; men da den nuværende Klokke bærer Indskriften: »Støbt af H. Gamst og H. C. Lund, København 1849«, er det muligt, at den er en ny, støbt 1849.

Jakob Madsen skriver 1589: »2 smaa Meszing Stager. Prædikestolen paa Hiørnet neden for Capellet . . . Canikestoel for Skrefftestoel aff got Eg, panelet bag, oc ligesaa paa den anden Side«. Der var endnu i 1589 foruden Højalteret et andet Alter, rimeligvis en Levning fra den katolske Tid. Jakob Madsen skriver: »1 Alter mod Choret; ingen Taffle paa . . . Kirkeladen

¹⁾ Aleksander von Kukoleum var fra 1630 til sin Død 1643 Regnskabsprovst i Assens Provsti. (Saml. t. Fyens Hist. og Top. III Bd. Holger Fr. Rørdam: Assens Provsti i Tiden efter Reformationen.

²⁾ Baltzer Melchior har gjort mig.

god. Kirkegords Mur god, Kamp, muret offuen paa, oc Holsten trint omkring.« Kirkeladen findes ikke mere; den er maaske nedrevet i Henhold til Chr. IV's Reces af 1643.

I Sognepræst Hr. Jens Povelsens Embedstid i Dreslette 1640—74 indtraf under den ulykkelige Krig med Sverrig 1657—59 en mærkelig Begivenhed, hvorom der intet findes i Kirkebogen; men ned gennem Tiderne har den ad mundtlig Vej været berettet fra Slægt til Slægt, et Vidnesbyrd om, hvilket Indtryk denne Krænkelse af Kirkens Fred og Værdighed har efterladt sig paa Sindene. I en gammel Gradual af 1637, der opbevaredes i Dreslette Kirke (nu paa Landsarkivet i Odense) fortælles der saaledes:

»Anno 1658 d. 30 Januari kom Svenskerne her i Landet. Anno 1658 d. 31 Januari, som var den 4de Søndag efter Hellig tre Kongers Dag, da kom de svenske Fjender herind i Dreslette Kirke. Tvende Ryttere kom herind, ridende og holdt midt paa Kirkegulvet, da Præsten var gangen paa Prædikestolen, og Folket var faldet paa Knæ, og Prædiken skulde begyndes, og samme tvende fornævnte Ryttere vare uden Tvivl Polakker. Deres Heste, som de sade paa, lode deres Urenlighed paa Gulvet, og de begærede, at Præsten skulde gaa ned af Prædikestolen, hvilket han ogsaa gjorde, og da fulgte hannem Rytterne til Alteret og begæred ehundrede Rigsdaler af hannem, og saa udplyndrede de Folket altsammen.«

Tegneren Abildgaard bemærker om Dreslette Kirke paa sin antikvariske Rejse 1761: »I Kirken findes paa Skriftestolen Walkendorfs Vaaben udskaaret i Træ og neden under Navnet Hr. Hans Walkendorf¹⁾, samt paa et andet Stykke Træ ligeledes de Daaers Vaaben udskaaret, og paa Degnestolen to andre Vaaben og et Bomærke«. Provst Seidelin skriver: »Disse tvende Vaaben paastaa Heraldikerne skulde være Hogenskilds og Skinkels og aldeles lige dem, Caecilia Skinkel, Hr. Peder Hogenskilds Enke, 1483 har ladet anbringe paa Søndersø Kirkedør.« Hr. Peder Hogenskild var Lensmand paa Hagenskov omkring Midten af 15. Aarh. Vedel Simonsen skriver S. 24 i sin Bog om Hagenskov, at Hr. Peder Hogenskilds Enke »Cæcilia Skinkel 1483 skienkede en Degnestoel til Dreslette Kirke«. Der skal ogsaa forhen have været et Epitafium over nogle Præster. At

1) Hr. Hans Walkendorf var Præst i Odense.

disse gamle Vaaben samt nysnævnte Epitafium, Altertavlen og Prædikestolen fra før den store Restaurering i 1785—91 ikke findes mere, kan maaske forklares derved, at Restaureringen fandt Sted i en Tid, der var præget af Rationalismen, en Aandsretning, der kun viste Foragt for vore historiske Minder.

I Taarnets Gulv i et Rum til venstre for Kirkens Indgang findes en smuk, lille Ligsten, som ifølge Provst Seidelin tidligere har ligget ved Indgangen til Koret. I dens Hjørner ses de fire evangeliske Symboler. Den bærer Indskriften: »Her hviler udi Herren ærlig oc velagt Mand Anders Knudsen Paa Flens-togt, som døde An. 1613 den 1 Maii, var i sin Alders 65 Aar. Gud gifve hanem en salig Opstandelse oc det evige Liff. Amen.«

I Koret fandtes forhen en Ligsten med følgende Indskrift: »Her hviler i Herren Hr. Simon Hansen¹⁾, som var her Sognepræst i 48 Aar og døde den 12 August 1606, item Hr. Hans Michelsen Ravn²⁾, som var her Sognepræst i 24 Aar og døde den 2 Dcbr. 1640 med begge deris kiere Hustrue Anna Pedersdatter, som avlede med dennem 6 Børn med den første og med den anden en Datter. Vaar Hr. Simons Alder 76 Aar. Vaar Hr. Hanses Alder 74 Aar.«

Præstebegravelsen var muret i Jorden og under Koret.

Af Provst Seidelins Manuskript anføres: »For Koret var en Dør, som Præsten Hr. Hans Jensen lod sætte 1675.«

Lænet op til Kirkens nordre Tværskibs vestlige Mur findes en aflang Granitsten med 2 firkantede Fyldinger; i den ene af disse er hugget en stor, rund, skaalformet Fordybning som til en Medaillon eller lignende. Den er uden Navn og Aarstal. Man ved at sige om denne Sten, at den skal have dækket over Liget af en ung Karl, der en Vinteraften tæt op mod Jul for mange Aar siden kom inde fra Landet ned til Fiskerlejet Brunshuse i Dreslette Sogn og bad en Fisker om at blive sejlet over Bæltet til Sønderjylland. Fiskeren vægrede sig, men satte dog Baaden ud. De omkom begge, og Karlens Lig skyllede op paa Stranden i Nærheden af Brunshuse, hvorfra det førtes til Dreslette Kirke og jordedes der. — Det er sandsynligt, at den forulykkede Bæltfarer er Avlsforvalter Henningsen paa Glorup, der

¹⁾ Paa den i Kirken ophængte Tavle med »Series pastorum« nævnes Præsten Simon Hansen Sass.

²⁾ I 1607 udnævner Kongen selv Hans Michelsen Ravn til Sognepræst i Dreslette.

druknedes ²⁴/₁₂ 1821, skyllede op ²⁶/₇ 1822 og jordedes ²⁸/₇ 1822 ved Kirkens nordre Mur.

Ved nordre Side af forannævnte høje Granittrappe, der fører op til Kirkens Indgang, findes i Hjørnet mellem Taarnets Vestgavl og Støttepillen en raat tilhugget, omtrent kubikformet Granitsten uden Mærker eller Fordybninger; den er netop saa stor, at et Menneske kan staa paa den. Det er meget muligt, at Kirkens Halsjern har været anbragt over denne Sten saaledes, at Personer, der kom i Gabestokken, har staaet paa den. Antagelsen støtter sig til den Kendsgerning, at Stenen endnu, men dog kun af ganske enkelte, benævnes »Skamstenen«.

Kirkegaarden, der for ca. 20 Aar siden blev udvidet mod Vest, lod Etatsraad Joh. Chr. Ryberg ifølge Provst Seidelins Manuskript »1815 af Hauge-Inspecteur Møller fra Odense, planere, anlægge og beplante, hvilket, skjøndt Sognet forrettede det dermed forbundne betydelige Arbejde, medførte for ham en Udgift af over 200 rbd.; og endnu bestrider Etatsraaden af egen Kasse de med Anlæggets Vedligeholdelse forbundne Omkostninger.« I Manuskriptet ser man en af Provsten selv udført Tegning over Kirke og Kirkegaard og i Tilknytning hertil skriver Provsten: »Som Tegningen over Kirke og Kirkegaard udviser begraves nu Ligene byviis i lige Rader og ikke familieviis som tilforn, hvortil Lokalet efter den nærværende Plan og stegne Folkemængde vilde være alt for indskrænket.« Denne Ordning holdt sig gennem mange Aar; men i Tidens Løb er man dog mere og mere vendt tilbage til den gamle Skik at begrave Ligene familievis.

I 1807, da de engelske Krigsskibe sejlede ude i Bæltet, holdt Landeværnet Nat og Dag Vagt paa Kirkens Taarn. Af den Grund blev der indrettet et Varmeapparat med Skorsten deroppe. Disse Landeværnskarle har sikkert gaaet og kedet sig grundigt deroppe. Provst Seidelin fortæller i sit Manuskript om en af dem, at han, »der dog ingensinde havde faaet Undervisning i Gymnastik eller æqvilibristiske Øvelser gjorde selv Touren rundt ovenpaa Jerngitteret uden Balancerestang eller Understøttelsespunkt. Han gav flere saadanne Prøver paa naturlig Ligevægt, men ogsaa formastelig Selvtillid.«.

Dreslette Kirke var i Tiden 1868—1909 Samlingssted for 36. Forstærkningsbataillon, hvis 3 yngste Aargange, Mandskab og Befalingsmænd, skulde møde her for at »stille«, som man kaldte det. Det hedder i Hærloven af 1867 § 26, at »ingen

Mands sædvanlige Bopæl maa være fjernet længere end 1½ Mil i lige Afstand fra Samlingsstedet, og Mønstringen maa ikke vare over 1 Dag.« Da 17 Lægder derved vilde kunne faa Samlingssted ved Dreslette Kirke, forstaar man, at det ikke var faa, der hvert Aar gav Møde her. Der mønstredes for sidste Gang i 1909, idet Mønstringen ophævedes ved Hærloven af ³⁰/₉ s. A.

I gammel Tid var Hjemmebrænding af Brændevin forbudt. Men de fleste overtraadte Forbudet og brændte selv Brændevin til Husbehov. Man maatte jo saa sørge for, at Brændevinstøjet, som Redskaberne kaldtes, blev omhyggeligt skjult hver Gang, det var benyttet. I den Gaard i Dreslette, der nu ejes af Knud P. Andersen, brændte man ogsaa selv sin Brændevin, og Manden havde saa gjort den Aftale med Ringeren ved Kirken, at denne skulde holde »Tøjet« skjult for ham. Ringeren kendte og benyttede et Skjulested, som ingen andre end han selv kunde faa Adgang til, nemlig de mørke Kroge inde over Kirkens Hvælvinger.

Kirken har gennem Aarhundreder været Sognets faste og uforanderlige Midtpunkt. Herhen bares det lille Barn for at indlemmes i Menigheden, herhen førtes Bruden med Myrtekrans om Haaret, og herhen gjaldt den sidste Rejse, naar Kirkeklokkerne kaldte de gamle Slægter til Hvile i den indviede Jord. Intet Under derfor, at Kirken gennem Tiderne blev overnaturlige Magters Hjemsted. Kirkelammet viste sig som Varsel om Dødens Nærhed; ogsaa af Kirkeklokkernes Klang toges der Varsel: »Klokkerne gaar saa dødt«, sagde de gamle, »vi skal snart spørge Lig«.

FAADOMS LIU — FAADOMS TIJ'ER

AF HANS P. LUNDE

Dænj leuer val, som leuer skjult faa Væren,
hans Væisen vijl saa tryjt i Guds Natuvr;
om aa hans Saahr æ stour, hå kaa døv bær'en,
hans Röist gi Free — som Lyj'i a et Uvr.

Hans Tângær snour se om hans Liu som Ranker,
di grouv ved Löw'ets Suvs, bæ' Blomst og Bær —
som Busk ved Bæk i Lyj a hö'e Banker. —
Hå vaar, hå bliw'er dænj, hå énj Ganj ær.

Om Rijdom, Ryj, Begær og Mawt di friste
ham haardt, som för, di vaa döw kun som Fnueg,
som Göel og Glimreværk, dæ snaet mo briste,
för læske há sit Sinj mæ Minj'ers Dueg.

Há leuer Liuet om, — di manne Minj'er
om Folk og dejes Fæer æ tijt en Tröist,
di kvæ'er Jáertet . . . maamler diut og klinj'er
som Byjhoun, Fjaal og Læj i Slæet og Höist.

Men hu æ Free og Øjrenlyj aa finj'e? —
há æ som krejset inj a al de Nyj.
Há föil se heilt teöws, næ há æ inj'e,
saa æ dæ bær 'o Gröwt'en ve en Gyj.

— Há task sit Koun aleine Maanj mæ Plæel,
slou Mæe, ska Tørr og höiste e ine Maanj.
Hans Ma blew tör, og Ølet i hans Læel
blew suvrt, saa slowt'e há si Tøst mæ Vaanj.

Hu æ naa Plæli, og hu æ naa Læli?
og væm ve lænj'er slij og drekke Vaanj? —
Og Raaki, Kinen, Læj'i, ja, og Plæli —?
Kasæir! — „di“ væergen ve e'hæer kaanj.

Hans Lön? — de gi da fra ma mæ de heile,
há slej se uv a Jalen — væm ku bær?
Men nöu? — dæ motte snagges om di Deile,
men . . . naa, de gö há ju da saa gehær.

Dænj Saahr kaa nok imællestuwne trykke;
men naa ve hát'e tæenge mæir 'o de;
næ al de nyj og fijne æ en Lykke
faa dem, saa . . . , — kun a há mo væ i Free.

— Og Vinj'en suvs i Heenet, hu há sitter
og drömer diut om gamle Daues Liu;
og Læergen kvirrer, Mejser og Musvitter
la aa' dej Flöte lyj — og fjernt en Viu . . .

Cirkumfleks ^ over a kræver en a a-farvet Lyd. Væren, Verden. Saahr, Sorg, friste, Datidsform
lig Nævneform; ligesaa med læske (læskede) og m. a. Ord. teöws, tilovers. Gyj, Gyde. Mæe,
Eng. slowt'e, slukkede. Plæel, Plejl. Kinen, Kærnen. Jalen, Gælden paa hans Ejendom.
væm ku bær, hvem kunde vel gøre det bedre. nöu, nu; man bruger dog ikke nöu og naa, der
jo ogsaa betyder nu, i Flæng, men efter visse lydige Krav. gehær, heller ikke. hát'e, han ikke.
aa', ogsaa. dej, deres. Flöte, Fløjte. lyj, lyde. Viu, Vibe.

GAMLE SANDSAGER

DATTERENS BRYLLUP

En af min Bedstefaders Remser lød saaledes:

»Goddag, kære Broder«. »Goddag, Goddag, Kovsine«. »Her er slagtede Ællinger og Kyllinger paa Bord og Bænke; men hvad bruger I dog alt det Kød til?« »Noget koger vi, og noget steger vi, noget salter vi, og noget røger vi, og noget skal min Datter have i Brudegave«. »Aa! skal din Datter giftes?« »Ja, saamænd skal hun saa«. »Hvem skal hun have?« »Svend Baadssøn fra Glorre«. »Har han noget til Bedste?« »Ja, saamænd har han saa«. »Hvad har han da?« »Ko, Kalv og Kvie, otte Alen Dynevaar, ni Mark og Skillinger. Og vi skal have saa herlige Retter: Aal og Kaal og Gaasekød, Fisk og Flæsk og Faarekød, Hummer og Lommer og Pølse, Hakkelse og Bakkelse og Brunsteg. Og her kommer saa mange fremmede, saa mange fremmede: Hansen og Jansen og lille Monne Veberg, Henriksen, Jørgensen og Bjørnsen, og vil Du og dine Gommer og dine Gosser komme med, saa er I hjertelig velkommen«.

Fra Humle Sogn.

Valdemar Bendixen.

GAA PAA BØRNESJØV

Denne gamle Leg stammer vistnok fra Frederik den Sjettes Tid, da Borgerne maatte opholde sig paa Børsen, hvor der i den Tid var Butikker. Der blev ikke som i flere københavnske Lege sunget; men Remsen lød:

»Far og Mor har giet os Lov
at gaa paa Børsen at holde Sjøv.«

Denne Leg har jeg ogsaa set blive leget paa Fyn. Men da de fynske Børn ingen Kendskab havde til Børsen, saa lød Ordene hos dem:

»Far og Mor har giet os Lov
til at gaa paa Børnesjøv.«

Altsaa hed Legen paa Fyn »At gaa paa Børnesjøv«¹⁾.

H. C. Lund, De gamles By, København.

TÆLLEREMSE

En to Pave,
du er ave.

Fra Bogense o. 1880.

Ved † Peter Trautner.

¹⁾ Jfr. S. T. Thyregod: Danm. Sanglege Nr. 144 »Gaa paa Børsen«.

H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

AUGUST F. SCHMIDT:

DANMARKS KÆMPESTEN

Som Nr. 39 i Foreningen Danmarks Folkeminders Skrifter er udsendt August F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten i Folkeoverleveringen, 1. Halvbind 1932, 2. Halvbind 1933.

Det er et meget omfattende Arbejde, der hermed foreligger. Forf. gør først Rede for, hvad der findes af Folkemindestof om Sten samt Litteratur om dette Emne. Derefter behandler han Udgangspunkter for Sagdannelse, saasom Stenfordybninger, Helleristninger, Oldtidsminder, historiske Personers eller Begivenheders Tilknytning til Sten, Kæmpekastmotivet m. m. Endvidere skriver han om Rester af gammel Stendyrkelse, f. Eks. Gudstjeneste ved Sten, Offer til Sten, Pyntning af Sten, Ulykkessten. Saa følger en Oversigt over Stennavne og deres Oprindelse. Sluttelig kommer Bogens største Afsnit, de tre Fjerdedele: en Fortegnelse over samtlige kendte Sten, hvortil der knytter sig Sagn eller Tro.

Det maa straks siges, at Bogen er et meget nyttigt Arbejde. For de mange, der ude omkring i Landet sysler med Folkeminder og Lokalhistorie, men har vanskelig Lejlighed til at udnytte Dansk Folkemindesamlings eller andre Arkivers store Samlinger, er en saadan let anvendelig Haandbog meget kærkommen. En yderligere Lettelse for Brugeren vilde det dog have betydet, hvis Tillæget, der skyldes Arkivar Hans Ellekilde, havde været indarbejdet i Hovedfortegnelsen.

Helt fri for Unøjagtigheder kan et Værk, der bestaar af saa umaadelig mange Enkeltheder, vel aldrig blive. Det foreliggende Værk er det ikke. Helt adtømmende er det heller ikke. Under Avnslev Sogn savnes, hvad der i en Fodnote S. 109 i O. Nielsen: Kong Valdemar den Andens Jordebog meddeles efter Suhms Saml.: »I Alykke var 1623 en stenhob kaldet tinget«. Under Afsnittet »Bøn og Gudstjeneste ved Sten« savnes ligeledes, hvad L. Bøttiger i Vesterskjerninge-Ulbølle og Omegn (»Svendborg Amt« 1923) S. 74 fortæller om en Begivenhed i Ulbølle under Svenskekrigen. Endvidere kan det nævnes, at nogle Oplysninger om St. Knuds Sten, som G. L. Wad meddeler i Fra Fyens Fortid III S. 162, er undgaet Forfatterens Opmærksomhed.

Men Værket indeholder alligevel en saadan Rigdom af Oplysninger om det specielle Emne, at det for Folkemindeforskere og Topografer vil blive en højst værdifuld Hjælpebog. Som saadan vil den utvivlsomt i Fremtiden bevare sin Værdi.

H. C. F.

ODENSE FØR OG NU

I 1931 udgav Odense Turistforening i Anledning af sit 25 Aars Jubilæum et smukt Billedværk: Odense før og nu. Det indledes med en Oversigt over Foreningens Historie og Virksomhed gennem de 25 Aar ved A. Nordahl-Petersen og bestaar ellers af en lang Række glimrende Fotografier udført af H. Lønborg. De viser parvis samme Parti fra Byen i ældre og moderne Skikkelse. Nogle Steder maa man med Beklagelse sukke: »Ak, hvor forandret!« De gamle Bygninger er i mange Tilfælde mere stilfulde og værdige end de nye. Og idylliske Pletter som ved Filosofgangen og Højbro kunde man ønske bevaret. Men alt i alt viser denne Præsentation af Odense før og nu en Udvikling fra en By med Smaastadspræg til en moderne driftig Storstad.

Et lille Restoplæg forefindes endnu hos Odense Turistforening. Enhver, der er interesseret i Odense Bys Historie, vil have Glæde af at eje Bogen.

H. C. F.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931, Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»En særdeles fornøjelig Bog, som gør det ønskeligt, at Forf. faar Lejlighed til at udnytte sit hele Materiale i et tilsvarende Værk for hele Landet.«
L. Købke-Rimmer i »Bogens Verden«.

»Da den næsten udelukkende bygger paa fynsk Materiale, vil den naturligvis først og fremmest blive slugt af Fynboer; men ogsaa for os andre har den Interesse. — Bogen, der er prydet med mange smukke Billeder fra fynsk Natur og Folkeliv, anbefales paa det bedste.«

Albert Jensen i »Flora og Fauna«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavn's Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Andersen: Stubmøller på fyn. — A. J. Kud: fynboen Carl Nielsen. —
P. Bøjlund: fra de gudelige forsamlings Tid i Gømborg. — Olaf Skov: Vestsjys hjemstavnforening 1932—33. —
Jørgen Sørensen: Sagn om Ejler Brockenhuus til Søndergaard. — Gamle Sandsager.

7. hæfte.

Juli 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Nye Medlemmer optages
og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til
Direktør *L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.*

Husk Emblemet!

1 Kr. pr. Stk. (+ Porto 20 Øre).

Bestilles hos Kassereren.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes
herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	1 Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

NYE BØGER OG HÆFTER

Olaf Andersen: Fyns Stifts Husmandsskole 1908—1933.

H. P. Hansen. Trange Kaar.

August F. Schmidt: Morsingboer i gamle Dage II.

Det 10. danske Hjemstavnsstævne i Køge og Omegn 1932.

Nordiska Museets och Skansens Årsbok 1933.

Budkavlen 1932, Nr. 4; 1933, Nr. 1.

Danske Folkemaal 1933, Hæfte 1—2.

Folkminnen och folktankar 1932, Hæfte 4; 1933, Hæfte 1.

Hjemstavnsliv 1933, Nr. 1.

Langelænderen Nr. 70, 71, 72.

Norsk Folkemuseum. Beretning om virksomheten 1931—32.

Turisten April, Maj, Juni 1933.

Den lille Stubmølle i Dærup. H. Hansen fot. 1887.

STUBMØLLER PÅ FYN

AF OLAF ANDERSEN

GENNEM flere År har jeg søgt Oplysninger om Stubmøller på Fyn. Hvad der hidtil er kommet mig i Hænde, er kun enkelte spredte Træk. I det følgende vil jeg alligevel fremdrage disse, i Håb om at det må gi en og anden Lyst til at sende mig noget mere Stof, inden det helt går i Glemme.

Fyn er den af vore større Landsdele som er fattigst med Hensyn til Stubmøller. Ikke en eneste er bevaret. Derimod findes der endnu nogen Stykker i andre Landsdele: Bornholm, Falster, Lolland, Sjælland, Samsø og Sønderjylland. Fra Rejser i min Barndom mindes jeg Stubmøllen som et mærkeligt og morsomt Indslag i visse sjællandske Landskaber. Senere har jeg set Nørrejyllands sidste Stubmølle, der indtil for et Par År siden lå i Thusbøl i Brørup Sogn. Da den stod for Fald, købtes den af »den gamle By« ved Århus, hvor den altså har fundet et Fristed på sine gamle Dage.

Her på Fyn er Stubmøllen næsten ukendt af den nulevende Slægt. De allerfleste mindes ikke at ha set nogen, selv gamle Mennesker ser spørgende på En, når man gir sig til at tale om de sære Vejrmøller, hvor hele Skroget måtte drejes efter Vinden. Efterhånden er det dog lykkedes mig, navnlig ved at spørge mig frem, at indhente enkelte Oplysninger.

STUBMØLLEN I DÆRUP

Det mest forbavsende er, at der indtil for få År siden har stået en Stubmølle i Vestfyn. Ganske vist kun en Gårdmølle, fælles for to Bøndergårde, men en udpræget Stubmølle med dennes fornemste Kendetegn: Når Møllen skulde vendes efter Vinden, skete det ved at dreje hele Skroget.

Min Hjemmelsmand, fhv. Gårdejer Christoffer Sørensen, nu Vestfyns Hjemstavnsgård, har selv været med til at bygge Møllen for et Halvthundrede År siden. Den lå i Landsbyen Dærup i Flemløse Sogn og brugtes af Gårdejerne Peder Hansen og Søren Hansen. Den havde sin Plads på Peder Hansens Toft og tilhørte de to Gårde i Fællesskab. Møllebyggeren var fra Strandby og hed Niels Hansen. »Vi stak en Stang ind under Møllen«, siger Christoffer Sørensen, »og med den drejede vi det hele«. Han mener, at det kun er en syv—otte Aar siden Møllen blev nedlagt. Den havde kun een Kværn, og den brugtes til at male Grutning med.

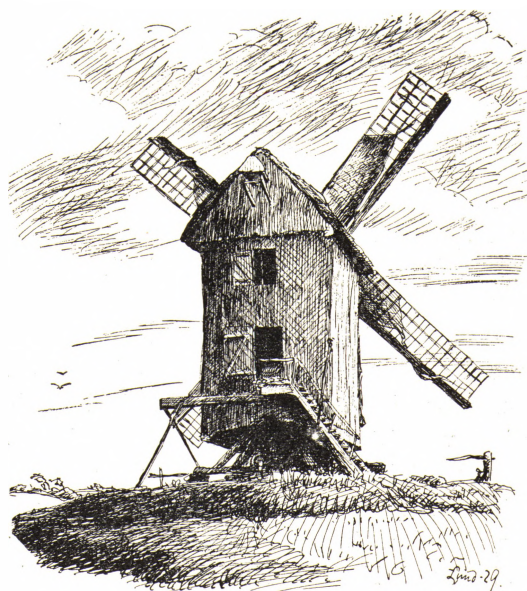
På Christoffer Sørensens Væg har der indtil for nylig været ophængt et fint udført Fotografi af Stubmøllen i Dærup. Billedet, som Ejeren nu har skænket til Hjemstavnsgårdens Arkiv, gengives her. Gården til højre (min Hjemmelsmands Fødegård) er af smukt Bindingsværk og ligger endnu som på Billedet; den til venstre er brændt og genopført. Fotografiet er taget 1887, da Møllen havde stået i sådan noget som fem Åar.

STUBMØLLEN PÅ LYØ

Hvor Lyø Mølle nu ligger, har der i over 50 År — fra 1821 til 1876 — stået en Stubmølle. Den har en omskiftelig Historie. Oprindeligt hørte den hjemme i Fåborg. År 1793 blev den flyttet til Ærø, og 1821 til Lyø, hvor den i 1876 blev nedreven for at afløses af den nuværende Vejrmølle. Også her er vi så heldige, at der findes et gammelt Fotografi af Møllen. Tegneren Frode Lund, som har meddelt mig ovenstående Oplysninger, har med Fotografiet som Forbillede udført en Pennetegning af Møllen, som gengives her. Billedet viser en smuk og særpræget Stubmølle, hvis maleriske Silhuet på en vidunderlig Måde må ha kronet Øen med den egenartede og skønne Landsby.

Ved dette Nærbillede af Lyø Stubmølle, hvor Møllens Bygning ses langt bedre end paa Fjærnbilledet fra Dærup, kan der passende tilføjes:

Stubmøllen har Navn efter Stubben, som hele Møllen drejes om. Det er en lodret Bjælke, firkantet foroven, rund forneden, hvor den holdes oppe af Skråstivere. Disse hviler på

Frode Lund: Stubmøllen paa Lyø.

vandrette Bjælker, som igen støtter sig til et Underlag af store Stene. En Trappe fører op til Mølledøren, støttet af en Bjælke som bæres af et Kryds (til venstre), og af en Støttestang som er fastgjort i et af Mølleskrogets Hjørner (til højre på Billedet).

ANDRE FYNSKE STUBMØLLER

På Videnskabernes Selskabs Kort over Nordfyn (1780) ses en stor Mængde Vandmøller, men kun faa Vejrmøller. Alle disse har rimeligvis været Stubmøller. De findes alle imod Nord, samlede i tre Grupper:

1) På Hinsholm: Viby, Mésinge, Hersnab. Endvidere to Møller nord for Kerteminde; den ene er sikkert Svanemøllen.

2) På Sletten: Strøby, Nislev, Hasmark, Agernæs, Bræstrup.

3) I Nordvestfyn: Røgle, Gamborg, Kustrup.

Om Hasmark Mølle fortælles i »Fyns Venstreblad« for 18/12 1928, at den brændte i 1810 eller 1811 og genopførtes 1813; før Branden var den Stubmølle.

I »Fyns Tidende« for $25/6$ 1931 skriver Maleren Herman Madsen, at der i hvert Fald indtil 1866 har stået en Stubmølle ved Vandmøllen Dals Mølle i Nærheden af Sallinge. Møllebygger Jørgen Tommerup, Fruens Bøge, har imidlertid meddelt mig, at dette ikke kan være rigtigt. Hans Far har nemlig været med til at bygge Dals Mølle som hollandsk Vejrmølle i 1844; før den Tid fandtes kun en Vandmølle på Stedet.

I »Svendborg Avis« for $24/12$ 1929 nævner Musæumsinspektør Johannes Olsen, at Svendborg i det mindste har haft een Stubmølle; den stod omtrent, hvor Svineslagteriet nu ligger.

Konsulent N. M. R. Stenbæk i Tommerup (f. 1845) har kendt en Stubmølle på Langeland. I sine »Optegnelser om Stenbæk-Slægten« skriver han:

»Når man på Langeland fra Rudkøbing drager ad Landevejen Sønder efter, så kommer man en halv Mils Vej fra Rudkøbing gennem Landsbyen Henninge i Skrøbeløv Sogn. Her stod endnu ved 1870 en gammel Stubmølle . . . Stubben var af godt og svært Egetræ. Et lille Stykke fra Møllen lå ved samme Tid den gamle Møllegård. Men både den og Møllen er for en Del År siden nedbrudt.«

Holme Mølle i Nørre-Nerå Sogn var Stubmølle for omkr. 50 År siden, da min Hjemmelsmand så den i Brug. Den er forsvunden ved 1880 (meddelt af Kristoffer Hansen, Glamsdalen).

Til sidst nogen Oplysninger om en Stubmølle som har ligget i Ubberud Sogn. Lidt Vesten for 10 km Stenen på Odense-Middelfart Landevej drejer en Tværvej mod Nord efter Gunnarsø. Til venstre for denne Vej løfter sig ikke langt fra Landevejen den høje Banke Bobjærg. Her har der i sin Tid stået en Stubmølle. Nedenunder lå Stubbehuset, og en Mose i Nærheden kaldtes Stubbedammen. Min Hjemmelsmand er Lærer Teglbjærg i Kamstrup ved Roskilde. Hans Far var født i Stubbehuset og blev kaldt Stubbeskrædderen. En Brorsøn af Lærer Teglbjærg er den kendte Maler og Raderer Stubbe Teglbjærg. Altså har en fynsk Stubmølle, morsomt nok, givet Navn både til Hus, Mose og Menneskebarn. Lærer Teglbjærg har ikke selv set Stubmøllen, men hørt Tale om den i sin Barndom. Hans Far har fortalt ham, at Stubmøllen blæste ned i en Storm. Den blev afløst af en hollandsk Mølle, som er forsvunden for få År siden.

— Sammen med Dysser, Gravhøje og Landsbykirker hører de gamle Vejrmøller til det danske Landskabs skønneste Smykker. Hver Gang en af dem forsvinder, mister vi en Hjemstavns-værdi som ikke kan udlignes ved nogen Art af Nybygge. Og Stubmøllernes Skønhed var af en særegen Støbning, fuld af Vælde og Tyngde, og samtidig så fornøjelig, at man uvilkaarlig kom i muntert Lune, når man saa det mørke, kantede Mølleskrog med de svirrende Vinger løfte sig over Bakkens Runding.

Dette Billede er for altid gået tabt her på Fyn. Men ved Indbildningskraftens Hjælp kan vi endnu danne os en Forestilling om, hvordan en Stubmølle har set ud i det fynske Landskab. Hver Gang, jeg kommer cyklende ad Middelfart Landevej ud for Bobjærg, ser jeg i Tankerne Stubmøllen knejse deroppe, knudret og stærk, fyldt af skælmsk og oprindelig Ynde. Og jo flere Efterretninger, det lykkes at få frem vedrørende de gamle Stubmøller, jo lettere vil det blive at fastholde deres Billede i Mindet.

Mon der for Resten ingen Sagn har været knyttet til de forsvundne Stubmøller? Det er så ligetil at tænke sig Nissens røde Hue stikkende frem af Bjælkekryds eller Luger.

FYNBOEN CARL NIELSEN

AF BISKOP A. J. RUD

Paa Carl Nielsens 68 Aars Fødselsdag, 9. Juni 1933, afsløredes i hans Fødesogn, Nørre-Lyndelse, et smukt Mindesmærke for denne Fyns berømte Tonekunstner. Mindesmærket, der er udført af hans Enke, Anne Marie Carl Nielsen, har faaet en god Plads i Hjørnet af Præstegaardshaven, over for en Mark, hvor Carl Nielsen har gaaet som Hyrdedreng. Det er rejst for Bidrag fra Fynboer, ogsaa fra Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Det afsløredes af Formanden for det nedsatte Udvalg, Biskop Rud, Odense, hvis Afsløringstale gengives her. Festen formede sig helt igennem som en hjertelig Hyldest til Fynboen Carl Nielsen.

Samme Dag afsløredes paa Sortelung en beskeden Sten med Indskriften: »Her laa Carl Nielsens Barndomshjem«.

H. C. F.

DET var naturligt, at det var her i Nørre-Lyndelse, Tanken opstod at rejse Carl Nielsen et Mindesmærke; thi her havde han sin Rod, og herfra gik hans Verden. Tanken vandt Tilslutning i videre Kredse, og den fik hurtigt fast Form. Det

skulde være for hans fynske Barndom. Deri ligger baade et Program og en naturlig Begrænsning.

Carl Nielsen har selv paa den skønneste Maade bevidnet, hvad hans fynske Barndom har haft at betyde for hans Liv og Kunst, hans stille, stærke Mor, hans kloge, beherskede Far, deres fattige og dog fine Hjem i Sortelung med dets tunge og lyse Minder og dets musikalske Arv, med Naturens Musik

Carl Nielsens Mindesmærke i N. Lyndelse.

udenom og Samspillet med Mennesker og Dyr. Hans Sind var saa aabent, og han havde og bevarede en mærkelig Evne til at skyde det grimme fra sig, men bevare levende Interesse for Mennesker. Det sidste især gør hans Bog »Min fynske Barndom« saa smuk.

Allevegne hørte hans poetiske Sind og aabne Øre Musik. Det fynske Sprog var Sang. Han siger om det: »Det fynske Sprog synger. Det bevæger sig i saa fine, hjertelige, helt eller halvt underforstaaede Tonearter, at man maa le eller

græde. Nogle ler ad det fynske Sprog; men de aner ikke, hvad det er for en ganske egen Sang . . . stille og dog meget indtrængende. . . I Fyn er alting anderledes end i den øvrige Verden, og hvem, der giver sig Tid til at lytte, skal nok erfare det. Bierne synger paa en egen Maade med en særlig fynsk Klang.« »Den fynske Sang har Ynde, Hengivelse og bølgende Varme.« — Denne Hjemstavnsforelskelse blev ikke blot bevaret, men den voksede i Kraft og Bevidsthed og til en frugtbar Sindets Rigdom.

Carl Nielsen har skildret to Typer af Kunstnere. Den ene er alvorlig og dyster og gør mest Indtryk. Disse Mænds Aasyn har dybe Furer og haarde Former, Øjne, der taler om bitre indre Kampe. Den anden Type er lys. Disse Mænd kom-

mer svingende og med lette Skridt, og de smiler hjerteligt og varmt ligesom i Solskin. Tydeligt nok fandt han sig selv blandt de sidste, og at det fynske Væsen staar deres nærmest. Vi Fynboer finder hos ham de bedste og mest udprægede fynske Ejendommeligheder. Vi elsker hans Lune, hans poetiske Sans, hans lyse Mildhed og hans Tales Ligevægt. Det er ikke blot hans Hjems Fattigdom og hans Livs Eventyr, der har faaet somme til at sammenligne ham med H. C. Andersen. Der er over dem begge noget fælles barnligt af fynsk Farve.

Der var for os et Program i dette: Carl Nielsens fynske Barndom; men ogsaa en naturlig Begrænsning.

Det er først og fremmest jævne Folk, der har samlet sig om at faa dette Minde rejst. Lad den større Verden rejse Minde for hans store Toneværker. Vi har samlet os om det, Carl Nielsen tog med sig hjemmefra i Arv og Indtryk, og det, han bragte tilbage til det brede Folk i sine 400 danske Sange.

Dermed mener jeg ikke, at Carl Nielsens store Værker ikke ogsaa, omend maaske i forskellig Grad, bærer Mærker af hans Oprindelse, som hans Sange gør det. Der var en Forskel at mærke fra »Saul og David« til Operaen »Maskerade«. Der fortælles, at efter dens Optørelse sagde Carl Nielsen til sin gamle Ven Klaus Berntsen: »Naa, hvad siger Du saa?« Han svarede: „Nu kender jeg Dig igen«. Denne anden Fynbo har vel ment, at Forskellen bestod i Koncentration om hans personlig fynske Ejendommelighed. De store Værker har bragt hans Navn videre ud som sin Tids største danske Musiker, ikke forstaaet af alle, men elsket af mange, flere og flere; thi hans Kunst mødte Samtiden som noget nyt, der blev modtaget med Begejstring af Ungdommen. Maaske har hans Kunst derfor flere Erobringer i Vente. Dens særprægede Danskhed giver den en Livskraft, der ikke vil lade den dø under skiftende Smagsmoder, fordi den ikke blot er fuldgyldigt Udtryk for kultiveret Natur og Folkeejendommelighed, men ogsaa for dansk Aandsliv.

For det brede Folk er det dog Sangene, der betyder mest. Han fandt sig Vej til Folkevisens Vemod og stille Jubel. Hans Samarbejde med Laub var frugtbart og Medarbejdet paa Højskolens Melodibog ham en stor Tilfredsstillelse. Enhver ny Slægt staar ikke blot paa Fædrenes Skuldre og lever af deres Arv. Den maa tillige have nye Udtryk for sit eget Liv. Carl

Nielsens søgende Interesse for alt Liv fik ham til at lytte ved Ungdommens Puls for at høre, hvordan den slog. Han har lejlighedsvis skrevet hele 5 Melodier til samme Sang og ladet en Flok Ungdom vælge den, de bedst forstod. Vi er ham taknemmelige for den sunde Danskhed, den sanddru Ægthed og højbaarne Jævnhed, der præger hans Sang og hans Ord, hele hans Personlighed, og for den Paavirkning, han dermed gennem Folkesang og Salme har øvet paa dansk Ungdom.

Carl Nielsens sunde Nøgternhed lod ham ikke falde for Fristelser til at overdrive, hvad Musik kan yde. Han rejser det Spørgsmaal: »I hvilket Forhold staar Musikken til Ordet?« »Vi nødes til at svare«, skriver han, »Forholdet er et rent dekorativt, dog rigtignok ikke i almindelig Forstand, men paa samme Maade som Solens Forhold til Tingene, som den belyser og giver Glans og Liv«. »Heller ikke kan det forkyndes ofte nok, at Musik intet som helst kan udtrykke, der kan siges med Ord eller vises i Farver og Billeder.«

Altsaa kan vore Ord ej heller udtrykke hans Musik. Den maa høres. Den har sine egne Midler og Sprog. Men ved dem kan den udsige det udsigelige og forløse Sindets bundne Stemmer, saa det føles som Befrielse og Glæde over Forstaaelse, som naar Lærken synger over Reden af en Glæde, den ikke har andet Udtryk for.

Carl Nielsen har i sin Kunst, sine Skrifter og sin Færd sat sit fattige Hjem og sin Fødestavns Liv det skønneste Minde. Men fordi han har givet os Toner til Udtryk for indre Liv, fordi han har givet en ny Slægt en ny Sang, fordi han har givet os Fynboer en inderligere Forstaaelse af vor Folkelighed og lært andre at paaskønne den ved sit Forsvar for den — derfor har vi ønsket at rejse ham det Minde, vi nu samles om.

Det maatte blive her, hvor hans Barndom levedes, overfor Marken, hvor han vogtede Kristen Henriksens Køer og spillede paa sin kære Broder Sofus' Pilefløjte. En Sten er sat paa Barndomshjemmets Grund i Sortelung. — Og det maatte blive Fru Anne Marie Carl Nielsen, der udførte Kunstværket. Om et Øjeblik vil De give os Ret i, at vi kunde ikke have henvendt os til nogen bedre. Ingen har hendes Forudsætninger for at kunne gøre det, som hun har gjort det. Vi synes, der er over denne Dreng den Lytten, som var saa ejendommelig for Carl Nielsen, den Poesi og Musik som Ord

ikke kan udtrykke. Der er Symbolik over den Pilestub, han sidder paa, og den Fløjte, han lader hvile, som der er Samspil mellem Drengens bløde, drømmende Aasyn og den modne Kunstners faste og personlige Ansigtstræk i Medaillon.

Vi hylder Carl Nielsen i Taknemmelighed for, hvad han var og gav os! Lad os gøre det med Nøe Nygaard's Ord:

Du er blandt dem, som hele Danmark hylder!
 Du er den danske Mand med sund Kulør.
 Du er en Spillemand, som unge skylder
 en herlig Slump af fynbofriskt Humør.
 Du spiller lige let paa mange Streng.
 Du synger Smilet frem og Byrden let.
 Du kender Sindet hos de danske Dreng
 og hos Sankt Peter ved Genesaret.

FRA DE GUEDELIGE FORSAMLINGERS TID I GAMBORG

AF P. BYLUND

Den aandelige Vækkelse, der er gaet over i Historien under Navnet »de gudelige Forsamlinger«, er som bekendt i væsentlig Grad en fynsk Bevægelse, knyttet til Sydfyn og Kertemindeegnen omkring Navne som Ole Henrik Svane og Christen Madsen.

Denne Vækkelse forløb som bekendt ikke uden Sammenstød med Myndighederne, og mange gamle Retsprotokoller fra denne Tid indeholder optagne Forhør over formastelige, der sigtes for Overtrædelse af Konventikalplakaten, den allernaadigste Forordning af 13. Januar 1741.

Ved i andet Øjemed at gennemgaa nogle gamle Retsprotokoller har jeg truffet paa et saadant Sammenstød mellem denne Vækkelse og Myndighederne. Dette Tilfælde stammer fra Gamborg, hvor Bevægelsen i første Række knytter sig til Navnet Anders Larsen¹⁾ og foraarsagedes ved, at Stedets Sognepræst, Hr. Høgh, indgav Klage over sine Sognebørn til det højgreve-

¹⁾ Om Gaardfæster Anders Larsen, Margaard, se I. C. A. Carl- sen-Skiødt: Det aandelige Liv paa Vestfyn S. 108, 151 ff og August F. Schmidt: Fra Røj og Ravnholt S. 31 f. samt Jens Abildtrup: Christen Madsen S. 132 ff. I sidstnævnte Bog gives S. 121 ff. en Skrivelse fra Pastor J. F. Høgh til Stiftsbefalingsmanden, efter at det i nærværende Artikel beskrevne Møde havde fundet Sted.

H. C. F.

lige Herskab paa Wedellsborg, hvorfra Klagen videresendes til Birketinget Kjærtingbjerg.

Det var den 14. Januar 1823. Der var stort Røre i den ellers saa hyggelige og fredelige Landsby, og efter Stedet at dømme maatte man være tilbøjelig til at tro, at det var et større Opbud af »Svinelauget« — Marsvinsjægerne —, der gav Anledning til det hele Postyr. Det var dog saa langt fra, idet det var efter forudgaaende lovligen forkyndt Stævning gennem Stedets Sognefoged, Jørgen Madsen, at Byens mandlige Befolkning paa denne Dag stiledede mod Skolebygningen.

Kort efter ankom i Vogn Birkedommeren, Krigsraad Lauritzen, hvorhos foruden den stedlige Sognefoged, fornævnte Jørgen Madsen, ogsaa Sognefoged Rasmus Davidsen af Balslev var særligen tilsagt som Vidne.

Birkedommeren mindede Forsamlingen om Aarsagen til denne Sammenkomst, den de allerede gennem Stævningen var gjort bekendt med. Han oplyste, at det var ifølge Befaling fra den høje Lensbesidder paa Wedellsborg, at dette var sket, idet denne ved Skrivelse fra Stedets Sognepræst, Hr. Høgh, var bleven gjort bekendt med, at der i Sognet afholdtes gudelige Forsamlinger, der som utilbørlige og mistænkelige og stridende mod den allernaadigste Forordning af 13. Januar 1741 maatte ophøre, slige Uregelmæssigheder og Frafald fra den gode lovbefalede Guds-tjeneste maatte ikke finde Sted. Birkedommeren formanede derpaa den hele Forsamling til Tavshed og Lydvaktsomhed, hvorefter han foreholdt og indskærpede Forsamlingen den bemeldte allerhøjeste Forordnings Indhold, som sigter til og forbyder Forsamlinger af lutherske Trosbekendere, der antager en Lærdom stridende mod denne, hvis Følger kan befrygtes at blive til Foragt for den offentlige Gudsyndelse. Dommeren oplæste derefter den hele af 17 lange Punkter bestaaende Forordning samt sluttelig Sognepræsten, Hr. Høghs, Skrivelse. Præsten var ogsaa til Stede.

Endelig blev det paa det alvorligste og i Forsamlingens Paahør Sognefoged Jørgen Madsen paalagt nøje at have Indseende med, at intet fremtidig foretoges, som maatte anses for stridende mod den Forretning, der paa denne Dag paa lovligen Vis var blevet afholdt, og om saadant alligevel mod Formening skete, at han da ufortøvet havde at andrage samme, saasnart det var kommet til hans Kundskab for Stedets Præst og Politidommer, saa at der hurtigst gørligt maatte blive truffet Foran-

staltninger til Misbrugets Afskaffelse. Det blev endvidere Sognefogden betydet (muligt under Mistanke om, at han af Sympatihensyn kunde lade sig forlede til at knibe et Øje), at han, saafremt han udviste Forsømmelighed i denne højst vigtige Sag, maatte regne med at blive dragen føleligt til Ansvar herfor.

»Saaledes passeret« slutter dette Aktstykke, og saaledes sluttede denne »højst vigtige« Forretning. Dommeren besteg med sin Protokol og Skriver atter Vognen og kørte bort, hvorefter Forsamlingen sikkert har trukket Vejret betydeligt lettere, faaet de snorkende Piber halet frem og atter tændt og drøftende det passerede begyndt at drysse hjemad.

Ved Bysmedien.

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENING 1932—33.

AF OLAF SKOV

DET forløbne Aar har forment sig ret roligt for »Vestfyns Hjemstavnsforening«. Besøget paa Hjemstavnsgaarden i Gummerup har været tilfredsstillende. Skoler og Foreninger og »de gamles Udflugt« har ofte haft »Vestfyns Hjemstavnsgaard« som Maal. — Dette viser, at der stadig er stor Interesse for Hjemstavnsgaarden, og den har efterhaanden vundet sig en

stor Plads i mange Hjerter. Derom vidner ogsaa de mange smukke Gaver, som er skænket i Aarets Løb. Her skal blot nævnes, at Styrelsen med Tak har modtaget flere værdifulde Klædningsstykker, Møbler, Værktøj og Avlsredskaber.

Til Hjemstavnsarkivet, som er indrettet i Kvistværelserne, har Tømrerm. Offer Jensen, Flemløse, overdraget Foreningen en Mængde interessante Skrifter. — Et meget smukt Værk har vi modtaget fra Postbud P. Jensen, København. Han er en flittig Arkivgransker og har afskrevet saa at sige alt, hvad der findes om Køng Sogn i gamle Dage. Bogen er forsynet med nydeligt tegnede Kort. — Fotograf Boe, Glamsbjerg, har skænket Hjemstavnsgaarden en Del Billeder af historisk Interesse, og de kommer til at smykke Arkivets Vægge.

Den største Dag paa »Vestfyns Hjemstavnsgaard« Sommeren 1932 var Festen d. 17. Juli. Desværre truede det med Regn, saa Besøget blev mindre end ventet, men der kom dog op mod 500 Mennesker til Stede. Man havde ligesom ved Hjemstavnsfesten den foregaaende Sommer Lejlighed til at se gamle Arbejdsmaader. Hovedinteressen samlede sig dog om Helene Stranges Friluftsskuespil »Ved Bysmedien«, et Kulturbillede fra 1730erne. Handlingen gav et Indblik i, hvad der Dagen igennem optog den Tids Mennesker. Om Aftenen samledes Byens Piger og Karle til Leg og Dans. Under Lystigheden traadte Ambrosius Stub ind i Kredsen. Han opfordredes til at synge en af sine Viser, og man fik den om de uskyldige Glæder, »Uskyldig Tidsfordriv jeg har i Dans, Musik og Sang« til Melodi af den unge Violinist Arvid Andersen; de kønne gamle Dragter og de smukke Danse lavede op, og det var en Fryd at høre de optrædende bruge det vestfynske Maal.

Da Skuespillet var forbi, sang Frk. Marie Eg Larsen, Glamsbjerg, nogle af Lars Clausens Dialektviser og lønnes ligesom Dilettanterne med stærkt Bifald. — Aftenen sluttede med muntre Sanglege under Lærer Meldgaards Ledelse. Den kønne Festplads var indviet paa en saare smuk Maade.

Foreningens aarlige Fællesmøde afholdtes i Aar d. 13. Juni og indlededes af Formanden, som kortelig omtalte Aarets Begivenheder og bragte en Tak for velvillig Støtte. Kassereren fremlagde det reviderede Regnskab, som godkendtes. Syv af Styrelsens Medlemmer var paa Valg, og fire af disse frabad sig Genvalg. Forfatteren Olaf Andersen og Trafikassistent Jacobsen, Tommerup, og Tømrerm. Offer Jensen, Flemløse,

genvalgtes. Nyvalgt blev: Fru Lærer Storch, Haarby, Lærer Brems, Kaslund, Malerm. Chr. Hansen, Gummerup, og Gdr. Carl Pedersen, Strærup. Rentier P. Madsen genvalgtes som Revisor.

Efter Fællesmødet holdtes et Styrelsesmøde, som valgte et Forretningsudvalg, der kom til at bestaa af efternævnte: Olaf Skov, Formand, Chr. Hansen, Næstformand, Marinus Jensen, Kasserer, Fru Storch og Olaf Andersen.

Den første større Opgave, den nye Styrelse skal løse, er Ordningen af »Et Bondebryllup i gamle Dage«. Det vil finde Sted på Hjemstavnsgaarden d. 9. Juli, Kl. 4, og alle er velkomne. — En anden Opgave, som Fællesmødet kraftigt henstillede til Styrelsens Overvejelse, er Beværtning af Gaardens Gæster. Den hyggelige Have og Lunden indbyder til at spise i det grønne, og mange har fremsat Ønsket om, at Opsynet kunde servere Kaffe og Øl. Hvis Bevilling kan faas, vil dette Ønske sikkert blive imødekommet. Og en saadan Ordning vil ventelig have til Følge, at endnu flere end hidtil besøger »Vestfyns Hjemstavnsgaard«.

SAGN OM EJLER BROCKENHUUS TIL SØNDERGAARDE

VED CHAUFFØR JØRGEN SØRENSEN, NÆSTVED

DEN gamle Herregaard Søndergaard i Rørup Sogn ejedes i Slutningen af 15de, hele 16de og Begyndelsen af 17de Aarhundrede af Slægten Brockenhuus. En af disse, Ejler Brockenhuus, der ejede Gaarden fra 1566, var meget berygtet og kaldtes der paa Egnen »Den gale Ejler«. Der er om ham bevaret en Del Sagn, som gamle Folk endnu ved at fortælle. Her skal fremføres en Del, som jeg har hørt dem fortælle. Sagnene om hans Eksperiment med Skorstensfejeren og om hans Optræden i Rørup Kirke er dog suppleret med Træk fra »Fra gamle Dage«, Fyns Tidende ^{5/7} 1928 og ^{14/11} 1929¹⁾.

¹⁾ Jfr. ogsaa Hist. Tidsskr. 4. R. V S. 140 ff (C. T. Engelstoft: Den gamle Danske Adelslægt Brockenhuus), Saml. t. Fyens Hist. og Top. VIII S. 151 ff (Holger Fr. Rørdam: Nogle Aktstykker til den fynske Adels Historie i Kong Frederik IIs Tid), E. T. Kristensen: Danske Sagn, Ny Række IV Nr. 221 samt det af Svend Jespersen meddelte Sagn F Hj. 1933 S. 30. De her af J. Sørensen meddelte Sagn er optegnet, før Svend Jespersens Optegnelse blev trykt, og uafhængige af denne.
H. C. F.

Ved Søndergaard er en Sti, som gamle Folk kalder »Ejlerstien«. Den skal efter Sagnet have faaet sit Navn fra, at Ejler Brockenhuus dér har redet sin Søster til Døde derved, at han bandt hende til Hestens Hale og lod hende nøgen slæbe efter Hesten, til hun døde. Grunden til denne Ugerning var, at hun var bleven frugtsommelig og for at redde sit eget gode Skind skulde Ejler have hende skaffet af Vejen, da det nok var ham selv, der havde tvunget hende til at staa i Forhold til sig.

Engang var Skorstensfejeren kommen til Søndergaard for at feje Skorstene, og Ejler Brockenhuus fik da straks den geniale Idé, at han skulde prøve sit Krudt, naar Skorstensfejeren var kommet op i Skorstenen. Han lagde da en Pose Krudt ind i Skorstenen, satte en Lunte til, og Resultatet var, at saavel Skorstenen som Skorstensfejeren blev sprængt i Luften.

En Søndag, da Ejler Brockenhuus var kommen til Altergang i Rørup Kirke, vilde Sognepræsten betjene Herskaberne ved den nye Kalk og Disk, der netop var skænket Kirken af Herremanden Otte Norby til Erholm. Men dette vilde Ejler ikke vide noget af; under den kirkelige Højtidelighed, hvor Præsten stod for Alteret, skrævede Herremanden ham forbi, tog en Kiste frem og hævdede op af denne den gamle Kalk og Disk, hældte Altervinen over fra den nye og smed derpaa de nye Genstande med Brag ned i Kisten. Men nu kom den gode Herremænd i en slem Knibe. Otte Norby samt Præst og Menighed vilde ikke finde sig i et saadant Overgreb. Otte Norby gjorde Kongen bekendt med Sagen, og Frederik den Anden var ikke til Sinds at lade saadanne forargelige Handlinger passere upaataalt. Han skrev et meget indigneret Brev til sin Lehnsmand i Odense, Breide Rantzau, og befalede, at han uden Hensyn til Person eller Venskab straks skulde sætte sig i Forbindelse med Ejler Brockenhuus og kræve ham til Regnskab, og saa skulde der ske den grove Herremænd det, som han havde fortjent. Nu saa det slemt ud for Hr. Ejler, da Kongen ikke var at spøge med, naar Kirkens Værdighed blev krænket. Ejler mødte angerknust for Majestæten og bad saamindeligt for sig, at Kongen lod Naade gaa for Ret, naar han over for Præst og Menighed havde gjort godt, hvad han havde forbrudt, og lovet aldrig mere at forgribe sig paa Kirkens Ejendele.

Dette blev saaledes ordnet i Mindelighed; men allerede i November 1581 blev der atter klaget til Kongen over Ejler Brockenhuus, der vakte Forargelse ved sit private Liv, nemlig ved syndigt Levned, løsagtigt og forargeligt, sammen med sin Svigerinde, der var Enke. Enden blev, at Ejler Brockenhuus blev dømt til livsvarigt Fængsel paa Dragsholm, hvor han vistnok døde ca. 1606.

Om samme Ejler Brockenhuus fortælles, at han yndede at agere død. Naar saa Følget var samlet til Begravelse, sprang han pludselig af Kisten med Rabalder, til stor Forfærdelse for de forsamlede Mennesker. Han gav det da Udseende af, at han havde været skindød. Men den gode Ejler maa alligevel have været bange for, at han tilsidst skulde risikere at blive begravet som skindød. Han befalede nemlig, at naar han var begravet, skulde der hænges en Klokke over Graven, med et Reb fra Klokken og ned igennem Kistelaaget, for at han kunde ringe med Klokken og derved tilkalde Hjælp, hvis han skulde risikere at vaagne igen.

Da Ejler Brockenhuus tilsidst døde rigtigt, skulde hans Lig føres til Rørup Kirke og nedsættes i Brockenhuusernes Begravelse under Alteret, men da Ligtoget naaede saa langt, at det kunde ses fra Rørup Kirke, begyndte Klokkerne at ringe. Men aldrig saa snart havde Ringningen begyndt, før der blev et saadant Bulder og Spektakel i Kisten, at Følget højlig forfærdedes derover. Nu red Herremandens Broder hen ved Siden af Kisten, huggede sit Sværd i den og sagde: »Stille, Broder! Du har syndet mod Gud og de hellige Klokker.« Derpaa sprængte han afsted, saa hurtigt Hesten kunde bære ham, til Kirken og bød Klokkeren holde op med at ringe, og da Klokkerne tav, blev der roligt i Kisten, og Ligtoget kunde fortsætte Gangen til Kirken med den ugudelige Herremands Lig.

Et andet Sagn der paa Egnen fortæller, at da Ligtoget var naaet midtvejs mellem Søndergaard og Rørup Kirke, var det umuligt at transportere Liget længere, hvorfor Følget blev enige om at begrave det inde paa Marken, et Stykke øst for Vejen, med en solid Pæl gennem Kisten, for ikke at risikere, han skulde gaa igen. Stedet har været betegnet ved en lille Forhøjning i Jorden lige til vore Dage og blev af ældre Folk kaldt Brockenhuus Høj.

GAMLE SANDSAGER

SKORSTENEDAGEN PAA HELNÆS

Skorstensdagen (Sgå'stenedawi) den 2. Januar samledes om Morgenen alle Gaardmænd paa Helnæs for sig og Husmænd for sig og gik omkring for at syne Skorstene og andet Brandvæsenet vedkommende. Overalt stod Bordene flot dækkede med Mad og Drikke; varmt Gammeltøl med Pind i, Brændevin og Romkaffe skulde nydes alle Vegne. Det gjaldt om at være forsigtig fra Morgenstunden af for at kunne holde den gaaende til Aften. Kunde man se sit Snit til at hælde lidt rigeligt af Flasken i Naboens Kaffe, saa var man altid parat dertil.

Spøg, Latter og smaa Drillerier hørtes paa Mændenes Vej, og stødte Husmænd og Gaardmænd sammen, saa kom der især »Liv i Kludene«.

Naar hvert Hold hen paa Eftermiddagen kom til det sidste Sted (og dette gik paa Omgang fra Aar til Aar), saa blev man dér opvartet med varm Spise og drev alskens Løjer, som om man var glade Børn og ikke gamle Mænd.

Børn og Tjenestefolk skulde hen til Naboer og Slægtninge for at syne Skorstene og blev da altid af den gæstfri Husmoder opvartet paa bedste Maade.

Dagen var en Fæstdag og Fridag for det ganske Sogn. Det var en fra Fædrene nedarvet gammel Skik, men siden 1860—70 har den kun været en Saga. Af et vittigt Hoved blev den Dag kaldt »Fandens Geburtsdag«.

J. Runge, Helnæs.

TALEMAADER OM LØRDAGEN

1.

Lørdagen er sjælden saa vred,
at man ikke faar Solen at se.

2.

Man har tre skidte Lørdage om Aaret.

Fra Vester-Hæsinge Sogn.

Ved Kr. Nielsen, Lærer.

TÆLLEREMSE

Elle melle seks syv.
Pokker er en Hønsetyv.
Naar man skubber ham i Nakken,
triller han saa ned ad Bakken.

Fra Revs-Vindinge Sogn.

Ved Kr. Nielsen, Lærer,
Vester-Hæsinge.

FRA FAABORG SPARE OG LAANEKASSE

har jeg atter i Aar modtaget 100 Kr. som Tilskud til Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn. For dette Tilskud bringer jeg ærbødigst min Tak.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

DET 11. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE AFHOLDES I KALUNDBORG BY OG OMEGN I DAGENE 26. JULI—1. AUGUST

Foredrag af:

Museumsinspektørerne Hugo Matthiesen og Broholm, Docent Elling, Statsgeolog Milthers, Magister Hermansen, Kredslæge Møller m. fl.

Udflugter til Refsnæs, Asnæs, Mullerup Mose, Rersø, Jyderupengen, Dragsholm, Vejrhøj m. m.

Enhver, som har Lyst, kan deltage. Pris for fuld Deltagelse med Indkvartering hos private 75 Kr. Program tilsendes paa Forlangende fra Stævnets Bureau hos Boghdl. Georg Jensen, Kalundborg.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk Hjemstavn«s Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931,
Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»En særdeles fornøjelig Bog, som gør det ønskeligt, at Forf. faar Lejligh-
hed til at udnytte sit hele Materiale i et tilsvarende Værk for hele Landet.«
L. Købke-Rimmer i »Bogens Verden«.

»Da den næsten udelukkende bygger paa fynsk Materiale, vil den natur-
ligvis først og fremmest blive slugt af Fynboer; men ogsaa for os andre har
den Interesse. — Bogen, der er prydet med mange smukke Billeder fra fynsk
Natur og Folkeliv, anbefales paa det bedste.«

Albert Jensen i »Flora og Fauna«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og
sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Poul helweg Mikkelsen: Skøbeshøvedet. — Gamle Sandfager.

8. hæfte.

August 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Sct. Hans Aftens Turen.

F. H. F. havde Sct. Hans Aften arrangeret en Biludflugt: København—Hareskov—Fiskebæk, og ca. 150 Medlemmer deltog. Trods Regnen gennemførtes Turen; men det blev dog nødvendigt at dirigere Bilerne fra Fiskebæk til Holte Hotel. Paa denne sidste Strækning skete et lille Uheld: en af de store Biler gik i Staa, og Passagererne maatte vente, indtil en af de andre Vogne kunde komme tilbage fra Holte og hente dem; men det udmærkede Humør, der præger vore Sammenkomster, tog ingen Skade deraf. Da »Havaristerne« ankom til Hotellet, modtoges de med dundrende Hurra, og snart var alle vel anbragt ved Kaffebordene. Sange og Taler vekslede livligt, og efter Kaffen blev der gjort klar til Dansen. Nu var Tiden imidlertid stærkt fremrykket. Opbruddet fra Hotellet skulde efter Planen foregaa Kl. 10⁴⁵, men saa tilbød Vognmanden, der er Medlem af vor Forening, at vente en Time ekstra, og dette udmærkede Tilbud modtoges med Begejstring baade af de danselystne og af dem, der sætter Pris paa en hyggelig Passiar. Kl. 11⁴⁵ rullede Bilerne mod København. Aftenen havde været vellykket — trods den nødtvungne Programforandring. H. F. B.

• * •

Nye Medlemmer optages

og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.

• * •

Husk Emblemet!

1 Kr. pr. Stk. (+ Porto 20 Øre).

Bestilles hos Kassereren.

• * •

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

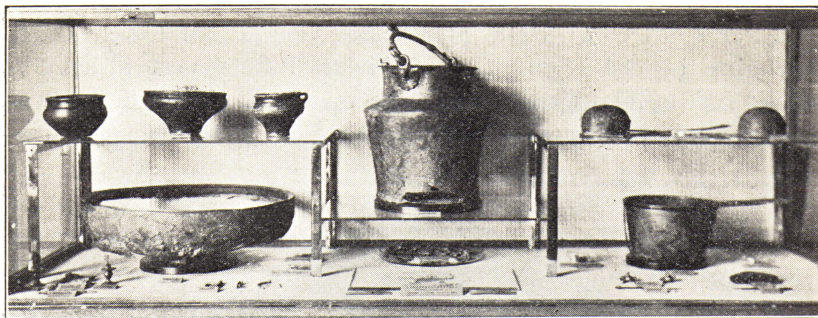

Fig. 1. Skrøbeshavefundet, opstillet i Fyens Stiftsmuseum.

SKRØBESHAVEFUNDET

AF APOTHEKER POUL HELWEG MIKKELSEN

PAA en højtliggende Mark, ca. 84 Meter øst for det sydøstlige Hjørne af Stuehuset til Proprietær Andersens Ejendom: Skrøbeshave, Mtr. Nr. 10 a Avnslev Sogn, Svendborg Amt, låa den Grav, der her skal nærmere omtales.

Adskillige Gange i de senere Aar har jeg besøgt Proprietær Andersen, der er stærkt archæologisk interesseret, og paa hvis Marker Lodsejeren selv har fundet i Tusindvis af Stenredskaber af forskellig Art. Ogsaa enkelte romerske Perler, hidrørende antagelig fra Folkevandringstiden, er fundet paa Andersens Ejendom; men at der lige uden for hans Dør skulde findes en saa vidunderlig righoldig Grav fra romersk Jernalder som den, vi fandt, havde ingen af os drømt om. Men Graven var ogsaa godt gemt, idet den låa over tre Alen nede i Jorden under flad Mark; intet røbede noget om, hvad der her gemtes dybt under Mulden.

Ved Pløjning var man gennem Aarene stadig stødt paa Sten paa denne højtliggende Mark, men da Egnen er meget stenrig, havde man ikke skænket disse Sten større Opmærksomhed. I November 1931 blev det imidlertid bestemt, at Stenene skulde tages op, og herved skete det, at man kom i Tanker om, at de mange Sten, man nu afdækkede, kunde hidrøre fra en Grav, hvorfor Andersen bad mig komme ud og se paa Stenene; og ved Selvsyn den 15. Januar 1932 og efter forskellige Oplysninger,

Andersen gav mig, tilraadede jeg, at man forsøgte til alle Sider at omgrave et Stendække af barnehovedstore Sten, Brosten, man var stødt paa. Dette Stendække viste sig at have en Udstrækning i Nord—Syd af ca. 5 Meter, i Øst—Vest af ca. 3 $\frac{1}{2}$ Meter. Imidlertid nøjedes man ikke med at blottlægge dette Stendække, men man gravede desværre ogsaa i Dybden, og den

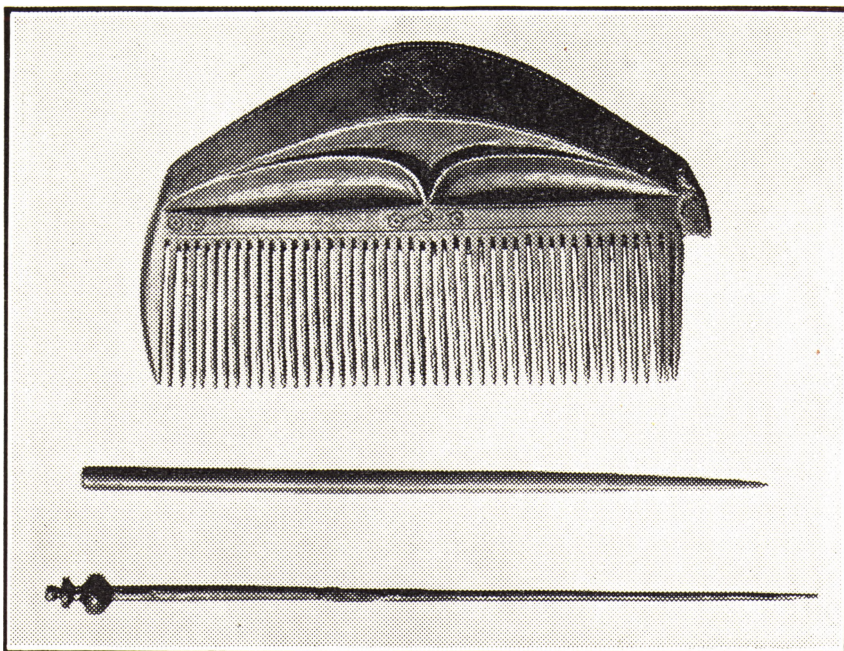

Fig. 2. Benkam, Bennaal (midterst) og Sølvnaal (nederst).

21. Januar om Aftenen ringede Andersen til mig, at nu var man to Meter nede stødt paa Graven, idet der var fundet nogle Knogler, en fin Kam og Brudstykker af Bronzesmykker. Jeg lovede at komme næste Dag, idet jeg indtrængende bad om, at man vilde lade alt, ogsaa de fundne Sager, urørt indtil da.

Ved Syn paa Stedet næste Dag fremgik det tydeligt, at det var en Grav med Længderetning Nord—Syd, som Andersen og hans Sønner var gaaet for nær i dens østre Side; der var her kun gravet en ganske smal Gang ned langs Graven, og tillige var der i Syd udhulet ned i den overdækkende Jord lige til Gravens Bund, der laa ca. 2,15 Meter under Jordoverfladen. Herved var Knogler og Bronzebrudstykker samt noget sort, trevlet

Stof blevet fremdraget, tillige med en Benkam, se Fig. 2, der endnu heldigvis delvis laa i den Klump Ler, hvori den var fundet, tilsyneladende omgivet af Træ eller Læder.

Oven over Graven laa med Længderetning Nord—Syd tre store Sten, hvoraf een var særlig stor og uhandelig, ca. $\frac{3}{4}$ m lang. Jeg gav nu Besked om, hvorledes der skulde graves, for at Graven kunde komme til at ligge frit med god Plads uden om til alle Sider. Andersen og jeg gik derefter ind for at rense de allerede fundne Sager, og da særlig Benkammen. Denne, der viste sig at være usædvanlig smuk og velbevaret, var omgivet af en sort Masse, der sikkert har været en Slags Futteral eller Hylster til den, og hen over Kammen laa paa langs, lidt skraat, ganske tæt ind til den, en Bennaal med fin Spids, hel og velbevaret. Se Fig. 2. Jeg er ganske overbevist om, at Kam og Naal hører sammen, idet Naalen sikkert har været brugt til at rense Kammens Tænder med. Kammen mangler den yderste Tand til den ene Side, ellers er den fuldstændig og tillige enestaaende velbevaret. Den manglende Tand synes i sin Tid at have været paasat og er antagelig gaaet tabt ved, at man er gaaet Graven for nær ved Gravningen.

Kammen, der er 8,5 cm lang, 5,2 cm bred og indtil 1 cm tyk, er skaaret ud af et Stykke Ben, og Dekorationen paa dens øvre, halvrunde Parti, der er ens paa begge Sider, er meget dybt og fint indskaaren. Foruden disse nydelige, ualmindelige og dybe Indskæringer er Rammen om Indskæringerne dekoreret med de ofte paa Kamme fra Jernalderen anvendte smaa Cirkler med Centrum, hvoraf nogle Cirkler indbyrdes er forbundne paa forskellig Vis med Streger. Kammen er et Unikum, hvad Velbevarethed og forresten ogsaa hvad Skønhed angaar, den er saa raffineret og fin, at sikkert ingen nulevende Kvinde kan opvise en blot tilnærmelsesvis saa smuk haandlavet Kam. Om Kammens Plads i Graven kan kun siges, at den maa have været i den østre Side; Andersen mener: omtrent ved Midten. En noget lignende særdeles smuk Kam, ogsaa med dybt indskaaren Dekoration, muligt lidt ældre end Skrøbeshavekammen, blev i 1898, sammen med andre Sager fra romersk Jernalder, fremdraget ved Kloakanlæg i den nordlige Udkant af Odense, men denne smukke Kam var ganske uden Tænder. Nærmere herom se Aarb. f. nord. Oldk. 1900 Side 53. Bennaalen, der laa paa langs hen over Kammen, er 10,3 cm lang og er foroven i Diameter 0,3 cm.

Medens vi sad og rensede de mange alt fundne ganske smaa Bronzeflager og Nitter, kom en af Andersens Sønner, der gravede efter min Anvisning, ind og fortalte, at Stenene truede med at skride, og at der under en større Sten var kommet en Bronzerand til Syne. Vi styrtede straks ud og overtlydede os hurtigt om, at det virkelig forholdt sig saaledes. Jeg fik nu Stenene ordentligt understøttet og hindrede dem saaledes i at skride og derved ødelægge det store Bronzefad, — thi et saadant var det, der var kommet til Syne, — i Sydenden af Graven. Stenene i denne Ende af Graven fik vi derefter fjernet samme Eftermiddag; det var et besværligt Arbejde, thi der var mange og store Sten under de ovenfor nævnte tre særlig store Sten, og de rakte i en stor Dynge ud over Bronzefadet, der var stillet helt i Syd uden for selve Graven, hvor Skelettet laa. Vi kom saa vidt den Dag, at vi omtrent havde hele Omkredsen af Bronzefadet, der var ca. 40 cm i Diameter, fri. Desværre var Fadet ret medtaget; hele Randen var dog til Stede, omend itubrudt flere Steder, men op af Bronzefadet stak en svær, fint ornamenteret Hank til en Spand og forskelligt andet, som jeg dog ikke kunde faa Rede paa den Dag, da Tiden var saa langt fremskreden, at det begyndte at mørkne.

Der var alle Muligheder til Stede, kunde jeg forstaa, for at finde noget meget interessant, og da jeg i den mørke Januar-aften, efter at have tildækket det alt blottede med Sække og Jord, kørte hjem til Odense, foregøglede min Fantasi mig mange archæologiske Herligheder, der ventede mig. Saa sikker var jeg paa et fint Fund, at jeg foreslog Journalist Sørensen, Fyns Tidende, der før havde været med mig paa Gravning, at tage med til Skrøbeshave næste Dag. I den tidlige, mørke og kolde Morgenstund den 23. Januar 1932 tog vi da til Aastedet og begyndte Afdækningen af det Syd for Fodenden af Graven den foregaaende Dag fundne Bronzekar.

Jeg gik meget forsigtigt til Værks, idet jeg stadig brugte Vand fra en Vandkande med Bruser til at skylle med; men det var et meget besværligt og langsommeligt Arbejde at faa Sagerne nogenlunde befriet fra det gule Ler, der klistrede dem til overalt, og fra det sortgraa, faste Lag — muligt hidrørende fra den Trækiste, der sikkert har været om Liget — som mange Steder havde aflejret sig paa Sagerne.

I Bronzefadet, Fig. 3, laa i dets vestlige Halvdel den store

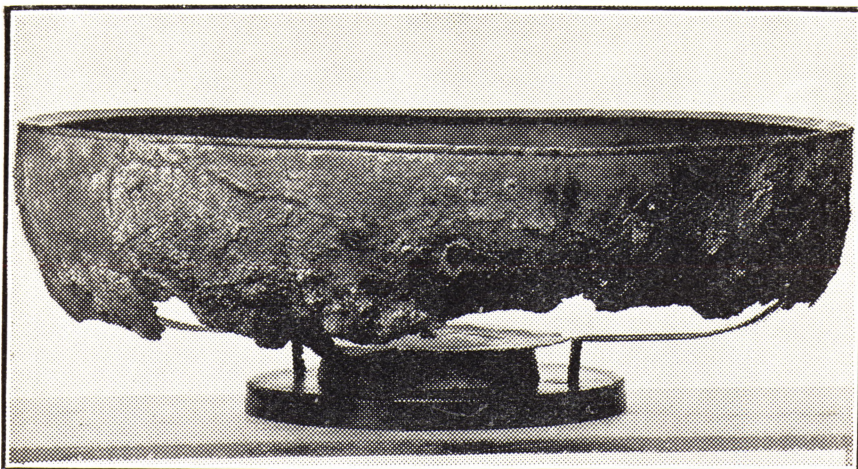

Fig. 3. Bronzefad.

Fig. 4. Bronzespand.

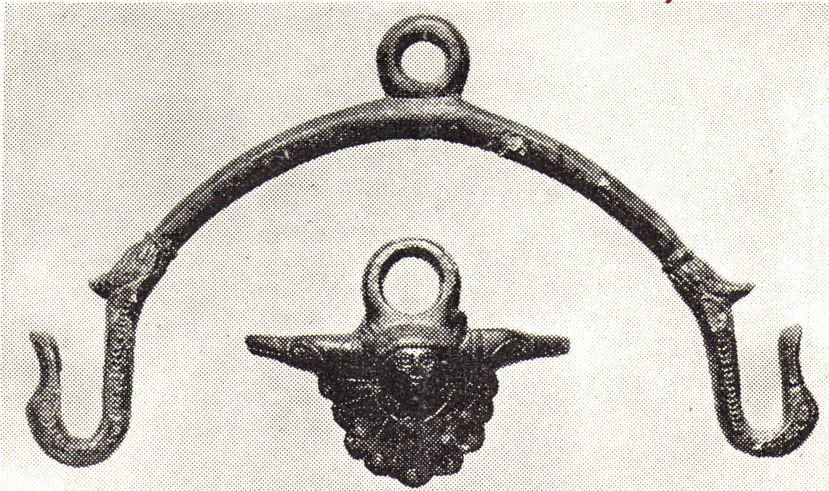

Fig. 5. Hank og Øsken af Bronzespanden.

Bronzespand, ca. 27 cm høj og lige saa bred, Fig. 4, med svær ornamenteret Bronzehank, Fig. 5. Inden i Spanden, hvis Aabning vendte stik mod Syd, laa østligst paa Højkant med Skaftet stikkende ud af Spandens Aabning en Øsekop af Bronze — ogsaa Skaftet er af Bronze — med isiddende Si og Skaft ligeledes af Bronze, se Fig. 6. Stukket ned i Øsekoppen laa et lille bægerformet Lerkar, Fig. 7, bredt foroven, men ret spidst tilløbende mod Bunden, det laa ikke helt paa Højkant, men var lidt skraat opadrettet, maaske dog kun fordi det paa Grund af dets Form

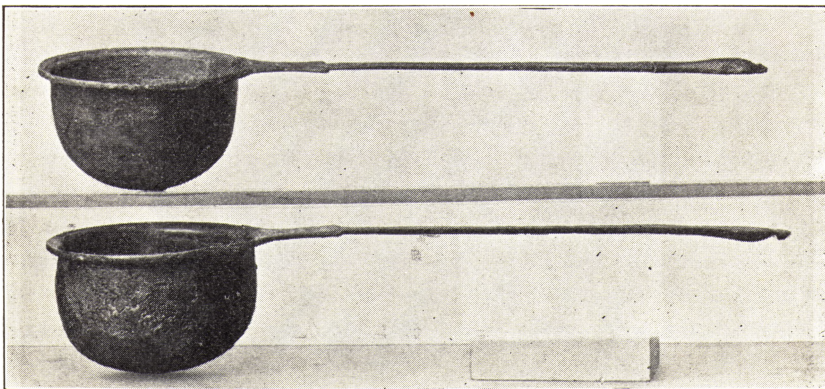

Fig. 6. Si (øverst) og Øsekop (nederst).

ikke kunde ligge anderledes. Inden i dette Lerkar stod — eller laa — et andet mindre Lerkar, se Fig. 8.

I Bronzefadets østlige Side laa ved Siden af Spanden, med

Fig. 7. Største Lerbæger.

Bunden vendende mod Øst og Hanken skraat opad over Bronzefadets Rand pegende mod Nord, en Bronzekasserolle, se Fig. 9, den var ret medtaget af Tidens Tand. Se hosstaaende Tegning, Fig. 10, der skematisk viser Sagernes Placering i Forhold til hinanden.

Jeg fik Bronzefadet og alt det i dette værende optaget den Dag og rejste samme Dags Eftermiddag til København, bl. a. for at tale med Inspektør C. Neergaard, Nationalmuseet, og berette om mit smukke og sjældne Fund.

Bronzefadet, se Fig. 3, er 39,5 cm i Diameter, udvendigt Maal, med 1,1 cm bred mod Fadets Indre ombøjede Rand, der skraaner noget indad; Fadet er 12 cm højt, udvendigt Maal; det har et 1,4 cm højt, 3,5 mm tykt cirkelrundt Fodparti, med en Diameter af 10,5 cm. Fadets Bund er meget massiv og vel-

Fig. 8. Lille Lerbæger.

bevaret, den har indvendig to lidt ophøjede tæt paa hinanden liggende concentriske Kredse, den inderste med en Diameter paa 7,4 cm; i Centrum sidder en lille, lidt opbøjet Tap, 0,75 cm i

Fig. 9. Bronzekasserolle.

Diameter, med en ret vid Fordybning i Midten. Udvendig viser Bunden tre concentriske, ophøjede Ringe, der bliver sværere og bredere ind mod Centrum, hvor der er et 1,9 cm i Diameter ophøjet cirkelrundt Parti. Paa den næsten horizontale Del af Bunden lige uden for, hvor Fodens Rand begynder, ses to indridsede svage concentriske Ringe.

Fadet har oprindeligt været forsynet med to ret svære paa-loddede Hanke, Ar efter den ene kan spores udvendigt; men da det blev henstillet i Graven, manglede det disse Hanke og har saaledes allerede dengang været noget defekt; senere er en stor

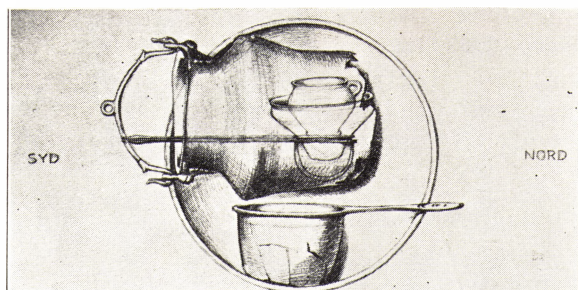

Fig. 10. Drikkestellets Opstilling i Graven.

Del af Partiet mellem Fadets Rand og dets Bund gaet tabt; dog er der blevet saa meget tilbage, at man faar et godt Begreb om Fadets oprindelige smukke og harmoniske Form; tillige maa man jo tænke sig det gyldent straalende.

Fadet er som Nr. 190 Jernalderen i Sophus Müllers »Ordnung af Danmarks Oldsager« og hører til den sjældneste Form af de fra denne Tidsperiode kendte Fade; der er tidligere kun fundet ganske faa herhjemme af den Slags, og næppe noget af disse er saa stort som Skrøbeshavefadet.

Bronze'spanden, se Fig. 4, er 26,5 cm høj, med en Hals, der er 6,5 cm fra Mundingsranden til Skulderen. Munden inaalet udvendig 19,5 cm i Tværmaal.

Spandens største Tværmaal er 25,45 cm; herfra indsnævres

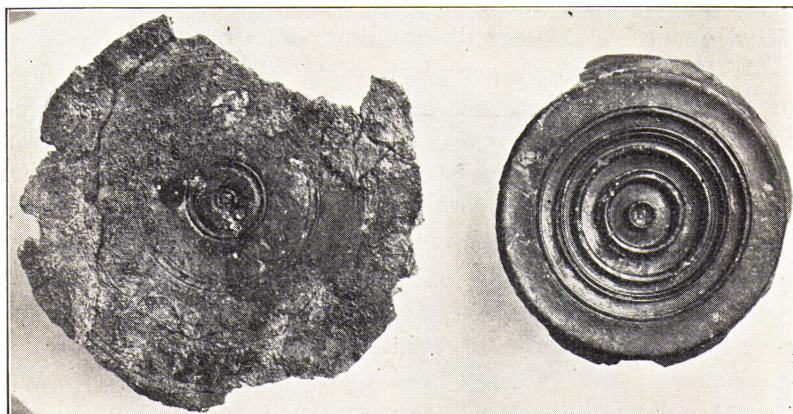

Fig. 11. Spandens Bund (til venstre) og Kasserollens Bund (til højre).

dens Legeme nedefter, først ret stærkt, senere kun svagt for lige oven for Bunden at udvides noget igen, hvorved dannes ligesom en Vulst af ca. 1,2 cm Højde hele Vejen rundt. Selve Skulderpartiets Bredde er ca. 4 cm. Nær Overgangen fra Hals til Skulder er der paa Halsen indridset to Enkeltstreger med 0,2 cm Mellemrum, paa Skulderen ses med 0,3 cm Mellemrum en Dobbelstreg og en Enkeltstreg; længere ude paa Skulderen, 1,9 cm fra sidst omtalte Enkeltstreg, løber tre indridsede Streger med godt 1 mm Mellemrum. Mundingsranden, der er 0,8 cm bred, bøjer udad og har omtrent midtvejs en indridset Linie.

Spandens Bunddiameter er 18,5 cm; Bunden er udvendig, som det vil fremgaa af Fotografiet, se Fig. 11, med visse Mellemrum forsynet med dobbelt concentriske indridsede Ringe, den yderste af disse er 16 cm i Diameter; den er ret medtaget og indvendig uden Prydelser.

Tæt oppe under Mundingsranden sidder over for hinanden

to Øskener til Spandens svære Hank. Disse Øskener, der begge er som den ene afbildede, se Fig. 5, har et Hoved i Midten, en Slags Krave underneden og et aflangt Dyrehoved ud til hver Side, er begge velbevarede og har været paasat Spanden dels ved Lodning, dels med Nagler. Øskenerne er bøjede efter Spandens Runding og har en Længde fra Snudespids til Snudespids af 10 cm.

Hanken (Fig. 5), der ender i to ombøjede Svanehalse med Hoveder, passer ind i Hankebeslagenes Øskener, den er ligeledes velbevaret og har over Svanehovederne en Bredde af 23,2 cm. Svanehalsen ender i et Slags stiliseret Blad- eller Blomsterbæger, derfra er Hanken rundet paa Undersiden, men kantet paa Oversiden. Midt paa Hanken sidder en Øsken, lidt mindre end Hankebeslagenes. Spanden er uden Fødder, ellers som Sophus Müllers »Ordning af Danmarks Oldsager«, Jernalderen Nr. 187.

Medens Bronzefadet er meget medtaget, er Bronzespanden betydeligt bedre bevaret, hvilket antageligt skyldes, at den har ligget inden i Fadet, der vel i nogen Grad har beskyttet den. Denne Bronzespand er efter Restaurering sikkert det mest fuldkomne Stykke i sin Art, der hidtil er fundet herhjemme fra romersk Jernalder. I Aarb. f. nord. Oldk. 1900 har Sophus Müller Side 148 publiceret en Bronzespand, anvendt som Gravkar for brændte Ben; denne Spand, der noget ligner Skrøbeshave spanden, er tilsyneladende endnu bedre bevaret, men maa nærmest henregnes til den førromerske Periode.

I sin Beretning om Juellingefundet, hvilket Fund blev fremdraget paa Lolland 1909, inddeler Sophus Müller den romerske Jernalder herhjemme i to Perioder, en ældre og en yngre; den ældre strækkende sig over ca. 100 Aar omkring 100 Tallet efter Christus, den yngre ligeledes strækkende sig over 100 Aar, men omkring 200 Tallet efter Christus. Ved Sammenligninger blandt andet af fundne Bronzespande, eller rettere Brudstykker af Bronzespande, af Drikkehornsendedopper, Bronzekasseroller o. s. v., godtgør Sophus Müller, at Juellingefundet tilhører den yngre Periode af romersk Jernalder. Ud fra disse Sophus Müllers Betragtninger maa Bronzespanden i Skrøbeshavefundet ogsaa tilhøre denne yngre Periode, hvilket ligeledes gælder Drikkehornenes Endedopper, Bronzekasserollen og Sølvfibulaerne i Skrøbeshavefundet. Det kan saaledes allerede her fastslaaes, at Skrøbeshavefundet hidrører fra Tiden omkring Aar 200 efter Christi Fødsel.

Bronzeøsen, se Fig. 6, med Skaft maaler 34 cm. Skaftet alene 24 cm. Øsens Dybde er 6 cm. Mundingsranden, der er udadbøjet, er 0,4 cm bred og har paa den opadvendte Side (Fortsættelsen af Øsens indre Flade) yderst en bredere Fure, inderst, lige i Ombøjningen mellem Rand og Øsens Side, en smal Fure. Hanken og Øsen er gjort i eet Stykke. Øsekoppen har paa Ydersiden, nær Mundingsranden, to concentriske indridsede Ringe, og nærmere Øsens Midtpunkt — Toppunkt — løber tre concentriske opbøjede Ringe. Skaftet er hvælvet paa Undersiden, hvorimod det er ganske fladt paa Oversiden.

Bronzesien, se Fig. 6, svarer i Størrelse ganske til Bronze-

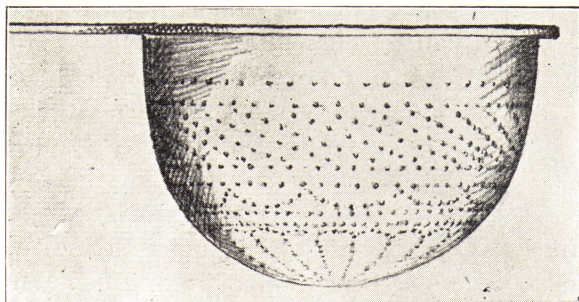

Fig. 12. Bronzesiens Kop.

øsen, blot er selve Sien (Koppen) en ubetydelig Smule mindre end Øsekoppen, i hvilken den passer ind, og Siens Skaft er hvælvet paa Oversiden, men fladt paa Undersiden, saaledes at de — Bronzesien sat inden i Øsekoppen — danner et samlet Hele med trindt Skaft. Bronzesiens Kop er gennemhullet efter et bestemt System, se Fig. 12, og viser et meget smukt Mønster.

Bronzeøse og Bronzesi, der som alt nævnt var stukket ind i hinanden som et samlet Hele og var lagt inden i Bronze-spanden, tilhører Typen 192 i Sophus Müllers »Ordning af Danmarks Oldsager«, Jernalderen. Der er hidtil kun fundet faa Eksemplarer og næppe som Helhed noget, der er bedre bevaret end Stykkerne fra Skrøbeshave. Det smukke Mønster, som Gennemhulningen danner, ses tydeligt paa Sien; undertiden danner Hullerne et Mæanderbaand, der ofte anvendes som Ornament paa Urner fra romersk Jernalder. Det her anvendte Mønster har jeg ikke før set benyttet.

Største Lerbæger (Fig. 7). Mundingens Diameter er 15,5

cm, udvendigt Maal, største Bredde en Ubetydelighed mere, 15,65 cm. Bundens udvendige Diameter 5,5 cm. Bægerets Højde ca. 8,5 cm. Er uden Hank, sort og glat. Dette Bæger stod som nævnt med sin nederste Del ind i Bronzesien inden i Bronzespanden, og inden i dette Bæger igen stod med Bunden nedad det

Lille Lerbæger (Fig. 8). Mundingens Diameter er 8,4 cm, udvendigt Maal, bredeste Diameter ca. 9,5 cm. Bundens udvendige Diameter ca. 4,25 cm, Højde ca. 8,3 cm. Bægeret er forsynet med en lille Hank lige oppe under Mundingranden, er sort, glat glinsende, særlig fast brændt, stærkt og med den ret brede indadbuede Fure lige under Randen særlig godt egnet som Drikkebæger.

Bronzekasserollen (Fig. 9). Maaler fra Skaftende til modsat Rand 32,3 cm. Skaftets største Bredde yderst 6,4 cm, inderst 10,5 cm. Kasserollens Munding Diameter er 17,3 cm, udvendigt Maal. Bund diameter, udvendigt Maal, 11,5 cm, Højde ca. 10,5 cm. Indvendig er afsat tre Streger eller Maalmærker hele Vejen rundt, øverste 0,6 cm fra Overkanten, næste 3,8 cm fra Overkanten og tredje 6,25 cm fra Overkanten. Bunden har indvendig omkring Centrum en lille ophøjet Ring, 1,1 cm i Diameter, længere ude endnu en ophøjet Ring om Centrum, 6,25 cm i Diameter, og endelig ude ved Kanten bliver Bunden lidt mere ophøjet og danner derved en Ring ca. 10,5 cm i Diameter. Bunden er indvendig noget hvælvet og skraaner lidt mod Siderne. Mundingranden bøjer udad og er kun 0,65 cm bred. 0,4 cm under Mundingranden løber udvendig en 1 mm bred ophøjet Streg hele Kasserollen rundt; parallelt med denne med en Afstand af 1 cm løber endnu en ophøjet Streg, ogsaa 1 mm bred.

Bunden, der er fuldstændig hel, massiv og svær, har udvendig fem stærkt ophøjede concentriske svære Ringe, hvoraf den næstyderste har en dyb Fure i Midten. Se Fig. 11.

Skaftet er af de for disse Kasseroller karakteristiske flade, brede Skafter, rigt udstyret paa Oversiden med ophøjede Linier og Perlestreger, som nærmere fremgaar af hosstaaende Fig. 13. Paa Skaftets Overside er indtrykt romersk Fabriksstempel, hvoraf dog kun kan tydes det sidste Ord POLIBI; men da det hyppigst forekommende Mærke er P. CIPI. POLIBI, kan man sikkert gaa ud fra, at det er dette, der skal staa, og Fabrikantens Navn har da været Publius Cippius Polibius.

Professor Chr. Blinkenberg har i en Artikel: »Romerske

Bronzekar med Fabriksmærke« (Aarb. f. nord. Oldk. 1900) paavist, at ovennævnte P. Cypius Polibius har fabrikeret disse Bronzekar i Italien mellem Aar 50 og 75 efter Christus. Der kan dog derfor godt være hengaaet ca. 100 Aar, før en saadan Bronzekasserolle er nedlagt som Gravgoods heroppe i Danmark.

Bronzekasserollen laa, som nævnt ovenfor, østligt i Bronzefadet. Den var en Del medtaget, men dens øverste Del med Mundingsrand og Skaft samt Bunden var velbevarede og hele.

Disse Kasseroller er ikke saa ualmindelige, der er fundet en Del af dem her i Danmark, saaledes var der i det under Kammen omtalte Fund ved Odense ikke mindre end tre ualmindelig velbevarede Kasseroller.

Det er sikkert, at den paa Tegningen viste Opstilling af Bronzefadet, Bronzespanden, Bronzeøsen med Si, de to Lerbægere og Bronzekasserollen er den samme som den, hvori Sagerne

oprindelig er hensat for Fodenden af Graven. Man kunde fristes til at tro, at Bronzespanden oprindelig har staaet op i Fadet og ved en Stens Nedstyrtning f. Eks. er væltet om paa Siden, men i saa Fald maatte den være kommet til at rage længere ud over Fadets Rand, end den gjorde. Men naar den oprindelige Opstilling har været, som Fig. 10 viser, betyder dette, at der ikke kan have været Drikke i Spand, Øse eller Lerkar ved Sagernes Henstilling i Graven. Som man vil have bemærket ovenfor, laa endelig Kasserollen paa Siden i Fadet med Bunden mod Øst, og den kan ikke være væltet, for der var simpelt hen ikke Plads til den paa den anden Led; den fyldte, som den laa, kun 11,5 cm; havde den staaet med Bunden nedad, vilde den have fyldt 17,5 cm; men saa stort var Rummet ikke mellem Fadets Rand

Fig. 13. Kasserollens Skaft.

og Spandens Side; altsaa heller ikke i Kasserollen kan der have været noget fyldende. Alle disse Sager er derfor ikke givet den døde med i Graven for i dem at medgive Drikkevarer, saaledes som det ellers ofte er Tilfældet i den romerske Jernalder ved Grave med ubrændt Lig, hvor der kan være medgivet den døde indtil 12, 13, 14 Lerkar med Drikke- og Madvarer. Nej, her maa Sagerne være hensat udelukkende som en Hædersbevisning mod den døde, der har faaet sine kæreste Sager med til den store Rejse, og det har sikkert været kostbare Sager dengang, vel det fornemste man ejede. Et smukt Træk hos Datidens Folk, synes jeg, at give den døde det bedste med. Nutildags rives og strides vi efterlevende om det bedste, den døde ejede, saasnart vedkommende har lukket sine Øjne!

Man har længe været klar over, at disse Bronzekar af forskellig Slags, der findes i Grave fra romersk Jernalder, undertiden i ret stort Antal i en Grav, oprindeligt har tilhørt et samlet Drikkestel; i Reglen findes dog kun en Del deraf nedlagt i Graven.

I Juellingefundet, optaget og konserveret paa det omhyggeligste af Nationalmuseets Konservator G. Rosenberg, var der fire Grave fra romersk Jernalder. Grav 1 indeholdt nær ved Hovedet en Bronzekedel, hvori laa en nydelig Bronzeøse, og umiddelbart ved Bronzekedelen laa to Drikkekar, medens den til Øsen passende Si var givet den døde i Haanden og laa en Del fjernet fra de øvrige til et Drikkestel hørende Sager. I Grav 2 stod ligeledes nær Hovedet en Bronzekedel, og ved Siden af denne var stillet et større Lerkar, oven i hvilket var anbragt en Bronzeøse med Si, og yderligere stod tæt ved et mindre Lerkar og to Drikkehorn. Grav 3, der var en Barnegrav, indeholdt intet af et Drikkestel, hvorimod Grav 4 indeholdt, ligeledes, en Bronzekedel samt en Bronzekasserolle og en Bronzeøse med Si. Om disse Sager sagde Arbejderne, der havde udgravet denne Grav, før Nationalmuseet kom til Stede, at de laa samlet. Som man heraf ser, i 3 af de fire Grave adskillige til et Drikkestel hørende Bronzekar, der er mere eller mindre sammenstillede i Graven.

Det senere i 1920 ogsaa paa Lolland optagne pragtfulde Hobyfund, ligeledes fra romersk Jernalder, indeholdt Rester af en Bronzespand, en Bronzekasserolle, et Bronzefad, en Bronzebakke med to enestaaende smukke Sølvbægere, en Øsekop af Sølv med Bronzehank, to Drikkehorn og tre Lerkar. Kanden laa her i det store Fad, og ved Siden af Fadet Kasserollen og

Resterne af Bronzespanden, tæt ved stod Lerkarrene. Dr. K. Friis Johansen paaviser i sin Beretning, at alle disse ovenfor nævnte Dele i Hobyfundet maa have hørt til et samlet Drikkestel, at alle dets forskellige Dele antagelig er lavet paa samme Fabrik i Italien og samlet har fundet Vej herop. Rimeligvis har det været Skik i Tiden lige efter Christi Fødsel at fremstille Drikkestel, som man nu fremstiller Kaffestel og Thestel, og de adskillige Bronzekar og Bægere, der nu enten mere enkeltvis eller mere samlet kommer for Dagens Lys ved Afdækning af disse righoldige Grave fra romersk Jernalder, hidrører sikkert alle oprindeligt fra et komplet Stel.

Den i Skrøbeshavefundet fuldstændig samlede Opstilling af alle til Drikkestellet henhørende Sager synes i højeste Grad at bekræfte Friis Johansens Paastand om samlede Drikkestel, og derved bliver dette Skrøbeshavefund i særlig Grad interessant — en saadan koncentreret Sammenstilling af netop alle Drikkestellets Dele er næppe før iagttaget! Det er, som om man just har villet vise, at disse Dele hørte sammen.

Endelig er det ved Skrøbeshavefundets Drikkestel af Interesse, at der er anvendt Bægere af Ler, og at disse er gaaet ind som et Led i Drikkestellet; saavidt jeg ved, er dette ikke før set. I Drikkestellet har her Bronzespanden ved Brug indeholdt Vinen, Kasserollen med Maalemærkerne har været beregnet til at maale Vinen op i Spanden med, Øsekoppen med Si til at si Vinen og fylde Bægrene — her de smaa Lerbægere — med Vin fra Spanden, og Fadet har antagelig været til Vand til at skylle Bægrene i, eventuelt til Haandvask.

(Sluttes.)

GAMLE SANDSAGER

GAMMEL AUKTIONSBEKENDTGØRELSE

Herved har jeg offentlig at bekendtgjøre for det ærede Publikum, at jeg er bleven sindet ved offentlig Auktion at bortsælge min Hovedgaard, Sultenborg kaldet, beliggende mellem Aalborg og Snoghøj i Luften, hvilken er ialt taxeret for 71 Hamborgeralen, Skovskylden 3 Tdr. mindre end 24 Skp., og Mølle-skylden $\frac{1}{3}$ Pægl. Jordbunden er af en meget god Beskaffenhed, vel dyrket og gjødet med Flintesten og Timrian, næsten overalt til Skuldrene. Paa Gaarden kan aarlig avles 40 à 50 Sække

Hø og 20 Tdr. Kalk, desuden 10 Tdr. Krudt og 5 à 6 Tdr. Peber-
nødder. I Gaardsrummet kan aarlig græsse 40 Vædere og 7
Bukke. Desuden er der et betydeligt Hollænderi, thi der er over
167 Gæs, som malkes tre Gange daglig, saa et anseligt Kvantum
Smør og Ost bliver samlet af den megen overflødige Gaasemælk.
Bøndergodset er i en meget god Stand, saa Bønderne er færdig
at æde hverandre. Der findes ogsaa en smukt anlagt Have paa
Loftet og et Springvand paa Ladefogedens Ryg samt en Vejr-
mølle i Skorstenen. Alle Værelserne er prydet med sort Pølseskind.

Siden efter bliver ogsaa bortsolgt adskillige rare og kostbare
Redskaber, saasom Skødeskind, Bikuber, Tjærekander, Piske,
Parykker og et Sommerliv af Hattefilt samt Rotter, Mus og
mange andre gode og rare Smaadyr.

Auktionen tager sin Begyndelse den 32. August, Formiddag
Kl. 13. Liebhave ville altsaa behage at indfinde sig paa Gaar-
den og være ledsaget af tilstrækkelig Kaution. Auktionen hol-
des paa Proppedrejerens Ryg med lystig Krabask. Auktions-
pengene betales kun 3 Uger før Auktionens Begyndelse, enten
til mig selv eller til min Foged, som ligger i Barselseng paa
Vandkunsten.

Sultenborg, den 34. Februar 1800,

Mads Tordenskade.

Ved Louise Jørgensen, Bro.

GAA PAA BØRSEN

Foranlediget af H. C. Lunds Optegnelse i Junihæftet kan
jeg meddele følgende fra København omkr. 1880:

Som Børn gik vi frem og tilbage i Stuen fra Væg til Væg
parvis med hinanden i Hænderne og Armene over Kors og sagde:
»Jeg (vi) har faaet Lov af Far og Mor til at gaa paa Bør-sen«. Idet
man sagde Bør med stærkt Eftertryk, skulde man være
naaet til den anden Væg og gjorde saa brat omkring og gik
over mod den første Væg igen, idet man sagde samme Sætning.

Axel Lange, Botanisk Have, København.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk Hjemstavns«s Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

En udmærket Gavebog er Hjemstavnsbogen

F Y N

af Olaf Andersen og N. M. Elling.

Af Pressens Udtalelser:

Den første i sin Slags, et Mønster paa alle gode Hjemstavnsbøger, der vil dukke op i Fremtiden. *(Folkeskolen.)*

Skrivet i et smukt og klart Sprog og prydet med 127 dejlige og veludførte Billeder. *Den egner sig ypperligt som Gavebog. (Dansk Ungdom.)*

Mange af dens Afsnit er rene Perler i Retning af Fortællekunst. *(Fyns Tidende.)*

Enhver, der tænker paa at gæste Fyn, bør købe og studere denne Bog. *(Vort Landbrug.)*

Kommission: Andelsbogtrykkeriet i Odense.

Faas i enhver Boghandel. — Pris 5 Kr.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

FINDES FYNSK HJEMSTAVN

I DERES SOGNEBOGSAMLING?

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).
Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931, Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Her har Botanisk Gartner Axel Lange aabnet sit rige Kartotek over Plantenavne, samlede igennem mange Aar, og meddelt af dets Indhold, hvad han kunde finde om fynske Plantenavne . . . Men Langes Bog er ikke Navne alene, den er fuld af Historier og Folkecitater om de forskellige Planter, nogle enkeltvis og løsrevet, men andre, f. Eks. dem der handler om dyrkede Planter, samlede i smaa Afhandlinger. Man læser f. Eks. med stor Interesse om Kornsorterne, om Hør og Humle, der tidligere dyrkedes meget paa Fyn.«

O. P. i Naturens Verden.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavn's Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Poul helweg Mikkelsen: Skrøbeshavefundet. — h. Juhl Andersen: Søren Lolk.
Gamle Sandfager.

9. hæfte.

September 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Nye Medlemmer optages
og alle nærmere Oplysninger gives ved Henvendelse til
Direktør *L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte.*

Husk Emblemet!

1 Kr. pr. Stk. (+ Porto 20 Øre).

Bestilles hos Kassereren.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavn 3 første Aargange tilbydes
herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.50	Kr. 3.50	Kr. 4.00
Alle 3 Aarg. samlet	- 6.00	- 8.00	- 9.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

NYE BØGER OG HÆFTER

Marius Kristensen: Folkemål og Sproghistorie.

J. S. Møller: Fester og Højtider i gamle Dage. 2. Bind.

Chr. M. K. Petersen: Odense Bys offentlige Samlinger $\frac{1}{4}$ 1932—
 $\frac{31}{3}$ 1933.

Pæ Øwles: Jyske Viser og Vers.

Budkavlen. 1933, Nr. 2.

Danske Folkemaal. 1933, Hæfte 3—4.

Gotländskt Arkiv. 1933.

Göinge Hembygdsförenings Årsbok. 1933.

Hjemstavnsliv. 1933, Nr. 2.

Langelænderen. Nr. 73.

Sprog og Kultur. 1. Bd., Hæfte 2—4.

Turisten. Juli, August 1933.

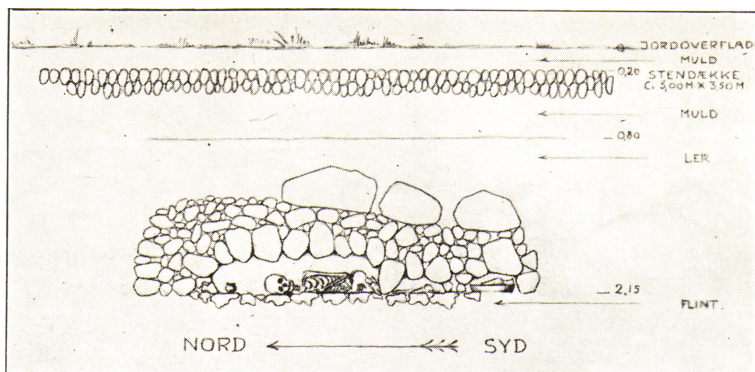

Fig. 14. Lodret Snit af Graven.

SKRØBESHAVEFUNDET

AF APOTHEKER POUL HELWEG MIKKELSEN

(Sluttet.)

Tirsdag den 26. Januar fortsatte jeg Arbejdet og paabegyndte Afdækningen af selve Graven med Skelettet. Jeg begyndte med Fodenden og gik meget forsigtigt til Værks, idet jeg ogsaa her stadig skyllede med Vand gennem en Bruser.

Jeg havde haabet at kunne afdække hele Skelettet, saa det kunde fotograferes samlet, men dette viste sig desværre ugørligt, dels fordi der klæbede saa meget Ler til Knoglerne og Bunden af Graven, at det vilde blive et meget møjsommeligt, for ikke at sige umuligt Arbejde at faa Leret helt fjernet ved Vintertide uden at forstyrre det oprindelige Leje af Sagerne for meget, dels fordi der inde i Graven ca. 50 cm fra Fodenden, ved Knæskallen, i sin Tid var væltet en stor Sten ned, der havde knust Knoglerne der, ja selv de derunder liggende Bundsten i Graven var knust. Jeg tog derfor Knoglerne til Knæleddet op — der fandtes ingen Oldsager i dette Stykke — fjernede den store Sten, der havde knust nogle af Knoglerne, fik den meget store Sten væltet bagud mod Syd og udvidet Pladsen, saa Undersøgelsen af den øvrige Del af Graven kunde foregaa ugenert.

Onsdag den 27. Januar afdækkede jeg Resten af Graven. Tænker man sig et lodret Snit gennem det Materiale, der har været oven over Graven, vil der øverst have været et ca. 20 cm

tykt Muldlag, derefter det før omtalte Lag af mindre Sten («Brosten»), under dette Stenlag Muld til ca. 80 cms Dybde og derefter et 40--50 cm tykt Lag af fast Ler, der maa være fyldt ned i ublandet Tilstand — maaske for at vildlede med Hensyn til Gravens Tilstedeværelse — og endelig en ca. 80 cm høj Dyngge af baade store og mindre Sten, derunder selve Graven. Den direkte over hele Graven og ud over Bronzefadet værende Stendyngge bestod af enkelte store Sten, som en Mand havde svært ved at løfte, og ned mellem disse og over dem laa mindre Sten, der næsten alle var ituskørnede og fugtige. Oven i Stendyngen var det, de tidligere omtalte to store og den ene meget store Sten laa. Hele denne Stendyngge havde en Længde af 3,50 Meter og en Bredde af ca. $1\frac{1}{4}$ Meter. Se hosstaaende skematiske Snit af Graven, Fig. 14. Man faar et Begreb om, hvor mange Sten denne Grav indeholdt, naar man hører, at alene de over og omkring Graven værende Sten udgjorde syv Vognlæs.

Selve Bunden af Graven bestod af et temmelig vel tilrettelagt Lag af ret store — 20 cm og mere i Diameter — flade, men dog knudrede, naturlige, sortsværtede Flintknuder med Skorpe; den mest knudrede og ujævne Side vendte nedad. Mod Vest var Bunden kantet, ligeledes for det meste med lignende Flintknuder, der ragede ca. 15 cm op over Stendækket i Gravbunden; mod Øst var Graven jo desværre forstyrret, da jeg kom til; men jeg vil mene, den her ogsaa har været kantet paa lignende Maade som mod Vest. Gravens indvendige Bredde i Bunden var ca. 60 cm, og Gravbunden laa 2,15 Meter under Jordoverfladen.

Afdækningen af Resten af Graven foregik paa samme Maade som om Tirsdagen. Skelettet var en Del forstyrret af nedstyrtede Sten, men ret velbevaret. Liget har ligget paa højre Side med Benene trukket stærkt op under sig, saaledes at Laarbenene næsten laa vinkelret paa Gravens Længderetning. Bækkenpartiet var helt østligt i Graven, og Rygsøjlen gik derfra i en skraa Linie ind mod Gravens Midterlinie. Venstre Overarm laa midt i Graven ret Nord—Syd, Underkæben, der var ganske tandløs, noget mod Øst omtrent midt paa Rygsøjlen over Ribbenene. Selve Hovedskallen fandtes ganske østligt i Graven med Ansigtet nedad. Tænderne manglede ligeledes fuldstændig i Overmunden, derimod fandtes en løs Fortand liggende ved Brystet.

Lidt oven over Laarbenene, nær Bækkenpartiet, optog jeg et firkantet Bronzespænde og nogle Centimeter Øst for Spændet

et smalt aflangt Stykke Bronze af Spændets største Bredde og med Bronzenagler i hver Ende, antagelig er det anvendt til at stikke Enden af Remmen igennem — Remholder. I Nærheden af disse Bronzesager laa nogle Bronzesmaadele. Ca. 10 cm Vest for Spændet viste sig ret Nord—Syd Bronze-Endedoppen af et Drikkehorn, se Fig. 15; i Nærheden mod Syd fandt jeg enkelte Led af en Bronzekæde og noget Bronzebeslag, meget medtaget og henfaldende; disse Dele har hørt til selve Hornet, der var yderst medtaget af Tidens Tand. Ca. 15 cm nordøst for denne Endedop fremdroges en anden lignende Bronzedop til Drikkehorn, se ligeledes Fig. 15, med Længderetning Nord—Nordvest Syd—Sydøst; men den var knækket af helt oppe, hvor Profileringen begynder.

Med Undtagelse af lidt tyndt Bronzebeslag fandtes ingen Oldsager før lige under det venstre Nøgleben. Her optog jeg en lille fuldstændig hel og nydelig guldbelagt Sølvbøjlemaal, se Fig. 16;

den var ganske hvid, da den fandtes, overtrukket med en eller anden Sølvforbindelse; men dens hvide Farve forandrede sig i mindre end et halvt Minut til dyb violet — meget ejendommeligt — det var Lysets Indvirkning! Ca. 5 cm under denne Bøjlemaal laa endnu en Sølvfibula ganske lig den først fundne; belært af Erfaringen pakkede jeg straks denne ind, saa Lyset ikke fik Lov at indvirke paa den, og den forblev derfor ganske hvid.

Lige Vest for Skulderpartierne — venstre Skulder laa omtrent lodret oven over højre Skulder — fandt jeg en Del meget tyndt Bronzebeslag i Smaastykker og nogle faa Led af en Bronzekæde.

Langs venstre Side af Kraniet og tæt ind til det sad i Højde med Øjenhulerne en Sølvnaal med profileret Hoved, se Fig. 2 nederst, hvor Sølvnaalen er afbildet sammen med Benkammen og Bennaalen; den var brudt i to Stykker, der var hvide ligesom Bøjlemaalene. Jeg havde ventet at finde en lignende Naal ved Kraniets anden Side, men der var ingen; dog tror jeg, Andersen allerede om Torsdagen har strejft denne Side, og mellem

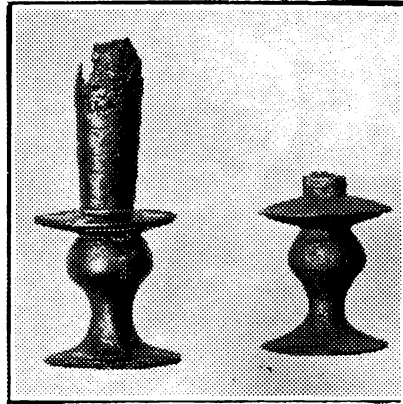

Fig. 15. Bronzedopper af Drikkehorn.

de Smaadele, han den Dag fandt, er da ogsaa et Stykke, som godt kan se ud til at være et Brudstykke af Stilken af en saadan Naal; det er ca. 3 cm langt og er af Sølv.

Efter den fundne Naals Plads kan det skønnes, at Hovedet er trillet hen i den Stilling, hvori det blev fundet, medens det endnu havde Haar, der har kunnet fastholde Naalen. Forresten er det mærkeligt, at Hovedet findes østligt i Graven, da den gravlagte laa paa sin højre Side.

Endelig fandt jeg uden for Skelettet mod Nord, ca. 25 cm fra

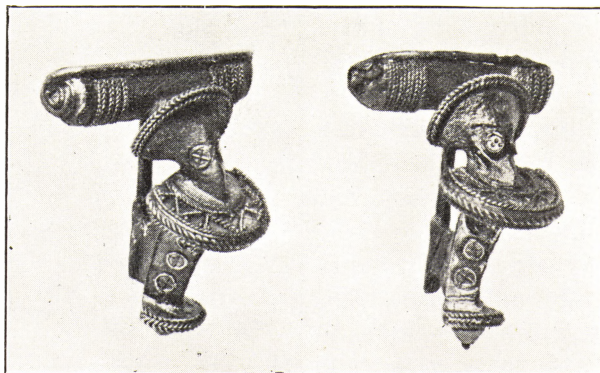

Fig 16. Guldbelagte Sølvbøjlenaale.

det Sted, hvor Kraniet burde have været, en nydelig hel lille Urne, se Fig. 17, ganske sort og glat glinsende. Under og bag ved Urnen laa fem smaa Knogler, som jeg gemte for sig; og der har sandsynligvis været Mad eller en Drik i det lille Lerkar. Knoglerne er senere velvilligst undersøgt af Magister Degerbøl, der skriver følgende om dem: »De indsendte, ret medtagne Knogledele fra Skrøbeshavefundet stammer fra Brystbenet og nedre bruskede Del af Ribben af et større Dyr, utvivlsomt Ko.« Der er saaledes sikkert givet den døde et Stykke Oxekød med i Graven.

Foruden de alt ovenfor nævnte i selve Graven fundne Oldsager var der blandt de af Proprietær Andersen i Gravens østre Side optagne Dele endnu den øvre Halvdel af en noget bøjet firkantet Bronzenaal med profileret Hoved. — Af de i selve Graven fundne Dele skal nedennævnte nærmere omtales.

Bronzeendedopperne til Drikkehorn er nogenlunde ens, den korteste dog lidt mere langstrakt, med den øverste Flade lidt hvælvet, medens den længste af de to Endedopper

er mere sammentrykt og har en helt plan Flade øverst, se Fig. 15. De to Endedoppers nederste cirkelrunde Flade er for den længstes Vedkommende 2,65 cm i Diameter, for den korteste 2,45 cm i Diameter. Den Del, der paa den længste Endedop rager op over den øvre brede cirkelrunde Plade, er hul og beregnet til at optage Spidsen af selve Drikkehornet. Om selve Hornets Rand har der været lagt et tyndt Bronzebeslag, hvorefter enkelte endnu ikke helt fortærede Dele fandtes. Dette Bronzerandbeslag har ved Bronzekæder, hvorefter adskillige Led blev fundne,

Fig. 17. Lille Lerkar.

været forbundne med Dopperne, saaledes at selve Drikkehornet kunde hænge i denne Kæde. Naar disse Kæders Led ikke er fundet sammenhængende, men enkeltvis, hidrører det rimeligvis fra, at de enkelte Led indbyrdes, som ofte brugt, har været forbundet med Led af Læder, som Tidens Tand har fortæret. Ogsaa selve Hornmassen havde Tidens Tand faret haardt frem imod, omend der dog var levnet noget, der antydede Hornet.

Disse Endedopper er ligesom Bronzekasserollen og særlig Bronzespanden et vigtigt Led til Bestemmelse af Skrøbeshavefundets Alder. Sophus Müller har i sin Beretning om Juelingefundet fremsat, at Bronzeendedopperne fra den ældste Periode af romersk Jernalder er af en ædlere og mere langstrakt Form med mere afrundede Kanter end Endedopperne fra den yngre Periode, idet disse er mere sammentrykte med skarpe Kanter, mere plumpe. Til denne sidste Periode hører Endedopperne til Drikkehornene i Skrøbeshavefundet. Som ovenfor anført fandtes Bronzedopperne lidt ovenfor Laarbenene noget Vest

for Remspændet — af Endedoppernes, Bronzeleddenes og Bronzebeslagets Leje i Graven fremgik desuden, at Hornets Munding har vendt mod Syd—Sydøst — det er derfor sandsynligt, at Drikkehornene har været ophængt i det Bælte, den gravlagte har haft om Livet.

De guldbelagte Sølvbøjlenaale. Disse to smukke Bøjlenaale, hvoraf den ene er saa fuldstændig og saa fint bevaret, som var den den Dag i Dag lige udgaaet fra et Guldsmedeværksted, er af samme Art som adskillige tidligere fundne fra romersk Jernalder, særlig minder de om to fra Juellingefundet — afbildet i Beretningen om dette Fund Fig. 12 Planche III — men er langt rigere udstyret, særlig langt overdaadigere belagt med Guldtraad. Fjederen, der strammer Naalen, har en Længde af 2,5 cm, og den nærværende Beretning ledsagende Afbildning af Naalene svarer omtrent til $\frac{6}{5}$ af den naturlige Størrelse. Det er særligt den omtrent paa Bøjlen Midte næsten lodret opstaaende halvrunde Kam, der er rigt udstyret og belagt med Guld. Mellem to concentriske Ringe af »Guldperlebaand« — to sammensnoede Guldtraade — løber her, nærmest i Zig-Zag, et Guldperlebaand, der inddeler Rummet mellem de to Ringe i Trekkanter, der, i Forbindelse med det paa Kammens Kant lagte sværere Guldperlebaand, giver en meget dekorativ og smuk Virkning. Bundfladerne i Trekkanterne er forgyldte. Paa det Stykke af Bøjlen, der er mellem den midterste store opretstaaende halvrunde Kam og den yderste mindre ligeledes opretstaaende halvrunde Kam, er der paa begge Sider af Bøjlen indslaaet 3 cirkelrunde smaa Dekorationer med et Kors i hver Cirkel, ogsaa mellem Midterkammen og den omtrent horizontalt liggende halvrunde Kam er indslaaet en Cirkel med Kors paa hver Side af Bøjlen. Sølvbøjlenaale med en saadan Dekoration: Cirkler med Kors, er ikke før fundet her i Danmark; saa ikke alene i Henseende til Velbevarethed, men ogsaa hvad Sjældenhed angaar, er disse Sølvbøjlenaale i Skrøbeshavefundet ualmindelige. Ogsaa disse Naale godtgør ifølge Sophus Müller, at Skrøbeshavefundet hidrører fra den yngre Periode af romersk Jernalder, blandt andet ved deres sammentrængte Form; Bøjlenaale fra den ældre Periode er mere langstrakte, og selve Bøjlen forestiller dér ofte et Dyrehoved. Om disse Sølvbøjlenaale fra romersk Jernalder mener man, at de i sin Tid er fremstillet her i Landet efter romersk Mønster.

Sølvnaalen med det profilerede Hoved, se Fig. 2.

hvoraf der antagelig har været to, har en Længde af 11,7 cm; den minder meget om to af Naalene fra Juellingefundet.

Det lille Lærkar, se Fig. 17, uden for Skelettet mod Nord, har en Mundingsdiameter af 10,5 cm; bredeste Diameter er 11,5 cm, Højden 7,8 cm, og Bunddiameteren er 5,5 cm; det var fuldstændig helt og velbevaret.

Skelettet kunde som alt omtalt ikke afdækkes samlet; det blev taget op i Snaapartier, der hver for sig blev indpakket. Knoglerne er senere rensede paa Nationalmuseet, hvorefter Læge K. Fischer-Møller har haft hele Skelettet til Undersøgelse og som Resultat af denne velvilligst meddelt mig følgende:

»Den gravlagte er en gammel Kvinde, ca. 70 Aar eller derover.

Kraniet mangler det meste af højre Ansigtshalvdel. Alle Tænder paa nær en Fortand i Overmunden er falden ud længe før Døden, og det deraf følgende Svind, saavel af Over- som navnlig af Underkæben, giver det meget udtalte Gammelkoneudseende; Øjenhulerne store, runde og Næsen høj og finformet. Kraniet er meget let, det er af nordisk Type med en Breddeindex paa 74,2 — altsaa langskallet og temmelig højt, Længde-Højdeindex 73 og Bredde-Højdeindex 98,6.

Alle Halshvirvler og 10 Brysthvirvler til Stede samt en Del Ribben. Begge Overextremiteter nogenlunde velbevarede, hvorimod der kun er lidt tilbage af Bækken og Underextremiteter.

Ved Beregning af Legemshøjden efter de bevarede Knogler, kan denne anslaaes til 169—170 cm, en betydelig Højde for en Kvinde.«

Det er altsaa en meget gammel Kvinde, der for ca. 1700 Aar siden har været gravlagt i Skrøbeshavegraven. De fire Grave ved Juellinge var ogsaa alle Kvindegrave, hvorimod Hobyfundet hidrører fra en Mandsgrav.

Man synes saaledes ogsaa dengang at have sat Kvinderne højt, ja særlig højt, siden man har givet dem, og fortrinsvis dem, en saa storstilet Gravlæggelse, vedlæggende saa meget, antagelig ogsaa dengang kostbart Gravgoods. Kvinderne i de første Aarhundreder efter Christus har her i Norden saaledes ikke alene baaret særdeles skønne Smykker og haft nydelige Toiletredskaber, men de har sikkert ogsaa sat Pris paa et godt Bæger Vin, siden de ikke alene har faaet Drikkehorn, men ofte tillige Dele af Drikkesæt — ja endog, som her i Skrøbeshavefundet, et fuldstændigt Vin-Drikkestel med i Graven.

Da saadanne rige Grave fra romersk Jernalder sjældent plejer at ligge enkeltvis, undersøgte vi det Graven nærmest liggende Areal

ved Rendegravning for muligt andre Grave. Vi fandt imidlertid ved denne Undersøgelse ikke flere Grave; det er dog derfor ikke umuligt, at der lidt længere fjernet fra denne Grav kan findes andre lignende Grave fra romersk Jernalder.

Forskellige trevlede, mørke og fedtede Dele optaget paa forskellige Steder i Graven, samt den Klump, hvori Kammen sad, er indsendt til Dr. phil. Knud Jensen ved Botanisk Laboratorium til Undersøgelse, men da Resultatet af denne Undersøgelse endnu ikke endeligt foreligger, kan jeg intet nærmere berette herom i Øjeblikket. Alle de i Skrøbeshavegraven fundne Oldsager er restaureret af Nationalmuseets Konservator, Hr. Raklev, der her har præsteret et udmærket Arbejde.

Hele det samlede Fund har jeg givet Fyens Stiftsmuseum, hvor det nu er opstillet for sig, let overskueligt, i en nydelig Montre, lavet specielt til dette Fund. Skrøbeshavefundet er saa smukt, righoldigt og interessant, at det alene er et Besøg i Fyens Stiftsmuseum værd.

I Fyns Tidende ^{27/11} 1932 fandtes en foreløbig Beretning om Fundet. Derfra er laant Klicheer til Fig. 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 15 og 17.

SØREN LOLK

DEN MÆRKELEGE TØSIEBONDE

AF H. JUHL ANDERSEN

SØREN LOLK er død — kun 57 Aar gammel. Han var en af vort Lands mærkeligste Bondeskikkelser, selvgjort, særpræget, en Personlighed, der helt fulgte sine egne Veje uden Hensyn til andet end det, han ansaa for ret og rigtigt.

Han var eneste Søn, Arving til en af den skønne, frugtbare Ø Taasings største og bedste Fæstegaarde. Hans Fader, den gamle Lolk, efterlod ham sikkert ogsaa en efter Tidens og Egnens Forhold ret anselig Formue. Den gamle, smukke, firlængede Bondegaard — Vejlegaarden — ligger paa Øens sydvestlige Side, lunt bag Vornæsskov og solrigt ud mod Svenborgsunds Bredning med en herlig Udsigt ud over et Vand prydet med større og mindre Øer, der ved Sommertide ligner vuggende Blomsterkurve paa et solfyldt bølgende Spejl, der ved Solens Op- og Nedgangstider lyser i en Mangfoldighed af eventyrligt skønne rødgyldne Farver, som ikke selv den største Kunst-

ner formaar at fæstne til et Lærred. — Vist næppe nogen anden Del af vort Land skænker som Taasing sine Børn en saadan Overflod af Naturens Skønhed forenet med yppig Frodighed.

Det var i Aarene omkring 1910, jeg lærte Søren Lolk at kende. Hele Øen havde indtil da været Fæste under Stamhuset Taasing. Men netop i de Aar var det, at Fæstet blev afløst, og saa godt som alle Huse og Gaarde med tilhørende Grunde gik over til Ejendom. Der var Røre paa Øen i de Dage. Befolkningen var Fæstere, men ikke med Præg af Fortidens kuede Fæstebondetype — nej, tværtimod! Mens Bondefrigørelsens og Folkefrihedens Aand var gaaet hen over Landet og Kampen for Folkestyre førtes med Gny gennem 80-ernes og 90-ernes Provisorieaar, da modnedes der Skokke af Mænd paa Taasing til Kamp for Folkets Ret og Frigørelse. Thi her var Kampen mere end de fleste andre Steder i Landet inde paa Livet af den enkelte. Her maatte der vælges mellem Godsherrens Naade eller Unaade, her stemte man ved Rigsdagsvalg og lignende Lejligheder, enten som Godset ønskede, eller man gik imod og tog Følgerne: Udelukkelse fra Arbejde i Godsets Skove o. l. eller fra at faa sit Fædrene Hjem i Fæste, naar Forældrene var døde.

Ingen Steder har jeg truffet saa mange ranke Bondeskikkelser som her paa Taasing. Gennem det Mod og den Fasthed, der krævedes for at værne og hævde sin Selvstændighed, var de modnet dertil. Et Par Eksempler vil vise Kaarene, hvorunder der levedes og kæmpedes for at vinde fremad.

Da Øens Befolkning i Midten af 80-erne ønskede at bygge et Forsamlingshus, hvor man kunde samles om politisk og folkelig Oplysning, var det næsten umuligt at faa en Byggegrund. Godset, Baronen, vilde ikke give Tilladelse til at bygge paa Fæstejord, og havde der ikke været en ganske enkelt Grundejer derovre, som virkelig ejede en Grund op til Landet Kirke og var villig til at afgive denne til det ønskede Formaal, havde man været afskaaret fra at faa bygget Forsamlingshus.

I Nabosognet var der en ung dygtig Mand, der styrede sin Moders Gaard, hun »sad paa Mandens Fæste som Enke«. Den unge Mand nød sine Sognebørns Tillid, saa han blev gjort til Sogneraadformand. Men han var Venstremand og skjulte det ikke, en erklæret Modstander af Estrups Regimente. Hans Moder døde, og Gaarden blev fæsteledig. Han henvendte sig paa Godset for at høre, om han kunde faa sit Slægts- og Barn-

domshjem i Fæste. — Jo, det kunde han da nok, hvis han da ellers kunde indløse Fæstet. — Hvad det kostede? Prisen var sat saa høj, at han foretrak at forlade Øen.

Naar nu hertil føjes, at Tøsierne elskede deres yndige Ø fremfor noget andet Sted paa Jorden og saaledes ejede en Hjemstavnsfølelse og Kærlighed til og Stolthed over deres skønne sundomkransede Ø, saa vil man kunne forstaa den Modvilje, der næredes mod alt Formynderi fraoven, og da særlig Godset og de Kredse, der færdedes paa og ved dette.

Aldrig glemmer jeg Bondemanden, der under et Fæsteafsløningsmøde i Landet Forsamlingshus stod paa Talerstolen og talte med Dygtighed og Varme sin og sine Fællers Sag. Jeg ser ham endnu, som han stod, da han med en Understrøm af lige saa ægte som glødende Harme talte om, hvad han følte, naar han saa de høje Herrer deroppe fra Godset gaa med Bøsser og Hunde hen over hans Marker, hvor han selv ikke havde Lov at bære et Gevær, — ja, næppe nok havde Lov at have en Bøsse i sit Hus.

I disse Omgivelser af Natur og Folkeliv voksede Søren Lolk op og modnedes til Mand, saa meget forskellig fra alle andre. Allerede som ung søgte han sin Udvikling ad egne Veje. Han læste en vældig Bunke, men ikke af den Slags, som Bønder i de Dage mest læste. Georg Brandes's Bøger stod paa hans Boghylde mellem megen anden Litteratur af samme Genre. Han læste Rousseau og grebes stærkt af dennes Ord om at vende »tilbage til Naturen«.

Søren Lolk var en smuk Mand af Ydre, lidt spinkel, men velskabt, en høj Pande og et Par Øjne med et Blik, der vidnede om Ærlighed og Godhed, et fyldigt, næsten sortglinsende Haar, som han lod vokse langt, saa det faldt i smukke Bølger ned over de lidt spinkle Skuldre, og endelig et smukt, mørkt Fuldskæg, altsaa et Kristushoved, som dog næppe var tilsigtet, noget sydlandsk over hele Personen. Siden lod han dog Haaret klippe. Der sagdes af Hensyn til de Svenborg Drengene, hvilket dog er meget tvivlsomt. Derhjemme gik han saa godt som nøgen, kun med et Par knækorte Lærredsbukser paa. I denne Dragt kunde han dog godt aflægge Besøg hos Naboerne. En Tid var han inde paa, at Mennesker lige saa godt som Heste kunde bevæge sig i Løb, naar de færdedes ad Veje, og saa kunde man da se Søren Lolk komme løbende i sin lette Paa-

klædning. Undrende Naboer spurgte til at begynde med, om der var noget paa Færde, Ildløs el. lign. Nej, svarede han, men jeg er bare kommen i Tanker om, at vi Mennesker spiller unødigt Tid ved at gaa. — Der er intet nyt under Solen. Søren Lolk paa Taasing drev Nøgenkultur mere end tyve Aar, før den moderne Nøgenkultur-Bevægelse opstod.

Søren Lolk holdt »Politiken« til Stadighed. Saa han, at der i København skulde holdes en populærvidenskabelig Forelæsning, der interesserede ham, saa rejste han derind. Gaardens Drift interesserede ham vist ikke meget. Men ogsaa her gik han ad egne Veje. Han omlagde Driften saaledes, at der ikke blev Brug for de hidtil ved Gaarden beskæftigede Arbejds mænd eller rettere Husmænd, der gjorde Arbejde paa Gaarden for til Gengæld at faa deres Brug ordnet ved Gaardens Hestekraft. Men Søren Lolk gav dem hver en Hest, saa de fremtidigt kunde klare sig selv. Et Aar lod han tilplante 8—10 Tdr. Ld. med Grev Molkte Pæretæer, en mægtig Frugtplantage. — Han fandt, det var Synd, at Heste og Køer skulde staa bundne i Staldene. Saa blev Staldene lavet om, og udenfor blev der lavet Folde, saa Dyrene frit kunde færdes ud og ind som de selv vilde.

Interessantest var det at se ind i hans Hjem. Hans Køkken lader sig kun vanskeligt beskrive. Selvfølgelig var Levemaaden ogsaa indstillet efter hans egne Ideer, enkel, tarvelig og tildels vegetarisk. Dog spistes der Flæsk, af Hensyn til vort Klima, og saa fordi vor Planteverden gav for lidt fedtstofholdige Frugter. Til Sommerbolig lod han bygge et stort Træhus ude i den store, gamle Frugthave. Væggene naaede kun halvt op. Her var baade Køkken, Spisestue og Soverum for alle Gaardens Folk. Kaffe, Spiritus og Tobak var banlyste. I Stedet for Eftermiddagskaffen fik Karle og Piger et eller to Stykker Malt-sukker. I Køkkenet stod forøvrigt Spisesedlen for hele Ugen skrevet paa Væggen.

Søren Lolk gik ved festlige Lejligheder, og naar han skulde bort fra Hjemmet, klædt i en smuk Folkedragt, og den klædte ham vidunderligt. Undertiden indbød han til Folkemøder i sit Hjem og i den smukke Have for at drøfte forskellige Spørgsmaal, selv talte han godt. Saa tog han Valdhornet og blæste til Sangene, hvis vi sad i Haven. Var det inde i Stuerne, vi sad, gik han hen til det gamle taffelformede Klaver og spillede

herpaa. Han var meget musikalsk. Forskellige gamle Instrumenter prydede hans Vægge. Stuerne i det store rummelige Stuehus var nærmest forvandlet til Museum. Han lod senere i den ene Lade indrette en stor Mødesal, der kaldtes Kistesalen. Langs med Salens Vægge stod Kister, han havde købt omkring paa Egnen. — Der var en egen Feststemning over hele dette Interiør, naar Søren Lolk klædt i sin Folkedragt sad ved det

Søren Lolk.

H. C. F. fot. 1924.

gamle Klaver og spillede og sang for til Taa-sings »Nationalsang«, skrevet af en tidligere Præst paa Øen.

Hvad vilde Søren Lolk med alt dette? Havde han en Hensigt, et Ideal? — Ja, det havde han, og det angik ikke blot hans rosseauske Lære om at vende tilbage til Naturen, ja, mindre dette. Det, han egentlig vilde, modnedes vist lidt efter lidt og maaske ikke uden Paavirkning af Mænd som Jeppe Aakjær. Hjemstavnsværnet havde hele Tiden ligget for ham,

men det var, som om det lidt efter lidt modnedes hos ham og fik mere og mere Form. Han lod saaledes opføre et Par ejendommelige Husmandshuse, og de var smukke og stilfulde. Siden bortforpagtede han Gaarden og flyttede ind i det ene af disse Huse.

I nogle Aar rejste han en Del rundt til Foreninger og holdt Foredrag om Hjemstavnsrøgt. Hans Honorar rettede sig efter Tilhørernes Antal, 10 Øre pr. Deltager. Var der kun ti, blev det 1 Kr., var der 200, blev det 20 Kr.

Før han traadte op paa Talerstolen, smed han Trøjen, for nu skulde der jo arbejdes. Saa stod han dér paa Talerstolen i sin sølvknappede Vest, tiltalende køn og mild, og saa tog han

fat, skildrede det gamle Bondehjem med alt dets tarvelige, men dog stilfulde og solide Bohave, fortalte rørende kønt om Livet derinde og slog pludselig over i at synge Jeppe Aakjærs Vers:

Her sad hun og spelted, min bøjede Mor,
ind under den Bjælke saa lang
og delte sit Bryst mellem mig og min Bror,
imens saa vemodig hun sang.
Nu ligger hun hist under Stendigets Hæld
i Krogen, hvor Valmuer staar;
gør Verden Fortræd,
tog Sorgen min Fred, —
saa sagte med Laagen jeg gaar.

I saadan en Stund kunde Søren Lolk skabe en Stemning, der sænkede sig dybt i modtagelige Sind og sent glemtes, og saaledes byggede han da med paa en af de sundeste Bevægelser, der er gaaet hen over vort Folk. — Naar Verset var sunget til Ende, gjorde han en Pavse og saa med sit kønne, vemodigt-milde Blik ned over Forsamlingen, før han fortsatte sin Tale.

Der kunde fortælles mangfoldige andre lige saa kønne som ejendommelige Træk af Søren Lolks Liv og Virke. I de Aar omkring 1910, da jeg havde Lejlighed til ofte at mødes med ham, var han Ungkarl. Senere giftede han sig og fik — saa vidt jeg véd — en Hustru, der kunde følge ham ad hans mærkelige Veje i Tanke og Væremaade. Det siger sig selv, at hans mange Eksperimenter kostede ham mange Penge, og en og anden vil maaske sige, at han ødede sin store Arv paa unyttige Ideer og Foretagender. Denne Vurdering er imidlertid alt for overfladisk og misvisende. Søren Lolk var et hjertensgodt Menneske med en uimodstaaelig Trang til at bryde ny Veje paa Tankens og Dagliglivets Omraader, og paa dette Alter ofrede han glad og uden Egennyttens Bagtanke, hvad der krævedes. — Han elskede Naturen og det naturlige. Ja, saa vidt kunde han gaa i denne Henseende, at han engang laa med sit store Fotografiapparat ude ved sin Græsmark i flere Dage og ventede paa at faa et naturligt og helt frit Billede af sine Heste, der gik løse paa Græs derude. Han vilde, at de skulde komme græssende hen imod ham uvilkaarligt og uden at blive gennet frem af nogen, thi kun da blev det helt naturligt. Det lykkedes, og Billedet blev godt.

Nogle faa Aar senere — efter at jeg var rejst bort fra Øen — gæstede jeg Taasing som Fører for et Selskab af overvejende

Ungdom, en herlig Sommerudflugt. Vi var paa Øen i to Dage som Tøsiernes Gæster. Anden Dagen var vi i Nabogaarden til Søren Lolks Ejendom for at se det smukke Bonde-Museum, der var samlet af en anden mærkelig Tøsie-Bonde, Jens Jakobsen eller Jens Skovfoged, som han almindeligt hed paa Øen, hvor Særnavne var gængse. Derfra skulde vi hen til Søren Lolk for at se hans Hjem og for at smage hans henkogte Frugt, som han solgte til de mange, der paa Sommerdage flugtede ud til Vejlegaarden. Han havde erhvervet sig Ret til Servering af Frugt o. l. for Gæster.

Søren tog imod os langt oppe paa Vejen og gik nu i Spidsen, blæsende paa sit Horn. Det var en helt vidunderlig Sommerdag, som kun sjældent har sin Lige, solrig og varm og dog frisk og klar. Der blev sunget og talt i Haven. Men snart kom Opbrudets Stund. Vi skulde her fra borde et Skib for at sejle op gennem det skønne Sund. Søren Lolk og en Flok af yngre og ældre Tøsier fulgte os til Skibet. De sidste Hilsener blev udvekslet, og medens Skibet gled ud fra Broen, istemte vi »Der er et yndigt Land«. Da de sidste Toner var sunget, satte Søren Lolk Hornet for Munden og blæste til de andres Sang Taasings »Nationalsang«. Det var deres sidste Hilsen til os, deres bortdragende Gæster.

Men endnu, snart 20 Aar efter, mindes jeg klart dette Billede: Søren Lolk i sin Folkedragt staaende foran en Flok af sine Landsmænd ude paa den smalle Pælebro med det blinkende Vand omkring og med Vornæsskoven og det frodige Land med de mange Levendehegn og Frugthaver som den nærmeste Baggrund, men højt over alt dette og mere fjernt den høje Bregninge Banke med Kirken og dens slanke Spir paa Toppen. — Da saa jeg som i et storslaet levende Maleri den Naturens og Folkelivets Grund, Søren Lolk og alle de andre helstøbte Mænd og Kvinder paa Øen er vokset op af, en Grund, der paa en Gang giver Styrke og Blidhed, gør fast og dog yndefuld. — Men Søren Lolk blev mere end de andre Eneren, der maatte gaa sine egne Veje, følge den indre Trang, der drog ham til at bryde Vej for Tankens Frigjorthed hos sine Standsfæller, men samtidig dybt rodfæstet i det oprindelige, den gamle, djærve Bondekultur, der afskyr alt det raffinerede i Stil og Levemaade. Han vilde en Udvikling, der ikke var et Brud med, men en Videreførelse af den Bondekultur, Fædrene gennem

Aarhundreders famlende Flid og utrættelig Vilje har bygget op Stykke for Stykke.

Søren Lolk var Demokrat i Sindelag og Livsførelse saa godt som nogen. Vi fandt ham altid Side om Side med dem, der kæmpede for den personlige Friheds ukrænkelige Ret. Al autoriseret Tro og Tænkning var ham imod. Derfor kunde han heller ikke godt med den autoriserede Kirke og dens Tjenere. Men kun faa kendte deres Bibel saa vel som han. Da Ryslingestriden opstod, stillede han sig straks ved Skat Rørdams Side.

Søren Lolk er blevet kaldt Danmarks mærkeligste Bondeskikkelse, og det er ikke fejl, allermindst naar man forstaar hans inderste Væsens dybeste Hensigt. Havde han haft Koncentrationens værdifulde Evne, saa var han sikkert blevet kendt langt længere ud, end han blev, og saa vilde han have sat dybere Spor, end han gjorde. —

Siden saa jeg ham kun en enkelt Gang, det var i 1920. Men hint Billede fra Sommerdagen den 3. Juli 1916 glemmer jeg ikke: Søren Lolk staaende yderst ude paa den spinkle Bro i sin smukke Folkedragt og blæsende sin skønne, elskede Øs »Nationalsang«. — Og nu er ogsaa han gaaet bort. — — —

GAMLE SANDSAGER

ET PAR FYNske STENSAGN

August F. Schmidt har i sin nylig udkomne store og grundige Bog Danmarks Kæmpesten i Folkeoverlevningen udgivet, hvad han har samlet af trykt og utrykt Stof om dette Emne, ogsaa hvad han selv og andre har offentliggjort i Fynsk Hjemstavn vedrørende fynske Stensagn.

Ved i andet Øjemed at gennemgaa en Del af, hvad jeg har liggende, har jeg fundet et Par Smaating om fynske Sten, der ikke er kommet med i Schmidts Bog. I Haab om, at nogen af Læserne vil føje yderligere Oplysninger til de knappe Beretninger, meddeles disse her:

»Prædikestolen« i Balslev Sogn. I Baron Ludvig Holbergs Geographie 5. Deel (1777) hedder det S. 300 under Balslev Sogn: »Udi Sognet paa Marken er et hedenskt Al-

ter, kaldet Prædikestolen«. Det drejer sig aahenbart om en Stendysse. Kan Stedet endnu paavises? Findes der ingen mundtlig Overlevering om »Prædikestolen«?

Sten i Ulbølle Sogn, hvorved der er holdt Gudstjeneste. L. Bøttiger fortæller i Vesterskjerninge-Ulbølle og Omegn (Svendborg Amt 1923) S. 74 om, hvorledes Sognets Præst under Svenskekrigen, da Budskabet om Fjendens Plyndring og Afbrænding naaede Ulbølle, ringede hele Menigheden sammen og gik fra Kirken ud til en lille Høj syd for, bredte Alterdugen ud paa en Sten og holdt Gudstjeneste der, og se! Krigerskaren drog uden om Byen. Ogsaa her drejer det sig muligt om en Stendysse. Kan nogen give nærmere Oplysninger?

Dammestenen i Hesselager. Til det, der tidligere er fortalt om denne Fyns berømteste Sten, kan føjes følgende efter Meddelelse af fhv. Købmand L. Folkmar, Klarningen, Snarup: Det var for o. 60 Aar siden almindeligt i Hesselager Sogn at sige, at Storken hentede de smaa Børn ved Stenen. Efter overstaaet Eksamen samlede Drengene fra Skolens ældste Klasse til den Tid altid ved Stenen. Her sad de i den store Udgravning ved Stenens ene Side, hvor de tændte Baal og bl. a. øvede sig i Kunsten at ryge Tobak.

»Tinget« i Avnslev Sogn. Med Suhms Saml. som Kilde fortæller O. Nielsen i Kong Valdemar den Andens Jordebog S. 109: »I Ålykke var 1623 en stenhob kaldet tinget.« Findes den der endnu, eller er der ad mundtlig Vej bevaret Overlevering om den?

Endvidere kan i denne Forbindelse fremdrages følgende Oplysning om en Skelsten:

T. Becker skriver i Orion III (1840) S. 360 i sin Artikel Herregaarden Egeskov i Fyen: »Otto Schinkel, Væbner . . . nævnes . . . som Otto Schinkel af Egeskov . . . 1516, da han tog et Skjelbrev paa Herreds Skjellet mellem Salling, Gudme og Sunds Herreder, som han begyndte »paa den store Steen ved Bjørnsvad«.« Som Kilde anføres »Coll. Geneal. Dan. i Geh. Arch., hvori der findes en Fortegnelse fra det 16de Aarhundrede paa endeel Breve, der fandtes paa Brangstrup.« Denne Sten er ikke omtalt i Thorkild Gravlunds Bog Skelstene (1923). Kender nogen af Læserne noget til denne Sten? Kendes Navnet Bjørnsvad endnu?

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Olaf Andersen:

FYNS STIFTS HUSMANDSSKOLE 1908—1933

Bogen er et Jubilæumsskrift. Vel ikke mindst af den Grund er den blevet en festlig Bog. Olaf Andersen har i særlig Grad haft Betingelser for at kunne skrive den. Han har levet med i det meste af Skolens Historie, i nogle Aar som Lærer ved Skolen. Han skriver om de Storme, den har været ude for, saavel som om dens gode og rolige Arbejdsaar og om dens Feststunder, som den bedst kan gøre det, der har medoplevet det. En egen Varme mærker man bag Ordene, hvor han fortæller om, hvad Skolen gennem Mindesten, Husmandsmuseum og Mindebrønd har gjort for at vise sine Elever Historiens Grund under Nutidens Arbejde. Et Personregister giver Bogen øget Værd.

H. C. F.

August F. Schmidt:

JEPPE AAKJÆR

Forfatteren kalder denne Aakjær-Bog »Nogle Oplysninger om hans Forfatterskab«. Han er, ikke blot gennem Læsning, men ogsaa ved personlig Forbindelse med Aakjær og sidst ved Udgivelse af efterladte Arbejder af Aakjær blevet sjælden fortrolig med dennes Forfatterskab og Arbejdsmaade. Det er især Aakjærs Arbejde med Folkeminder, Stedhistorie og Blicherforskning, Bogen handler om, og paa disse Omraader meddeles en Række værdifulde Oplysninger, der især gennem udførlige Noter og Registre gøres lettilgængelige. Men ogsaa om Aakjærs Forhold til Kristendommen og om hans Hjemstavnsdigtning findes der indholdsrige og velformede Afsnit. Det er en kærkommen lille Bog for alle Venner af Aakjærs Digtning, og til disse hører vel alle, der arbejder med Hjemstavns minder, ogsaa uden for Jylland.

H. C. F.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Overgartner Axel Lange, der er en stor Kender og Samler af folkelige Plantenavne, har her som Særtryk af en gennem mange Numre af Fynsk Hjemstavns fortsat Oversigt over fynske Plantenavne udgivet sine interessante og righoldige Samlinger fra Fyn . . . Bogen er desuden forsynet med et Register omfattende saavel latinske som rigsdanske og fynske Benævnelser, og Brugerne af den vil saaledes altid have let ved at orientere sig i den . . . Foruden selve Navnene fremdrager Axel Lange en Mængde fornøjelige og interessante Træk angaaende Planternes Anvendelse i Folkemedicinen og de til dem knyttede Trosforestillinger. For en Folkemaalsoptegner vil Bogen kunne være til stor Nytte, idet den saavidt muligt fastslaar, hvilken Plante (eller hvilke Planter) et opgivet Navn er knyttet til og angiver dens (deres) latinske og rigsdanske Benævnelse. Man maa haabe, at Axel Lange inden længe vil udgive sine Samlinger fra andre Dele af Danmark.«

Ellen Raee i »Danske Folkemaal.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavnens og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr. 1931, Novbr. 1931, Febr. 1932 og Maj 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk Hjemstavn«s Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ørgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: D. Valerius: Nogle billeder fra Kørndrup præstegårds historie. — O. Korch: Degnen hans Casper Bendigen i Barløse. — L. P. Pedersen: Gamle Begravelsesstikke fra Drejette. — Gamle Sandsager.

10. hæfte.

Oktober 1933.

6. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

I Efteraarssæsonen bliver der følgende Sammenkomster i F. H. F.:

Generalforsamling.

Mandag den 16. Oktober, Kl. 7¹/₂.
Dagsorden i Henhold til Lovene.
Medlemskoret giver Adgang til Generalforsamlingen.

Stiftelsesfest.

Mandag den 30. Oktober, Kl. 7.
Fællesspisning og Bal.
Program vil i dette Tilfælde blive tilsendt senere.

Foredrag af Magister Rosenkjær:

Fredag den 24. November.
Herom nærmere i Novemberheftet af Fynsk Hjemstavn.

Alle Sammenkomster i Palælokalerne.

• • •

Medlemskontingentet

Oktober—Januar Kvartaler bedes venligst indsendt paa de tilsendte Girokort.

• • •

Nu da Efteraarssæsonen tager sin Begyndelse, beder vi alle vore Medlemmer om at være os behjælpelig med Agitation for Tilgang af nye Medlemmer. — Indmeldelse modtages af Bestyrelsen:

(Telefoner: *Ordrup 1871*..... *Morten Korch*
Holte 923..... *L. Andersen*
Holte 820..... *H. F. Boas*
Lyngby 1185..... *Fru Hjelm*
Amager 6342..... *N. H. Kjongsdal*)

eller ved skriftlig Henvendelse til

Fynsk Hjemstavnsforening, Rudersdalsvej 44, Holte.

— Jo flere Medlemmer, jo større Opgaver kan der løses! —

• • •
BESTYRELSEN.

Høstfesten

den 15. September var i enhver Henseende vellykket. I den store, smukke Sal i den gamle Frimurerloge var der dækket til 250 Mennesker. Dog blev ikke alle Pladser besat, og det var beklageligt, for det var en virkelig fornøjelig Aften.

Et Væld af Eftersommerens dejlige Blomster straaede den indtrædende i Møde og stemte Sindet til Fest, og naar man saa gik rundt for at tage det hele i Øjesyn, kom Smilet frem: her prangede en smuk Roe i en flot Vase, dér tiltrak en stor Grønkaalsplante sig Opmærksomheden o. s. v. Frugter saas overalt, og naturligvis var Kornsorterne smukt repræsenteret.

Kl. 8 bød Formanden velkommen. Da var den medbragte Mad sat paa Bordet. Albani-Øl og Snaps serveredes, og saa tog vi fat. Stemningen var fortrinlig og forhøjedes yderligere ved Taler og Sange, der ledsagedes af god Musik. Et mægtigt Fad Æbleskiver sattes i Cirkulation fra Formandspladsen og gjorde Lykke, og da derefter Kaffen kom og Cigarerne var tændt, følte vi alle rigtigt, hvor hyggeligt der er i F. H. F. Efter Spisningen saa vi Filmen fra Frøbjerg Bavnehøj. Ogsaa den gjorde Lykke. Og saa dansedes der til Kl. 1.
H. F. B.

Fra Kværndrup præstegård.

Th. Lassen fot. 1925.

NOGLE BILLEDER FRA KVÆRNDRUP PRÆSTEGÅRDS HISTORIE

AF STUD. MAG. V. VALERIUS

VED udstykningslovens udførelse er man for de gamle præstegårdes vedkommende mange steder — omend ganske vist ofte noget nødtvungen — faret frem mod bygningerne og deres nærmeste omgivelser med en hårdhændethed, som ikke er helt forenelig med den naturlige og store pietet, disse gamle kulturcentre har rimeligt krav på, og som jo ellers også i almindelighed i ord og tale bliver dem til del. Til de gunstigere tilfælde må den ovennævnte regnes ved den omstændighed, at den nuværende embedsholig, fra 1868, allerede igennem en årrække bestod i sammenhæng med den gamle gård; og man skulde således have troet, at den kun havde hjulpet til at gøre overgangen fra gammelt til nyt mere glidende. Tvært imod forventningen viste det sig, at den mere end at føre tilbage til det ældre er gået op i det nye således, at konservative naturer til et — og utvivlsomt anerkendende — »hvor forandret« alligevel, med det gamle i erindringen, kan føle sig fristet til at tilføje det lille sukkende »ak«.

Nødig skal imidlertid ordet »ude af øje — ude af sind« opfyldes på nedarvede gamle værdier. Derfor henvender disse »billeder fra Kværndrup præstegårds historie« sig både til de enkelte med forudsætninger fra fortiden for at føle et savn, og til det almindelige flertal, som forhåbentlig også i fremtiden har interesse og sans for at søge og skøtte vort nationale livs helligkilder.

Som titlen er formet, drejer det sig altså ikke om en samlet historie (en sådan — omend oversigtsmæssig — findes i F. R. Friiss Historisk-topografiske Efterretninger om Kværndrup Sogn (Samlinger til Fyens Historie og Topographie, 8. bind), men »billederne« omhandler alene den nu nedbrudte gård og dens aller nærmeste forudsætninger, hvis historie søges fremstillet så fuldstændig som muligt.

Ser man på et ældre generalstabskort over Kværndrup sogn, vil man bemærke, at den tidligere sognevej, Mullerup-vejen, som nu forbinder hovedlandevejen Odense-Svendborg med færgeoverfarten Lundeborg-Lohals, på sit første stykke indtil præstegården er ansat som en forlængelse af bygaden. Dette stykke havde dog i ældre tid sit eget navn og kaldtes Præstegyden. Gården, som altså dannede denne bydels afslutning, var indtil 1801 under herregården Egeskov (hvornår og hvorledes den er kommet det, er uvist); da blev den nemlig ved gavebrev af Egeskovs daværende ejer, geheimekonferensrådinde Bille-Brahe »skænket og overdraget« til daværende sognepræst Rasmus Lassen. Ved sin tiltræden i kaldet 1788 havde han af egne midler bekostet en hovedstandsættelse af den brøstfældige gård, og denne omstændighed, tør man vistnok mene, har været noget medvirkende til den særlige gunstbevisning; men Lassen vides forøvrigt at have været vel anskrevet hos patronessen. Dette, at han selv lader gården sætte i stand, er imidlertid et udmærket karakteristisk træk for denne interessante præsteskikkelse, der efter samtidens vidner til det sidste besad en enestående virksomhedstrang og en levende tro, der gav sig udslag på mange måder. Her skal vi ikke opholde os ved andre af hans præstegernings resultater end dem, om hvilke rester og levn endnu bærer synligt minde, og da især det, hvorfor han af sin samtid var berømt og Kværndrup dengang (foruden sit Egeskovsmarked) vidt og bredt bekendt: kirkegårdens og præstegårdshavens anlæg og eiendommelige

udstyr. Hvad især kirkegården angår, er der også i litteraturen ristet ham mangan en minderune, som vil vare, når engang hverken den gamle kirkegårds gange eller kastanje-alléen og bøgehækken i haven mere kan vidne om ham. Nu kender vel ingen biskop Plums »Anders Kærby af Vissenbjerg sogn« (en halvrationalistisk læsebog fra 1821), hvor kirkegården indgår i i en af hovedpersonens fromme og belærende taler, og sikkert kun få kender eller mindes vel det smukke digt »Kværndrup kirkegård«, helliget pastor Lassens minde af venen Barfoed i Jordløse¹). Men omtalen da, i H. C. Andersens »Kun en Spillemand« (kap. IX), hvor Maria og Kristian tager afsked med faderen på skolebakken i Kværndrup og bagefter finder trøst på kirkegården? — den er klassisk! Og det gælder ikke mindre Sibberns i hans »Gabrielisbreve« (hr. Søborgs køretur): »Du har — skriver Gabrielis

Th. Fausing fot. o. 1914.

Dammen ved Kværndrup præstegård.

(Sibbern) — »dog vist hørt tale om Qverndrups Kirkegaard, hvor den gamle Lassen har faaet Bønderne til at sætte et Kors paa hver Grav, med det Bibelsprog paa, han lagde til Grund for sin Ligtale, og med Vers af Grundtvig, Ingemann, Psalmebogen, gamle Psalmer, snart eet, snart et andet; ligesom der og i hans egen Have findes saadanne Indskrifter.« Man forstår, når man kender til Sibbern, at disse steder, som troligt nok begge har givet den vandrende filosof skygge og hvile en sommerdag og siden vederkvægelse og livspoesi, er blevet fremhævet blandt de mange andre.

¹) Fyens Stiftstidende 1825 og i B.s »Smaating og Leilighedsdigte«, 1849.

Forestiller vi os med Sibbern, at vi en sådan sommerdag kort før 1800 eller i den første fjerdepart af det 19. årh. har besøgt kirkegården og der af gamle Lassen fået invitation til at følge med ham hjem, saa vilde vi, når den korte vejstrækning fra kirken til præstegården var lagt tilbage, også have oplevet at være vandret fra idyllen på kirkegården og umærkeligt ind i dens fortsættelse, måske rettere dens forudsætning her. På vor venstre hånd, »bag æblegård og humlehave«, lidt tilbage fra veien, og før vi når præstegårdens enemærker, ligger to af byens gamle gårde, over hvis tofte der er udsigt over engene og åen bag den gamle byfold (indtil udskiftningen 1801) ned imod Fallemølle og -gård, videre til Trunderup ud imod Grønbanke, Sydøstfyns høieste punkt, og Nørdtorpe skov, hvor åen udspringer. Her har storkene deres spisekammer og flyveplads. I hundredvis er de set her af H. C. Andersen¹⁾, når de flokkede sig til avreisen. Til højre side avkortes derimod udsigten ved de bakkedrag, som danner et fortsat system fra sognets østlige ydergrænse ned over præstegårdens største jordtiliggende i de forskellige høider, som delvis giver sig af navnene: Myggebjerg, Fluebjerg, Rødhøi, Steilebjerg, og som fortsat strækker sig over Kirkebakken, Rugbjerg, ud af sognet mod Nord-Nord-Vest. For en del lukker også stedets bevoksning for videre udsyn til denne side. Bevoksningen grupperer sig især omkring de to damme, som ligger i hinandens forlængelse neden for gården. Forrest Hjortekær, nu en ud mod veien stensat, mindre branddam. Her stod dengang en mægtig lind, hvortil nogen overtro var knyttet. Adskilt fra denne dam ved en bred beplantet tange lå den præstegården tilhørende større dam, som med sit omgivende blomsteranlæg var den såkaldte »dam-have«. Midt i dammen er en ø, hvor ud til der — også idag — fører en træbro. En stor kastanje, plantet af kapellanen hr. Jøsse over hans yndlingsjagthund Caiphas (i 1. halvdel af 18. årh.), udbredte sin krone over hele øen og skyggede for bænken ved dens fod. Til dammen hørte jolle og fiskeredskaber. Det går her en smule op mod præstegården; gyden førte ind i den, medens sognevejen tog fat Nord om hovedlængen. Hyldebuske skyggede over dens indkørsel, hvis stenpikning var renluget, og en tilsvarende nethed kendetegnede

1) »Kun en Spillemand«, kap. I.

længernes tjærede avstolpning. De rummelige udbygninger vidnede om driftighed, og at idyllen her ingen tornerosesøvn var. Stuehuset, altså gårdens nordlige fløj, var af smukt bindingsværk med frontispice gennem hele bygningen. Over indgangsdøren paraderede endnu de Kragers og Juelers udskårne våben. En gammel, pudsigt tradition fortæller, at Lassen var så pillen og næn om sit stuehus, at han engang ved dets op-pudsning, da man var gået i lag med at udbedre taget, før avstolpningen var tør, var kommet ud, for — iført handsker — at pille eventuelle strå og fnug af tjæren. Oven på var det store studereværelse, dér »opholder Præsten sig for det meste iblandt sine Bøger i forskellige Sprog og og Videnskaber for at moere sig og adspredde sine Genvordigheder. Han har en stor Samling af Kobberstykker«, oplyser vor bedste kilde, provst L. M. Wedel¹⁾.

Rasmus Lassen.
Præst i Kværndrup 1788–1825.
Efter Maleri fra 1791.

Om genvordigheder kunde med rette tales. 1787 var hans første hustru død efter barnefødsel: sønnen Axel Frederik, den senere navnkundige »hvide doktor«, som også under sit Kværndrup-ophold lod opsyn med skolebørnenes tænder indgå i sin private praksis, og en overgang havde 6 hvide heste på stald²⁾. 1800 var den anden hustru død fra 10 børn. Ved denne lejlighed skal Lassen³⁾ sandsynligvis have forfattet det i sin tid meget udbredte digt: »Kære Moder, hvorfor sover du på det hårde Egebord saa længe —?« som indtil Brøndum-Nielsens bestemmelse⁴⁾ ellers har været tillagt Fr. Paludan-Müller⁵⁾.

¹⁾ Indenlandske Rejse, 1803 s. 34 f.).

²⁾ Se videre Christine Reimer i »Nordfynsk Bondeliv« V, 1919 s. 755 ff.

³⁾ Iflg. meddelelse i Fyens Stiftstidende 15/11 1899.

⁴⁾ I Nationaltidende—Dagens Nyheder 12/4 1930.

⁵⁾ Fr. Langes biografi, s. 22.

Havestuen lå i stuehusets østlige ende. Herfra, gennem en lille luge i gavlvæggen, åbnede der sig et sjælden smukt perspektiv gennem en kastanjeallé ned gennem haven indtil en lille udsigtshøj i det nordøstlige hjørne, foran den avsluttende, klippede høgehæk. Derfra var der videre udsigt ud over præstegårdsjordens med spredte ege bevoksede marker. Selve haven bød iøvrigt på stadige overraskelser i perspektiver og udsigter frembragt — som Wedel udtrykker sig — »ved blot Natur og Hækkernes Anlæg«. Dette udtryk om haven, som den i hovedtrækkene har set ud omkring århundredskiftet, er ganske træffende, idet det sammenstiller det karakteristiske i de to stilarter, som kæmpede om fortrinet ved denne tid, hvor så meget andet af det gamle var i smeltedigelen. Vistnok tør vi sige, at haven i sit første anlæg under gamle Lassen (om det saa skyldes ham eller er af ældre dato, lader sig næppe avgøre) har været i en nogenlunde renlivet fransk stil, således, at vi har kunnet anvende Oehlenschlägers ord¹⁾ på den:

»See Havens brede Gange
 Hvor luget og hvor net!
 I ingen engelsk Slange
 Den skyder sin Bouquet.
 Ærværdig, streng og lige
 Sin jævne Vej den gaaer,
 Et yndigt Blomsterrige
 Paa hver en Side staaer. . . .

Hvor rask sig Busken reiser
 Høit i den fro Natur!
 Frisk, tæt indflettet kneiser
 Den nysudsprungne Muur,
 Hvor snildt den Grændsen dækker,
 Og skiuler snævre Vold
 Med sine grønne Hækker
 Og svale Sommerskiold.
 Hvor høit sig Løvet hvælver
 I denne dunkle Gang!
 Hvor kiærligt Bladet skiælver
 Ved Nattergalens Sang. . . .«

Herpå tyder ikke blot alléperspektivet og hækkene, men også den store og prægtige 5-grenede lind midt i havens nuværende parterre, og sikkert har også den gamle romanske røde

¹⁾ »Langelandsrejse«, 1804.

granitdøbefont (som nok er blevet forsat til haven, da kirken ved en restauration i 1787 fik sit inventar bragt i overensstemmelse med »stilen« (jfr. Friis s. 320) indgået som det skulpturelle led i udsmykningen. Den opholdt sig i alt fald i haven, indtil den i slutningen af 19. årh. (1868?) kom til valgmenighedskirken i Kerteminde. De førnævnte inskriptioner i haven synes endnu ikke at have været til stede ved tiden for Wedels 1. besøg 1800. Deres forekomst må altså falde i 1. fjerdedel af det nye årh. (Lassen døde 1825). Hvor tidligt, er ikke nemt at sige, men de hører rimeligvis sammen med den forandring i stil, som udspringer af den sentimentale retning efter romantiken, og som i havearkitekturen (på baggrund af den engelske stil, som efter Rousseaus devise: »Lad os vende tilbage til naturen«, først gjorde op med det regelrette, stive og »unaturlige« i den franske, men siden atter på sin vis hurtigt udartede i den maleriske stils kunstlede overdrivelse) — med Goethe-haven i Weimar som mellemled — snart gav sig tydelige udslag, der kom på moden i vide krese. Herfra også de eremit- og tankehytter i de forskellige slots- og herregårdsparker og større borgerlige haver rundt omkring. Fra 1800 er Joh. v. Bülow's »Tankefuld« i Sanderumgårds have »der tildels synes at have opfordret til . . . lignende Foretagender« som Finn Magnusen skriver i sine reiseoptegnelser¹⁾. I den tilhørende erindringsbog²⁾ træffes blandt andre navne af interesse i denne sammenhæng (under år 1814 ovennævnte L. M. Wedels og) under 1817 Sibberns. Om denne har besøgt Kværndrup før eller i dette år, er uvist. Efter forordet til Gabriellisbrevens 2. del ligger det dér omtalte besøg omkring 1824, altså kort før Lassens død. I hvilket forhold hans udtalelse anførte sted om indskrifterne i haven: »det er nu efterlignet paa flere Steder«, står til de forskellige haver med lignende udsmykning (for eksempel Vedel Simonsens i Elvedgårds have³⁾), er ikke godt at vide, da tidspunktet for disses anbringelse ikke ligger fast på et år eller to. Den eksempelvis nævnte er desuden af en noget anden karakter, om end ideen er en lignende. Men efter al rimelighed er det tankehytten fra Sanderumgård, som gen-

1) Nyerups »Magasin for Reiseiagttagelser«, 3. bind, 1823, s. 162.

2) Se M. Winther: Sanderumgaard's Have. 1824.

3) »Livets Cirkel skildret ved Inscriptionerne i Elvedgaard's Hauge«, 1832, ifr. »Livets Speil i Naturen«, 1831.

tager sig i Kværndrup præstegårds haves, således som det også antydes af den teologiske professor Jens Møllers omtale¹⁾: »Ligesom Lassen ærede og fulgte Guds Aabenbaring i Skriften, saaledes elskede han ogsaa Aabenbaringen i Naturen. Boende i en ret smuk Egn (dog ikke af de mest udmærkede i Fyn) anvendte han ei lidet paa at forskjønne sin Omgivning, især sin Hauge og Kirkegaarden. Denne havde han — som Biskop Plum i sin Anders Kjærby siger — indrettet til et opbyggeligt Lysthus for sig og Menigheden; en Mængde Indskrifter, taget af Bibelen, minder her den besøgende, idet han fra den høie skønne Plet overskuer Omegnen, om Livets Pligter og Dødens Alvor . . . I den Dagbog, som jeg holdt paa min Reise 1824, forekommer følgende om vor saa kort efter bortkaldte Lassen: Med en Ynglings Fyrighed virker denne Olding for Guds Riges Udbredelse, ligesom for sin Omgivnings Forskjønnelse. Baade Præstegaardens deilige Hauge, og den stolte Kirkegaard bærer Vidne herom. En Mængde Tavler med Vers og sindrige Indskrifter minder Vandrereren om hellige Pligter og gavnlige Følelser. Jeg befinder mig altid vel i en hyggelig Landsbyepræstegaard. Her kom meget andet til, som tilbagekaldte mig Barndommens blide Dage og uskyldige Drømme, saa at jeg gjerne havde tilbragt flere Timer paa dette yndige Sted. I Haugen findes, ligesom paa Sanderumgaard, en Tankehytte og en Tankebog. I denne skrev jeg (hurtigt, men oprigtigt, som Følelsen tilsagde mig):

Her fandt jeg, hvad i Barndoms Aar
 Min Sjel forlystet, hvad der qvæged
 Mit Hjerte sødt i Manddoms Aar:
 En Hyrde god, med Tro, som læged
 Hvert Skjæbnens Saar; en skøn Natur,
 Som taler høit om Herrens Veie,
 Som bygger fast en Kobbermuur²⁾
 Dybt i Samvittighedens Leie;
 Tilfredshed, Haab og Kjerlighed —
 Giv dertil, Gud, din bedste Fred! . . .

Tilfredshed, Tro, Haab og Kjerlighed har ieg nævnet ovenfor som hans Husguder. De var det i Sandhed. Han er nu der, hvor Troen gaar over til Beskuelse, Haabet til Opfyldelse, men Kjerligheden bliver, som er størst iblandt disse.«

¹⁾ I »Maanedlige Efterretninger fra Bibelselskabet for Danmark«, 1824, Nr. 8, 9, 10, og i nekrolog over Lassen i »Nyt teologisk Bibliothek« 1825.

²⁾ Se Jeremias kap. 1,18.

I valget af tavlernes vers finder vi — efter Sibberns angivelser — også et udtryk for Lassens ånd. Det grundtvigske troslivs blomster, Ingemanns fromme toner, havde grebet ham, ikke blot fordi det var ung poesi i Tiden, men nok mest for dens inderlige og frejdige pagt med det oprindelige i alle tider. Han var streng ortodoks, men bibelordets ånd var det levendegørende. Hans trosliv karakteriseres ligeledes ved hans føling og forbindelse med herrnhuterne, der jo var blevet »Udgangspunkt for en udogmatisk og i Sammenligning med andre pietistiske Retninger mere optimistisk Kristendomsopfattelse«¹⁾. Endelig kan følgende meddelelse²⁾ af enkepastorinde Kattrup ved oberstinde Julie Lassen også tjene til vidnesbyrd om hans teologi samtidig med at den beretter en episode af gårdens indre historie: »Medens i 1807 Englænderne laae i Store Bælt, og man ikke kunde komme over, laae Stiftsprovst Clausen med sin Hustru, 2 Døtre og Sønnen Henrik Nicolai Clausen om Sommeren i Qverndrup Præstegaard hos gamle Pastor R. Lassen, af hvem han var en Ungdomsven. De havde jo mange Samtaler om Christendommen, om Rationalismen og Ortodoksien; efter en saadan sagde Rasmus Lassen, »ja Du kan tale fra Fornuftens Standpunkt saa meget Du vil, men naar vi to skal dø, saa er jeg vis paa, at jeg med Ro kan befale min Sjæl i Guds Haand, men hvad kan Du?« (Clausens svar er os desværre blevet forbeholdt). Da han døde, blev der som omtalt sunget over hans grav om hans fortjeneste med hensyn til kirkegårdens anlæg, og i tale og skrift omtaltes han med hæder som den, der gav haven sit særpræg til pryde og forskønnelse. De ord i hans svogers ligtale over ham: »der er saa meget, der minder om ham . . . især i hans skønne Have . . .«, som sønnen Jørgen Alexander udvidede til, at han »igennem flere Menneskealdre vil være i vel-signet Minde«³⁾, de opfyldes endnu i dag. Og når engang hans virksomhed ikke mere kan spores på kirkegården, og ikke kastanje-alléen eller bøgehækken er mere til at minde om ham, ja selv når hans minde er dødt, vil han dog leve i overensstemmelse med ånden i den versificerede indskrivt paa den lille

1) Povl Tuxens bemærkninger til Gabrielisbrevene, udg. 1927.

2) Kåes Materialer til Kværndrups præsters historie, Landsarkivet, Odense.

3) Tilskrift til hans døds- og begravelsesindførsel i kirkebogen, ifr. Ny kgl. sml. 402 d fol.

marmortavle under granitstenen på hans grav ved kirkens nordside:

Stenen, reist til kærligt Minde
 paa den gamle Hyrdes Grav,
 kan forvitre, synke, svinde,
 skylles bort af Tidens Hav;
 men det Ord, som ham blev givet
 i Gud Faders Kærlighed,
 det er Sædekorn til Livet,
 bærer Frugt i Evighed.

(Fortsættes.)

DEGNEN HANS CASPER BENDIXEN I BARLØSE
AF BEDSTEFARS GAMLE MINDER
 AF PENS. LÆRER O. KORCH

FØR noget over et Hundrede Aar siden hændte det sig, at man i Barløse manglede en Degn og Skoleholder. Til at beskikke denne Person var Brahesborgs høje Ejer, hans Excellence Grev Rantzau, berettiget, og da hans Løber og Hjælpetjener, Hans Casper Bendixen, med Aarene var bleven lidt stiv i Gelikkerne, saa han ikke rigtig kunde »holde Trit« foran Grevens Karosse, naar han kørte ud, saa tog man under Overvejelse, om man ikke kunde bruge Hans Casper som Skoleholder i Barløse og faa sig en yngre Mand som Løber.

Naar — Hans Casper blev saa prøvet og eksamineret, og det viste sig, at han nok kunde synge, ligesom han ogsaa var nogenlunde hjemme i Luthers Katekismus og kunde læse og skrive en lille Smule! Mere forlangtes ikke; thi Børnene skulde kun lære deres Katekismus samt Begyndelsesgrundene i at læse og skrive! Saaledes blev Hans Casper Bendixen, efter først at være bleven gift med Grevens Husholderske, kendt skikket og værdig til at indtræde som Degn og Skoleholder i Barløse.

Og det gik rigtig godt; thi det viste sig, at Hans Casper ikke alene var en venlig og gemytlig Mand, men han var ogsaa meget nævenyttig, saa han kunde dreje, snedkerere, naadle og lave lidt af alle Slags Trætøj. Og i Skolen var der jo Tid nok, da Børnene kun skulde afhøres en Smule af og til! Saa flyttede Hans Casper sit Drejelad og sin Høvlebænk ind i Skolen, hvor han saa stod og drejede og høvlede Dagen lang,

mens Børnene sad og stavede lidt paa deres Katekismus! Han manglede aldrig Arbejde; thi i Hjemmene var der jo jævnlig et eller andet Redskab, der gik Bræk paa, og som trængte til Udbedring, enten et Rokkeben eller noget ved Tenen, der skulde laves, eller Garnvinden, der manglede en Arm, Skættelen, der gik Bræk paa, eller lignende! Alt saadant noget kom Børnene saa med til Hans Casper, der havde baade Snille og Haandelag til at gøre det i Stand. Efter Skoletid bragte han det saa repareret til Hjemmene, hvor han fik sig et godt Maaltid Mad og fik noget med sig hjem, saa uagtet der i Skolehjemmet efterhaanden kom mange Børn, var der dog altid rigeligt med Fødevarer.

Naar Hans Casper stod ved Drejeladet, saa holdt han ikke af at blive forstyrret, og det lærte Børnene snart at benytte sig af. Naar de hørte, det snurrede henne ved Drejeladet, saa dukkede de sig og grinte til hinanden, for saa kunde de gøre lidt Løjer uden at risikere noget, og mens de smaa stavede: b a—ba, b o—bo, b u—bu, saa smiskede de større, der skulde læse paa deres Katekismus, til hinanden, vendte Bogen forkert og snøvlesang: »Jeg lar, som jeg læs, jeg læs ikke endda — jeg lar, som jeg læs, og saa vender jeg Blad!« (det sidste med lavere Tone, som passede helt godt til Drejeladets Snurren)! Og saa puffede de hinanden i Siderne og sagde: »Send din Nabo den«, eller en af de store Dreng fandt paa at knibe sin Nabo i Øret, mens han snøvlesang: »Hvad si'r Smedens den brogede Gris?«, og hvis han saa svarede: »Av—av«, saa maatte han knibe endnu haardere, indtil han fik Svaret: »Slip Øre, slip Øre«, saa var han forpligtet til at holde op. Saadan gik da Kværnen inde i Skolestuen, indtil Hans Casper forlod Drejeladet og rakte Armen i Vejret, saa faldt der Ro over Børnene, og de skyndte sig med at vende Katekismen rigtigt og læse. — Naar saa Hans Casper kom hen til Høvlebænken, saa havde han ikke saa travlt, og saa kaldte han Børnene op, én for én, for at høre dem med Lektien. Alle de, der kunde den, fik saa Ordren: »Videre«, og alle de, der ikke kunde den, fik et lille Smæk og Paabudet: »Om igen!« Saadan gik Livet inde i Skolen, og naar Timen saa var omme, fik de Frikvarter, og det blev gerne temmelig langt, for Hans Casper havde mange Steder Ærinde. Han maatte hente Vand til Køkkenet ude fra Brønden, der laa langt fra Skolen, bære Tørv ind, grave lidt Kartoffler op osv. osv. Stundom saa han lidt paa Børnenes

Leg og hjælp dem med at faa den rette Tone paa deres Sanglege. Drengene holdt jo mest af at lege »Tagfat« og prøve deres Kræfter ved at brydes og trække Tov eller lignende, mens Pigerne havde flere helt kvikke og morsomme Sanglege, og der var særlig en: »Høg efter Høne«, som de holdt meget af, og som blev brugt i mange Skoler hele Landet over, ja saagar helt ned i Sønderjylland, maaske med Forandring af enkelte Ord eller af Tonefaldet. Den bruges maaske mange Steder endnu. Pigerne holdt ogsaa meget af at danse og lege »To Mand frem for en Enke«.

Tilbage er saa da at fortælle lidt om Hans Caspers Liv i Familiens Kreds sammen med Hustru og Børn. De havde flere Børn, som det ikke gik videre godt. De var ligesom Faderen skikkelige, godmodige og nævenyttige; men de manglede Energi og forstod slet ikke at holde paa Penge! Hans Caspers Lommer var ligesom et Sold, hvorigennem Pengene dryssede ud til ingen Verdens Nytte, og Børnene var akkurat ligedan. De fik ingen faste Pladser, men gik og drev hjemme.

Haven til Skolen var kun lille, men Hans Casper havde formaet Greven til at skænke sig et Stykke af den tilgrænsende Barløsegaards Mark, imod at han skulde opføre et Hus som Degneenkæde til Hustruen og Familien, naar han engang faldt fra. Saa havde de jo da Husly, og Føden tjente Hans Casper ved Drejeladet og Høvlebænken. Men Børnene: Karl Christian, Mads, Eleonora og Trine samt Sønnensønneren Julius med Hustru, Marie, var og blev meget fattige ligesom Hans Casper. Hvad Aar han fratraadte Embedet, vides ikke bestemt, sandsynligvis omkring Aaret 1810.

En af Hans Caspers Afkom, en Datter af Sønnen Karl Christian Bendixen, Enken Sofie Carlsen, lever paa Alderdomshjemmet i Glamsbjerg. Hun er født 26. Marts 1839 og er altsaa over 94 Aar og formentlig den ældste i Køng Sogn.

Som Kuriosum fortælles om Hans Casper, at han en Dag sad paa en Træbul ude ved Vejen og soled sig, da der kom et fornemt Herskab forbi og lod holde! Hans Casper, som kendte Herskabet fra Brahesborg, sprang rask op, strøg Huen af og stod ret for de fremmede. »Hvad hedder denne By, min gode Mand?« spurgte Herren. »Balles, Deres Excellence!« svarede Degnen. »Og hvem er saa I?« spurgte han smilende videre. »Højstkommanderende i Balles, Deres Excellence, for

jeg kommanderer over Børnene, og Børnene over Forældrene.«
 »Ha—ha! I er altsaa Skolemester?« vedblev Herren og stak Haanden i Lommen. »Til Tjeneste, Deres Excellence!« »Tak for Deres morsomme og kvikke Svar«, lo Herren, stak ham en Specie og kørte videre.

Hans Casper var og blev altid en fattig Mand, men han var agtet og afholdt i Barløse.

GAMLE BEGRAVELSESSKIKKE FRA DRESLETTE

AF LÆRER L. P. PEDERSEN, TORØHUSE

I sit historisk-topografiske Manuskript om Dreslette Sogn 1831 (findes paa Landsarkivet i Odense) skriver Provst V. P. Seidelin:

»Oprindeligen udgjorde hver af Byerne ikkun eet Laug, d. e. en Forsamling af Gaard- og Huusmænd, som i Tilfælde af Bryllupper, Barnedaab og Liigbegjængelse, ligeledes af Gaard- og Huusmænds Koner i Tilfælde af Mødrenes Kirkegang efter deres Forløsning gjorde hinanden Følgeskab til Kirken (ved Bryllupper og Liigbegjængelse følger baade Mænd og Kvinder, ved Barnedaab i Almindelighed ikkun Mandfolkene, naar undtages Fruentimmeret, som bærer Barnet, og den, som holder Huen ved Daaben. Ved de unge Koners Kirkegang følger alene Konerne) og ved den Lejlighed enten før eller efter den guds-tjenestelige Forretning beværtet i den paagjældendes Huus. Senere har de fleste Byer af økonomiske Grunde delt sig i flere Laug. Saaledes udgjør nu Dreslette By 2de store Laug; det ene er fra Huusmand Hans Jørgensens til Huusmand Jens Herreds-bjergs i lige Linie; det andet fra Huusmand Poul Andersens til Gaardmand Rasmus Pedersens i en Rundkreds, og dette sidste har igjen delt sig i 2de mindre Laug. Til Bryllupper følger hele Byen, til Liigbegjængelse det store Laug, til Barnedaab og Moderens første Kirkegang de mindre Afdelinger.«

Denne Lavsinddeling har holdt sig ned gennem Tiden, og den bestaar for saavidt endnu, men dog egentlig kun af Navn.

Her skal, hovedsagelig paa Grundlag af ældre nulevende Men-neskers mundtlige Meddelelser, fortælles lidt om nogle af de gamle Begravelsesskikke, saaledes som de indtil den allernyeste Tid har været holdt og vistnok til Dels holdes endnu, thi gammel Sæd og Skik har dybe Rødder.

Umiddelbart efter Dødens Indtræden sendtes Bud til Lavskonerne om at komme og »lægge paa Bord«. Konerne vaskede Ligets Ansigt, Hænder og Fødder; var det en Mand, skulde han ogsaa barberes, men hertil hentede man en Mand i Byen, der gav sig af med at barbere Lig. Naar Liget saaledes var rensat, iførtes det Ligskjorte eller Ligsærk, en saadan maatte hentes frem fra Gemmerne, hvor den opbevaredes omhyggeligt, som det bedste Linned blev det. Den var en Del af Brudeudstyret, medbragt fra Hjemmet.

Naar Liget var klædt, bares det op i Overstuen, der i Regelen var Hjemmets største Stue, og lagdes paa et langt Bord, det længste man havde. Havde man ikke et af tilstrækkelig Længde, brugte man to sammenstillede. Paa Bordet var forinden udbredt en »Kjær« Langhalm, ovenpaa denne et Lagen, og derpaa lagdes Liget, en Salmebog lagdes under Hagen for at holde Munden lukket. To Toskillinger anbragtes paa Øjenlaagene for at holde disse nede; skete det, at Øjet alligevel aabnedes, sagde man, at den døde saa efter en i Familien, som snart skulde følge efter.

Omkring Midten af Firserne i forrige Aarhundrede døde en ung Kone i Gaarden Nørregaarde i Dreslette. Hun var fra Voldtofte i Flemløse Sogn, Nabosogn til Dreslette. Da hun blev taget af Sengen og lagt paa Bord, tog hendes Moder, som ogsaa var til Stede, en Saks og lagde den paa hendes Bryst med de aabne Grene pegende mod Ansigtet; en af de tilstedeværende Koner bemærkede, at noget saadant havde hun aldrig set før, hertil svarede den afdødes Moder, at hun aldrig havde set andet. Det var en Skik, man havde, hvor hun var fra; men hvorfor man gjorde saadan, og hvad det skulde betyde, det blev ikke sagt. Saksen fjernedes dog umiddelbart før Begravelsen. — Man kaldte det »at lægge for Staal«.

Hvide Lagener hængtes for Vinduerne til Overstuen, og man færdedes saa stille i Hjemmet, hvor der var Lig. Der sendtes saa Bud til Byens Snedker om at komme og tage Maal af Liget, saa at han kunde lave en Kiste af passende Størrelse. Dagen før Begravelsen kom Snedkeren med Kisten og et sort Trækors, der anbragtes mellem Kransene paa den tilkastede Grav. Saasnart Snedkeren havde været der med Kisten, indfandt Lavskonerne sig igen for at lægge i Kiste og pynte Lig. Liget skulde helst ligge med foldede Hænder, og det pyntedes med Aarstidens Blomster og Grønt.

Laaget stillede ved Siden af Kisten, og denne tillukkede i Almindelighed ikke før Begravelsesdagen. Enhver, der vilde, kunde faa den afdøde at se. Det var Smedens Gerning at lukke Kisten til.

Hver Gang Lavskonerne kom, beværtedes de, som om det kunde være selve Begravelsesdagen.

Lavets Mænd og Karle havde ogsaa noget at gøre, de skulde grave og tilkaste Graven, og de skulde besøge den fornødne Ringning med Kirkeklokkerne; ogsaa de beværtedes, idet en vel-forsynet Madkurv bragtes dem fra den afdødes Hjem.

Det har vistnok altid, naar maaske undtages de, der bor nærmest Kirken, været Skik i Dreslette, at Ligene ikke bares, men kørtes til Kirken.

GAMLE SANDSAGER

I SORT

»En Bid Brød og en Taar« var ældre Tids jævne, men venlige Gæstfrihed, som blev enhver, der kom et Vend i Gaarde, til Del. Var det kun lige et mut Ærinde¹⁾, kunde man nøjes med en enkelt »Gibernakker«, en »tør Taar«; men Brændevin skulde der helst paa Bordet, naar det skulde gaa rigtigt til. I en noget senere Tid, fra ca. 1870, kom Sortene 3: Kaffe med Brændevin. Dog ikke saadan, at det blev Allemands og almindeligt. De Aasum Gaardmænd skulde meget have sig frabedt at drikke den Slags, hvor glade de end ellers kunde være ved anden Spirituosa, som Toddy, Punch eller Thevandsknægt. Det var — i hvert Fald paa disse Egne — et særligt socialt Lag, der svor til Sortene: Griseprangere, Krehandlere, Haandværkere o. lign.

Og der var mange, der var glade ved Sorten, de befandt sig kun vel i den Stue, hvor den for denne Drik karakteristiske Duft fyldte Rummet. Hvad der er fortalt af Sensarier ved en Sort, er fast utroligt. Men ogsaa om en Sort er der sagt en Del, og noget endda paa Vers, som nedenstaaende viser. Jeg kan desværre ikke give noget nøjere Stedfæste; men den har været almindelig kendt paa Nordøstfyn i sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede:

¹⁾ = kort, unødvendigt Besøg.

Ja alle de hersens klare Draaver
 dæ æ denj billiste Mekstur.
 Dæ æ denj, som vi bæst haaver,
 dæ æ denj eneste, dæ dur.
 Alle di aaner Apetekersaer
 dæ æ nov dyrt aa unøtte Kram.
 Jæ ve nog, va bejer smaer,
 dæ gør en ægte danske Dram.

Ja saan kaa Verdens Bøn ju sej;
 men vi aaner, som ser saa divt,
 vi vil dog gæne a Jertet bej
 om aa bliv fri for denj Faagivt.
 Dæ kaa Lejm aa Sjæl faadære.
 Uh! vaa dæ river i vær i Tarm.
 Da æ dov Kaffen nove bejer.
 Gi denj snar vaa varm!

Ja, Kaffekanje og Brændvinskarafel
 di hør sammen som Maanj aa Viv.
 Jæ vette fonøjte Kaffen,
 Denj æ Kæljernes halle Liv.
 En vil ha Kaffe, og en vil ha Drammen,
 aa naa dæ saa ska væ rejte stort,
 blænjer vi begge Dele sammen
 og tar vos i lille Sort.

Svend Frederiksen, Aasum.

REMSE

Tyvel Tene
 smaa Grene
 min Mave
 brændt Kage
 brun Stud
 rendt herud
 til Kongens Gaard
 efter et Æg

smid paa Væg
 Kulster Revner
 Unger Skæg
 Manden staar
 i Nørre Dørre
 Hesten graa
 Manden paa
 Ride ride Ranke.

Fra Føns Sogn.

Ved H. C. Jensen, Lærer, Fønsskov.

E. Bohn-Jespersen:

ØPRAKSIS I TIDSRUMMET FRA 1911 TIL 1931

LYØ

(Levin og Munksgaards Forlag. 77 Sider.)

Det er Kredslægen i Faaborg, der i en tiltalende udstyret lille Bog skildrer sine Lægeoplevelser fra Lyø gennem 20 Aar. Nogen Lyøbeskrivelse i egentlig Forstand er Bogen selvsagt ikke; men den giver interessante Bidrag til en saadan, dels i nogle indledende spredte Træk og dels i de mange Indblik i Øens Sundhedsforhold, Forbindelsesmidler o. lign. Sine besværlige og undertiden farefulde Lægerejser til Øen beskriver Forfatteren i et livfuldt og untiden digterisk skønt Sprog. Man mærker tydeligt, hvor meget han gennem Aarene har faaet til overs for den skønne Ø med den maleriske By og det hyggelige Lærerhjem. Læreren, Askholm, der for øvrigt vil være Fynsk Hjemstavns Læsere kendt fra sine udmærkede Artikler fra Lyø, kalder han spøgende »Distriktslægen paa Lyø«. Forfatteren har selv forsynet Bogen med en Række vellykkede Tegninger.

H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Fynsk Hjemstavns Hæfter for Februar 1931 og Februar 1932

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge dem for 1 Kr. pr. Stk., bedes sende dem til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan de sendes for 10 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Overgartner Axel Lange, der er en stor Kender og Samler af folkelige Plantenavne, har her som Særtryk af en gennem mange Numre af Fynsk Hjemstavns fortsat Oversigt over fynske Plantenavne udgivet sine interessante og righoldige Samlinger fra Fyn . . . Bogen er desuden forsynet med et Register omfattende saavel latinske som rigsdanske og fynske Benævnelser, og Brugerne af den vil saaledes altid have let ved at orientere sig i den . . . Foruden selve Navnene fremdrager Axel Lange en Mængde fornøjelige og interessante Træk angaaende Planternes Anvendelse i Folkemedicinen og de til dem knyttede Trosforestillinger. For en Folkemaalsoptegner vil Bogen kunne være til stor Nytte, idet den saavidt muligt fastslaar, hvilken Plante (eller hvilke Planter) et opgivet Navn er knyttet til og angiver dens (deres) latinske og rigsdanske Benævnelse. Man maa haabe, at Axel Lange inden længe vil udgive sine Samlinger fra andre Dele af Danmark.«

Ellen Raee i »Danske Folkemaal.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — 1 August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).
Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr.
1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk
Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Es-
kildsen i Tønder. 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øygruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: V. Valerius: Nogle billeder fra Kærndrup præstegårds historie. — August f. Schmidt: Morten Rosenkjær fra Kløng. — H. C. Larfen: Stormflodsminder fra 13. November 1872. — H. C. Frydendahl: Johannes Olsen. — Johannes Olsen: Et Bindebrev fra 1788.

11. hæfte.

November 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Fredag den 1. December Kl. 8

afholdes Sammenkomst i Palælokalerne, Klerkegade 2, med Foredrag af *Forstander, Magister J. Rosenkjær* over Emnet:

Ungdommen i vore Dage.

Efter Foredraget er der selskabeligt Samvær ved Smaaborde, munter Oplæsning og fynske Sange.

Gratis Entree. — Medlemskort maa forevises.

Sæt Kryds paa Kalenderen, saa De husker Dagen.

Bekendtgørelsen sker kun paa denne Maade.

Bestyrelsen.

Kontingentet

for Oktober—Januar Kvartaler, der endnu ikke er betalt, bedes høfligst snarest belejligt indsendt til vor Postkonto Nr. 27759, Fynsk Hjemstavnsforening, Rudersdalsvej 44, Holte.

Medlemslisten.

Til Brug ved Udgivelsen af en Medlemsfortegnelse anmodes Medlemmerne om snarest muligt at indsende Oplysninger om Fødested, eventuelt Fødselsaar og Dag, Telefon-Nr. o. s. v. til

Fynsk Hjemstavnsforening, Rudersdalsvej 44, Holte.

Generalforsamlingen den 16. Oktober 1933.

Det var kun faa Medlemmer, der var kommet tilstede, da Formanden, Forfatteren Morten Korch, aabnede Generalforsamlingen og bød Forsamlingen velkommen. — Grosserer K. Hjelm valgtes til Dirigent og gav straks Ordet til Formanden, der aflagde Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar. — Han omtalte derefter et Propagandaskrift, som Bestyrelsen havde ladet udarbejde, og som vilde blive udsendt ikke alene til Medlemmerne, men til alle de Fynboer i København og Omegn, som Bestyrelsen kunde faa Adresser paa. Man haabede derigennem at kunne forøge Medlemsantallet. — Formanden opfordrede derefter Medlemmerne til at møde talrigt frem ved vore Sammenkomster og Fester og udtalte gode Ønsker for Foreningens Fremtid. — Takkede sluttelig Koncertsangerinde, Frk. Aase Møller, Koncertsanger Peder Jacobsen, Grosserer Hjelm og alle Dilettanterne, der saa elskværdigt havde bidraget til Underholdningen i Aarets Løb.

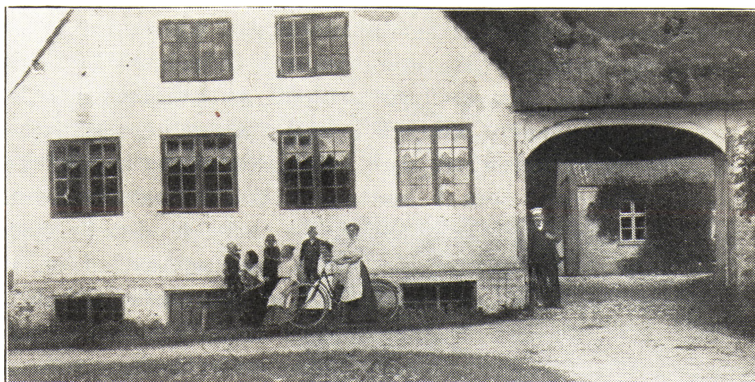
Derefter forelagde Kassereren, Direktør L. Andersen, det reviderede Regnskab, der enstemmigt godkendtes.

Fra Havearkitekt Johs. Tholle forelaa følgende Forslag til Behandling: »Fynsk Hjemstavn« opgives som Medlemsblad, og der startes et nyt, som bedre tilfredsstillter Kravene om et virkeligt Medlemsblad.«

Da Hr. Tholle var forhindret i at være tilstede, fremsatte Direktør Andersen efter Anmodning af Forslagsstilleren og paa dennes Vegne Motiveringen: »Bladet koster Foreningen for mange Penge og er ikke egnet til at være, hvad man forstaar ved et Foreningsblad.« — Direktør Andersen maatte give Hr. Tholle Medhold i hans Betragtninger. — Selv om Bladet var et fortrinligt lille Blad og Redaktøren en meget elskværdig Mand at samarbejde med, saa maatte man kalde Bladet for uegnet som Medlemsblad, og han anbefalede derfor Hr. Tholles Forslag. — Henstillede at det overlodes til Bestyrelsen at træffe Bestemmelse med Hensyn til Udgivelsen af et nyt Medlemsblad fra Nytaar.

Hr. P. Jeppesen anbefalede Forslaget. — Købmand Wilhjelms mente, at naar Medlemsantallet var gaaet ned, skyldtes det, at vi manglede et virke-

(Fortsættes paa Omslagets 3. Side.)

Th. Fausing fot. o. 1914.

Indkørselen til Kværndrup præstegård.
I gavlen en mødesal. Denne Længe var opført 1833.

NOGLE BILLEDER FRA KVÆRNDROP PRÆSTEGÅRDS HISTORIE

AF STUD. MAG. V. VALERIUS.

(Sluttet).

DA Rasmus Lassen i 1825 var død, efterfulgtes han i embedet af den søn, hvis fødsel kostede hans 2. hustru livet: Jørgen Alexander. Efter embedseksamen havde han været huslærer hos justitsråd Berg til Skovsbo ved Kerteminde (hovedsagelig for i nødstilfælde at kunne betjene sin gamle fader), og når man kender faderen, undrer man sig ikke over, at baron Bille-Brahe valgte sønnen til at følge ham efter i kaldet. Ved amtsprovstens avsked i 1837 overdroges hans embede til Lassen, der beklædte det til 1850, da han blev forflyttet til Tølløse og Ågerup i Sjælland. Som præst fulgte han i det store og hele faderens spor, men var måske noget mindre umiddelbar; omend forudsætningerne havde været til stede fra hjemmet, var hele tidsånden efterhånden blevet en noget anden. Hans hovedvirksomhed falder i Kristian VIII's tid, og dermed er der pointeret både en placering og en karakteristisk. Med stor dygtighed forvaltede han sit embede og var næppe mindre påskønnet og æret end faderen. Vi må her med taknemmelighed og ærbødighed mindes ham for hans lokalhistorisk-antikvarisk-topografiske fortjenester. Stødet dertil

gav vistnok Vedel Simonsens opfordrende skrift »Nytten og Nødvendigheden samt den hensigtsmæssigste Indretning af historiske Topographier« (1829) og sammes tilligemed Nyerups, Rasks og Rafns henvendelse gennem guvernøren over Fyn, prins Kristian (senere kong Kr. VIII), til sognepræsterne ved biskoppeligt cirkulære af 31. Juli 1829. Materialet samlede i en velskrevet topografi, som i henseende til indhold, omfang og præcision vistnok som banebrydende arbejde kunde kaldes mønstergyldig. Desværre er den siden forsvundet ved et buds upålidelighed, forinden nogen avskrivt af hele dens indhold var foretaget. For omtrent en halv snes år siden kom man i pastoraatsarkivet over materialer, koncepter og andet deslige, som sammen med udskrivter foretaget af Lassen selv i embedsbøger og af interesserede, til hvem manuskriptet tidligere havde været udlånt, dog kun giver et ufuldkomment billede af det tabte arbejde, men en tydelig anelse om dets herlighed. Det bevarede materiale findes nu i landsarkivet i Odense.¹⁾

Under den yngre Lassen undergik præstegården og haven atter nogen forandring, dog både med hensyn til den førstnævnte og den sidste de 20 første embedsår ingen revolutionerende. Dertil var han for indlevet i eller havde for stor sans for den gamle stils skønhedsværdier og hygge. Såvel stuehuset som avlsbygningerne var tjenlige til fornyelse. Han fortæller selv herom:²⁾

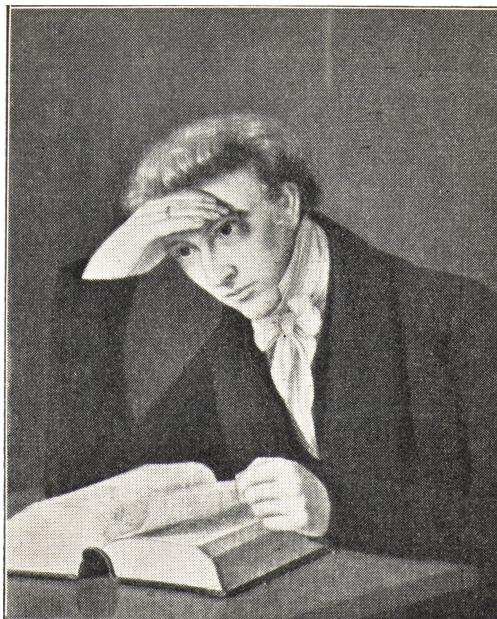
»Da jeg i Aaret 1825 kom til Embedet, fandt jeg Præstegaarden, uagtet min Formand ikke havde anvendt Ubetydeligt paa dens Forbedring, meget brøstfældig, og jeg besluttede mig derfor til at ombygge den aldeles fra ny, hvilken min Beslutning jeg ogsaa iværksatte i Aarene 1827 til 1833, dog med enkelte af de mellemliggende Aars Ophold. Herved kom det mig til gode, at ikke faa gamle Ege fandtes i Præstegaardens Fredeskov og paa dens Udmarker, og at Kirkepatronen godhedsfuldt overlod mig de til Bygningen behøvende Steen fra Egeskov Teglværk for halv Priis 3: for 4 R. pr. 1000. Ifølge Kgl. allern.

¹⁾ J. A. Lassens samlinger er benyttet af T. Becker til »Herregaarden Egeskov i Fyen« (Månedsskr. Orion III) og af F. R. Friis til »Historisk-topografiske Efterretninger om Kværndrup Sogn«. (Saml. t. Fyens Hist. og Top. VIII). Nogle af hans efterladte Optegnelser er trykt i Fynsk Hjemstavn VI 61 f.

²⁾ Kaldsbog for Kværndrup præsteembede 1847 s. 35.

Rescript af 7. Oktbr. 1828 erholdtes af Stiftets off. Midler et paa Embedet hvilende Laan paa 1000 Rbd. 00 Sk. paa 10 Aar, som afbetaltes, foruden Erlæggelse af de sædvanlige Renter, med $\frac{1}{10}$ aarligt, regnet fra 11. Decbr. 1828, og som saaledes atter var tilbagebetalt i December-Terminen 1838. Saaledes reiste sig den nuværende Præstegaard, der er opført af Bindingsværk, alene

med Undtagelse af den vestlige Gavlmur paa Stuehuset, som er grundmuret. Overtømmeret allevegne af Fyrretræ og Undertømmeret, ikke alene udvendigt, men ogsaa i Skillerummene og Underslagene, af Eg. Alle Udvæggene og Skorstenene ere af vel brændte Muursten. «
Dernæst opregnes og sammentælles de forskellige længers antal fag. Resultatet giver i alt 90 fag. Og der sluttes: »Paa et Stykke af den østlige Længde nær, er Foden af Præstegaarden sat paa en høi Kampesteensmuur, hvorved den

Jørgen Alexander Lassen.
Præst i Kværndrup 1825—1850.
Efter Maleri.

ligger i Vaterpas, hvad der ikke var Tilfældet med den forrige. Langs en Deel af den sydlige og vestlige Længde er desuden i Distance af nogle Alen, opreist en Kampesteensmuur, hvorved er fremkommet en Vei mellem denne og Bygningen. Under Stuehusets smukkè og rummelige Sal er indrettet en Kjælder, som er skildt i Midten ved et Underslag. Ved at lægge Bielkerne over Salen noget op paa Spærene istedetfor paa Rammen [remmen] er dette Værelse blevet omtrent et Kvarter høiere end de øvrige Værelser, der alle ere 4 Alen til Loftet. «

Der gik altså 20 år, førend provst Lassen fandt sig beføiet til at underkaste haven nogen særlig forandring, men det blev

da også — sagt med hans egne ord — en »hovedforandring«. Stil-historisk er haverne imidlertid lige så nærbeslægtede som tidshistorisk; forholdet er blot et omvendt. J. A. Lassens have repræsenterer nemlig for så vidt et ældre trin end faderens i dens senere form, som den engelske stil, — der her først kom på moden i begyndelsen af det 19. årh. — allerede, som vi har set, havde indvirket på forudsætningerne for gamle Lassens have. Snart arrangeredes den oprindelig ukunstlede natur bevidst artistisk, og i overensstemmelse med dette program førtes også haven her »tilbage« til naturen. Fra en (ældre) gravet dam noget avsides i haven slyngede kanaler sig frem gennem forpartiet, og over dem førtes ad små naturbroer havegangene, som nu også kom til at gå i »engelsk slange«. Kastaniealleen og bøgehækken forblev imidlertid uberørt heraf, og enkelttræer eller grupper, som føiede sig ind i stilen, fik også lov at stå (således linden og ønske-bøgen, måske også platanen), samtidig med at flere fremmedartede træsorter og buske blev indplantet. Med havens o. 2 tdr. land har dette anlæg sikkert været gennemført med æstetisk udbytte. Friskhed og frihed blev parret med idylliske småkroge og ærværdige reminiscenser. Noget tydeligt billede af haven i denne skikkelse kan vi imidlertid desværre ikke danne os. Allerede i eftermanden L. Feilbergs tid må vi tænke os parkanlægget noget reduceret til fordel for en nyttehave, og i J. Wøldikes tid (1879—87) fortsættes denne udvikling, idet ikke blot havens $\frac{2}{3}$ lagdes ind til frugt- og urtehave, men en udvidelse i samme udstrækning blev foretaget mod Syd, dikteret af de samme interesser (senere — i pastor Kåes tid (1887—1906) — er dette stykke videre udvidet til at omfatte hele havens længde). Også på langs kan haven med de sidste udvidelser siges at være blevet 3-delt, idet det yderste nordlige stykke med kastanjealleen, og det parkagtige parti omkring dammen indtil den lille udsigtshøj bagest i haven stadig er blevet bevaret. Kanalerne derimod er sløjfet; frugt-arealerne blev indrammet med stovter og blomsterrabatter, og det formindskede parterre blev nærmest tysk-engelsk i stilen, med regelmæssige blomsterbede i plænerne mellem de uregelmæssigt slyngede gange. Stengærdet er nu også borte; forsvandt det ved den Rottbøllske embedsboligs opførelse 1868? Vel snarere, da præstegårdens hegn 1878 blev reguleret i Forhold til landevejens udvidelse. I det seneste tidsafsnit, efter at frugttræerne

og mange af forhavens pryd- og parkens gavntræer er tyndet ud, er det mest fremtrædende i haven levningerne fra gamle Lassens tid: kastanjealleen med de morsomt snoede stammer, bøgehækken, som nu er hele 5 alen både høj og drøj, ønskebøgen og linden med lysthuset i sin 6-grenede krone. Disse minder er blevet ærværdige ved deres lange udholdenhed og fortjener at skøttes med ærbødighed. De fører tilbage til idyllen.

En af de mange, som lod sig føre hjem, havde 1850, da provst Lassen forlod Kværndrup, siddet på vognen og grædt — således har han selv fortalt — som om hans hjerte skulde briste. Det var en af sønnerne, Jens Mathias.¹⁾ Skønt med en fremtid for sig, hvis forjættelse dog ellers måtte kunne sætte sådan en ung mands hjerte i sving, følte han det dog, som om hans livs lykkeligste tid tilhørte barndagene på dette sted.

En dag efter mange år — i 1908 må det vel have været — kom da Jens Mathias Lassen tilbage. Den gamle, fornemme oberst, han nu var, havde kort i forvejen mistet sin hustru og søgte nu i sin ensomme stand fred og oplivning i barndomshjemmets omgivelser. Han elskede især at vandre op og ned langs bøgehækken. I gangens bløde jord (»oberstens gang« hed den længe derefter) sås de utallige spor efter hans spadserestok. Sikkert har også Sibberns ord passet på ham, når denne lader Gabrielis sige:²⁾ »Det var en lykkelig Stund, da jeg fandt på at tage

V. Valerius fot. 1923.

Kværndrup præstegård. Gavlj mod haven.
I gavlen oprindelig havestue.

¹⁾ Født i Kværndrup 1831, død som oberst i København 1918.

²⁾ Efterladte Breve, 3. udg. 1855, s. 3.

herud. Jeg kan ikke sige Dig, hvor qvægende det er for mig at see saa mange Barndoms minder igjen . . . Det er for mig, som om en mild, liflig Luft er udbredt om alle disse Steder. Venlig og dulmende tale alle Gjenstande til mig. Jeg er som i mit rette Element, der svarer til mit Hjertes Attraae. Jeg har havt Øieblikke, hvori det var for mig, som følte jeg levende en fyldig Skabning imellem mine Arme og et varmt Hjerteranke imod mit.« Da synes man også her at kunne anvende Vilhelm Andersens ord:¹⁾ »Paa ham som paa de andre Præstegaardsdrengene, hvoraf det vrimler i vor Litteratur, kendes det let, hvorfra de er komne. Ikke fra Bjergene — ak nej! ikke fra Havet eller den vilde Hede, ja ikke fra Skovene engang, men fra Haven, fra Præstegaardshaven med Sporene af Mo'ers ordnende Hænder. Hvor langt de saa end senere kan fjerne sig fra deres Udspring: i Idyllen stod deres Vugge, derfra dukker de op som af en Sommerferie, med runde Kinder og klare Øjne. I deres Poesi elsker de som gamle og graa Mænd at sætte sig eftertænksomt paa en Bænk og se Livets Gang afbildet i Præstegaardens Have.«

Således vil haven stadig lede hjem, og selve dens ånd vil uberørt af de skiftende tider altid stå rede til at tage imod alle de kære gæster, som måtte søge hid.

MORTEN ROSENKJÆR FRA KJØNG

AF AUGUST F. SCHMIDT

I adskillige af Evald Tang Kristensens Bøger finder man ret hyppigt Bidrag underskrevet Morten Rosenkjær. Da denne Mand ved Siden af Dyrslæge P. Jensen, Kværndrup, og Martin Dyrholm, Brudager, hører til E. T. Kristensens bedste fynske Folkemindedelere, er det rimeligt, at han her bliver gjort til Genstand for en kort Omtale.

Morten Rosenkjær, der hører til den kendte Rosenkjærslægt fra det vestlige Fyn, blev født den 14. Juni 1854 på Ejendommen Lundsdal i Søby mellem Kjøng og Assens. Faderen var Landbruger og Væver Niels Hansen (1829—1899), og Moderen var Karen Mortensdatter (1824—1897). Hun

¹⁾ Povl Møller I, s. 27.

havde også lært Væveriet. I deres Hjem opvoksede 8 Sønner. Ved Flid og Nøjsomhed fik Forældrene de mange begavede Børn sat godt i Vej. Tre af dem tog Skolelærereksamen. Mest kendt af disse blev den ældste, Hans Rosenkjær¹⁾ (1851—1907), der i en fremrykket Alder tog Lærereksamen, blev Kommunelærer i København, kastede sig over Geologi og Arkæologi og udgav bl. a. Værket: »Det underjordiske København«. Hans Søn er mag. scient. Jens Rosenkjær, Forstander for Borups Højskole i København. Han er den Mand, der har gjort Rosenkjærnavnet videst kendt.

Morten Rosenkjær.

Den næstældste af de 8 Sønner er Morten Rosenkjær. I sin Ungdom var han Elev hos Anton Nielsen på Vester Skerninge Højskole, men lærte ellers Væveriet. I en Årrække var han Væver og boede i Kjøng. Dette Håndværk interesserede ham dog ikke rigtigt. Han havde stærke historiske Interesser, og på sine ældre Dage studerede han med Iver Elektricitet. Det var i Kjøngtiden, han kom i Forbindelse med E. T. Kristensen, til hvem han sendte en Række Optegnelser. Han modtog også en Del fra E. T. Kr. til Gengæld, bl. a. af Tidsskriftet »Skattegraveren«. Han var Medlem af Folkemindesamfundet, der udgav »Skattegraveren« i Årene 1884—1889.

I dette Tidsskrift findes følgende Bidrag af Morten Rosenkjær: VI (1886), Nr. 689, S. 74—75: Kartegilde. S. 77, Nr. 694: St. Hans Blus (især på Bågå). VII (1887), S. 67: om Hekseafværgelse; S. 69: Folketro om Husdyr; S. 73: Højtidsdage; S. 79, 84, 87, 89, 90, 91, 93, 94: Mærkedage; S. 141, 142, 172, 173:

¹⁾ De 8 Sønner er i Søby Kirke døbt Nielsen; men de tog ved kgl. Bevilling af 24. August 1880 Familienavnet Rosenkjær. Dette Navn skal iflg. Fyns Tidende ^{25/5} 1933 stamme fra, at Faderen, Niels Hansen, havde opdyrket et moseagtigt Kær og plantet Roser og andre Blomster dér.

Vejrtro. VIII (1887), S. 15: Måneskifter; S. 38, 41, 42: Korn, Urter; S. 52, 54: om Kæresteri; S. 118, 121: Tro om Sygdomme; S. 192: Blodpølser; S. 193—95: Dronningen på Glasbjerget (Eventyr fortalt af en Pige fra Silkeborgegnen); S. 222: Varsel. IX (1888), S. 11: Varsler; S. 41: Mad og Drikke; S. 132: Byremse fra Lysgård Herred; S. 194—95: Fastelavnsridning; S. 208: Kones Igangsgilde; S. 215 f.: Naturlyde; S. 235: Nytårsaften; S. 240: Torden. X (1888), S. 60: Fastelavnsfest, Langfredags-hug; S. 111—12: lidt Narreri. XI (1889), S. 158: Gåde; XII (1889), S. 10—12: Hans, der blev bange (Eventyr).

Da »Skattegraveren« ved 1890 ophørte at udkomme, anvendte E. T. Kristensen det fra Morten Rosenkjær tilsendte Folkemindestof i sine i det kommende Par Tiår udgivne Bøger. I Værket »Jysk Almueliv« (I—VI 1891—1905), der også indeholder »enkelte Sidestykker fra Øerne«, har E. T. Kr. således benyttet ikke mindre end 39 Bidrag fra hans Hånd (se Registeret S. 443 i »Jysk Almueliv«, Tillægsbind VI). Her findes således Optegnelser om Fortidens Landbrug (Husdyrene og Tro om dem), Folketro om Dyr, Byremse, Varsler (Vejr, Husdyr, Fugle).

I »Danske Sagn« I—VII (1892—1901) findes 16 Sagn med Morten Rosenkjær's Navn ved (se Danske Sagn VII, S. 528 Registeret). Disse Sagn handler om Ellefolk, Guldbæger hentet tilbage af underjordiske, Bjergtagen kommer tilbage, Høj på fire gloende Pæle, Nisser stjæler, Fugletro, Trolde forstyrrer Kirkebygningsarbejde, hellig Kilde i Stenløse, sunken Gård, Stednavnes Oprindelse, nedgravet Guldhest, Øksnebjærgslaget, Kat spøger, Nattepløjning af Genfærd, finde Tyv, Værn mod Heksemalkning. — Alle Sagnene stammer fra Fyn.

Går vi til andre af E. T. Kristensens Bøger, finder vi også der Bidrag af Morten Rosenkjær, således i »Danske Børnerim, Remser og Lege« (1896): 18 Stykker; »Danske Folkegaader« (1914): 5, »Danske Dyrefabler og Kæderemser« (1896): 3, »Danske Ordsprog og Mundheld« (1890) o. s. fr.¹⁾

Der kunde måske ved ivrige Eftersøgninger findes endnu nogle Optegnelser af Morten Rosenkjær i E. T. Kristensens

¹⁾ Morten Rosenkjær's Broder, Jørgen Rosenkjær, der bl. a. var Lærer i 35 År i Gl. Søle Nord for Vejle, har også meddelt E. T. Kr. nogle Folkeminder, dog ikke ret mange (se Reg. i »Danske Skæmtesagn«, »Molbo- og Aggerbohistorier« II, »Jysk Almueliv«).

mange Bøger. De allerfleste og vigtigste Værker med Bidrag af Rosenkjær er imidlertid nævnte i det foregående. Og dette får også være nok i denne Forbindelse. Nu véd man lidt om Findestederne for og Arten af de Folkeminder, den Kjøng Væver sendte til vor førende Folkemindesamler. Som det vil ses, er det slet ikke så lidt, han har reddet fra Forglemmelse af gammel vestfynsk Folketro, Folkedigtning og af Sagn, især fra Assensegnen. I fremtidige kulturhistoriske Arbejder om Båg Herred skal man nok finde det Rosenkjærskes Stof udnyttet; thi der er så meget af det, at en Historiker ikke kan komme uden om det, hvis han agter at skildre det omtalte Herreds Folkeliv, som det levedes i ældre Tider. —

Da Morten Rosenkjær havde været Væver en Årrække i Kjøng — hans Folkemindeperiode — opgav han denne Bestilling og flyttede til Jylland. Han boede der nogle År i Bramming ved Esbjerg, hvor han nærmest ernærede sig som Fragtmand. Dernæst forsøgte han sig en Tid som Landmand ved Troldhede; men Landbruget var jo ikke hans Speciale, og så opgav han det. Så flyttede han til Børkop mellem Fredericia og Vejle, og her forblev han Resten af sin Levetid. Det var o. 25 År, han boede i denne By, først som Kolportør, så passede han i en Årrække det derværende Elektricitetsværk, og i sine sidste ti Leveår var han elektrisk Installatør.¹⁾

Morten Rosenkjær var ugift og levede næsten en Eneboers Liv²⁾, kun omgivet af sine Samlinger og de til hans Erhverv nødvendige Redskaber. Overalt, hvor han kom, var han afholdt. Tilmed var han en dygtig Mand. I Børkop, hvor han synes at have haft sin bedste Tid, blev han en kendt Skikkelse. »Jeg skal nok se og komme og lave det«, var hans velvillige Svar, når nogen standsede ham i Forbifarten, fordi de ved at se ham kom i Tanker om et eller andet ved den elektriske Installation, der trængte til Udbedring. Hvor han kom, meddelte han gerne af sit rige Forråd af Iagttagelser og Op-

¹⁾ Se Lars Rosenkjær: Stamtavle over Slægten Rosenkjær (Assens 1930), 5. Rentier L. Rosenkjær har også i Brev af ^{30/1} 1933 velvilligst meddelt mig Oplysninger om sin Broder M. R.

²⁾ I sine sidste tre Leveår (1925—28) boede M. R. hos sin Broder, pens. Lærer Jørgen Rosenkjær, der i Foråret 1925 flyttede ind i sin nyopførte Villa »Sole« i Børkop.

levelser. Når han gik, var Døren åben for ham en anden Gang¹⁾. — I de 25 År, han boede i Børkop, har E. T. Kristensen sikkert besøgt ham — det mener også Lars Rosenkjær — men nogle Oplysninger herom har jeg dog ikke kunnet finde.

Magister Jens Rosenkjær, Borups Højskole, har i Brev af ²¹/₁ 1933 venligst meddelt mig følgende til Karakteristik af Morten Rosenkjær: »Jo, Morten R. var min Farbroder, et, efter min Fars Udsagn, begavet, men næsten for mildt og elskeligt Menneske for denne Verden. Hans Evner og hans Rastløshed førte ham saadan set ikke langt; han skiftede Arbejde og Ophold for ofte; han blev ogsaa udnyttet af andre.«

I Børkop blev Morten Rosenkjær, efter hvad det synes, vurderet efter Fortjeneste. Han blev udnævnt til Æresmedlem af Børkop og Omegns Håndværkerforening. Og ved hans Død den 12. Januar 1928 fik han det smukkeste Eltermæle. Han blev begravet den 18. Januar 1928 på Gaverslund Kirkegård. »Som det var at vente, vilde hele Børkop By være med til at bevise ham den sidste Ære, saa det blev et stort Følge, der var i den pyntede Kirke.«²⁾ Ude på Graven blev der straks rejst ham en Mindesten, skænket af Beboerne i Børkop til Tak for, hvad han havde været for Byen.

Den ensomme og hvileløse Mand havde nu fået Ro. En venlig Befolkning satte ham et Minde i Sten på hans Lejested — og her i Fynsk Hjemstavn rejser vi ham et Minde i Ord som Tak for hans Arbejde i Ungdomsårene med Indsamling af Folkets gamle Minder i hans skønne vestfynske Hjemstavn.

Som yderligere Bidrag til Karakteristik af M. R. kan tilføjes følgende, efter Meddelelse fra hans Broder, pens. Lærer Peder N. Rosenkjær, Fruens Bøge, tidligere Studsdal ved Tavlov.

M. R. var lidt af en Original, som ikke aabnede sig for andre, hvad hans indre Person angik. Derimod var han rundhaandet, naar han kunde meddele andre af sit rige Forraad af Kundskaber. Skønt han egentlig ikke var noget læsende Menneske, havde han dog samlet sig mange Kundskaber. Han havde en ret enestaaende Hukommelse. Han var en god Tænkner og en skarp lagttager. Ud over en Vinters Højskoleophold i V. Skerninge havde han ikke faaet anden Undervisning end den, han fik af gamle Lærer Hasle i Kirke Søby, og den var ret tynd.

1) Vejle Amts Folkeblad ¹³/₁ 1928 (Nekrolog).

2) Vejle Amts Folkeblad ¹³/₁, ¹⁹/₁ 1928.

Al hans Viden havde han ellers erhvervet ved Selvstudium. Men han var kommen paa den fejle Hylde. Hans Hu stod til at blive Kunstner, og som saadan vilde han muligt have kunnet drive det til noget. Han var en vennesæl Natur, saa han vandt sig mange Venner og sikkert ingen Fjender. Som Udtryk for hans Snille kan anføres, at han for ca. 30 Aar siden sammen med et Par Københavnerne anlagde et stort Ferskvandsfiskeri ved Troldhede. Der var kun lidt Vand; men han fik det lavet saa snildt, at han kunde bruge Vandet en halv Snes Gange og faa det tilstrækkelig iltet for hver Gang.

H. C. F.

STORMFLODSMINDER FRA 13. NOVEMBER 1872

AF RENTIER H. C. LARSEN, KØBENHAVN

JEG er født i Aa i Sønderby Sogn 27. Febr. 1858. Der var dengang 20 Huse i Aa. Mændene arbejdede i Frederiksgaves Skov, Mark og Mose. Min Fader havde af Grev Wedell-Wedellsborg faaet ca. 2 Skp. Land (Grus og Sten) gratis til Byggeplads. Han fik ogsaa gratis noget Tømmer, Sten til Skorstenen og Rør til Taget. Stenene i Bindingsværksvæggene var raa, kun tørrede i Solen. Saa skulde Fader selv bygge Huset og svare 10 Rigsdaler i aarlig Afgift og gøre 2 Klappedage. Saa havde vi da Hus.

Men en stor Ulempe var det, at Vandet fra Stranden om Efteraaret kunde gaa op til vort Hus, ligesom til tre af de andre Huse. De fire Huse var meget ofte omringet af Vand, saa vi ikke kunde komme derfra. Ofte kunde vi slet ikke komme uden for mine Forældres Hus, fordi Vandet stod lige op til det. Naar Vandet om Aftenen var i Stigen, vilde mine Forældre ikke gaa i Seng. Naar vi saa, at Vandet var ved at falde, blev vi meget glade. Det har flere Gange staaet 2 Tommer højt inde i vore Stuer.

Naar vi lavede vor Brænde i Stand, fastgjorde vi den, for at Stranden ikke skulde tage den, og Tørven blev altid lagt en halv Alen oppe paa Stænger og Risbrænde, for Vandet kunde jo komme.

Naar Huset var omringet af Vand, og der var ca. 100 Meter til Land, var min Moder meget bedrøvet. »Det er ikke et Sted at bo«, sagde hun. »Her ligger vi ude i Stranden med vore Børn og Ejendele. Alle de Tab, Vandet har voldt os! Og aldrig faar vi nogen Erstatning.«

Der var et af Husene, hvor Vandet gik ind før i mit Hjem.

Engang, da jeg var 12 Aar gammel og havde Støvletræskoer, som nogenlunde kunde holde Vandet ude, kom jeg til Huset og saa ind af Vinduet. Da var der 8—10 Tommer Vand i Stuen, og den gamle Kone, som boede alene i Huset, stod oppe i Sengen og holdt ved sit Faar. Jeg fortalte det til en Mand, som saa søgte at faa hende fra Huset; men hun vilde ikke. Saa faldt Vandet, og Faren var overstaaet for den Gang.

Efter at jeg i April 1872 var blevet konfirmeret, kom jeg ud at tjene i Sønderby.

Saa kom den 13. November 1872. Da var det særlig galt.

Min Moder havde lagt Dejj til Rugbrød Aftenen før. Hele Formiddagen steg Vandet. Moder plejede, naar Vandet kom ind, at tage de nederste Skuffer ud af Dragkisten og sætte dem oven paa den for at beskytte Indholdet. Denne Gang tog min Moder tre Skuffer ud og satte oven paa Dragkisten. Men Vandet blev ved at stige. Dragkisten væltede, Skuffernes Indhold drev om og tog til Søs ud af Vinduerne og Aabningerne i Væggene, hvor de raa Sten forlængst var skyllet bort. Fader var kommen hjem fra Frederiksgave. Det lykkedes nogenlunde at faa Ovnens varm, og mine Forældre gik nu i en Alen Vand og satte Brødet i Ovnens. Men kort efter gik Vandet op i Ovnens. Saa maatte mine Forældre og min 12 Aar gamle Søster op paa Loftet og overlade alt til Vandets og Vindens Rasen. Vi havde en mindre Øltønde med lidt Øl i, den forsvandt helt. Nu stod de oppe paa Loftet og ventede paa, at der skulde komme nogen sejlende og redde dem. Det var meget koldt, og de havde gaaet i Vand til Knæene.

Saa kom Niels Christian¹⁾ og en Mand til i en Baad. En Stige bliver sat fra Baaden til Lugen i Gavlen, og min Moder og Søster kommer ned i Baaden og ind i et Hus, som Vandet ikke kan naa. De trænger til Pleje. Men Fader vil ikke med. Han vil blive og passe paa sit, hvad han nu ikke kan. Saa sejler Baaden. De skal hen og redde andre. Men senere kommer de igen, og da spørger de ikke Fader, om han vil med, han skal med. Nu er Vandet 2 Alen højt i Stuerne.

Jeg fik af min Husbond Lov til at gaa hjem Dagen efter. Da var Vandet faldet. Men mit Barndomshjem var et forfærdeligt Skue. Væggene var forsvundne, Brænden var forsvunden,

1) Niels Christian Hansen, se FHj. VI 55 ff.

Tørven var en vaad Masse. Skorstenen var af Vandet undermineret og væltet og havde slaaet et stort Stykke af Loftet itu. Klædeskabet var væltet, og min Faders bedste Tøj, der ikke var kommet med op paa Loftet, var kommet ud og laa nu under den nedstyrtede Skorsten.

Enhver kan forstaa, at min Fader med en Dagløn paa 1 Kr. 10 Øre paa egen Kost næsten ikke kunde faa Hjemmet opført igen. Han havde ofte haft store Tab af Stranden og aldrig faaet Hjælp før. Men denne Gang hjalp Staten. Fader fik 250 eller 300 Kr.

Nu er tre af de fire Huse nedbrudt, og saa vidt jeg véd, bor der ingen i det fjerde Hus om Vinteren.

JOHANNES OLSEN

AF H. C. FRYDENDAHL

DET er med oprigtig Beklagelse, at Venner af fynsk Hjemstavnsforskning i disse Dage har modtaget Budskabet om, at Museumsinspektør Johannes Olsen, Svendborg, pludselig er død. Han havde nylig deltaget i Svendborg Amts Museums 25 Aars Fest, hvor han fra mange Sider modtog Æresbevisninger som den, der baade ved Museets Oprettelse og under Arbejdet gennem de 25 Aar havde draget det store Læs. Det

skyldtes ham, at Museet nu staar som et af Landets bedste Landsdelsmuseer. Sjældent er et Ridderkors kommet mere velfortjent end det, han den Dag modtog. Faa Dage efter — den 21. Oktober — døde han pludselig paa Gaden i København, hvor han var taget ind bl. a. for sammen med sin Hustru at fejre deres Sølvbryllup. Det var en Hjertesvaghed, der gjorde Ende paa hans Liv.

Johs. Olsen var født i Nyborg 30. Januar 1870. Men han har levet største Delen af sit Liv i Svenborg, hvor han ernærede sig som Handelsagent. Han nærrede lige fra sin Barndom stærk Interesse for Historie, navnlig Oldtidskundskab. Hans Arbejde i den Retning har vel nok baaret rigest Frugt i Museums-sagens Tjeneste. Men han var ogsaa en flittig Forfatter. Foruden hans to Hovedværker »Svendborg Bys Historie« og »Den sydfynske Sejlskibsfarts Historie« har han skrevet en Mængde historiske Artikler, navnlig i »Svendborg Avis«. I »Fynsk Hjemstavn« findes ogsaa adskillige Bidrag fra hans Haand. En Artikel om det betydningsfulde Jernalderfund i Haagerup, som han havde lovet at skrive, naaede han desværre ikke at faa sendt, før den pludselige Død endte hans virksomme, næsten rastløse Liv. Det sidste af de Bidrag, jeg har modtaget fra ham, findes i dette Hæfte.

Johs. Olsens Bortgang betyder et føleligt Tab, først og fremmest for Museet, men ogsaa for den historiske Forskning inden for Svenborg By og Amt. Han var en god Medarbejder og trofast Støtte for »Fynsk Hjemstavn«, og for dette skal der her udtales en Tak.

ET BINDEBREV FRA 1788

AF MUSEUMSINSPEKTØR JOHANNES OLSEN

VED at se Kredslæge Trautners Artikel om Bindebreve¹⁾ tænkte jeg: »Det kan maaske have sin Interesse at faa et Billede at se af et saadant Bindebrev, som i det Herrens Aar 1788 er malet og skrevet i Faaborg.« Selve Brevet er 28½ cm højt og 23½ cm bredt, det er malet i røde, gule, blaa, grønne og sorte Vandfarver og naivt udført. Det synes at fremgaa af selve Stykket, at der i den øverste Rundkreds, der bæres

¹⁾ FHj. II 43 ff.

af svævende Engle, har været en Knude at løse, bundet af tynde, grønne Silketraade, hvis Rester endnu sidder i de udskaarne Rhomber (firkantede Huller i Papiret). Det er udført paa et Stykke Papir, som foruden nogle nu ulæselige Bogstaver i Vandmærke, paa samme Maade har en Kongekrone med Rigsæble og Scepter og derunder Kong Christian VII's Navne-ciffer i Spejlskrift og formodentlig Papirfabrikatets eller Fabrikantens Varemærke. Bindebrevet er skænket Svendborg Amts Museum for ca. en Snes Aar siden af daværende Oldfrue paa Hvidkilde, Frøken Christensen.

Allerøverst staar i et gult Felt omgivet af røde Roser »P. M.«.

I den øverste af Engle baarne Cirkel er skrevet:

»Et lidet Binde brev Til Velædle Hr. Peder Møller i Faaborg Paa hans Navne dag som aarligen indfalder den 22de Februarii Erindres i indeværende Aar af nogle af hans oprigtige Venner. Faaborg den 22 Februarii 1788. R. R. Dyreborg. P. F. Dyreborg. J. R. Dyreborg. Ernst Brandt. Simon Hempel. Peder Stokkemark Fog. Christian Hempel. med observance.«

I venstre Cirkel staar:

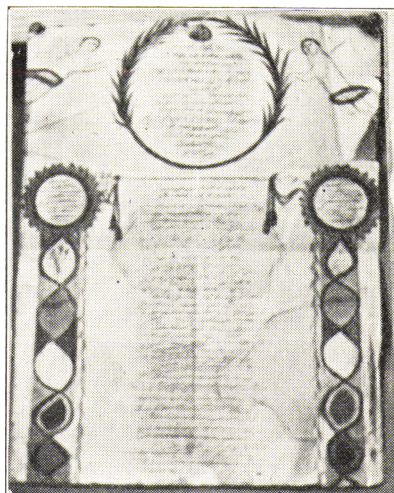
»Kiere broder, vi ønske Lykke, Sundhed, Helbred, og ald Held, Himlen selv dig overskygge med alt got til Liv og siel Martine Møller.«

I højre Cirkel staar:

»Et ønske sendes dig min broder rigtig at gud vil med dig være, ham selv til Lov og Ære. Petronelle Møller.«

I Midten staar følgende Vers:

»Vi længe haver havt i Sinde,
vor gode Ven at ville binde,
men aldrig haver vi det naet,

Johs. Olsen fot
Bindebrev fra 1788.

dog vil vi det dog nu probere
 og se at vi ham kand Fixsere
 det er altsaa vor attraae.

Hand bunden bliv min gode Peder
 ia det os alle meget glæder
 da vi er vist forsikret paa,
 at han io løser sig med ære
 et gilde maae tilraade være
 for ellers maa han bunden staae.

Han ej fortryde maa paa dette
 at vi saa dristig lader sette
 hvad vi til Løn her have vil,
 han haver sig selv her at raade
 og hvad han gjør, det gjør til maade,
 nok! vi til gildet faaer vel spil.

En silke traee ham haver bundet
 og vi har altsaa sejer vundet
 og siunger frydelig vor Ven.
 hans navne dag den stod i minde,
 hos os det kand han nu befinde,
 iust derfor sender brevet hen.

Gid han i mange aar og dage
 maa han sit Levnet Vel! fremdrage
 i Glæde fryd og Varighed,
 gid hvad han taer sig for maa lykke,
 O gud du vil ham overskygge,
 til Liv og siel med salighed.

Gid hand med helbred altid kunde
 sit Kald forrette alle stunde
 foruden sygdom sorrige qual,
 og endelig vor ønske ender
 at han: naar Liv til død omvender,
 gaar ind i himlens fryde sall.«

(Fortsat fra Omslagets 2. Side.)

ligt Medlemsblad. Anbefalede Forslaget. — Overlærer Boas pegede paa For-
eningens Formaal og viste, at Bladet ikke fremmer Formaalet. I hvert Fald
er der ingen Rimelighed i at anvende omtrent Halvdelen af Kontingentet til
denne ene Post. Anbefalede derfor Forslaget. — Gartner Per Larsen var
glad for Bladet, men finder ogsaa, at det er for dyrt og anbefaler, at vi faar
et andet. — Redaktør Frydendahl hævder, at Bladet ikke kan leveres bil-
ligere, og mener, at der kan spares Portoudgifter ved en bedre Anvendelse af
Bladet, hvilket Direktør Andersen dog vil hævde er ugørligt. — Ved Afstem-
ningen var der 32 Stemmer for Forslaget, ingen stemte imod, og nogle en-
kelte undlod at stemme. — Forslaget er dermed vedtaget.

De 3 Bestyrelsesmedlemmer, der ifølge Lovene skulde afgaa ved Lodtræk-
ning, var Formanden, Overbetjent Kjængsdal og Overlærer Boas. — De
genvalgte alle enstemmigt. — Morten Korch genvalgte ved Akklamation
til Formand. — Revisorer og Suppleanter genvalgte ligeledes enstemmigt.

Under »Eventuelt« tilbyder Redaktør Frydendahl Medlemmer af »Fynsk
Hjemstavnsforening« Bladet »Fynsk Hjemstavn« til en Særpris af 4 Kr. pr. Aar
fra Nytaar. — Formanden takker Hr. Frydendahl for godt Samarbejde gen-
nem Aarene. — Rentier H. C. Larsen efterlyser Sangbogen. — Formanden
meddeler, at den er paa Trapperne. — Købmand Wilhelm foreslaar, at F.
H. F. vender tilbage til »Handels- og Kontoristforeningen« med sine Sammen-
komster. — Overbetjent Kjængsdal fraraader. — Hr. Wilhelm mener, at
der bør gøres noget mere for de unge (Sangforening, Folkedanse). — Postbud
P. Jensen spørger om Medlemslisten. — Alle disse Spørgsmaal vil Bestyrel-
sen tage op til nærmere Drøftelse.

Da der ikke var flere, der ønskede Ordet, udbragte Dirigenten et Leve
for »Fynsk Hjemstavnsforening« og hævdede Generalforsamlingen.

L. ANDERSEN.

Bestyrelsen for Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn bestaar af:

Forfatteren Morten Korch, Formand, Ingeborgvej 25, Charlottenlund.
Tlf. Ordrup 1871.

Direktør L. Andersen, Næstformand og Kasserer. Rudersdalsvej 44,
Holte. Tlf. Holte 923.

Overlærer H. F. Boas, Sekretær, Øverød Skole, Holte. Tlf. Holte 820.

Fru Grosserer Hjelm, Brede Ladegaard, Lyngby. Tlf. Lyngby 1185.

Forfatteren, Overbetjent N. H. Kjængsdal, Leifsgade 7, København S.
Tlf. Amager 6342.

Gartner Per Larsen, Wiedeweltsgade 23, København Ø.

Suppleanter til Bestyrelsen er:

Fru Tandlæge Marstrand, Gyldenløvesgade 4.

Fabrikant H. Mølmark Drescher, Vedbæk.

Revisorer er:

Sogneraadformand, Propr. Fr. Clausen, Holte.

Havearkitekt Johs. Tholle, Malthes Bruunsvej 3, København F.

Revisor-Suppleant er:

Fru Marie Berg Ebstrup, Tietgensgade 64, København V,

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for
1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i
Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagæl-
dende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter
kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget til-
lader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt
fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det til-
sendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværn-
drup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksem-
plar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Klicheen til Portrættet Side 173 er velvilligt udlaant fra Svendborg Avis.

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet.....	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet.....	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavns Hæfter for Februar 1931 og Februar 1932

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge dem for 1 Kr: pr. Stk., bedes sende dem til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan de sendes for 10 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaende blive sendt.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ørgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl .

Indhold: H. C. Frydendahl: Jens Winther. — Chr. Nielsen: Blandt nordfynske Køterdreng. Gamle Sandsager.

12. hæfte.

December 1933.

6. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Stiftelsesfesten

Mandag den 30. Oktober havde samlet henimod 200 Deltagere og varede fra Kl. 19 til 2 Nat. I disse 7 Timer var Stemningen udmærket fra først til sidst, og der blev udrettet en Del! Først bød Formanden velkommen, og det gjorde han pænt, og saa gik vi med godt Humør løs paa Svinekammen. Efter et første, kraftigt Indhug blev der en lille Standsning: der blev holdt en Tale. Det var meget rigtigt, hvad der blev sagt, saa Maaltidet kunde med Sindsro fortsættes, men Freden varede ikke længe, for snart stemte Musiken i med en kendt Melodi, hvortil Morten Korch havde skrevet en køn Sang om det kære Fyn, og saa maatte vi naturligvis alle synge med. Og næppe var vi godt i Gang med Æblekagen, før den vise Bestyrelse fandt paa, at der igen skulde synges. Denne Gang var det en fantastisk lang Vise af en Forfatter, der hedder »Sas«. Formanden fortalte, at S-a-s siger Kjængsdal. Det forstaar jeg nu ikke, men Visen var god, og det er det vigtigste. Der blev sunget og klappet af Hjertens Lyst og holdt endnu en Mængde Taler, før vi var færdige med denne første Del af Festen.

Anden Del foregik i Teatersalen; her sang Koncertsanger Peder Jakobsen først for os, og saa gik Tæppet op for »Tvillingerne«, en munter Sketch paa Fynsk af Morten Korch, som sammen med Fru Hjelm og Kjængsdal færdedes paa Scenen med en Sikkerhed, som om de aldrig bestilte andet. Og saa dansede vi.

MADS.

Medlemslisten.

Medlemmerne bedes snarest indsende Oplysninger om Fødested, Fødselsaar og Dag, Telefon Nr. etc. til

Fynsk Hjemstavnsforening, Rudersdalsvej 44, Holte.

Kontingent-Restancer

bedes venligst indbetalt til vor Postkonto Nr. 27759, Fynsk Hjemstavnsforening, Rudersdalsvej 44, Holte.

Foreningen og »Fynsk Hjemstavn«.

Gennem 3 Aar har »Fynsk Hjemstavn« været Medlemsblad for Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Dette Forhold har naturligvis medført forøget Arbejde med Hensyn til Redaktion og Ekspedition. Men det har samtidig betydet en Støtte baade økonomisk og paa anden Maade. Der ligger jo altid en Tilfredsstillelse deri, at Maanedsskriftet naar ud til en større Læsekreds. Det var derfor ogsaa med nogen Beklagelse, at jeg modtog Foreningens Opsigelse. Men jeg indser nok, at det kan medføre visse Fordele for Foreningen, at den har et Medlemsblad helt for sig selv.

Idet jeg takker Foreningen for Forbindelsen gennem de 3 Aar, beder jeg især Bestyrelsen modtage min bedste Tak for elskværdigt Samarbejde.

»Fynsk Hjemstavn« udgaar dog vedblivende. Jeg haaber endnu nogen Tid at kunne holde det gaaende uden større Underskud.

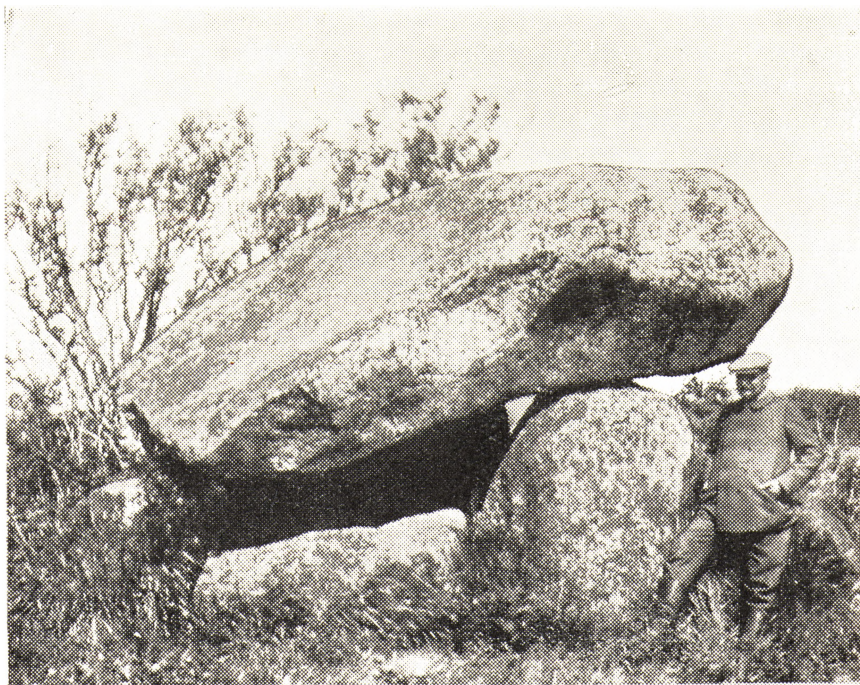
Medlemmer af F. H. f. K. o. O. kan fortsætte som Holdere for 4 Kr. om Aaret, naar dette meddeles til »Fynsk Hjemstavn«, Krarup pr. Espe.

(De, der tegnede sig ved Generalforsamlingen, skal naturligvis ikke gentage Bestillingen.)

De bedste Ønsker for Foreningens Fremtid!

H. C. FRYDENDAHL.

E. S. De Medlemmer, der kunde tænke sig at sælge Februarhæftet 1931, bedes læse herom paa Omslagets 4. Side.

Fra Langelands Avis.

Jens Winther ved Dyssekammeret ved Kædeby.

JENS WINTHER
LANGELANDS OLDFORSKER
1863 — 16. DECEMBER — 1933
AF H. C. FRYDENDAHL

LANGELAND har i vor Tid haft den Lykke at have to fremragende Mænd, der hver paa sit Omraade har ydet en udmærket Indsats til Belysning af Øens Fortid. Vilh. Lütken¹⁾ har i sit store Værk »Bidrag til Langelands Historie« (Rudkøbing 1909) skænket sin Ø et lokalhistorisk Arbejde, som kun faa Landsdele ejer Mage til. Og Købmand Jens Winther i Rudkøbing har gennem et halvt Aarhundrede samlet Træk efter Træk til Langelands Oldtidshistorie. Et enestaaende flittigt og grundigt Arbejde har denne Mand udført, et Arbejde, der gør ham fortjent til enhver Langelænders Taknemmelighed, ja,

¹⁾ Sognepræst i Simmerbølle 1894—1927, død 1931.

som har gjort hans og Langelands Navn kendt ud over vort Lands Grænser. Vi maa tilbage til Kammerherre N. F. B. Sehested paa Broholm¹⁾ for at finde en Amatør, der paa Oldforskningens Omraade har ydet en saa stor og god Indsats.

Ingemann siger om sin Fødeø, Falster:

Du var mig hele Verden,
du lille grønne Ø
imellem de dybe Sunde
og brusende Østersø.

Jens Winther har vel næppe forsøgt at udtrykke Kærligheden til sin Fødeø i Vers; men han har lagt den for Dagen i et enestaaende uegennyttigt og offervilligt Arbejde med Øens Fortidsminder, frem for alt dens Oldtidsminder.

Jens Winther har levet næsten hele sit Liv i Rudkøbing. Han er født der d. 16. December 1863 som Søn af Købmand, senere tillige Bankdirektør M. Winther (død 1930) og Hustru Marie Madsen (død 1912). Der var fire Børn i Hjemmet, to Sønner og to Døtre. Den yngste Søn er den kendte Professor i Kemi ved Polyteknisk Læreanstalt i København Dr. phil. Christian Winther, der gennem sine Arbejder med kemiske og fotografiske Emner ogsaa har kastet Glans over Navnet Winther.

»Gamle Winther« havde oparbejdet en stor og anset Manufakturforretning. Han blev op mod 90 Aar og var til det sidste en usædvanlig kraftig og virksom Mand. Ogsaa han nærede arkæologisk Interesse; men denne Interesse kom dog til langt rigere Udvikling hos Sønnen.

Allerede som Dreng lagde Jens Winther en vaagen Opmærksomhed over for Oldtidsminder for Dagen. Han drog allerede dengang ud paa arkæologiske Eftersøgningsture, saaledes til Egnen ved Skovsgaard i Humle Sogn, hvor han havde hørt at der skulde findes en Stendysse. Da han hørte, at Gaardmændene Christoffer Bendixen i Humle og Mogens i Hennemved havde gode Oldsagssamlinger og gav sig af med Udgravninger, søgte han Forbindelse med dem og fik Lov at være med ved Udgravninger, de foretog ved Oldenbjærggaard i Tullebølle Sogn.

¹⁾ F. 1813, d. 1882.

Skolegang i Odense førte ham midlertidig bort fra Langeland. Men naar Lejlighed gaves, fulgte han sin Lyst fra Drengesaarene. Saaledes i Sommeren 1879, da han havde taget Præliminæreksamen ved Odense Kathedralskole og holdt Sommerferie, før han skulde i Handelslære. Da hørte han en Dag i sin Faders Butik, at Gaardmand Niels Larsen i Vindeby vilde rydde en Stendysse paa sin Mark. Dette mente han »i ungdommelig Iver« at maatte forhindre, og Dagen efter vandrede han derfor de 9 km til Vindeby. Han siger selv om denne Ekspedition ¹⁾: »Manden smilede jo noget ad Drengen, der ivrigt talte Dyssens Sag, men en vis Virkning maa min Tale alligevel have gjort, thi da Nationalmusæet i 1907 holdt 100-Aars Jubilæum, havde jeg den Glæde, at kunne sende, til Festsdagen, Fredningsdeklaration paa Dyssen.« Paa samme Tur hørte han, at der paa den lille Ø Lindø i Lindelse Nor et Par Aar tidligere havde været en Mand (Dr. phil. Henry Petersen) fra København at samle Oldsager, og han havde ved Hjælp af Skolebørnene samlet »to Skæpper«. »Den lille Winther« opsøgte straks trods Varme og Træthed Findestedet og foretog sin første Eftersøgning paa den lille Ø (nu ved en Dæmning gjort landfast med Langeland), hvor han senere har udført et enestaaende utrætteligt og taalmodigt Forskningsarbejde.

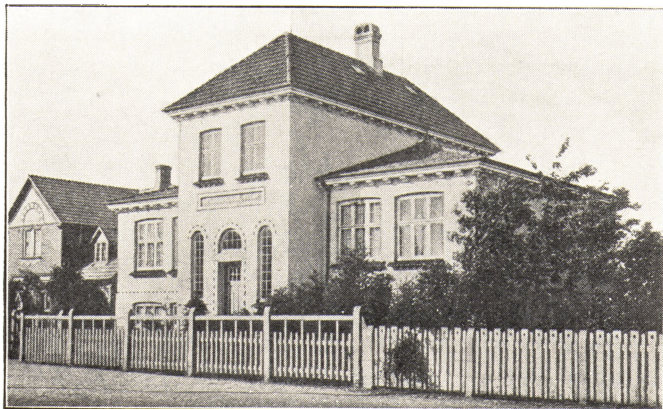
Saa fulgte hans Læreaar; han uddannedes i Manufakturhandlerfaget i Faaborg. Da var Fritiden knapt tilmaalt og tillod næppe at dyrke Særinteresser. Kort efter Læretiden blev han indkaldt til Militærtjeneste som Infanterist i Nyborg. Han maatte gaa paa Korporalskolen og drev det endog til at blive Løjtnant. Det kan i denne Forbindelse anføres, at han altid siden har haft en Del til overs for Hæren, i hvert Fald for sin gamle Afdeling.

Offervillig, som Winther er, naar en Sag har vundet hans Hjerte, tog han sig ihærdigt af Wienerbørn og Flensborgbørn i Krigsaarene, ligesom han ved Genforeningen paa virkningsfuld Maade ledede Indsamlingen til Danske i Sønderjylland. Han fik hentet Vedbend fra Dybbøl og skrev selv et lille Vers, der fulgte med de smaa Grene, som derved let solgtes og indbragte et godt Beløb til Støtte for den nationale Sag, der laa ham saa varmt paa Sinde. Verset lød:

1) Lindø I S. 1.

Hjælp dem, der lider Nød saa stor!
 Køb denne lille Vedbendranke!
 Den groet er i Slesvigs Jord,
 den plukket blev paa Dybbøl Banke.

Disse Smaatræk er taget med for at hjælpe til at give det rette Billede af Mennesket Jens Winther. Han fører en noget tilbagetrukket, maaske en noget ensom Tilværelse; han har stedse været ugift. Men man maa ikke mene, at han kun bekymrer sig for sin Forretning eller kun higer og søger i oplukte

Fra »Sydfyn«.

Langelands Museum.
 Før Udvidelsen.

Høje med spejdende Øje. De, der kommer ham paa nærmere Hold, sætter Pris paa ham som det fornøjelige Menneske, han kan være, og som det varmhjertede og trofaste Menneske, han inderst inde er.

At han ogsaa lagde sig i Selen for Indsamlingen til Nationalmuseets Ombygning, er en Selvfølge; thi denne Sag havde nøje Tilknytning til det, der er blevet hans største Indsats. Og hvad han gennem Aarene har ofret af Penge paa Indsamling, Opbevaring og Studium af Langelands Fortidsminder, navnlig Øens Oldtidsminder, vilde udgøre en Formue. Han lod for egne Midler Langelands Museum i Rudkøbing opføre i 1906 og udvide til mere end dobbelt Størrelse i 1932. At han har skaffet det Driftstilskud fra Amtet, Kommunen, Langelands Sparekasse og Boesgaards Legat, og at han har sørget for at faa en selvsupplerende Bestyrelse paa 9 Mand ved sin Side, maa vel

nærmest ses som kloge Foranstaltninger til at sikre Museets Fremtid.

Og saa er hans personlige Arbejde paa dette Omraade jo højt hævet over, hvad der kan maales i Penge. Der ligger et langt Livs utrættelige Forskerarbejde, fra han som Dreng spændt fulgte Gaardmændenes Udgravninger, og til nu, da han som Skaberen af Langelands Museum med dets mere end landskendte Samlinger fra Stenalder og Vikingetid og som Forfatter til arkæologiske Bøger af høj Rang indtager en fremskudt Plads blandt Fagfæller.

I den første Tid, efter at han var kommen hjem i Faderens Forretning, som han i 1892 selv overtog, lagde Forretningen saa stærkt Beslag paa hans Tid og Kræfter, at han kun tillod sig at bruge Søndagene til Udgravningsarbejder. Først da han var bleven 60 Aar, mente han at kunne forsvare ogsaa at bruge Søgnedage til Gravearbejde, og nu, da han har staaet 55 Aar bag Disken, tager han sig mere Tid til det og til at sidde i sit lille spartansk udstyrede Kontor bag Butikken og bearbejde Materialet fra de store Udgravninger, han gennem Aarene har foretaget, vel de største nogen Enkeltmand i vor Tid har ladet udføre i Danmark.

Nogle af disse skal her nævnes:

Der er den righoldige Vikingegrav i Stengade, Tullebølle Sogn, hvor han fandt baade Mand og Hest med Vaaben og Ridetøj. Der er Bronzealders Skibssætningen i Stubhaven i Lismose, Tullebølle Sogn¹⁾ Der er Stenalderes Enkeltgravene²⁾, navnlig i Fuglsbølle. Der er Bronzealders Brandgravene²⁾, navnlig Grupperne ved Nygaard, Hov Sogn³⁾, ved Vesterby og Herslev, Lindelse Sogn, med den mærkelige Ansigtstur. Og der er Bronzealders Offerpladsen²⁾ ved Myrebjærg, Magleby Sogn, hvor han paaviser at der er sket Menneskeofring. Men der er navnlig de store Udgravninger paa Lindø og ved Troldebjærg.

Det er foran omtalt, hvorledes han allerede i 1879 foretog sin første Eftersøgning paa Lindø. Men den egentlige Under-

1) J. Winther: "Troldebjærg" og andre fordægtige Steder paa Langeland, Langelands Avis og Langelands Folkeblad 29/10 1931.

2) J. Winther: Langeland.

3) J. Winther: Et Gravanlæg fra den yngre Bronzealder paa Langeland, FHj. I 50 ff.

søgelse begyndte først i 1901, idet forskellige ugunstige Forhold længe spillede ind. Men saa blev det ogsaa en grundig Under-søgelse, der omfattede i alt 19 Pladser. Alene paa den ene af Pladserne, »Lindø Nr. 4«, fandtes 2220 Skiveskrabere, 1387 Flint-flækker, 132 Benprene, 6416 Lerkarskaar og 7693 Dyreknogler foruden meget andet. Nu findes det hele mønstergyldigt opstillet i Langelands Museum og hører til dettes største Seværdigheder.

Fra »Sydfyn«.

Afdækket Boplads paa Lindø.

Arner med tilhørende Gruber samt et Stykke vællet Væg ses.

Fundene har Winther beskrevet i de statelige Værker *Lindø I* (1926) og *Lindø II* (1928), der er pragtfuldt udstyret med Planer og Fotografier. Navnlig Husundersøgelserne giver Fundene en høj videnskabelig Værdi, selv om en enkelt Anmelder¹⁾ stiller sig lidt skeptisk over for nogle Enkeltheder. Det er de første Huse fra Mellem Jættestuetiden, der er fremdraget. Beskrivelsen giver et Billede af Stenaldermenneskenes Liv. Vi ser dem færdes ved Ildstedet uden for Huset i den milde Aarstid og ved Arnen inde i Huset i Vintertiden. Paa Lerbænken ved Arnen har de siddet med deres Arbejde. Ved deres, som det synes, hastige Opbrud har de her efterladt Skrabere, Prene og andre Redskaber. »Saltballen«, et nedgravet Lerkar, med det

¹⁾ Knud Klem i *Fortid og Nutid* VI 319 ff.

efterladte Indhold tyder paa at være forladt. Fundene fortæller ikke alene om Forsøg paa Udsmykning af Redskaberne; men Resterne af de lerklinede Vægge viser Beboernes Fingeraftryk, og en halvkugleformet Knop vidner om Forsøg paa Udsmykning af Husvæggen.

Men Winthers storslaaede Udgravningsarbejde ved Troldebjerg, Lindelse Sogn, der ogsaa har strakt sig over en Aarrække, og hvorfra Materialet endnu ikke er færdigbehandlet, vil maaske blive endnu mere opsigtsvækkende.

Allerede i 1906 vakte et Fund af to Oksekranier i den op til Troldebjerg liggende Mose Gammellung hans Interesse for dette Sted. Han besaa Stedet nøjere og opdagede da i et Hjulspor i Mosejorden noget bearbejdet Flint, der, hvor ubetydeligt det end kunde synes andre, førte ham paa Sporet til det rige Fund: en Boplads fra den ældre Jættestuetid. Dengang mente han ikke at kunne eller burde tage fat paa det omfattende Arbejde, der her var at gøre. Men da han efter Aars Forløb saa sig i Stand til at gaa i Lag med Opgaven, gjorde han det ogsaa med den ham egne Grundighed og Udholdenhed. Flere Somre har han Dag efter Dag arbejdet her med Arbejdsfolk og bistaaet af sin sikre Hjælperke Frk. Hornum. Kommer man nu til Troldebjerg, studser man over de Bjerge af Jord, der har maattet fjernes, før den gamle Boplads efter halvfjerde Tusind Aars Forløb igen saa Dagens Lys. Hører man saa tilmed, at en Mand har Arbejde i Ugevis alene med at vaske Skaar, eller ser man de Kasser med Flint og Skaar, der har hobet sig op paa Winthers Loft, da kan man ikke andet end beundre dette udholdende Arbejde¹⁾.

Som noget, der ofte har hjulpet til at sætte Winther paa Spor efter betydningsfulde Fund, skal nævnes det frugtbringende Samarbejde, der har udviklet sig mellem ham og Langelænderne. Han har interesserede Hjælpere rundt om paa Øen, saaledes Gaardejer Valdemar Bendixen (Søn af forannævnte Christoffer Bendixen) og hans Søn Frode Bendixen i Humle. De har været Winthers Medhjælpere ved talrige Udgravninger og har selv gjort betydningsfulde Fund, hvoraf især maa nævnes Urnegravene fra førromersk og romersk Jernalder i den

¹⁾ Om Bopladsen ved Troldebjerg se Langelands Avis 14/9 1931 og Langelands Folkeblad 14/9 1931 og 12/9 1932.

ved Bendixens Ejendom liggende Banke Harnbjærg¹⁾. Paa virkningsfuld Maade forstaar Winther at opfordre til Agtpaa-givenhed over for, hvad Jorden gemmer, og mange Gange har han gennem Langelandsbladene indbudt interesserede til at bese sine Udgravninger.

Nu sidder Winther og bearbejder Materialet fra Troldebjærg, og naar hans Beskrivelse engang foreligger — antagelig i samme mønstergyldige Form som hans tidligere tre Bøger: Lindø I (1926), Lindø II (1928) og Langeland (1929)²⁾ — da vil de uden Tvivl vække fornyet Interesse for Langeland langt ud over Danmarks Grænser og vise sig at være af revolutionerende Betydning. Skulde den tillige paa nogle Punkter ægge til Modsigelse, da vil det vel kun glæde den Mand, der sluttede sin sidst udkomne Bog med de Ord: »Det er dog alligevel mit Haab, at Bogen maa fremkalde den Kritik, som den udæsker til; en sørgelig Lod, om den uænsset stikkes ind i Bogreolen.«

Ejendommeligt for Stilen i Winthers Bøger er dens Knap-hed. Han ynder ikke at sige mere, end hvad selve det fundne Materiale kan fortælle den kyndige Forsker. Sjældent vover han sig længere ud, end »hvor der endnu er fast Bund under Fødderne«³⁾. Denne Knaphed vil vel nok holde en Del læge Læsere paa Afstand. Men den, der ved at se den sammen-trængte Omtale af en lille, man fristes til at sige: kær, Strids-økse⁴⁾ mindes, hvorledes Winther engang synligt optaget af den stod og næsten ømt vejede den i sin Haand, medens han over for en Dreng omtalte den som Stenalderstormandens Søns Legetøj, han forstaar, at denne Ordknaphed i Stilen er krystaliseret Kærlighed til Oldforskningen.

Hvad der især hæver Winthers Arbejde op i et højere Plan end de fleste Amatørers, er den Omhu, hvormed det er udført. Winther har ikke blot stræbt efter at forøge sine Samlinger med sjældne Oldsager; for ham har det vigtigste været nøjagtige Undersøgelser paa Findestedet. Han er ikke blot Samler, det kan enhver blive; han er Videnskabsmand. Selv siger han ganske vist om sit Arbejde⁵⁾: »Det er Lægmands Tanker —

¹⁾ Se ogsaa V. Bendixen: Hvad en Oldtidslergrav kan fortælle. FHj. VI 12 f.

²⁾ Winther har desuden udgivet Pjecen: To lidet paaagtede Stenalder Former, Rudkøbing 1915.

³⁾ Langeland S. 16. ⁴⁾ Langeland S. 5. ⁵⁾ Langeland S. 56.

F Y N S K H J E M S T A V N

MAANEDSSKRIFT FOR DEN FYNske ØGRUPPE
UDGIVET OG LEDET AF
H. C. FRYDENDAHL

6. AARGANG
1933

ANDELSBØGTRYKKERIET I ODENSE.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DIGTE

Kristensen, K. L.:	Hjemstavn	1
Lunde, Hans P.:	Faadoms Liu — faadoms Tj'er	94
»	Vessenbjær-Gyjen i Røuer-Skøui	24
Pedersen, A. J.:	Fra min Dræ(ng)jeti i Orslew	69
Vaaben, Valdemar:	Tijle Faaruor	54

FOLKEMAAL

Bylund, P.:	Om »Brud«	31
Pedersen, L. P.:	Brud	15
	(Tekster paa Folkemaal findes S. 24, 54, 69, 94, 160)	

SÆD OG SKIK I HJEM OG BYLAV

Andersen, Olaf:	Stubmøller på Fyn	97
Bendixen, Valdemar:	»Den gamle« i Høsten paa Langeland	191
Lange, Axel:	Gaa paa Børsen	128
Lund, H. C.:	Gaa paa Børnesjov	96
Nielsen, Chr.:	Blandt nordfynske Røgterdrengene	186
Pedersen, L. P.:	Gaa paa Børnesjov	192
»	Gamle Begravelsesskikke fra Dreslette	157
Runge, J.:	Hoveri til Agernæs	63
»	Skorstenedagen paa Helnæs	112
Strøm, Marie Christine:	Et Bondebryllup i Marslev 1855	38

VISER, REMSER OG MUNDHOV

Bendixen, Valdemar:	Datterens Bryllup	96
Christoffersen, Hanne:	To gamle Gækkevers og et Takkevers for Gækkebrev	32
Frederiksen, Svend:	I Sort	159
Frydendahl, H. C.:	Hvad Hunden raabte	64
Jensen, H. C.:	Remse	160
Jørgensen, Louise:	Gammel Auktionsbekendtgørelse	127
Lau, Hans:	Tælleremser	64
Nielsen, Kr.:	Talemaader om Lørdagen	112
»	Tælleremse	112
Olsen, Johannes:	Et Bindebrev fra 1788	174
Trautner, Peter:	Tælleremse	96

SAGN OG TRO

Askholm, R.:	Lyttemanden ved Søholm	48
Frydendahl, H. C.:	Et Par fynske Stensagn	143
Hansen, Rasmus:	Nogle Sagn fra forskellige Steder	13
Jespersen, Svend:	Nogle Folkeminder fra Vends Herred	27
Nielsen, Anders:	Om Spøgeri i Brahe-Trolleborg Sogn	74
Nielsen, Chr.:	Spøgelsemøllen	63
Pedersen, L. P.:	Natmaren	191
Pedersen, V. Würden:	Et broget Kretur	16
Sørensen, Jørgen:	Billeshule	16
»	Sagn om Ejler Brockenhuus til Søndergaard	109
Valerius, V.:	Af Provst J. A. Lassens efterladte optegnelser om Kværndrup sogn	61

IV

HISTORIE, FUND OG MINDER FRA GAMLE DAGE

Andersen, H. Juhl:	Søren Lolk	136
Andersen, Olaf:	En Brandtaksation over Landmålergården 1828	57
Bendixen, Valdemar:	Hvad en Oldtidslergrav kan fortælle	12
Bylund, P.:	Fra de gudelige Forsamlings Tid i Gamborg	105
»	Kronprinsens Ledvogter	55
Frydendahl, H. C.:	Christine Reimer	49
»	Jens Winther	177
»	Johannes Olsen	173
Jensen, A.:	Herremandsvælde og Stavnsbaand paa Vestfyn	59
Knudsen, Hans:	Nogle historiske Oplysninger om »Den gamle Gaard« i Faaborg	65
Korch, O.:	Degnen Hans Casper Bendixen i Barløse...	154
Larsen, H. C.:	Stormflodsminder fra 13. November 1872...	171
Larsen, P.:	Af Espe Præstegaards Historie	17
Madsen, Herman:	M. Jensen-Hindevad	33
Mikkelsen, Poul Helweg:	Skrøbeshavefundet	113, 129
Pedersen, Herman:	Lumby Sogns Vide og Vedtægt af 1825	3
Pedersen, L. P.:	Dreslette Kirke	75
Rud, A. J.:	Fynboen Carl Nielsen	101
Schmidt, August F.:	Morten Rosenkjær fra Kjøng	166
Schrøder, Chr.:	En Lærerslægt i Skydebjærg gennem 130 Aar	70
Valerius, V.:	Nogle billeder fra Kværndrup præstegårds historie	144, 161

HJEMSTAVNSRØGT

Frydendahl, H. C.:	Fynsk Hjemstavn i København	191
»	Fynsk Hjemstavnsforening i København i 1932	25
Skov, Olaf:	Vestfyns Hjemstavnsforening 1932—33	107

BILLEDFORTEGNELSE

Dreyer, Dankvart:	Bakker ved Assens	1
Fausing, Th.:	Dammen ved Kværndrup præstegård	147
»	Indkørselen til Kværndrup præstegård	161
Frydendahl, H. C.:	Søren Lolk	140
Hansen, H.:	Den lille Stubmølle i Dærup	97
Jensen-Hindevad, M.:	Høstlandskab	35
»	Selvportræt	37
»	Skærveslageren	36
»	Tørvepram i Vierne Mose	33
Lassen, Th.:	Fra Kværndrup præstegård	145
Lund, Frode:	Smøge ved Landmålergårdens østerlænge ..	58
»	Stubmøllen paa Lyø	99
Madsen, Herman:	Vignetter	11, 16, 23, 186, 190, 192
Olsen, Johannes:	Bindebrev fra 1788	175
Pedersen, L. P.:	Dreslette Kirkes Indre	88
»	Kirkelaagen [i Dreslette]	82
Valerius, V.:	Kværndrup præstegård. Gavl mod haven...	165
»	Pesttorn ved Rokkergyden	62
»	Lumby Bylavs Skrin og Horn	3
»	Espe Præstegaard o. 1920	17
»	Fra Espe Præstegaard o. 1910	19
»	Fra Espe Præstegaards Have	21
»	De optrædende i »Det gamle Guld«	26
»	Christine Reimer i sit Hjem i Odense	49
»	Christine Reimer	52

Den gamle Gaard i Faaborg	65
Den gamle Gaards Gaardside	68
Skydebjærg Skoles Lærerbolig	73
Dreslette Kirke	82
Mindestøtten for N. Rybergs Hustru	87
Carl Niensens Mindesmærke i N. Lyndelse..	102
Ved Bysmedien	107
Skrøbeshavefundet, forsk. III. 113, 114, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 129, 131, 132,	133
Rasmus Lassen	149
Jørgen Alexander Lassen	163
Morten Rosenkjær	167
Johannes Olsen	173
Jens Winther ved Dyssekammeret ved Kædeby	177
Langelands Museum	180
Afdækket Boplads paa Lindø	182

NAVNELISTE

I. STEDNAVNE I UDTOG

Aa 55, 171.	Egerup 191.	Hellershule 29 f.
Aalsbo 16, 71.	Egeskov 144, 146, 161.	Hellevadshule 29 f.
Aarslev 69.	Ellerøds Torne 15.	Helnæs 63 f., 83, 112.
Aarup 70.	Elvedgaard 49, 151.	Hennetved 178.
Aastrup 16.	Enggaard 77.	Henninge 100.
Aasum 159.	Erholm 30, 71.	Herslev 181.
Aavrekok 28.	Espe 17 ff.	Hersnap 99.
Aborg 71.	Faaborg 25, 65 ff., 98, 174, 179.	Hesselager 15, 144.
Agernæs 31, 63 f., 99.	Fallegaard 61 f.	Hesselagergaard 15.
Anderup 4 ff.	Fjellebro 23.	Hindevad 33 ff.
Assens 90.	Flemløse 108.	Hinsgavl 29.
Avnslev 144.	Flenstofte 89, 92.	Hinsholm 2
Balslev 106, 143 f.	Flæmølle 61.	Holme Mølle 100.
Barløse 154 ff.	Frederiksgave 55, 60 f., 63, 84, 171 f.	Humle 12 f., 32, 96, 178 ff.
Barrehøj 16.	Frørup 68.	Hvedholm 23, 60.
Billeshave 28.	Fuglen 63.	Højeborg 31.
Billeshule 16.	Fuglsbølle 181.	Kavslunde 28.
Birkum 64.	Føns 31, 160.	Kejsergaard 74 ff.
Bjørnsvad 144.	Fønsskov 30.	Kejserlung 76.
Blidegn 76 ff.	Gamborg 99, 105 ff.	Kerteminde 99, 151.
Bobjærg 100 f.	Gl. Egneborg 77 f.	Kildevæld 78 ff.
Bogense 96.	Gammellung 183.	Kirke-Søby 170.
Brahesborg 60, 154 ff.	Gavnbogaard 75 f.	Krarrup 75.
Brahe-Trolleborg 74 ff.	Gestelevlunde 75.	Kustrup 28, 99.
Bredstrup 99.	Grøndal 75 ff.	Kværndrup 61 f., 145 ff., 161 ff., 166.
Bregninge 142.	Gudbjærg 14.	Kædeby 177.
Bro 29.	Gudme 14 f., 64.	Kællingbjærg 106.
Brockenhuus Høj 111.	Gummerup 57 ff., 107 ff.	Køng 57, 108, 156, 166 ff.
Broholm 178.	Haagerup 76, 174.	Lammehave 79.
Brudager 166.	Haarslev 50 ff.	Landet 138.
Brunshuse 92.	Hagenskov 91.	Landmaalergaarden 57 ff., 107 ff.
Brødgaard 15, 31.	Harnebjærg 12.	Langeland 177 ff., 191 f.
Brændelydinge 79.	Hasmark 99.	Langesø 33.
Brænderup 16.	Have 4 ff.	Lindø 179 ff.
Dals Mølle 100.	Heden 20.	Lismose 181.
Dreslette 60, 81 ff., 157 ff.		
Dærup 97 f.		

- Lumby 3 ff., 38.
Lundsdal 166.
Lydinge 77.
Lydingegaarde 74 ff.
Lygtegyde 74 ff.
Lyd 98 f.
Marslev 38.
Mesinge 99.
Myrebjærg 181.
Nislev 99.
Nisted 4 ff.
Nyborg 174, 179.
Ny Egneborg 77.
Nygaard 181.
Nyløkke 79 f.
Nørregaard 158.
N. Lyndelse 25, 101 ff.
Odense 3 ff., 49 ff., 91,
113 ff., 136, 153, 157,
162, 179.
Oldenbjærggaard 178.
Ravnholt 61.
Revs-Vindinge 112.
Rudkøbing 177 ff.
Rynkeby 79.
Ryslinge 18, 143.
Røgle 29, 99.
Rørup 109 ff.
Sandagergaard 84.
Sanderumgaard 151.
Simmerbølle 177 ff.
- Skaarup 71.
Skaarupøre 14.
Skovkrogen 35.
Skovsbo 160.
Skovsgaard 178.
Skrillinge 27 f.
Skrøbeshave 113 ff., 129 ff.
Skydebjærg 70 ff.
Skyggelund 78.
Snavedam 57.
Sortelung 101 ff.
Spøgelsemølle 63.
Stavrby 29.
Stavrelund 20.
Stengade 181.
Stenløse 168.
Stige 3 ff.
Strandby 98.
Strøby 99.
Stubbedam 100.
Stubbehus 100.
Svenborg 100, 138, 173 f.,
175.
Svinø 31.
Søby 166.
Søholm 48.
Sønderby 16, 31, 57, 60 f.,
85, 172.
Søndergaarde 30, 109 ff.
Sønderse 91.
Taasing 136 ff.
- Torp 4 ff.
Troldebjærg 181 ff.
Trunderup 62.
Trøstelos Kirke 30.
Trøstrup-Korup 70.
Ubberud 100.
Ulbølle 144.
Vantinge 21 ff.
Wedellsborg 106 f.
Vejlby 28 f.
Vejlegaard 136 ff.
Vejstrup 13.
Vesterby 181.
V. Hæsinge 112.
V. Skerninge 167 ff.
Vestfyns Hjemstavns-
gaard 57 ff., 107 ff.
Viby 99.
Vierne Mose 33.
Vimose 63.
Vindeby 179.
Vissenbjærg 24.
Voldtofte 158.
Vornæs 142.
.Erø 98.
Øksnebjærg 168.
Ø. Aaby 13 f.
Ø. Hæsinge 19.
Østrupgaard 52.

II. PERSONNAVNE I UDTOG

- Abrahamsen, E., Prof. 25.
Agerbek, H., Præst, Espe 17 ff.
Andersen, Propr., Skrøbeshave 113 ff.,
131 f. —, Arvid, Violinist 108. —,
H. C., Forf. 51, 103, 147 f. —, Jørg.,
Heden 20. —, L., Dir., Holte 25 ff.
—, Olaf, Forf. 108 f.
Andersøn, Povel. Provst, Assens 90.
Arnstrop, C., Landmaaler 3.
Aschanius, Præst, Vejlbj 28.
Bager, Hans, Præst, Faaborg 67 f.
Balslev, Joh. Chr., Præst, Haarslev 50.
Banke, Jørg., Biblioteks-konsulent 25 ff.
Banner, Chr., til Frederiksgave 84.
Barfoed, Præst, Jorløse 147.
Becker, Herredsfoged, Faaborg 67 f.
Bendixen, Christoffer, Gmd., Humle
178, 183. —, Eleonora 156. —, Fro-
de, Landmd., Humle 12, 183 f. —,
Hans Casper, Degn, Barløse 154 ff.
—, Julius 156. —, K. C. 156. —,
Mads 156. —, Marie g. m. Julius B.
156. —, Trine 156. —, Valdemar,
Gmd., Humle 183 f.
Berg, Justitsraad, Skovsbo 160.
- Berntsen, Kl., Politiker 103.
Bille, Steen E., til Kærsgaard 16.
Bille-Brahe, Baron, Egeskov 161. —,
Gehejmekonferensraadinde, Ege-
skov 146.
Birkedal, Vilh., Præst, Ryslinge 18.
Bisgaard, Distriktslæge, Faaborg 48.
Boas, H. F., Overlærer, Øverød 27.
Boe, Fotograf, Glamsbjærg 108. —,
Lars, Operasanger 25.
Brahe, Jørg., til Brahesborg 60. —,
Karen, Adelsdame 51.
Brandt, Ernst, Faaborg 175.
Brems, Lærer, Kaslund 109.
Brockenhuus, Ejler, til Søndergaarde
30, 109 ff.
Bülow, C., g. m. Major Lützow 66.
v. Bülow, Joh., Sanderumgaard 151.
Carlsen, Sofie, Glamsbjærg 156.
Christensen, Oldfrue, Hvidkilde 175.
Christiansen, Lærer, Skydebjærg 70.
—, Lise, g. m. Billedskærer Schrø-
der, Middelfart 71.
Christophersen, J., Overlærer, Faa-
borg 65.

- Clausen, Fr., Sogneraadsm., Holte 26 f. —, H. G. C., Stiftsprovst 153. —, H. N., Prof. 153.
- Davidson, Rs., Sognefgd., Balslev 106.
- Damsbo, Ad., Propr., Flenstoft 89. —, P. N., Propr., Flenstoft 89.
- Dewitz, Slægten, Frederiksgave 85.
- Dyreborg, J. R., Faaborg 175. —, P. F., Faaborg 175. —, R. R., Faaborg 175.
- Eilschouw, Peter, Kbmd. 4.
- Engelstoft, Chr. 26.
- Erlandsen, Jacob, Erkebisp 55.
- Erreboe, Chr., Kbmd., Faaborg 66 f. —, Margr. Sophie, g. m. Præst H. R. Kannevorff, Faaborg 66. —, Peder, til Katrup 66. —, Riborg Sophie, g. m. Forv. Læssøe og Herredsfgd. Becker, Faaborg 68.
- Falbe, Familien 86. —, Engelke Ch., g. m. Joh. Chr. Ryberg, Frederiksgave 87 f.
- Fellberg, L., Præst, Kværndrup 164.
- Fog, Johs., Præst, Espe 17 ff. —, Peder Stokkemærk, Faaborg 175.
- Frederik II, Konge 110. — VII, Konge 55 ff.
- Gabel, Christoffer, Statholder 84.
- Halck, Peter, Tolder, Faaborg 67 ff.
- Hansdatter, Maren, Snavedam 57.
- Hansen, Præst, Espe 18. —, Ane Cathr., g. m. Gdr. L. H., Skydebjærg 73. —, Chr., Malermst., Gummerup 109. —, H. P., Museumsforst., Herning 185. —, Lars, Gdr., Skydebjærg 73. —, Niels, Landbr. og Væver, Søby 166 f. —, N. Chr., Aa, 55 ff., 172. —, Peder, Gdr., Dærup 98. —, Peder, Landmaaler, Gummerup 57. —, Rs., Friskolelærer, Vejstrup 49. —, Søren, Gdr., Dærup 98.
- Hansøn, Lauridt, Kirkev., Dreslette 90.
- Hasle, Lærer, Kirke Søby 170.
- Hempel, Chr., Faaborg 175. —, Simon, Faaborg 65, 175.
- Hendriksen, Henning, Højbjærg 57 ff.
- Henningsen, Avlsforv., Glorup 92 f.
- Hjelm, Frue, 27.
- Hogenskild, Peder, Lensmd., Hagenskov 91.
- Holme, J. D. V., Præst, Dreslette 89.
- Hornum, Frk., Rudkøbing 183.
- Hostrup, Peder, Hører, Odense 52.
- Høgh, J. F., Præst, Gamborg 105 ff.
- Jacobsdatter, Mette M., g. m. H. H. Wulff, Faaborg, og Tolder P. Halck, Faaborg, og Hans Ancker 68.
- Jacobsen, C., Trafikassistent, Tommerup 108.
- Jakobsen, Jens, Gmd., Ny-Gesinge 142.
- Jensen, Hans, Præst, Dreslette 92. —, Marinus, Bygmst., Glamsdalen, 109. —, Offer, Tømrermst., Flemløse 108. —, P., Postbud, København 108.
- Jensen-Hindevad, M., Kunstm. 33 ff.
- Jessen, J. Jesse, Kapellan, Kværndrup 148.
- Johansen, V., Kunstmaler 34.
- Juel, Slægten 149.
- Jørgensen, Fritz, Lærer, Haagerup 78 f. —, Rs., Faaborg 67. —, Rs. Lærer, Haagerup 79.
- Kaae, Præst, Kværndrup 153, 164.
- Kannevorff, Kancelliraad, Faaborg 65. —, H. R., Præst, Faaborg 66.
- Katrup, Enkepastorinde 153.
- Klitgaard, C., Postmst., Hjørring 185.
- Klivager, Marie, g. m. Kunstmaler M. Jensen-Hindevad 35.
- Knudsen, And., Flenstoft 92. —, Hans, Admiralitetsass., Sandagergaard 84. —, Otto D., Gmd., Stavrelund 20.
- Korch, Morten, Forf. 25 ff.
- Krabbe, Erik J., Biskop 84.
- Krag, Slægten 149.
- Kristensen, E. T., Folkemindesamler 167 f.
- v. d. Kuhla, Mette, g. m. C. Banner, Frederiksgave 84.
- v. Kukoleum, Alexander, Regnskabsprovst 90.
- Larsen, And., Gmd., Margaard 105. —, H. C., Skomagermst., Kbh. 26 f., 171 ff. —, Marie Eg, Frk., Glamsbjærg 108. —, Niels, Gmd., Vindeby 179. —, Per, Gartnerfmd. 25 ff.
- Lassen, Axel Fr., Læge 149. —, Jens Math., Oberst 165 f. —, Julie, Oberstinde 153. —, Jørg. A., Provst, Kværndrup 61 f., 153, 160 ff. —, Rs., Præst, Kværndrup 146 ff., 160.
- Lauritzen, Birkedommer, Kællingbjærg 106 f.
- Lavritsøn, P., Kirkeværg, Dreslette 90.
- Leth, M., Forv., Holstenshus 67 f.
- Lolk, Søren, Gdr., Vejlegaard 136 ff.
- Lund, H. C., Læge, København 52. —, Margr. C., g. m. Lærer H. B. Reimer, Haarslev 50.
- Lunde, Hans, Bondefører 55.
- Lütken, P. W., Amtsprøbst, Lumby 4. —, Vilh., Præst, Simmerbølle 177 ff.
- Læssøe, Søren, Forv., Hvedholm 67 ff.
- Madsen, Chr., Lægprædikant 105. —, Juel, Kunstmaler 34. —, Jørg. Sognefgd., Gamborg 106. —, Marie,

- g. m. Kbmd. M. Winther, Rudkøbing 178. —, Søren, Høker, Birkum 64.
 Maegaard, N. C., Kbmd., Faaborg 65.
 Melchior, Baltzer, Klokkestøber 90.
 Melgaard, Lærer, Køng 108.
 Mogensen, Gmd., Hennetved 178.
 Mortensdatter, Karen, g. m. Væver N. Hansen, Søby 166 f.
 Müller, Hans, Kancelliraad 38. —, Marie C., g. m. Præst Strøm. Marslev 38.
 Møller, Aase, Sangerinde, 25. —, Martine, Faaborg 175. —, Peder, Faaborg 175. —, Petronelle, Faaborg 175.
 Nellemann, Niels, Landvæsenskomm., Faaborg 65 f. —, Rs., Faaborg 65.
 Nielsdatter, Ingeborg, g. m. Lærer Christiansen, Skydebjærg 70 f.
 Nielsen, Anna Marie Carl, Billedhugerinde, g. m. Komponist C. Nielsen 101 ff. —, Carl, Komponist, 25, 101 ff. —, Jørg., Lærer, Skydebjærg 71. —, Karen Margr., g. m. Lærer H. E. Nøjesen, Skydebjærg 71.
 Norby, Otte, til Erholm 110.
 Nøjesen, Andr. P., Lærer, Simmerbølle 71. —, Christine, g. m. Lærer N. C. Pedersen, Skydebjærg 73 f. —, H. E., Lærer, Skydebjærg 71 f. —, P. I., Lærer, Aborg 71.
 Olsen, Johs., Museumsinsp., Svenborg 173 f.
 Otte, Margr. D., g. m. N. Ryberg, Frederiksgave 86 f.
 Paulsen, Soph., Kunstmaler 34.
 Pedersdatter, Anna, g. m. Præst Simon Hansen, Dreslette, og Præst Hans M. Ravn, Dreslette 92.
 Pedersen, Carl, Gdr., Strårup 109. —, H. C., Gdr., Dreslette 82. —, N. C., Lærer, Skydebjærg 70 ff. —, Rs., Sognefgd., Køng 57 ff.
 Ploug, Agent, Faaborg 65. —, Konsul, Faaborg 65.
 Poulsdatter, Kirsten, g. m. Lærer H. B. Reimer, Haarslev 50 ff.
 Poulsen, Aksel, Billedhuger 34.
 Povelson, Jens, Præst, Dreslette 90 f.
 Rafn, Hans M., Præst, Dreslette 90 ff.
 Rantzau, Greve, Brahesborg 154 ff. —, Breide, Lensmd., Odense 110. —, Jørg., Major 84.
 Rask, Rs. K., Sprogforsker 51.
 Rasmussen, Jens, Præst, Espe 20 ff.
 Reimer, Alexander, Kancelliraad, Viborg 51. —, Anton, Præst, Vemmelev 51. —, Christine, Forf., 49 ff. —, Hans B., Lærer, Haarslev 50 ff.
 Reimers, A., Slagtermst., Faaborg 65.
 Ring, L. A., Kunstmaler 34.
 Rosenkjær, Hans, Lærer, Forf., Kbh. 167. —, Jens, Højskoleforst., Kbh. 167 ff. —, Jørg., Lærer, Gl. Sole 168 f. —, Lars, Rentier 169 f. —, Morten, Installatør, Folkemindesamler 166 ff. —, Peder, Lærer, Studsdal 170.
 Rossel, J., Præst, Espe 17 ff.
 Rottbøll, C. F., Præst, Kværndrup 164.
 Rud, A. J., Biskop, Odense 101.
 Ryberg, J. C. Frederiksgave 84 ff. —, N., Frederiksgave 55 f., 60 f., 84 ff.
 Rørdam, T. S., Præst, Ryslinge 143.
 Sass, S. H., Præst, Dreslette 92.
 Schinkel, Otto, Egeskov 144.
 Schjødt, Else, Operasangerinde 25.
 Schiøtz, Branddir. 57 ff. —, S. M., Fuldm. 57 ff.
 Schmidt, Aug. F., Forf. 143.
 Schrøder, Billedskærer, Middelfart 71. —, Chr., Skuespiller 25 ff.
 Schurmann, Martha L., g. m. Præst H. Bager, Faaborg, og Forv. M. Leth, Holstenshus 68.
 Sehested, N. F. B., Broholm 178 ff.
 Seidelin, V. P., Provst, Dreslette 88 ff., 157.
 Simonsen, L. S. Vedel, Elvedgaard 49 ff., 151, 162, 185.
 de Simonsen, Cederfeld, Erholm 71.
 Skinkel, Caecilia, g. m. P. Hogenskind, Hagenskov 91.
 Skov, Olaf, Højskoleforst., Køng 108 f.
 Storch, Frue, Haarby 109.
 Strange, Helene, Forf. 108.
 Strøbech, Anderuppgaard 9.
 Stub, Ambrosius 108.
 Svane, Ole H., Lægprædikant 105.
 Sørensen, Journalist, Odense 116. —, C., fhv. Gdr., Gummerup 98.
 Teglbjærg, Lærer, Kamstrup 100. —, Stubbe, Kunstmaler 100.
 Tersløse, A. C., Kunstmaler 34.
 Tholle, Johs., Havearkitekt 27.
 Thorsen, Cathr., g. m. Konsumptionsinsp. Heintzelmann, Faaborg 66.
 Uffeldt, Korfitz, Greve 55.
 Wad, G. L., Arkivar, Odense 54.
 Walkendorf, Hans, Præst, Odense 91.
 Wedell-Wedellsborg, Greve 171.
 Winther, Christian, Prof., Kbh. 178. —, Jens, Kbmd., Oldforsker, Rudkøbing 12, 177 ff. —, M., Kbmd., Rudkøbing 178.
 Voigt, C. C., Toldinsp., Faaborg 65.
 Wulff, Hans H., Faaborg 67 f.
 Wøldike, J., Præst, Kværndrup 164.
 Øbro, Aage, Kunstmaler 34.

om Oldtids Forhold — som de former sig, naar man sidder fastgroet i en Afkrog«, og han fortsætter som med et Suk: »Hvor herligt maa det være for dem, som har Anledning til frugtbringende, daglig videnskabeligt Samarbejde«. Men andre værdsætter hans Arbejde højere. Saaledes nuværende Museumsinspektør Therkel Mathiassen¹⁾ og G. Ht. (Prof. Gudmund Hatt?²⁾). Og afdøde Museumsinspektør Hans Kjær sætter ham blandt »Talsmændene for at oplyse just Hjemstavnens« paa Linie med Vedel Simonsen og N. F. B. Sehested³⁾, og Fremtiden vil sikkert lade ham beholde denne ærefulde Plads.

Han har heller ikke kunnet undgaa at mærke Samtidens Paaskønnelse, selv om han mindst af alt har anglet efter den. Og denne Paaskønnelse er baade kommet fra Hjemland og Udland.

I 1930 tildeltes han Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelses Sølvmedalje. Det var første Gang, Direktionen for Stiftelsen, der ifølge sin Fundats har til Opgave »at fremelske videnskabelige Oplysninger og Berigtigelser i Fædrelandets ældre og nyere Historie«, uddelte denne Medalje, der skal tildeles Mænd og Kvinder, der uden at være faglærte Historikere af uselvisk Interesse har virket for Fædrelandets Historie, og det var derfor en særlig Ære at modtage Medaljen⁴⁾.

Da der i 1932 skulde afholdes en international arkæologisk Kongres i London, modtog han en ærefuld Indbydelse til at komme og tale om Lindøfundet. Han fulgte dog ikke Indbydelsen, vel nærmest af Helbredshensyn.

Men maatte han end lade denne Lejlighed til frugtbart Samvær med verdenskendte Arkæologer unyttet, saa hænder det dog ikke sjældent, at Mænd med Verdensnavn opsøger ham, »hvor han sidder fastgroet i en Afkrog«. Kommer de til Danmark, lægger de gerne Vejen om ad Rudkøbing for at se Museets sjældne Samlinger og for at drøfte videnskabelige Spørgsmaal med Jens Winther. Dette turde ikke være den mindste Æresbevisning. Og den er fortjent.

1) Sorø Amtstid. 15/1 1930. 2) De nye Bøger. Juni 1929. 3) Sydfyn. Turistf. Aarb. 1925, S. 22.

4) De andre, der fik Medaljen, var: Museumsforstander H. P. Hansen i Herning, Postmester C. Klitgaard i Hjørring og Pastor emer. Vilh. Lütken i Simmerbølle.

BLANDT NORDFYNSKE RØGTERDRENGE

AF GDR. CHR. NIELSEN, AAHOLM, KRARUP

DET er en tidlig Efteraarsmorgen omkring 1880. Inde i Gaardene i den nordfynske Landsby er der stor Uro af brølende Køer og af Folk, der raaber højt, mens de slaar Køerne løse inde i Staerne og faar dem drevn til Vandtruget. Efter at Kornet er kommen ind, har Køerne gaaet løse, og nu skal Drengen afsted med Høverne igen. Endelig er alle Køerne kommen ud i Gaarden, og saa gaar Pigen hen og lukker Porten op og gaar foran ud, bagefter kommer Køerne rokkende; Pigen stiller sig op udenfor Gyen for at møde for Kvæget, at det da gaar til den rigtige Side. Tilsidst kommer Drengen slentrende med Luen trukket godt ned over Øerne. I den ene Haand har han en Makasse eller et Maklæe, en Ølflaske stikker Halsen op af den ene Trøjelomme, over den ene Hære hænger en Pisk med en Snært paa et Par Favne eller saa. Skaftet er kun en god halv Alen langt. Den kan lange en slem en ud, hvis et Kretur sku blive tove i Hoet. Pigen følger med et Stykke hen ad Vejen, til Flokken er kommen paa Gled, saa gaar hun igen og lar Dreji om Resten. Humøret hos Knægten er ikke rigtig kommen i Slav endnu. Han gaar, som om han halvsover. Naa, det gaar jo som Regel saadan jævnt hen ad Vejen, men det kan jo træffe, at et af de yngre Kreaturer kan tage en lille Afstikker, saa maa Gutten ha lidt Fart paa Labberne. Det gaar stiltiende, indtil han naar Dyret, saa, huji, lægger den lange Snært sig hen ad Siden paa Høvet: »Ka dit Asen saa se aa komme ud paa Væ'i igen!«

Naar Kørerne er kommen ind i Marken og er faldet i Ro, skal Faarene flyttes, hvilket ikke gaar af uden et lille Slagsmaal med den altid stridslystne »Mads Væer«. Det begynder gerne med, at Mads giver Drengen et lille Dunk i Bagparten, hvorefter Knægten rækker Køllehovedet imod ham. Saa render Mads mod Køllen med fuld Kraft. Saadan en gallodet Væer kan nu elsen vær slem nok og komme ilav med, for hvem der er bange for ham. Der boede en lille Væver ude paa Marken, han sae, at der var ikke noget, han var saa bange for som en gal Vædder. Saa var det en Dag, han gik ad Gangstien efter Byen, at Niels Kresens den gale Vædder var kommen løs, han hae smøet a sej, og saa gik han paa Væveren. Naa, den her lille Væver, han var nu »saa møj døjde te aa ekse're«, og hver Gang Væri han rendte til, saa smak Vævri Hænderne paa Mads og røg over ham lisse gelek, som om det var Træhesti, han sprang over. Det kan nok vær, at Drengen gren, da han saa den Komodie, men han ku komfemere¹⁾ Mads.

Foruden Vædderen var der saa tit et »Dikkelam«²⁾ og kæle for. Saadan et Lam var saa kælent, fordi det var flasket op. Drengen sørgede gerne for at ha nogle Brødstumper i Lommen til det.

Naa, saa maa vi til at se, om der er nonne Kammerater at faa fat i! Op paa en Grøvt³⁾! Og nu kommer der en Lyd, høj og skingrende, det lyder nærmest som: »Y—aa, y—aa«, snart langsomt, snart hurtigt. Efter at have hylet lidt tier han og venter paa Svar. Nej, der er ingen endnu. Ja, ja, saa er der jo ikke andet for end at klø paa Melmai. Det er jo meget for tidlig, og det er osse mer mosomt og spise i Samli, men Tiden skal jo gaa med nøv, som han sae Manden, han pryle sin Kone Juleavten.

Saa, lige som han har sat sig til Rette og skal til at løse op for Maklæet, lyder det inde fra Naboens Mark: »Y—aa, y—aa, y—aa!« Naada, nu kommer Kristjan! Væk med Tørklædet! Og saa hyler han sit Svar. Et Øjeblik efter lyder Hylet fra en anden Side, ja sørme fra den tredie med, og straks efter er der samlet fire Drengue i 12—15 Aars Alderen, og nu skal der spises Mellemmad, enten det er Tiden eller ej. Madkasser eller Tørklæder kommer frem. Indholdet efterses. Hvem der har Mad-

1) konfirmere. 2) Dæggelam. 3) Jordvold.

kasser, kan træffe at ha en Rundtenom med »Ævlema« paa, en anden har kasse en med Sukker eller andet godt, og nu byttes der om med den gode Mad. Ja, for god Mad det fik de nu tiljævnns alle Stæjer ude paa Sletten.

Engang imellem maa Knægtene op paa Grøvten og tælle deres Flokke, at de da er paa egen Grund. Roemarken er der kun faa af, og dem, der findes, er gerne hjemme i Tøvderne, saa Køerne har hele Marken til Raadighed; men det kan jo hænde, at et Dyr kan faa i Sinde at ta en Afstikker ind paa Naboens Mark. Ja, se der, der dasker den brogede Ko afsted. Hun vil over i Sovnefovns Mark. Først prøves, om hun kan standses ved et Tilraab: »Brøven heroms, ve du se, du kommer heroms, els ska du faav saa manne Tæsk, dæ ka ligge aav dej! Hejda, dit gamle Høve!« Nej, hun dasker bare videre, saa er der ikke andet for, end at Drengen maa efter hende. Pisken fat og afsted under høje Raab. Endelig naar han uden om hende, og nu suser Piskeslagene ned over hende. Koen stikker i Rend. Mælken sprøjter ud af Pattene, naar Giveret ¹⁾ slaar til Siderne, mens Drengen skælder ud: »Din gamle P . . . maskine, ve du se, du ka komme heroms igen! Jæ ska gi dej, dit Kadaver, din store Kule!« indtil hun er paa egen Grund igen.

Underholdningen blandt Drengene drejer sig paa denne Aars-tid mest om Piske. Een har maaske kun en Favn Begsnor paa et længere Skaft. Det er jutte noev, den kan jo hverken slaa eller knalre, saa det ka bliv te noev. En anden er flettet af tre Snore, den er jo da møj beer. Men »Knyttepiski« æ Nummer ejn. En er knyttet af tyndt Hoelav og bagefter dyppet i Tjære, den er lang og kan slaa et gevaldigt Knald. »Næ, her ska I se min«, siger en af Drengene, »den er knyttet af Begsnor, og her ska I se en Voldsknue ²⁾, I ka tro, det er i Pisk, den ka lægge en rejde Vole ³⁾!« Enhver rigtig Røjderdreng har da ogsaa baade en Solring og en Lommekniv. Disse Ting handles der med imellem Stunder. Svaneknivene er de villeste og har Ord for at være de bedste. Kridtpiber ejes ogsaa, men de maa jo passe paa, at ikke »Manden« skal faa dem at se, for saadan nonne Hvalpe maa skam ikke ryge, selv om Tobakken bestaar af tørret Mos eller Kirsebærblade.

Henimod Kl. 11 skal Køerne drives sammen i en Flok, for

1) Yver. 2) En Fortykkelse paa Snærten. 3) Stribe efter Slaget.

at Pigen ikke skal rende hele Marken rundt, naar der skal malkes. Naar Drengen bliver ved at kredse dem inde ved at gaa uden om og drive dem ind i Kredsen igen, der vil bryde ud, kan han faa hele Flokken til at lægge sig, og saa skal han hjem aa ha Une, mens Pigen malker. Naar Drengene kommer igen, har de foruden deres Ettermidsmelmad alle Lommer fyldte med Æbler, og nu skal der blusses. I et Hul ind i Grøvten fyres der op med vissent Græs og tørre Pileris. Et Drænsrør fungerer som Skorsten. Over Ilden lægges en tynd Jærnplade. Herpaa anbringes Ævlerne. Ja, ogsaa Mellemmaden kan træffe at blive sat paa Pladen. Et Stykke Papir som Underlag, saa tager den smænd ingen Skade. Alle Æblerne bliver ikke stegt, nej, nogle af dem skal »gjæles«, det vil sige, at der med en Kniv skæres en Ziksakstreg rundt om Æblet, men der skal passes hver Gang at komme ind til Kærnehuset. Naar saa Æblet skilles ad, har hver Halvdel en Krans af Takker. Forresten gnaves hverken Æbler eller Pærer saa nær; der skal blive levnet en god stor »Ullefis« til nogle af Køerne.

Om Eftermiddagen kan Undersaatterne nok træffe sig at være lidt mere vanskelige at holde Styr paa, saa Drengen kan faa Benene rørt lidt. Se, der var nu en af Køerne, der javde et af de unge Faar løse, det er Holavet, der er gaaet øver. Ja, ja, saa er der jo ikke andet for, end at det maa løves træt. Saa af med Hoser og Træsker, og saa begynder Forestillingen. Faaret maa ikke saa gerne løbe lige ud, for saa kan Drengen ikke løvs med. Det maa heller ikke faa Tid til at komme af med Vandet, for saa løber det lige godt igen. Han sørger derfor for at drive det fra den ene Side til den anden. Saa sætter han fuld Fart paa et lille Kovn. Saa begynder »Mette« snart at stritte ud paa Bagbenene og lader et Dryp falde. Nu er det Tid! Lidt Fart paa og fat i Rombi paa Mæren, og saa heroms med Raen, som han sae, Drengen, han daajse med sin Movr. Faaret hives rundt omtrent paa samme Sted et Par Gange, saa skal det nok lade sig tage.

Paa Godtvejrdsdage var det ingen Sag at være Røgterdreng. Var det derimod Regn og Rusk, saa var der jutte nøv Sjøv veet. Køerne var jo gerne mer urolige, og hvis han ikke havde noget Hus og kryv i Tørvær i, men maatte nøjes med en gammel Frakke eller Hestedækken, saa kunde Dagen være trist nok for saadan en Fyr. Men de fleste havde da et Hus af et eller

andet Slags. Nogle byggede sig et ved at grave et Rum ind i Grøftvolden og lægge nogle Grene over og derover igen nogle Græstørv. En havde lavet sig en Hytte i et gammelt Gravkammer, der var gravet ind til i en Kæmpehøj. Dækstenene var fjernet, saa der behøvedes bare at lægge Tag. Andre havde Huse, der var bygget i Teltform. Tre Stænger sloges sammen, saaledes at de gik sammen i en Spids. Det tækkedes med Langhalm paa de to Sider, den tredie var aaben. Saadan et Hus var jo nemt at flytte omkring med. Drengen behøvede jo bare rejse sig op derinde og ta fat i et Par Lægter, saa kunde han selv traske omkring med det, ligesom det jo ogsaa var nemt at faa vendt efter Vinden. Enkelte Huse var bygget af same Slavs Materiale, men firkantet, saa de var knap saa nemme at flytte med.

At der altid var Venskab mellem Drengene, kunde jo ikke ventes. Somme Tider kunde det jo ske, at de røg i Totterne paa hinanden. Saa task man hinanden, saalænge man orkede. Tilsidst gik man saa fra hinanden, skældende ud, det bedste man kunde. Men Fjendskabet varede sjældent længere end til næste Dag.

Naar Solen nærmede sig Synskredsen, maatte Solringene frem, men det var nærmest for et Syns Skyld, for man vidste jo nok, hvor Solen skulde staa, naar Køerne skulde hjem. Lige før den gik ned var det »Tien«. Saa raabes der: »Hop, hop, hop, her-r-rop«. De gamle Køer begynder straks at daske afsted efter Ledhullet, de yngre maa muntres med nogle Dask af Pисken. Indtil alle er ude paa Vejen, gaar det med det ene mægtige Piskeskrald efter det andet. Ude paa Vejen gaar Køerne mest i Gaasegang inde paa Gangstien, kun enkelte af de yngste tramper afsted uden for Geleddet. Allersidst kommer Drengen, holdende den bageste Ko i Rombi. Hejme ved Gyden staar Pigen eller Manden for at hjælpe til med at faa Dyrene ind ad Porten og faa dem bundne ind i Staerne. Og dermed er Røgtredrengen færdig med sit Arbejde for den Dag og kan gaa ind og faa si Nare og saa siden komme derhen, hvor ingen Vogne kører.

GAMLE SANDSAGER

FYNSK HJEMSTAVN I KØBENHAVN

Fra og med dette Hæfte ophører Fynsk Hjemstavn at være Medlemsblad for Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

H. C. F.

NATMAREN

Hr. Malermester H. P. Mortensen, Ebberup, har fortalt: Efter min Konfirmation kom jeg til at tjene i en Gaard i Egerup, Gamtofte Sogn. Et Par voksne Sønner var hjemme og gjorde Karlsarbejde i Gaarden; med disse skulde jeg dele Kammer. Jeg var ene fremmede i Gaarden.

Den første Aften vi skulde til at gaa til Ro, sagde de til mig, at nu skulde jeg huske at vende mine Træsko, ellers kom »Natmari«; dermed mente de, at jeg vilde faa Mareridt. Det at vende Træskoene var noget, de altid huskede at gøre. Ja, hvordan jeg saa skulde vende dem? Jo, de skulde vendes saadan, at den ene kom til at staa modsat den anden; naar Natmari saa kom, saa kunde han ikke finde i dem, og saa var han nødt til at gaa til en anden Seng.

Saa var det en Aften, jeg var gaaet i Seng før dem, og jeg havde godt nok husket at vende mine Træsko, men da de saa omsider kom, siger den ene: »Nu vender vi Drengens Træsko, saa kommer Natmari og rider ham.« Jeg lod som ingenting, men da de saa var kommen i Seng, og der var gaaet »ilidt«, saa rakte jeg jo Haanden ned og vendte Træskoen, saa at den kom til at staa modsat igen, — da lo de ovre i Sengene, for de var ikke faldet i Søvn.

Det var ellers ikke noget, vi »saaen trow paaw«; men vi gjorde det for en Sikkerheds Skyld, og vi skulde nok huske det, for vi kunde bedre falde i Søvn, naar det var gjort.

L. P. Pedersen, Torøhuse Skole.

»DEN GAMLE« I HØSTEN PAA LANGELAND

Her paa Langeland binder vi »den gamle« (det vil sige det sidste Neg) og kører »den gamle« ind (det sidste Læs). En Præst har fortalt mig, at paa Lolland lod man det sidste Neg ligge til »den gamle« og mente dermed Guden Odin. Dette skulde være Odinsdyrkelse bevaret til vore Dage, og hvis dette passer, kunde jeg tænke mig, at vor Fest for »den gamle« her paa Langeland

er en Udløber af det samme. Ja, nu er Festen forbi, men i min første Ungdom bandt vi altid »den gamle«, og det gik saaledes til:

Naar vi ellers var færdige med Opbinding af Sæden, blev hver af Binderne stillet over for et ubundet Neg, der taltes til tre, og enhver sprang til og bandt sit Neg og kastede det over Hovedet bagud. Den, der blev sidst, havde bundet »den gamle«, og alle de andre Bindere knyttede nu ogsaa et Baand om dette Neg. Turen bagud over Hovedet skulde Neget have for at vise, at det virkelig var bundet, saa det kunde holde.

Vi gik en Dag og bandt af alle Kræfter, ingen havde længe mælet et Ord, da udbryder Karlen pludselig med begejstret Stemme: »Sikken en Sjøv«. Det var Festen med at binde »den gamle«, han tænkte paa; vi bandt paa den sidste Ager. Det viser, hvorledes den gamle Skik kunde fylde Sindene.

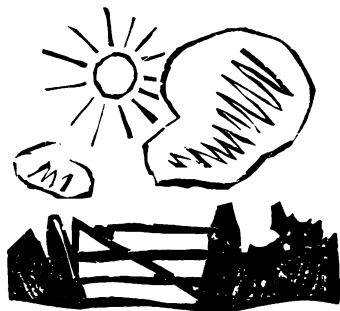
Valdemar Bendixen, Humle.

GAA PAA BØRNESJØV

Hr. Malermester H. P. Mortensen, Ebberup, har fortalt mig, at den i Junihæftet omtalte Leg »Gaa paa Børnesjøv« blev brugt paa Vestfyn for ca. 40 Aar siden. Men han var vant til at sige:

Far og Mor har giet os Lov
til at gaa paa Børnesjøv,
til at købe Flæsk og Fløde
hos den gamle Jøde.

L. P. Pedersen, Torøhuse Skole.

J. S. Møller:
FESTER OG HØJTIDER I GAMLE DAGE

(I Komm. hos P. Haase & Søn.)

Dette Arbejde af den ansete Folkemindeforsker Kredslæge Møller i Kalundborg er blevet et stort Værk paa i alt over 1000 Sider. 1. Bind, der udkom 1929, handlede om Fødsel og Barselgilde, Trolovelse og Bryllup, Død og Begravelse, altsaa Livets Fester fra Vugge til Grav. Det nu udkomne afsluttende 2. Bind omhandler Aarets folkelige og kirkelige Fester: Fra Faste-lavn til Høst, Julefesten. Det i Skildringerne inddragne Materiale udgør et meget omfangsrigt trykt og utrykt Folkemindestof fra Nordvestsjælland og Samsø. Efter hvert Afsnit følger »Tilbageblik og Tydning«, og heri er Stoffet fra det øvrige Land medtaget i det Omfang, der skønnedes nødvendigt. Det vises, hvor bundløs Almuens Sind er, og hvor mystisk en Dybde den har, hvor slynget Kulturens Veje har været, og hvorledes der ned gennem Tiderne er aflejret saa et Lag, saa et andet oven paa ældre Kulturlag og helt eller delvis har skjult eller omdannet disse. Paa nogle Steder skinner ældre Lag gennem de yngre og tildeler dem en særlig Farvetone. Paa andre Steder ligger de ældre og rent primitive Lag endnu helt blottet. — Der slutes med en udførlig Emneliste til hele Værket, der derved gøres brugbar som Haand-bog, hvortil den sikkert ogsaa i udstrakt Grad vil blive brugt. H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Snittene i dette Hæfte er udført af Herman Madsen.

Axel Lange:
Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»I detta arbete ges en möjligast fullständig förteckning över Fyens flora. Namnen på såväl vilda som odlade växter lämnas på danskt riksspråk, latin och fynsk dialekt. Vidare redogöres för den folkliga övertro, som knyter sig till vissa växter, växternas användning i folkmedicinen o. s. v. Där anledning ges, anföras också talesätt och folketyologier. Ett antal väl valda illustrationer ge det gedigna arbetet ökat värde.«

C. M. Bergstrand i »Folkminnen och Folktankar«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10-6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamshjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang.....	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr.
1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for
1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe.
(Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse
paa Konvoluten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene.
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe.